

M. ANNEI
L V C A N I
DE BELLO CIVI-
LI LIBRI

DECEM,

Nunc recens post omnes omnium editiones
sedulo recogniti, ac scholijs lepi-
dis illustrati.

VIRTUTE DVCE,

OMNITE FORTVNA.

Omni ad Nam

L V G D V N I,
APVD HAERED. SEB. GRYPHII,
M. D. LXI.

M. ANNEI LUCANI

VITA EX PETRI CRINITI

de Poëtis Latinis, libro tertio.

MARCVS Anneus Lucanus natione Hispanus, patria Cordubensis fuit. Patrē habuit L. Annum Melam, qui habitus est Senecæ & Gallionis frater, ut observatum est in Annalibus Eusebii Natalis eius traditur C. Cæs. Germanico iterum & L. Casiano Coß. Delatus ad urbem cum in prima adhuc infantia esset. quò facilius pro ætate in bonis discipulis cultū ingenij caperet. Adolescens factus. illustres habuit præceptores: in literis Rhemnium Palæmonem, qui principem locum inter omnes Grammaticos tenuit, in Rhetoricis Flavius Virginius Rhetorem illis temporibus nobilissimū. Tantūq; diligentia sua ac facilitate ingenij profecit. ut Græcè ac Latine declamaret, non sine summa admiratione audientium. Inter cæteros cõdiscipulos Saleium Bassum, & A. Persium, qui Satyras scripsit, singulari benevolentia dilexit, mutuusque officij prosecutus est. Apud Cæs. Neronem permultū gratia & benevolentia in prima ætate potuit: ad eò illi efficax fuit ingenium ad promerendos, conciliandõsq; sibi animos hominū. Itaq; non modò ad Quæsturæ dignitatem prouectus est. sed in Augurum quoque collegium ascitus, compositis uersibus de laudibus Neronis. Non tamen permansit in gratia apud eum principem, qui alienas laudes molestissimo animo ferret: qu'q; in repellendis, opprimendis que aliorum uirtutibus acerrimus, ac seuisimus fuit. Vxorē habuit nomine Pollam Argentariam: de cuius ingenio. atq; doctrina. multa referuntur à Sidonio Apollinare, & Papinio: qui maxima quadam reuerentia, inquit, ad natalē Lucani celebrandum

dum se accedere, & esse hoc imputandum Pollæ Argentarie, cuius cruditio, atque nobilitas summa fuit. Val. quoque Martialis multis carminibus Natalem Lucani describit: quale est illud contra Neronis iniquitatem:

Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus

Lucanum populis, & tibi Polla dedit.

Heu Nero crudelis, nullaque inuisior umbra,

Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

Enumerantur à Grammaticis nostris præter opus de bello Cæs. & Pompeij, complura alia ab eodem Lucano composita: in quibus maximam laudem adeptus est ingenij, & doctrine. Scripsit enim Saturnalia, Sylvarum libros x. Tragediam Medeam, quam non absoluit: de incendio Urbis, de incendio Troiæ cum Priami calamitate, Orpheum, fabulas complureis, & epistolas. Ex libris Pharsaliæ tres primos emandauit, cum uxore Argentaria reliquos imperfectos, atque incmendatos reliquit, propter intempestiuum interitum. Fabius Quint. autor est, Lucanum ipsum magis annumerandum esse Oratoribus, quam Poëtis. Est (inquit) ardens, & concitatus, sententiisque clarissimis excellens. In concionibus admirandus atque excultus, adeo ut uideatur satis exprimere singularem illam elegantiam, & maiestatem Vergilij. Sunt qui scribant eum perisse florenti adhuc ætate, cum nondum xxx. annum attigisset sed referendum id est uerbis Cornelij Taciti: qui de hoc agit in gestis Neronis. Attico Vestino, & Silio Nerua Coss. facta est conspiratio contra Neronem Imperatorem, principe tam præclari facinoris C. Pisone. Lucanum propriæ causæ ad hoc accendebant, quod famam carminum eius Nero deprimebat, prohibueratque ostentare uanus a simulatione. Patefacta autem coniuratione, Lucani cædem imperauit Nero. Is bra-

chium dedit medico, ad secandas uenas : & ubi profluente sanguine pedes frigescere, manúsque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, feruido adhuc, & compote mentis pectore intelligit : recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijisse tradiderat, uersus ipsos retulit : eaque illi suprema uox fuit. Visitur adhuc Romæ in marmoreis monumentis id elogium de Lucano priscis literis :

M. ANNEO LVCANO CORDVBENSI
POETAE, BENEFICIO NERONIS
CAES. FAMA SERVATA.

Sed apponendum præterea est carmen illud uulgatum de ipso Lucano :

Corduba me genuit, rapuit Nero : prælia dixi,
Quæ gessere pares, hinc socer, inde gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpent : plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur :
Hæc uerò sapit dictio, quæ feriet.

M. ANN

M. A N N E I

LVCANI CIVILIS

BELLI LIBER

PRIMVS.

*

BELLA per Emathios plus quàm ciuilia
campos,
iúsque datum sceleri canimus, populúmque
potentem

In sua uictrici conuersum uiscera dextra:
Cognatásque acies, & rupto fœdere regni
Cercatum totis concussi uiribus orbis,
In commune nefas: infestisque obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Quis furor ò ciues? que tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latiam præbere cruorem?
Cúmque superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausonijs, umbráque erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum terræ potuit, pelagique parari
Hoc quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ!
Vnde uenit Titan. & nox ubi sidera condit,
Quaque dies medius flagrantibus aestuat horis,
Et quæ bruma rigens, ac nescia uere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam barbarus iisset Araxes,
Et gens siqua iacet nascenti conscia Nilis.

Tum, si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum sub Latias leges cùm miseris orbem,

Operis per
periphrasin
propositio.

Ciuiliũ bel-
lorum de-
ploratio cum
obiurgatio-
nis acore.

Amplificatio

Transitio à
generalibus
ad specialia.

In te uerte manus: nondum tibi defuit hostis.
 At nunc semirutis pendent quòd moenia tectis
 Urbibus Italiae, lapsisq; ingentia muris
 Saxa iacent, nullòque domus custode tenentur,
 Rarus & antiquis habitator in urbibus errat,
 Horrida quòd dumis, mal:òsque inarata per annos
 Hesperia est, desuntque manus poscentibus aruis,

Altius vul-
 bus accepit
 Roma per ci-
 uile bellum,
 quam per vl-
 lum aliud ab-
 hoste exter-
 no illatum.
 Inuocaturus
 Neroni af-
 sentatur, arti-
 ficiosè iro-
 niã intexès.

Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus autor
 Pœnus erit: nulli penitus discindere ferro
 Contigit: alta sedent ciuilis uulnera dextra.

Quòd si non aliam uenturo fata Neroni
 Inuenère uiam, magnòque æterna parantur
 Regna deis, coelumque suo seruire Tonanti
 Non nisi seuorum potuit post bella gigantum:
 Iam nihil ò superi querimur: scelera ista nefisque
 Hac mercede placent: diros Pharsalia campos
 Impleat, & Pœni saturentur sanguine manes:
 Vltima funesta concurrant praelia Munda.

Apostrophe
 ad Neronè.

His Caesar, Perusina fames, Mutinæq; labores
 Accedant fatis: & quas premit aspera classes
 Leucas: & ardenti seruilia bella sub Aerna.

Summum
 Deum Nero
 nè post obi-
 tum futurum
 esse præno-
 scit.

Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
 Quòd tibi res acta est. Te, cum statione per acta
 Astra petes serus, praelati regia coeli
 Excipiet gaudente polo. seu sceptra tenere,
 Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
 Tellurèmq; nihil mutato sole timentem
 Igne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
 Cedetur: iuri que tuo natura relinquet
 Quis deus esse uelis: ubi regnum ponere mundi.

Præmonitio. Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe:

Nec

Nec polus aduersi calidus quã uergitur Austri,
 Vnde tuam uideas obliquo sidere Romam.
 Aetheris immensi partem si prefferis unam,
 Sentiet axis onus librati pondera cœli
 Orbe tene medio: pars ætheris illa sereni
 Tota uacet, nullæq; obstant à Cæsare nubes.
 Tunc genus humanum postis sibi consulat armis,
 Inq; uicem gens omnis amet: pax missa per orbem
 Ferrea belligeri compescat limina iani.
 Sed mihi iam numen: nec si te pectore uates
 Accipiam, Cyrrha uelum secreta mouentem
 Sollicitare deum, Bacchumque auertere Nysa.
 Tu satis ad uires Romana in carmina dandas.

Fert animus causas tantarum expromere rerum:
 Immensumque aperitur opus, quid in arma furentem
 Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
 Inuida fatorum series, summisque negatum
 Stare diu nimoque graues sub pondere lapsus,
 Nec se Roma ferens. sic cum compage soluta
 Secula tot mundi suprema coëgerit hora,
 Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
 Sidera sideribus concurrent: ignea pontum
 Astra petent: tellus extendere littora nolet,
 Excutietque fretum: fratri contraria Phœbe
 Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
 Indignata, diem poscet sibi: totaque discors
 Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
 In se magna ruunt: letis hunc numina rebus
 Crescendi posuere modum. nec genibus ullis
 Commodat in pupulum terre pelagique potentem
 Inuidiam Fortuna suam. tu causa malorum

Hoc nugamento Neroné magis credere, quam committente voluit.

54.
 Neroniani numinis inuocatio.

Septem ciuilibus belli causæ.

Prima, factum.

Secunda, nimia Roma potentia.

Que sunt æteris altior, plus habent ponderis ad ruinã Lacti.

Tertia, cœcus triumphus,

Crassi, Pom
peij ac Cæ-
saris.
In eisdē ex-
clamatio.

Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
In turbam missi feralia fœdera regni.

O' malè concordēs, nimiaque cupidine cæci,
Quid miscere iuuat uires, orbemque tenere
In medio? dum terra fretum, terramque leuabit
Aër, & longi uoluent Titana labores,
Nóxque diem cœlo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. nec gentibus ullis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur.
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusque furoris
Tunc erat: exiguum dominos commisit Asylum.

Similitudo.

Paxque fuit non sponte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, & geminum gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
Ionium Aegeo franget mare: sic ubi seua
Arma ducum dirimens miserando funere Crassus,

Quarta, Cras
si in Parthis
cæsi interi-
tus.
Persæ ab A-
cerse rege.

Assyriis Latio maculauit sanguine Carras,
Parthica Romanos soluerunt damna furores.
Plus illa uobis acie, quam creditis, actum est
Arsacide: bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum, populique potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem,
Non cepit fortuna duos. nam pignora iuncti

Quinta, Iu-
liae, Cæsaris
filiae, ac Pom-
peij uxoris
mors.

Sanguinis, & diro feralis omne tedas
Abstulit ad manes Parcarum Iulia seua
Intercepta manu. Quòd si tibi fata dedissent
Maiores in luce moras, tu sola furentem

Inde uirum poterat, atque hinc retinere parentem,
 Armatusque manus excusso iungere ferro,
 Ut generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
 Morte tua discussa fides, bellumque mouere
 Permissum ducibus: stimulos dedit æmula uirtus.

Apostrophe.

Similitudo.

Tu noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
 Et uictis cedat piratica laurea Gallis,
 Magne times: te iam series, ususque laborum
 Erigit, impatiensque loci fortuna secundi.
 Nec quenquam iam ferre potest, Cæsare priorem,
 Pompeiusue parem. quis iustius induit arma
 Scire nefas: magno se iudice quisque tuetur:
 Victrix causa deis placuit, sed uicta Catoni.
 Nec coiere pares: alter uergentibus annis
 In senium, longoque toge tranquillior usu
 Dedit iam pace ducem: sumæque petitor
 Multa dare in uulgus: totus popularibus auris
 Impelli plausuque sui gaudere theatri:
 Nec reparare nouas uires, multumque priori
 Credere fortunæ. stat magni nominis umbra:
 Quælis frugifero quercus sublimis in agro
 Exuias ueteres populi, sacratæque gestans
 Dona ducum: nec iam ualidis radicibus hærens,
 Pondere fixa suo est, nudosque per aëra ramos
 Effundens, trunco non frondibus efficit umbram.
 Sed quantum primo nutet casura sub Euro,
 Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur, sed non in Cæsare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed in scia uirtus
 Stare loco: solusque pudor non uincere bello.
 Acer, et indomitus quò spes, quòque ira uocasset,

Sexta, duorum ducum æmulatio.

Pompeij mores.

Gloriæ in Pompeio auaritas.

Cóparatio.

Cæsaris mores.
 Ira & furor præceps in Cæsare.

Ferre manum, & nunquam temerando parcere ferro:
 Successus urgere suos: instare fauori
 Numinis: impellens quicquid sibi summa petenti
 Obstarat: gaudensque viam fecisse ruina.
 Qualiter expressum ventis per nubila fulmen
 Aetheris impulsu sonitu, mundi que fragore
 Emicuit, rupitque diem, populosque pauentes
 Terruit, obliqua perstringens lumina flammam
 In sua templa furit: nullique exire uetante
 Materia, magnamque cadens, magnamque reuertens
 Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.

Hæ ducibus cause suberant: sed publica belli
 Semina, quæ populos semper mersere potentes.

Ultima Romanorum
 vitia.

Cæsar in
 titio belli ciuili
 longè alias
 adfert causas,
 quas illic vi
 dere poteris.

Namque ut opes nimis mundo fortuna subacto
 Intulit, & rebus mores cessare secundis,
 Prædique & hostilis fluxum suasere rapinæ:

Non auro, tectisue modus: mensasque priores
 Aspernata fames: cultus gestare decoros
 Vix nuribus, rapuere mares: fecunda uirorum
 Paupertas fugitur, totoque accersitur orbe

Quo gens quæque perit. tum longos iungere fines
 Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli

Rura, quæ
 breuia olim
 erant, iam longè
 fiebant ad
 iectione idem
 plurimum
 aliorum agro
 rum.

Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones
 Longa sub ignotis extendere rura colonis.

Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
 Quem sua libertas immotus pasceret armis.

Inde iræ faciles, & quod suassisset egestas,
 Vile nefas, magnamque decus, ferroque petendum

Plus patria potuisse sua, mensuræque iuris
 Vis erat: hinc leges, & plebiscita coactæ,

Et cum Consulibus turbantes iura Tribuni:

Hinc rapti fasces pretio, sectorque fauoris
 Ipse sui populus, letalisque ambitus urbi,
 Annua uenali referens certamina campo:
 Hinc usura uorax, auidumque in tempore scenus,
 Et concussa fides, & multis utile bellum.

Iam gelidas Caesar cursu superauerat Alpes,
 Ingentesque animo motus, bellumque futurum
 Ceperat: ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
 Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
 Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
 Turrigero canos effundens uertice crines,
 Cesarie lacera, nudisque adstare lacertis,
 Et gemitu permixta loqui: Quò tendi is ultrà?
 Quò fertis mea signa uiriesi iure uenitis,
 Si ciues, hucusque licet, tunc perculit horror
 Membra ducis riguere comæ, gressumque coercens
 Languor in extrema tenuit uestigia ripa.

Mox ait: O magnæ qui moenia prospicis urbis
 Tarpeia de rupe tonans, Phrygiique penates
 Gentis iulcæ, & rapti secreta Quirini,
 Et residens celsa Lætalibus Iuppiter Alba,
 Vestalesque foci, summique ô numinus instar
 Roma fauce cæptis: non te furtilibus armis
 Persequor: en adsum uictor terræque, marique
 Caesar ubique tuus (liceat modo) nunc quoque, miles.
 Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.
 Inde moras soluit belli, tumidumque per ananem
 Signa tulit properè: sicut squalentibus aruis
 Aestiferæ Libyes uiso Leo cominus hoste
 Subsedit dubius, totum dum coiligit iram,
 Mox ubi se se uæ stimulauit uerbere caudæ,

Narratio,
 qua ostendi-
 tur Cesarè,
 cum omnia
 videret con-
 tra dignitatè
 agi, ex Gal-
 lia transisse
 in Italiam.

Roma ad
 suos milites
 per prosopo-
 pœiam.

Cæsaris per
 Iouis inuo-
 cationè pur-
 gatio.

Cóparatio.

Erexitque

Erexitque iubas, uasto & graue murmur hiatus
 Infremuit: tum torta leuis si lancca Mauri
 Hereat, aut latum subcant uenabula pectus,
 Per ferrum tanti securus uulneris exit.

Rubiconis
 fluuij descri-
 ptio.

Fonte cadit modico, paruisque impellitur undis
 Puniceus Rubicon, cum feruida canduit aestas,
 Perque imas serpit ualles, & Gallica certus
 Limes ab Ausonijs disternat arua colonis:
 Tum uires prebebat hyems, atque auxerat undas
 Tertia iam grauido pluuiialis Cynthia cornu,
 Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.

Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
 Excepturus aquas. molli tum cetera rumpit
 Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.

Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam

Attigit, Hesperiaæ uetitis & constitit aruis,

Hic, ait, Hic pacem, temerataque iura relinquo:

Te Fortuna sequor: procul hinc iam foedera sunt o.

Credidimus fati, utendum est iudice bello.

Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor

Impiger, & torto Balearis uerbere funde

Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta:

Cæsar Ari-
 minum op-
 pugnat.

Vicinumque minax inuadit Ariminum: & ignes

Solis lucifero fugiebant astra relicto.

Iamque dies primos belli uisura tumultus

Exoritur: seu sponte decum, seu turbidus Auster

Impulerat, moestam tenuerunt nubila lucem.

Constitit ut capto iussus deponere miles

Signa foro, stridor lituum, clangorque tubarum

Non pia concinuit cum rauco classica cornu.

Rupta quies populis, stratisque excita iuuentus

Diripiunt

Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
 Quæ pax longa dabat : nuda iam crate fluentes
 Inuadunt clypeos, curuatâque cuspide pila,
 Et scabros nigræ morsu rubiginis enses.

Vt notæ fulsère aquilæ, Romanâque signa,
 Et celsus medio conspectus in agmine Casar,
 Diriguère metu, gelidus paor occupat artus,
 Et tacitos multo uoluunt in pectore questus,
 O malè uicinis hæc mœnia condita Gallis,
 O tristi damnata loco : pax alta per omnes,
 Et tranquilla quies populos ! nos præda furentum,
 Primâque castra sumus. Melius fortuna dedisses
 Orbe sub Eoo sedem, gelidâque sub Arcto,
 Errantèsque domos, Latij quàm claustra tueri.
 Nos primi Senonum motus, Cimbrumque ruentem
 Vidimus, & Martem Libyes, cursumque furoris
 Teutonici quoties Romam fortuna lacepsit,
 Hæc iter est bellis. gemitu sic quisque latenti,
 Non ausus timuisse palàm : uox nulla dolori
 Credita : sed quantum uolucres cum bruma coërcet,
 Rura silent, mediùsque * iacet sine murmure pontus :
 Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras :
 Ecce faces belli, dubiæq; in prælia menti
 Vrgentes addunt stimulos, cunctâsque pudoris
 Rumpunt fata moras : iustos fortuna laborat
 Esse ducis motus, & causas inuenit armis.
 Expulit ancipiti discordes urbe Tribunos
 Victo iure minax iactatis curia Gracchis.
 Hos iam moti ducis, uicinâque signa petentes
 Audax uenali comitatur Curio lingua :
 Vox quondam populi, libertatèmq; tueri

* Ariminen-
 sium obse-
 forum que-
 stus commi-
 seratione
 pleni.

Senones.

Teutonici
 Germaniæ
 populi.

:f
 * tacet.

Comparatio
 silentij Ari-
 minensium
 silentio iu-
 ris.

Curio Cæ-
 sari concilia-
 tur.

Ausus,

- Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
 Utq; ducem uarias uolentem pectore curas,
 Artificiose Conspexit: Dum uoce tue potuere iuuari
 Curionis ad Caesarē ora- Casar, ait, partes, quamuis, nolente Senatu,
 tio. Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
 Ius erat: & dubios in te transferre Quirites:
 Sed postquam leges bello siluere coactæ,
 Pellimur è patrijs laribus, patimurque uolentes
 Exilium: tua nos faciat uictoria ciucs.
 Dum trepidant nullo firmate robore partes,
 Sententia. Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
 Par labor, atque metus, pretio maiore petuntur,
 Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
 Instigat Cu- Pars quota terrarum, facili si prælia pauca
 rio Cælarum vt aduerlus Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
 Ro. bellum Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
 inear. Excipit, aut sacras poscant Capitolia laurus:
 Liuor edax tibi cuncta negat, gentesque subactas.
 Vix impune ferres: focerum depellere regno
 Decretum est genero, partiri non potes orbem,
 Solus habere potes. Sic postquam factus, & ipsi
 In bellum prono tantum tamen addidit ire,
 Similitudo. Accenditque ducem, quantum clamore iuuatur
 Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso
 Immineat foribus, pronusque repagula laxet.
 Conuocat armatos extemplo ad signa, maniplos:
 Cæsaris ad Utq; satis trepidum turba coeunte tumultum
 milites con- Composuit uultu, dextraque silentia iussit:
 cio & quere- Bellorum ô socij, qui mille pericula Martis
 la de iniqui- Mecum (ait) experti, decimo iam uincitis anno:
 tate inimico- Hoc cruor Arctois meruit diffusus in aruis,
 rum iuorū.

Vulneraque, et mortes hyemisque sub Alpibus actæ?
 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concutitur, quàm si Pœnus transscenderet Alpes
 Annibal, implentur ualido tyrone cohortes:
 In classem cadit omne nemus: terraque marique
 Iussus Cæsar agi. quid si mihi signa iacerent
 Marte sub aduerso, ruerentque in terga feroces
 Gallorum populi: nunc cum fortuna secundis
 Mecum rebus agat superique ad summa uocantes.
 Tentamur. ueniat longa dux pace solutus
 Milite cum subito, partisque in bella togata,
 Marcellusque loquax, et nomina uana Catonis.
 Scilicet extremi Pompeium, emptique clientes
 Continuo per tot sociabunt tempora regno?
 Ille reget currus nondum patientibus annis?
 Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
 Quid iam rura querar totum suppressa per orbem,
 * Ac iussam seruire famem? quis castra timenti
 Nescit mista foro, gladij cum triste minantes
 Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
 Atque auso medias perruræ pere milite leges
 Pompeiana reum clausurunt signa Milonem?
 Nunc quoque ne lassum teneat priuata senectus,
 Bella nefanda parat suetus ciuilibus armis,
 Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum
 Utq; feræ tigres nunquam posuere furorem,
 Quas nemore Hyrcano, matrum dum lustra sequuntur, | Cōparatio.
 Altus cæsorum pauit cruor armentorum:
 Sic et Syllanum solito tibi lambere ferrum
 Durat Magne sitis: nullus semel ore receptus
 Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

Marcellum
 intelligit, qui
 consul cū L.
 Lentulo erat.
 Pompeiū in
 odium addu-
 cit.

* Ad rectius.

Eiusdem co-
 aptatio.

Quem

Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
 Quis scelerum modus est? ex hoc iam te, improbe, regno
 Ille tuus saltem doceat discedere Sylla,
 Post Cilicæ ne uagos, & lassæ Pontica regis
 Prælia, barbarico uix consummata ueneno,
 Vltima Pompeio dabitur prouincia, Cæsar,
 Quod non, uictrices aquilas deponere iussus,
 Paruerim? mihi si merces erepta laborum est,
 His saltem longi, non cum duce, præmia belli
 Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.
 Conferet exanguis quos se post bella senectus?
 Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
 Quæ noster ueteranus aret? quæ moenia seßis?
 An melius fient pirate, Magne, coloni?

Commiserat
 tionis locus
 militum ani-
 mos ad bellū
 exacuens.

Conclusio
 orationis.

Tollite iam pridem, uictricia tollite signa:
 Viribus utendum est, quas fecimus. Arma tenenti
 Omnia dat, qui iusta negat: nec numina desunt.
 Nam neque præda meis, neque regnum queritur armis:
 Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.

Cæsar's ora-
 tione milites
 ad bellū ac-
 cenduntur.

Dixerat: at dubium non claro murmure uulgus
 Secum incerta fremit: pietas, patrijque penates
 Quanguam cæde feras mentes, animosque tumentes
 Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore
 Ducitorisque metu. Summi tum munera pili
 Lælius, emeriti que gerens insignia doni,
 Seruati cuius referentem præmia quer cum,
 Si licet, exclamat, Romani maxime rector
 Nominis, & ius est ueras expromere causas:

Lælij ad Cæ-
 sarē oratio.

Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
 Conquerimur. deeratne tibi fiducia nostri?
 Dum mouet hic calidus spirantia corpora sanguis,

Et

Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
 Degenerem patiere rogam, regnumque Senatus?
 Vsq; adeo miserum est ciuili uincere bello?
 Duc age per Scythie populos, per inhospita Syrtis
 Littora per calidas Libyes siccantis arenas.
 Hec manus, ut uictum post terga relinqueret orbem,
 Oceani tumidas remo compefcuit undas:
 Fregit & Arctoo spumantem uertice Rhenum.
 Iussa sequi tam uelle mihi, quam posse necesse est.
 Nec cuius meus est, in quem tua classica Caesar
 Audiero, per signa decem felicia castris,
 Perque tuos iuro quocunque ex hoste triumphos,
 Pectore si fratris gladium, iuguloque parentis
 Condere me iubeas, plenaeq; in uiscera partu
 Coniugis, inuita per agam tamen omnia dextra.
 Si spoliare Deos, ignemque immittere templis,
 Numina miscabit castrensis flamma Moneta.
 Signa super Tusci si ponere Tybridis undas,
 Heesperios audax ueniam metator in agros.
 Tu quoscunque uoles in planum effundere muros,
 His aries actus disperget saxa lacertis:
 Illa licet penitus tolli quam iusseris urbem,
 Roma sit. His cunctae simul assensere cohortes,
 Elatasque alte, quaecunque ad bella uocaret,
 Promisere manus. it tantus ad aethera clamor,
 Quantum piniferae Boreas, cum Thracius Offe
 Rupibus incubuit, curuato robore presse
 Fit sonus, aut rursus redcuntis in aethera syluae.
 Caesar ut acceptum tam prono milite bellum,
 Fataque ferre uidet, ne quo languore moretur
 Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes

Laelius Caesa-
 ris obsequio
 se deuouet.

Multa quidem
 volunt homi-
 nes, quae pre-
 stare non possunt.

Milites se ad-
 dicunt Caesa-
 ri.
 Comparatio.

Ad Romam
 obsidiam Caesa-
 ris properat

b

Euocat,

Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
 Lemanus Deseruere cauo tentoria fixa Lemano,
 Galliae lacus Castrâq; que Vogesi curuam super ardua rupem
 prope Gebè Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.
 nam. Hi uada liquerunt Isare, qui gurgite ductus
 Maræ flumi- Per tam multa suo, fame maioris in amnem
 nis descri- Lapsus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.
 ptio. Soluuntur flauī longa statione Rutheni:
 Rutheni po- Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas,
 puli Narbo- Finis & Hesperiae promotō milite Varus:
 nēsis proum- Quāq; sub Herculo sacra tus nomine portus
 cia. Urget rupe caua pelagus: non Corus in illum
 Ius habet, aut Zephyrus: solus sua littora turbat
 Circius ven- Circius, & tuta prohibet statione Monæci.
 tus Septērio Quāq; iacet littus dubium, quod terra, frētumq;
 nalis. Vendicat, alternis uicibus cūm funditur ingens
 Apostrophe Oceanus, uel cūm refugis se fluctibus aufert
 ad Philoso- Ventus, ab extremo pelagus sic axe uoluet,
 phos. Destituātq; ferens: an sidere mota secundo
 Tethyos unda uāgæ lunaribus æstuet horis,
 Flammiger an Titan ut alentes hauriat undas,
 Erigat Oceanum, fluctusq; ad sidera tollat,
 Querite, quos agitat mundi labor: at mihi semper
 Tu quæcunq; moues tam crebros causa meatus
 Ut superi uoluere, lates tunc rura Nemetis
 Qui tenet, & ripas Satyri, quā littore curuo
 Molliter admissum claudit Tarbellicus aquor,
 Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste:
 Et Biturix, longisq; leues Axones in armis:
 Loca unde Optimus excusso Leucus Rhemusq; lacerto,
 discessere mi- Optima gens flexis in gyram Sequana frenis:
 lites.

Et docilis rector rostrati Belga coninis
 Aruernique ausi Latios se fingere fratres,
 Sanguine ab Iliaco populi, nimumque rebellis
 Neruius, & cæsi pollutus sanguine Cottæ:
 Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
 Vangiones: Batauique truces, quos ære recuruo
 Stridentes acuerè tubæ: quæ Cinga pererrat
 Gurgite: quæ Rhodanus raptum uelocibus undis
 In mare fert Ararim: quæ montibus ardua summis
 Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
 Tu quoq; letatus conuerti prælia Treuir:
 Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
 Crinibus effusis toti prælate Comatæ:
 Et quibus immitis placatur sanguine diro
 Teutates, horrensque feris altaribus Hesus,
 Et Taranis Scythica non mitior ara Dianæ.
 Vos quoq; qui fortes animas, belloque peremptas
 Laudibus in longum uates demittitis eum,
 Plurima securi fudistis carmina Bardi.
 Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum
 Sacrorum Dryidæ positis repetistis ab armis,
 Solis nosse deos, & cœli numina uobis,
 Aut solis nescire datum: nemora alta remotis
 Incolitis lucis, uobis autoribus, umbra
 Non tacitas Erebi sedes, Diis que profundi
 Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
 Orbe alio, longæ (canitis si cognita) uitæ
 Mors mediæ est, certè populi, quos despicit Arctos,
 Felices errore suo, quos ille timorum
 Maximus haud urget leti metus, inde ruendi
 In ferrum mens prona uiris, animæq; capaces

Couinus be
 rannæ cur
 rus.

Germaniæ
 populi.

Arar Burg
 dorum flu
 uius, qui &
 Sagona vo
 catur.

Hesus à qui
 busdâ mars,
 à Cteerone
 Aristæ^o Apol
 linis filius p
 hibetur.

Dryidæ, Cal
 li religiosè
 uiuentes.

Mortem nō
 uerens Dryi
 dæ, animum
 immortalè
 centenas.

Mortis: & ignauum est redituræ parcere uitæ.
 Et uos crinigeros bellis arcere Caicos
 Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces
 Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.

Cæsar, post collectum exercitum co-
 piosum, totâ Italianam bel-
 lis implet.

Cæsar (ut immense collecto robore uires
 Audendi maiora fidem fecere) per omnem
 Spargitur Italianam, uicinâque moenia complet.
 Vana quoque ad ueros accessit fama timores,
 Irrupitque animos populi, clademque futuram

Meuania vrbis. Est qui, tauriferis ubi se Meuania campos
 Explicat, audaces rucere in certamina turmas
 Afferat, & quâ Nar Tyberino illabitur amni,
 Barbaricas sæui discurrere Cæsaris alas:
 Ipsum omnes aquilas, collatâque signa ferentem
 Agmine non uno, densisq; incidere castris.
 Nec qualem meminere uident: maiorque ferusque
 Mentibus occurrit, uictorque immanior hoste.
 Hunc inter Rhenum populos, Alpæque iacentes,
 Finibus Arctoïis, patriâque à sede reuulsos
 Ponere sequi, iussamq; feris à genibus urbem,
 Romano spectante, rapi si quisq; pauendo
 Dat uires famæ: nullôque autore malorum

Prosequitur fugam Sena-
 tus.

Quæ sinxere, timent nec solum uulgus inani
 Percussum tempore pauet: sed curia & ipsi
 Sedibus exilière patres, inuisaq; belli
 Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.
 Tunc quæ tuta petant, & quæ metuenda relinquunt,
 Incerti: quò quenq; fugæ tulit impetus, urgent
 Præcipientem populum, sericq; hærentia longa

Agmina

Agmina prorumpunt. Credas aut tecta nefandas
 Corripuisse faces, aut iam quatiante ruina
 Nutantes pendere domos sic turba per urbem
 Præcipiti lymphata gradu (uelut unica rebus
 Spes foret afflictis, patrios excedere muros)
 Inconsuita ruit, qualis cum turbidus Auster
 Reppulit à Libycis immensum Syribus æquor,
 Fractaque ueliferisonuerunt pondera mali,
 Desilit in fluctus desertæ puppe magister,
 Nauirâque, & nondum sparsa compage carinæ,
 Naufragium sibi quisque facit: sic urbe relicta
 In bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
 Euoluit reuocare parens, coniux' ue maritum
 Fletibus: haud patrij (dubie dum uota salutis
 Conclperent) tenuère lares: nec limine quisquam
 Hæsit, & extremo tunc forsitan urbis amate
 Plenus abit usus: ruit irreuocabile uulgus.

Cōparatio.

O faciles dare summa Deos, eadēque tueri
 Difficiles: urbem populis uictis que frequentem
 Gentibus, & generis, coëat si turba, capacem
 Humani, facilem uenturo Casare prædam
 Ignaue liquère manus: cum pressus ab hoste
 Claudi ur externis miles Romanus in oris,
 Effugit exiguo nocturna pericula uallo:
 Et subitus rapti munimine cessipis agger
 Præbet securos intra tentoria somnos.

Exclamatio
per amplifi-
cationem.

Tu tantum audito bellorum nomine Roma
 Desereris. nox una tuis non credita muris.
 Danda tamen uenia est tantorum, danda pauorum:
 Pompeio fugiente timent. tum nequa futuri
 Spes saltem irpidas mentes leuet, addita fâti

Munimenta
ex uallis fa-
cto.

Romanorū Peioris manifesta fides, superique minaces
 metus variis Prodigijs terras impièrunt, æthera, pontum.
 augebatur p̄ ignota obscuræ uiderunt sidera noctes,
 digiis. Ardentemq; polum flammis, cæloq; uolantes

Cometæ va Obliquas per inane fæces, criminemq; timendi
 ria & stupen- Sideris, & terris mutantem regna cometen.
 da prodigia. Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno:

Et uarias ignis densò dedit aère formas.
 Nunc iaculum longo, nunc sparsò lumine lampas
 Emicuit cælo: tactum sine nubibus ullis
 Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem,
 Percussit Latiale caput: stellaq; minores
 Per uacuum solita noctis decurrere tempus,
 In medium uenère diem: cornuq; coacto

Lunæ ecli- In medium uenère diem: cornuq; coacto
 psis ex terræ iam Phœbe toto fratrem eum reddere: orbe,
 umbra. Terrarum subita percussa expalluit umbra.

Solis defe- Ipse caput medio Titan cum ferret Olympo,
 ctio ex Lung Condidit ardentes atra caligine currus,
 interuentu. Inuoluitq; orbem tenebris, gentès que coëgit

Desperare diem: qualem fugiente per ortus
 Sole Thyestæ noctem duxère Mycena.

Ora ferox Sicula laxauit Mulciber Aetnæ,
 Nec tulit in cælum flammæ, sed uertice pronò

Siculum ma- Ignis in Hesperium cecidit latus, atra Charybdis
 re cruentum Sanguineum fundo torsit mare, flebile scui
 apparuit. Latrauère canes. Vestaliraptus ab ara

Ignis in tem- Ignis: & ostendens confectas flamma Latinas
 plo Vestæ ex Scinditur in partes, geminòq; cacumine surgit,
 tinctus. Thebanos imitata rogos, tum cardine tellus

Ingenti terræ Subsedit, ucteremq; iugis nutantibus Alpes
 motu cōcul- Discussère niuem. Tethys maioribus undis
 læ Alpes.

Hesperiam

Hesperiam Calpen, summumq; impleuit Atlanta.
 Indigetes fleuisse deos, urbisq; laborem
 Testatos sudore Lares, de lapsaq; templis
 Dona suis, dirasq; diem fœdasse uolucres
 Accipimus: syluisq; feras sub nocte relictis
 Audaces media posuisse cubilia Roma.
 Tunc pecudum faciles humana ad murmura lingue,
 Monstrofiq; hominum partus numerôq; modôq;
 Membrorum: matremq; suos conterrui infans:
 Dirasq; per populum Cumanæ carmina uatis:
 Vulgantur. tunc quos scelus Bellona læcertis
 Sæua mouet, cecidere deos: crinemq; rotantes
 Sanguineum populis ulularunt tristia Galli.
 Compositis plenæ gemuerunt osibus urne.
 Tunc fragor armorum, magnæq; per auiua uoces
 Auditæ nemorum: & uenientes commus umbræ,
 Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros,
 Diffugiunt: ingens urbem cingebat Erinnyis,
 Excuiens pronam flagranti uertice pinum,
 Stridentésq; comas: Thebanam qualis Agauen
 Impulit, aut seui contorsit tela Lycurgi
 Eumenis: aut qualem iussu Iunonis inique
 Horruit Alcides uiso iam dite Megeram.
 Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
 Miscentur, tantum nox atra silentibus umbris
 Edidit: & medio uisi consurgere campo
 Tristia Syllani cecidere oracula manes:
 Tollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
 Agricole fracto Marium fugere sepulcro.
 Hæc propter placuit Tuscos de more uetusto
 Acciri uates: quorum qui maximus æuo

Calpe mons
Hitpaniæ.

Carmina Si-
bylina F. F.
F. R. R. X. R.
Galli sacer-
dotes Gybel-
lini, versi in
furias, signa
belli futuri
demonstra-
runt.

Cóparatio.

Syllæ & Ma-
rii umbræ in
sepulcris iuis
apparuerunt.

Aruns incoluit desertæ mœnia Luna,
 Fulminis edoctus motus, uenâsque calentes
 Fibrarum, & motus errantis in aëre pennæ:
 Monstra iubet primum, quæ nullo semine discors
 Protulerat natura, rapi, steril'que nefandos
 Ex utero fixtus infâustus urere flammis.
 Mox iubet & totam pauidâ à ciuibus urbem
 Ambiri: & festo purgantes mœnia lustrò,
 Longa per extremos pomœria cingere fines
 Pontifices. sacri quibus est permissa potestas.
 Turba minor ritu sequitur succincta Gabino,
 Vestalêmque chorum ducit uittata sacerdos,
 Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.
 Tunc qui facta deùm, secretâque carmina seruant:
 Et lotum paruo reuocant Almonè Cybellen:
 Et doctus uolucres Augur seruare sinistras:
 Septemuirque epulus festus, Titijq; sodales:
 Et Salius leto portans ancylia collo:
 Attollensque apicem generoso uertice Flamen.
 Dùmque illi effusam longis anfractibus urbem
 Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
 Colligit, & terræ mœsto cum murmure condit,
 Dâtque locis nomen. sacris tunc admouet aris
 Electa à ceruice marem iam fundere Bacchum
 Cœperat, obliquòque molas inducere cultro:
 Impatiensque diu non grati uictima sacri,
 Cornua succincti premerent cum torua ministri
 Deposito uictum præbebat poplite collum.
 Nec cruor emicuit solitus: sed uulnere largo
 Diffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
 Palluit attonitus sacris feralibus Aruns:

Atque

Atque iram superùm raptis quæsiuit in extis.
 Terruit ipse color uatem: nam pallida tetrīs
 Viscera tincta notis, gelidoque infecta cruore
 Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
 Cernit tabe iecur madidum: uenasque minaces
 Hostili de parte uidet: pulmonis anhelī
 Fibra latet, paruusque secat uitali a limes.
 Cor iacet: & saniem per hiantes uiscera rimas
 Emittunt, produuntque suas omenta latebras.
 Quodque nefas nullis impunè apparuit extis,
 Ecce uidet capiti fibrarum increfcere molem
 Alterius capitis: pars ægra & marcida pendet,
 Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
 His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: Vix fas superi quæcunque mouetis
 Prodere me populis: neque enim tibi summe litauī
 Iuppiter hoc sacrum: casique in uiscera tauri
 Inferni uenere Dei. non fanda timemus:
 Sed uenient maiora metu. Dij uisa secudent,
 Et fibris sit nulla fides: sed conditor artis
 Finxerit ista Tages. Flexa sic omnia Tuscus
 Inuoluens, multaque tegens ambage canebat.

At Figulus cui cura Deos secretaque cœli
 Nosse fuit quem non stellarum Aegyptia Memphis
 Aquaret uisu, numerisque mouentibus astra,
 Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum
 Mundus, & incerto discurrunt sidera motu:
 Aut si fata mouent, urbi generique paratur
 Humano natura lues: terræ ne dehiscant,
 Subsidentque urbes: an tollat feruidus ær
 Temperiem? segetes tellus infida negabit?

Aruntis in
 Deos exclamatio.

Tager aruspicinæ artis inuētor.

Nigidij figureli, peritissimi astrologi, vaticinium.

Omnis an infusis miscbitur unda uenenis?

Quod cladis genus ò superi? qua peste paratis

Sœuitiam: extremi multorum tempus in unum

Argumenta
Mathematica
c.2.

Conuenere dies, summo si frigida cœlo

Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,

Deucalioneos sudisset Aquarius umbres,

Totâque diffuso latuisset in æquore tellus.

Si seuum radijs Nemœum Phœbe Leonem

Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,

Succensusque tuis flagrasset curribus æther.

Hi cessant ignes: tu qui flagrante nimacem

Apostrophe
ad Martem.

Scorpion incendis cauda, chelâsque peruris,

Quid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

Iuppiter occasu premitur, Venerisque salubre

Sidus habet, motûque celer Cyllenius hæret,

Et cœlum Mars solus habet: cum signa meatus

Deseruere suos, mundoque obscura feruntur.

Ensi ferî nimium fulget latus Orionis.

Vaticinij ex-
pressio.

Imminet armorum rabies: ferrique potestas

Confundet ius omne manu: scelerique nefando

Nomen erit uirtus. multosque exhibit in annos

Hic furor. & superos quid prodest poscere sinem?

Cum domino pax ista uenit. duc Roma malorum

Continuam seriem: clademque in tempora multa

Extrahet: ciuili tantum iam libera bello.

Terruerant satis hæc pavidam præfagia plebem:

Aedonis Me-
nas Bacchi sa-
crificula.

Sed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi

Aedonis Ogygio decurrit plena Lyæo:

Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,

Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.

Bacchantis
matronæ va-
ticinium.

Quò furor ò Pean? qua me super æthera raptam

Constit

Constituis terra?uidco Pangea niuosis
 Cana iugis, latosque Aemi sub rupe Philippos.
 Quis furor hic ò Phœbe doce, quo tela, *manusque
 Romana miscent acies, bellumque sine hoste est.
 Quò diuersa feror? primos me ducis in ortus,
 Quà mare Lagæi mutatur gurgite Nili.
 Hunc ego, fluminea deformis truncus arena
 Qui iacet, agnosco: dubiam super æquora Syrtim,
 Arentemque feror Libyen, quò tristis Erinny
 Transtulit Emathias acies, nunc desuper Alps
 Nubiferæ colles, atque aëriam Pyrenen
 Arripimur, patriæ sedes remeamus in urbis:
 Impiæque in medio peraguntur bella Senatu.
 Consurgunt partes iterum, totumque per orbem
 Rursus eo noua da mihi cernere litora ponti,
 Telluremque nouam uidi iam Phœbe Philippos.
 Hæc ait: & lapsa iacuit defecta furore.

Matronæ
 vaticinium.

*minasque

Verba ma-
 tronæ Phœ-
 beo furore
 percitæ.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER II.

*

Amq; iræ patuere deum, manifesta que belli
 Signa dedit mundus: legesq; & fœdera rerum
 Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
 Indixitq; nefas. Cur hanc tibi rector Olympi
 Sollicitus uisum mortalibus addere curam,
 Noscant uenturas ut dira per omina clades?
 Siue parens rerum cum primum informia regna,

Apostrophe
 ad Iouem.

Mater

Materiamque rudem flamma cedente recepit,
 Fmixit in eternum causas, qua cuncta coërcet,
 Se quoque lege tenens, & secula iussa ferentem
 Patrum immoto diuisit limite mundum:
 Siue nihil positum est sed fors incerta uagatur,
 Fertque, refertque uices, & habent mortalia casum
 Sit subitum quodcunque paras, sit caeca futuri
 Mens hominum fati: liceat sperare timentis.

Ergo ubi concipiunt quantus sit cladibus urbi
 Constat a fides superum: ferale per urbem
 Iustitium: latuit plebeio tectus amictu
 Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.
 Tunc questus tenuere suos, magnusque per omnes
 Errabat sine uoce dolor, sic funere primo

Matronæ
 deorū tēpla,
 omni cultu
 posthabito
 precibus fre
 quentant.

Attonitæ tacuere domus, cum corpora nondum
 Conclamata iacent, nec mater crime soluto
 Exigit ad seuos famularum brachia planctus:
 Sed cum membra premit fugiente rigentia uita,
 Vultusque exanimes, oculosque in morte minaces,
 Nec dum est ille dolor, sed iam metus incubat amens,
 Miraturque malum, cultus matrona priores
 Deposuit: mæstæq; tenent delubra cateruæ.

Quid in tem
 plo egerint
 matronæ do
 cet.

Hæ lacrymis sparsere Deos, hæ pectora duro
 Afflixere solo: lacerasque in limine sacro
 Attonitæ sudere comas: uotisque nocari
 Assuetas crebris feriunt ululatus aures.
 Nec cunctæ summi templo iacuere Tonantis:
 Diui: ere Deos: & nullis defuit aris

Pathetica
 matronæ o-
 ratio.

Inuidiam factura parens, quarum una madentes
 Scissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
 Nunc, ait, ò misera contundite pectora matres,

Nunc

Nunc laniate comas. nèue hunc differte dolorem,
 Et summis seruate malis: nunc flere potestas
 Dum pendet fortuna ducum: dum uicerit alter
 Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse lacescit.

Nec non bella uiri, diuersaque castra petentes
 Effundunt iustas in numma saua querelas.

O miseræ fortis, quòd non in Punica nati
 Tempora Cannarum sumus, Trebieq; iuuentus.
 Non pacem petimus superi: date genibus iras:
 Nunc urbes excite feras: coniuret in* arma
 Mundus, Achæmenijs decurrant Medica Sufis
 Agmina: Massagetæ Scythicus non alliget Ister.
 Fundat ab extremo flauos Aquilone Suæuos
 Albis, & indomitum Rheni caput: omnibus hostes
 Reddite nos populis: ciuile auertite bellum.

Hinc Dacus premat, inde Getes: occurrat Iberis
 Alter, ad Eos hic uertat signa pharetras.

Nulla uacet tibi Roma manus. uel perdere nomen
 Si placet Hesperium superi, collapsus in ignes
 Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.

Sæue parens utrasque simul par: èsque ducèsque,
 Dum nondum meruère, feri: tantòne nouorum
 Prouentu scelerum querunt, uter imperet urbi?
 Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,

Vt neuter. tales pietas peritura querelas
 Eg: rit: at miseros angit sua cura parentes,
 Oderùntque grauis uiuacia fàta senectæ,
 Seruatòsque iterum bellis ciuilibus annos.

Atque aliquis magno querens exempla timori,
 Non alios (inquit) motus tunc fàta parabant,
 Cùm post Teutonicos uictor, Libycòsque triumphos

Virorum in
 bellum pro
 deuntiu que-
 relæ.

* armis

Ister, qui &
 Danubius di-
 citur.
 Scythiæ po-
 puli.

Seniores
 tandiu uiue-
 re tædebat.

Prolixa ali-
cuius senio-
rum Rom.
oratio, bella
ciuilia Ma-
rianis Sylla-
nisque confe-
rentis.

Exul limosa Marius caput abdidit ulua.
Stagna anidi texere soli, laxa q̄; paludes
Depositum fortuna tuum: mox umcula ferri
Exedere senem, longusque in carcere pædor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe
Pœnas antiè dabat scelerum: mors ipsa refugit
Sæpe uirum, frustra que hosti est concessa potestas
Sanguinis inuisi primo qui cædis in ictu
Dirigit, ferrumque manu torpente remisit.
Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesque Deos scelerum: Mariumque futurum,
Audieratque pauens: Fas hæc contingere non est
Colla tibi, debet multas hic legibus æui
Ante suam, *mortem: uanum deponere furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
Hunc Cimbri seruate senem, non ille fauore
Numinis ingenti superum protectus ab ira
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram, uacuisque mapalibus actus,
Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
Et Pœnos præbit cimeres solatia fati
Carthago, Mariusque tulit, pariterque iacentes
Ignouere deis. Libycas sibi colligit iras,
Vt primum fortuna redit: seruilia soluit
Agmina, conflato sæuas ergastula ferro
Exeruerè manus. nulli gestanda dabantur
Signa ducis, nisi qui scelerum iam fecerat usum,
Attuleratque in castra nefas. Prò fato, quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
Corripuit: quantoque gradu mors seua cucurrit?

Pathos à
crudelitate.

Nobilitas

Nobilitas cum plebe perit: latèq; uagatur
 Ensis: & à nullo reuocatum est pectore ferrum.
 Stat cruor in templis: multaq; rubentia cæde
 Lubrica saxa madent. nulli sua profuit ætas.
 Non senis extremum piguit uergentibus annis
 Præcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
 Infantis miseri nascentia rumpere fata.
 Crimine quo parui cædem potuere mereri?
 Sed satis est iam posse mori. trahit ipse furoris
 Impetus, & uisum est lenti, quæsisse nocentem.
 In numerum pars magna perit: rapuitq; cruentus
 Victor ab ignota uultus ceruice recisos,
 Dum uacua pudet ire manu. spes una salutis
 Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.
 Mille licet gladij mortis noua signa sequantur,
 Degener ô populus, uix secula longa decorum
 Sic meruisse uiris, necdum breuè dedecus æui,
 Et uitam, dum Sylla redit. cui funera uulgi
 Flere uacet? uix te sparsum per uiscera Bebi
 Innumeras inter carpentis membra coronæ
 Discerpississe manus: aut te præ sage malorum
 Antoni, cuius laceris pendentia canis
 Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
 Imposuit. truncos lacerauit Fimbria Crassos.
 Sæua Tribunitio maduerunt roborata bo.
 Te quoq; neglectum uiolata Scauola dextræ
 Ante ipsum penetrare Deæ, sempèrq; calentes
 Mactauere focos: paruùm sed fessa senectus
 Sanguinis effudit: iugulo. flammisq; pepercit.
 Septimus hæc sequitur, repetitis fascibus, annus:
 Ille fuit uitæ Mario modus, omnia passo,

Prosequitur
 narrationem
 crudelitatis
 Marianæ.

Bebius An-
 tonij orato-
 ris caput ob-
 truncatū, ma-
 nib. cū sum-
 ma animi læ-
 titia, inter e-
 pulas pertra-
 ctauit.

Marij cru-
 delia facin-
 ora.

Quæ p̄ior fortuna potest, atque omnibus uso,
 Quæ melior: mensôque homini quid facta pararent?
 Iam quot apud sacri cecidère caduera portum?
 Aut Collina tulit stratas quot porta cateruas,
 Tunc cùm penè caput mundi, rerùmque potestas
 Mutauit tralata locum, Romanâque Samnis

Caudina
 furcæ.

Vltra Caudinas sperauit uulnera furcæ?
 Sylla quoque immensis accessit cladibus ultor.

+

Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
 Hausit, dùmque nimis iam putrida membra recidit,
 Excessit medicina modum, nimiùmque secuta est,

Syllæ cru-
 delitas.

Quâ morbi duxère, manus, perière nocentes.
 Sed cùm iam soli possent superesse nocentes,

Tunc data libertas odijs, resolutaq; l. gum

Frænis ira ruit: non uni cuncta dabantur,

Sed fecit sibi quisque nefas semel omnia uictor

Iusserat, infandum domini per uiscera ferrum

Exegit famulus: nati maduère paterno

Sanguine: certatus est, cui ceruix casa parentis

Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.

Busta repleta fuga, permistâque uiua sepultis

Corpora: nec populum latebræ cœpere ferarum.

†

Dissiluit for-
 san legendū
 est, nam qui
 defiliit non-
 dum percus-
 sus humo
 est, at post-
 quàm quis
 percussus est,
 dissiliunt vi-
 scera.

Hic laqueo fauces, elisâque guttura fregit:

Hic se præcipiti iaculatus pondere dura

Defiluit percussus humo, mortèsque cruento

Vi. tori rapuere suas: hic robora busti

Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso

Defiluit in flammis: & dum licet, occupat ignes,

Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,

Et medio congesta foro, cognoscatur illic

Quicquid ubique latet scelcrum, non Thracia tantum

Vidit

Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni,
 Postibus Antæi Libyæ: nec Græcia moerens
 Tot laceros artus Pisea fleuit in aula.
 Cùm iam tabe fluunt, confusâque tempore multo
 Amisere notas, miserorum dextra parentum
 Colligit, & pavidò subducit cognita furto.
 Mèque ipsum memini cæsi deformia fratris
 Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis,
 Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis:
 Perque omnes truncos, cum qua ceruice recisum
 Conueniat, quæsisse caput. quid sanguine manes
 Placatos Catuli referam? cùm uictima tristes
 Inferias Marius forsân nolentibus umbris,
 Pendit in expleto non fânda piacula busto:
 Cùm laceros artus, æquatâque uulnera membris
 Vidimus, & toto quanuis in corpore cæso
 Nil animæ letale datum, morêmque nefandæ
 Dirum seuitiæ percuntis parcere morti.
 Auulsæ cecidere manus, exactâque lingua
 Palpitat, & muto uacuum ferit aëra motu.
 Hic aures, alius spiramina naris aduncæ
 Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes,
 Vltimâque effodit spectatis lumina membris.
 Vix erat ulla fides tam seui criminis, unum
 Tot poenas cepisse caput. sic mole ruinæ
 Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
 Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
 Qui medio periere freto. quid perdere fructum
 Iuuit, & ut uilem, Marij confundere uultum?
 Ut scelus hoc Syllæ, cædésque ostensa placeret,
 Agnoscendus erat. uidit Fortuna colonos

Antæus ho-
 stium cafo-
 rû capita po-
 stibus affi-
 gebat.

Senex de se
 loquitur.

Catulus.

Cóparatio.

- Quæ à Præ- Prænestina suos cunctos simul ense recisos,
nestinis co- Vnius populum percuntem tempore mortis.
litur. Tunc flos Hesperiae, Latij iam sola iuuentus
Concidit, & miseræ maculauit ouilia Romæ.
- Docet nun- Tot simul infesto iuuenes occumbere leto,
quam tot ci- Sæpe fames, pelagique furor, subitaq; ruinae,
ues Rom. iuf- Aut cœli, terraq; lues, aut bellica clades,
su tyrâni pe- Nunquam poena fuit. densi uix agmina uulgi
rifle, quor- Inter & exangues immissa morte cateruas
iussu Syllæ. Victores mouère manus. uix cæde peracta
Procumbunt, dubiisque labant ceruice: sed illos
Magna premit strages: peraguntque cadauera partem
- Val. Maxim⁹ Cædis: uiua graues elidunt corpora trunci.
lib. 9. c. 2. Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris: miseris tot millia uulgi
Non piguit iussisse mori. congesta recepit
Omnia Tyrrenus Syllana cadauera gurgis.
- Tyberis pe- In fluuium primi cecidère, in corpora summi.
riphrasis. Præcipites hesère rates. & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior annis in equor:
Ad molem stetit unda sequens. nam sanguinis alti
Vis sibi fecit iter, campumque effusa per omnem,
Tybris ita Præcipitiq; ruens Tyberina ad flumina riuo
inundauit, vt Corpora in Herentes adiuuit aquas: nec iam alucus amnem,
fuum alueū Nec retinent ripæ reddi que cadauera campo.
paulò antè Tandem Tyrrenas uix eluctatus in undas
projecta in Sanguine caruleum torrenti diuidit equor.
campum re- Hisne, Salus rerum. Felix his Sylla uocari,
tulerit. His meruit tumulum medio sibi tollere campo?
Hæc rursus patienda manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic stabit ciuilibus exitus armis.

Quinquā agitant grauiora metus multoq; coitur
 Humanigenis maiore in praelia damno.
 Exulibus Marij: bellorum maxima merces
 Roma recepta fuit: nec plus uictoria Syllae
 Praestitit, inuisas penitus quam tollere partes.
 Hos alio fortuna uocas: olimq; potentes
 Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
 Contentus, quō Sylla fuit. sic nō ista senectus
 Praeteritiq; memor stabat, metuensq; futuri.

At non magnanimi percussit pectora Bruti
 Terror, et in tanta pauidi formidiae motus
 Pars populi lugentis erat: sed nocte sopora,
 Parrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
 Atria cognati pulsat non ampla Catonis.
 Inuenit insomni uoluentem publica cura
 Fata uirum, casusq; urbis, cunctisq; timentem,
 Securūq; sui, fariq; his uocibus orsus,

Omnibus expulsa terris olimq; fugata
 Virtutis iam sola fides, quam turbidine nullo
 Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
 Dirige me dubium, certo tu robore firma.
 Namq; alij Magnū, uel Caesaris arma sequantur:
 Dux Bruto Cato solus erit, pacem ne tueris,
 Inconussa tenens dubio uisigia mundo?
 An placuit duobus scelerum, populiq; furentis
 Cladibus immistum ciuile abscindere bellum?
 Quinq; suae rapiunt scelerata in praelia cause:
 Hos polluta domus, legesq; in pace timende,
 Hos ferro fugienda fames, mundiq; ruina
 Permiscenda fides, nullum furor egit in arma.
 Castra petunt magna uicti mercede: tibi uai

Epilogus.

Bruti constātia.

Bruti ad Catonē oratio,
 qua eū a bel
 lis deterrere
 studet.

Per se bella placent. quid tot durasse per annos
 Profuit immunem corruptis moribus aui?
 Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis:
 Accipient alios, facient te bella nocentem.

Apostrophe
 ad superos,
 quos cōpre-
 catur ne Ca-
 tonem eiuf-
 modi bellis
 inferere si-
 nant.
 Similitudo.

Ne tamen ô superi liceat feralibus armis
 Has etiam mouisse manus: nec pila lacertis
 Missa tuis cæca telorum in nube ferantur:
 Nec tanta incassum uirtus eat: ingeret omnis
 Se belli fortuna tibi. quis nolet ab isto
 Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
 Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
 Otia solus ages: sicut cœlestia semper
 Inconcuſsa suo uoluuntur sidera lapsu.
 Fulminibus propior terræ succenditur aër,
 Imâq; telluris uentos, tractûsq; coruscosc
 Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus
 Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat:
 Pacem summa tenent. quàm letè Caesaris aures
 Accipient tantum uenisse in prælia ciuem?
 Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
 Castra ducis Magni: nimium placet ipse, Catoni
 Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
 Et duce priuato gesturus prælia Consul
 Sollicitant, proceresq; alij: quibus adde Catonem
 Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
 Solus Caesar erit. quòd si pro legibus arma
 Ferre iuuat patrijs, libertatèmq; tueri:
 Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Caesaris hostem,
 Post bellum uictoris habes. Sic fatetur. at illi
 Arcano sacras reddit Cato pectore uoces:
 Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur:

Catonis ad
 Brutum ora-
 tio.

Sed

Sed quò fata trahunt, uirtus securâ sequetur.
 Crimen erit superis & me fecisse nocentem.
 Sidera quis, mundumq; uelit spectare cadentem
 Expers ipse metus: quis cum ruat arduus æther,
 Terra labet, misto coëuntis pondere mundi,
 Compressas tenuisse manus: gentes ne furorem
 Hesperium ignotæ, Romanâq; signa sequentur,
 Deductiq; fretis alio sub sidere reges?
 Otia solus agam: procul hunc arcete furorem
 O superi, motura *Dacas ut clade, Getâsq;
 Securo me Roma cadat. ceu morte parentem
 Natorum orbatum longum producere funus
 Ad tumulum iubet ipse dolor: iuuat ignibus atris
 Inferuisse manus, constructoq; aggere busti
 Ipsum atras tenuisse faces: non antè reuellar,
 Exanimem quàm te complectar Roma, tuumq;
 Nomen Libertas, & inanem prosequar umbram.
 Sic eat: immites Romana piacula diui
 Plena ferant: nullo fraudemus sanguine bellum.
 O utinam, cœliq; Deis, Erebiq; liceret
 Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas!
 Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ:
 Me geminæ figant acies, me barbara telis
 Rheni turba petat: cunctis ego peruius hastis
 Excipiam medius totius uulnera belli.
 Hic redimat sanguis populos: hac cæde luatur,
 Quicquid Romani meruerunt pendere mores.
 Ad iuga cur faciles populi? cur sœua uolentes
 Regna pati pereunt: me solum inuadite ferro,
 Me frustra leges & inania iura tuentem:
 Hic dabit, hic pacem iugulus, sinemq; laborum

Exemplum
ab impossi-
bili.

*Dacas

Exclamatio.
illustris.

Anadiplosis

Gentibus Hesperijs: post me regnare uolenti
 Non opus est bello. quin publica signa ducēque
 Pompeium sequamur: nec si fortuna fauebit,
 Hunc quoque totius sibi ius promittere mundi
 Non bene comperitum est: ideo me milite uincat,
 Nec sibi se uicisse putet. Sic fatur: & acres
 Irarum mouit stinulos: iuuenisq; calorem
 Excitat in nixios belli ciuilis amores.

Interea. Phœbo gelidas pellicente tenebras;
 Pulsata sonuere fœres, quas sancta relicto
 Hortensi mœrens irru; i Martia busto,
 Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti.
 Mox ubi connubij pretium, mercesq; soluta est,
 Tertiam iam soboles, alios fecunda penates
 Impletura daur gminas è sanguine matris
 Permistura domos: sed postquā condidit urna
 Supremos cineres, miserando concita uultu,
 Effusus laniata comas, concussiq; pectus
 Verberibus crebris, cineresque ingesta sepulcri;
 Non aliter placitura uiro sic mœsta profatur:

Dum sanguis inerat, dum uis materna. pergit
 Iussa Cato, & geminos excepi fixa maritos.
 Visceribus lassis, partuque exhausta. reuertor
 Iam nulli tradenda uiro. da fœdera prisca
 Illibata tori: da tantum nomen inane

Cornelia v-
 zoris Pom-
 peij exēplo,
 sese periculo
 rum comitē
 Catoni of-
 fert.

Connubij: licet at tumulo scripsisse. Catonis
 Martia: nec dubium longo queratur in æuo,
 Mutarum primas expulsas. an tradita tedas.
 Non me letorum sociam, rebusq; secundis
 Accipis: in curas uenio partemq; laborum.
 Da mihi castra sequi. cur tua in pace relinquantur,

Et sit civili propior Cornelia bello?

He flexere uirum uoces, & tempora, quanquam
Sunt aliena toris, iam fato in bella uocante:

Fœdera sola tamen, uanâque carentia pompa

lura placent, sacrisque deos admittere testes.

Festa coronato non pendent lumine serua:

Insulâque in geminos discurrit candida postes,

Legitimæq; fœces, gradibusque acclius eburnis

Stat torus, & picto uestes discriminat auro:

Turritâque premens frontem matrona corona,

Tralata uetuit contingere lumina planta.

Non timidum nupte leuiter tectura pudorem

Lutea demissos uelantur flammea uultus.

Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,

Colla monile decens, humerisque herentia primis

Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

Sic ut erat, mœsti seruans lugubria cultus,

Quoque modo natos, hoc est amplexa maritum.

Obstita funerea celatur purpura lana.

Non soliti lusere sales: nec more Sabino

Exceptit: ristis conuicia festa maritus.

Pignora nulla domus, nulli cotere propinqui.

Iunguntur taciti, contentique auspice Bruto.

Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore

Cæsariem, duroque admisit gaudia uultu:

(Ut primum tolli feralia uid. rat arma,

Intonsos rigidam in frontem descendere canos

Passus erat, mœstâque genus in crescere barbam.

Vni quippe uacat studijsq; odijsq; carenti,

Humanum lugere genus) nec fœdera prisca

Sunt tentata tori: iusto quoq; robur amori

Nuptiæ sine
apparatu.

Flammeum,
nuptiale te-
gumen.

Græhicè de-
scribit ea de-
fuisse, quæ
lætis nuptijs
adesse sole-
bant.

Attende mo Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
res Catonis. Secta fuit, seruare modum finemq; tenere,

Naturæq; sequi, patriæq; impendere uitam,
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epula uicisse famem, magniq; penates
Submouisse hyemem tecto, pretiosaque uestis
Hirtam membra super Romano more, Quiritis
Induxisse togam: Venerisq; huic maximus usus,
† Progenies: urbi pater est, urbiq; maritus,
Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus: nullosq; Catonis in actus
Subrepsit, partemq; tulit sibi nata uoluptas.

Interea trepido discedens agmine Magnus,

Pompeius
rumore per-
territus, de-
ferta vrbe,
Capuâ petit.

Mœnia Dardanij tenuit Campana coloni.
Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouentis
Hostis in occursum sparsas extendere partes,
Vmbrosis mediam quâ collibus Appenninis †
Erigit Italiam, nullo quâ uertice tellus
Altius intumuit propiusq; accessit Olympo.

Appennini
descriptio.

Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferni, superiq; maris: colleq; coërcent,
Hinc Tyrrhena uado frangentes æquora Pise,
Illuc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Pontibus hic uastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia ponti.

Metaurus,
Vimbriæ flu-
uius.

In læuum cecidere latus ueloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus* Isapis Isauero,
Sennaq; & Adriacas qui uerberat Ausidus undas:
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnem,
Eridanus, fractasq; euoluit in æquora syluas,
Hesperiamq; exhaurit aquis. Hunc fabula primum

*Sapis

Populea

Populea fluium ripas umbrasse corona:
 Cúmque diem pronum transuerso limite ducens,
 Succendit Phaëthon flagrantibus æthera loris,
 Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,
 Hunc habuisse pares Phœbeis ignibus undas.
 Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
 Aegypti Libycas Nilus stagnaret arenas.
 Non minor hic Istro, nisi quòd dum permeat orbem
 Ister, casuros in quælibet æquora fontes
 Accipit, & Scythicas exit non solus in undas.
 Dexterora petens montis decliua Tybrim
 Vnda facit, Rutubamque cauum delabitur inde
 Vulturúsque celer, nocturnaque editor aure
 Sarnus, & umbrose Lyris per regna Maricæ
 Vestinis impulsus aquis, radensque Salerni
 Culta Siler, nullisque uado qui Macra moratus
 Alnos, uicina percurrit in æquora Lunæ.
 Longior e ducto quàm surgit in æra dorso,
 Gallica rura uidet, deuexasque aspicit Alpes.
 Tunc Umbris Marsisque ferax, domitusque Sabello
 Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
 Indigenas Latij populos, non deserit antè
 Hesperiam, quàm cum Scyllæis clauditur undis.
 Extenditque suas in templa Lacinia rupes,
 Longior Italia, donec confinia pontus
 Solueret incumbens, terrasque repelleret æquor.
 At postquam gemino tellus elisa profundo est,
 Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Cæsar in arma furens nullas, nisi sanguine fuso,
 Gaudet habere uias, quòd non terat hoste uacantes
 Hespericæ fines, uacuosque irrumpat in agros,

Italiae flumina.

Macra, fluius Liguriæ & Hetruriæ.

Cæsar's mores, & expeditionis.

Atque ipsum non perdat iter, confert áque bellis
 Bella gerat non tam portas mirare patentes
 Quám fragissi iuuat nec tam patiente colono
 Arua premi, quám si ferro populetur, & igni.
 Concessa pudet ire uia, iuémque uideri.
 Tunc urbes Latij dubie, uarióque fauore
 Ancipites, quanquám primo terrore ruentis
 Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant
 Mœnia & abrupto circumdant undique uallo:
 Saxorúmque orbes, & quæ super eminus hostens
 Tela petant, altis murorum turribus aptant.
 Pronior in Magnum populus, pugnatque minaci
 Cum terrore fides: ut cum mare possidet Auster
 Flatibus horrifonis, hunc æquora tota sequuntur.
 Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
 Aeolij, tumidis immitat fluctibus Eurum,
 Quannus ista nouo, uentum tenuere priorem
 Aequora, nubiferóque polus concesserit Euro,
 Vendicat unda Notum. Facilis sed uertere mentes
 Terror erat, dubiámque fidem fortuna ferebat.

Duces Rom.
 qui Cæsaris
 aduētum ve
 riti, relictis
 locis, quibus
 præerat, au
 tugerunt.

Gens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
 lúsque sui pulso iam perdidit Umbria Thermo.
 Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
 Cæsaris audio conuersus nomine Sylla.
 Varus, ut admotæ pulsârunt Auximon alæ,
 Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
 Quâ syluæ, quâ saxa fugit, depellitur arce
 Lentulus Esculea, uictor cedentibus instat,
 Diuertitque acies solúsque ex agmine tanto
 Dux fugit, & nullis ducen: ia signa cohortes.
 Tu quoque commisse nudatam deseris arcem

Scipio

Scipio Luceria: quanquam fortissima pubes
 His sedeat castris, iam pridem Caesaris armis
 Parthorum seducta metu, qua Gallia damna
 Supplevit Magnus: dumq; ipse ad bella uocaret,
 Donauit Socero Romani sanguinis usum.

At te Corfini ualidis circumdata muris
 Tecta tenent pugnae Domitii: riuus classica seruat
 Oppositus quondam polluto tyro Miloni.
 Ut procul immensam campo consurgere nubem,
 Ardentesque acies percussas sole corusco
 Conspexit telis, Sole decurrite, dixit,
 Fluminis ad ripas undaq; immergite pontem.
 Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
 Atque omnes trabe gurges aquas, ut spumeus alnos
 Discussa compage feras, hoc limite bellum
 Hereat, hac hostis lentus terat otia ripa.
 Precipitem cohibere duce n. uictoria nobis
 Hic primum stans Caesar erit: nec plura locutus,
 Deuoluit rapidum nequicquam incenibus agmen.

Nam prior e campis ut conspicit amne soluto
 Rumpi Caesar iter, calida prolatus ab ira,
 Non satis est muris latebras quassasse paratis
 Obstruit campos, fluuijsq; arcere paratis,
 Ignauis non si tumido me gurgite Ganges
 Summoueat, stabit iam flumine Caesar in ullo,
 Post Rubiconis aquas equitum properate caterue:
 Ite simul pedires, ruiturum ascendite pontem.
 Hec ubi dicta, leuis totas accepit habenas
 In campum sonipes: crebroque simillima nimbo
 Trans ripam ualidi torserunt tela laerti.
 Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem

* Lucetia
 Legit Sulpi-
 tium.

Apostrophe
 ad Domitiū,
 Corfini præ-
 festum fugā
 adornātem.

Caesaris in ti-
 mos hostes
 insultatio.

Comonitio.

Comparatio.

Caesar,

Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
 Et iam moturas ingentia pondera turres
 Erigit, & medijs subrepsit uinea muris.

Domitius à
 ius capt⁹ ad
 Cæsarem tra
 hitur.

Ecce, nefas, belli referatis agmina portis
 Captiuum traxere duces, cuiusq; superbi
 Constitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
 Nobilitas recta, ferrum ceruice poposcit.
 Scit Cæsar pœnamq; peti, ueniámq; timeri.
 Viue, licet nolis, & nostro munere, dixit,
 Cerne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
 Exemplúmq; mei uel, si libet, arma retenta,
 Et nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
 Fatur: & astrictis laxari uincula palmis
 Imperat. heu quantò melius uel cæde peracta
 Parcere Romano potuit fortuna pudori,
 Pœnarum extremum cui fit, quòd castra secutus
 Sit patriæ, Magnúmq; duces, totúmq; Senatum,

Deploratio
 ignominia
 Domitij.

Ignosci premit ille graues interritus iras:
 Et secum: Romam ne petes, pacisq; recessus
 Degener? in medios belli non ire furores
 Iandudum moriture paras? rue certus, & omnes
 Lucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.

Nescius interea capti ducis arma parabat
 Magnus, ut immisto firmaret robore partes.
 Iámq; secuturo iussurus classica Phœbo,
 Tentandásq; ratus moturi militis iras,

Pompeij ad
 milites ora-
 tio, arma in
 Cæsarem ca-
 pienda suadē
 tis.

Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes:
 O scelerum ultores, melioraq; signa secuti:
 O uerè Romana manus, quibus arma senatus
 Non priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
 Ardent Hesperij seuis populatibus agri:

Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:
 Iam tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
 Dij melius, belli tulimus quòd damna priores.
 Cœperit inde nefas. iam iam me præside Roma
 Supplicium, pœnamq; petat. neque enim ista uocari
 Prælia iusta decet, patriæ sed uindictis iram.
 Nec magis hoc bellum est, quàm cùm Catilina parauit
 Arsuras in tecta faces, sociusq; furoris
 Lentulus, exertiq; manus uesana Cethegi.
 O rabies miseranda ducis, cùm fata Camillis
 Te Caesar, magnisq; uelint miscere Metellis,
 Ad Cinnas, Mariosq; uenis sternere profectò
 Vt Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures
 Passus, Sicanio tegitur qui Carbo sepulcro,
 Quiq; seros mouit Sertorius exul Iberos.
 Quanguàm (si qua fides) his te quoq; iungere Caesar
 Inuideo, nostrasq; manus quòd Roma furenti
 Opposuit. Parthorum utinam post prælia sospes,
 Et Scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
 Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
 Te quoq; si superi titulis accedere nostris
 Iusserunt, ualet in torquendo dextera pilo:
 Feruidus hic iterum circum præcordia sanguis
 Incaluit: * disces non esse ad bella fugaces,
 Qui pacem potuere pati. licet ille solutum,
 Defectumq; uocet, ne uos mea terreat ætas.
 Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
 Quò potuit ciuem populus perducere liber,
 Ascendi. supràq; nihil nisi regna reliqui.
 Non priuata cupit, Romana quisquis in urbe
 Pompeium transire parat. hinc Consul uterque,

Catilinæ ex-
 emplo crimē
 auget.

Exclamatio.

A possibili.

*Dices

Obiectionē
 refellit.

Hinc

✠ Hinc acies statura ducum est. Cæsar'ne Senatus
 Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
 Apostrophe
 ad fortunã.
 Téque nihil Fortuna pudet mult' sine rebellis
 Gallia iam lustris, æta'q; impensa labori
 Dant animos? Rhæni gelidus quòd fugit ab undis:
 Oceanumq; uocans incerti stagna profundi,
 Territa quæstis ostendit terga Britannis?
 An uane tumuere minæ, quòd fama furoris
 Expulit armatam patrijs è sedibus urbem?
 Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur:
 Qui cùm signa tuli toto fulgentia ponto,
 Antè bis exactum, quàm Cynthia conderet orbem,
 Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
 ✠ Angustâque domum terrarum inf' de poposcit.
 Idem per Scythici profugum diuortia Ponti
 Indomitum regem, Romanâque fata morantem,
 Ab antecede
 e bus futuræ
 victoria, ipse
 colligit Põ-
 peius.
 Ad mortem, ulla felicior, ire cœgi.
 Pars mundi mihi nulla uacat: si d' tota tenetur
 Terra meis, quocunq; iacet sub sole, trophæis.
 Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
 Arctos habet: calida medius mihi cognitus axis
 Aegypto, atque umbras nusquam flectente yene.
 Occasus mea iura timet, Tethynq; si gacem
 Qui ferit, Hesperius post omnia flumina Betis.
 Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
 Aeniuchi, not'que crepto uellere Col. hi.
 Iudæam Dei Cappadoces mea signa timent & d. dito sacris
 veri cultrice Incerti Iudæa Dei, mollèsque Sophæna.
 Infidelis poë Armenios, Cilicâsque feros, Taurósque subegi.
 L. notat. Quod socio bellum, præter ciuile, reliquis
 Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,

Nec matura petunt promissa classica pugnae.
 Sensit & ipse metum Magnus, pla. uique referri
 Signa, nec in tanta discrimina mittere pugnae
 Iam uictum fama non uisi Caesaris agmen.
 Pulsus ut armentis primo certamine taurus
 Sylvarum secreta petit, uacuosque per agros
 Exul in aduersis explorat cornua truncis:
 Nec credit in pastus, nisi cum ceruice recepta
 Excussi placuere tori mox reddita uictor
 Quoslibet in salus comitantibus agmina tauris
 Inuito pastore trahit: sic uiribus impar
 Tradidit Hesperiam, profugusque per Appula rura
 Brundisij tutas conscendit Magnus in arces.

Cōparatio.

Pompeius
 Brundisium
 peruenit.

Brundisij
 descriptio &
 arigo.

Urbs est Diictis olim possessa colonis,
 Quos profugos Creta uexere per aquora puppes
 Cecropiae, uictum mentiris Thesea uelis.
 Hanc latus angustum iam se cogentis in arcum
 Hesperiae, tenuem producit in aquora linguam,
 Adriacas flexis claudit quae cornibus undas.
 Nec tamen hoc arctis immissum faucibus equor
 Portus erat, si non uiolentos insula Coros
 Exciperet saxis, lapsisque refunderet undas.
 Hinc illinc montes scopulose rupis aperto
 Opposuit natura mari, flatusque remouit,
 Ut tremulo starent contentae sine carinae.
 Hinc late patet omne fretum, seu uela ferantur
 In portus Corcyra tuos, seu leua petatur
 Illyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
 *Hec fuga nauarum, cum totas Adria uires
 Mouit, & in nubes abiere Ceraunia, cumque
 Spumoso Calaber perfunditur equore Sason.

Corcyra in-
 fula Ionij ma-
 ris. Plin. lib.
 4. c. 12.

*Hinc

Ergo

Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
Cum mediæ iaceant immensis tractibus Alpes:
Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,

Pompeius
filium, natu
maiorẽ, allo
quitur.

Affatur: Mundi iubeo tentare recessus.
Euphraten, Nilumque moue, quò nominis usque
Nostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
Post me Roma ducem: sparsos per rura colonos
Redde mari Cilicas: Pharios hinc concute reges,

Tigranes à
Pompeio vi-
sus.

Tigranemque meum: nec Pharnacis arma relinuas,
Admoneo, nec tu populos utrâque uagantes
Armenia, Pontique seras per littora gentes,
Rhiphæasque manus, & quas tenet equore denso
Pigra palus Scythici patiens Mæotica plaustri.
Sed quid plura moror? totos me a nate per ortus
Bella feres, totòque urbes agitabis in orbe
Perdomitas: omnes redeant in castra Triumphi.
Et uos, qui Latios signatis nomine fastos,
Primus in Epirum Boreas agat: inde per arua
Graiorum, Macedumque nouas acquirite uires:
Dum paci dat tempus hyems. Sic fatur: & omnes
Iussa gerunt, soluuntque cauas à littore puppes.

Redit ad Cæ
sarem.

At nunquam patiens pacis, longeq; quietis
Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
Assequitur, generique premit uestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces:
Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces,
Roma capi facilis. sed Cæsar in omnia præceps,
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox: & adhuc quanuis possederit omnem

Cæsar ad o-
mnia præ-
ceps subi-
tūque.

Italiam,

Italiam, extremo sedeat quòd littore Magnus,
 Communem tamen esse dolet: nec rursus aperto
 Vult hostes errare fretò, sed molibus undas
 Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
 Cedit in immensum cassus labor: omnia pontus
 Haurit saxa uorax, montesque immiscet arenis:
 Vt maris Aegæi medias si celsus in undas
 Depellatur* Athos, nulle tamen æquore rupes
 Emineant, uel si conuulso uertice Gaurus
 Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
 Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
 Tunc placuit caesis innectere uincula syluis,
 Roboræque immensis latè religare catenis.
 Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
 Construxisse uias, multum cum pontibus ausus,
 Europamque Asiæ, Sesiônque admouit Abydo,
 Incessitque fretum rapidi super Helleponti,
 Non Eurum, Zephyrûmque timens, cum uela, ratesque
 In medium deferret Athos, sic ora profundi
 Arctantur casu nemorum. tunc aggere multo
 Surgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.

Pompeius tellure noua compressa profundi
 Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
 Vt reseret pelagus, spargatque per æquora bellum.
 Sape Noto plena, tensisque rudentibus actæ
 Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
 Discussere salo, spatiumque dedere carinis:
 Torturæque per tenebras ualidis ballista lacertis,
 Multifidas iaculata faces. ut tempora tandem
 Furtiue placere fugæ: ne littora clamor
 Nauicus exagitet, non buccina diuidat horas,

Cõparatio.
 * Erix, for-
 san etiam le-
 gendum.

Estis qui est
 mons in ora
 Macedoniæ.

Xerxes Per-
 sarû rex, ex
 quo funitur
 comparatio.

Põpeius anti-
 mo angitur.

Brundusio
 sub noctem
 aufugit.

Neu tuba præmonitos perducatur ad æquora nautas,

Aequi noctiū autumnale auro-
ramque describit.
Præcepit socijs iam cœperat ultima Virgo
Phœbum laturas ortu præcedere Chelas,
Cum taciti soluere rates. non anchora uoces
Mouit, dum spissis auellitur uncus arenis:

Dum iuga curuantur mali, dumque ardua pinus

Erigitur, pauidi classis siluere magistri:

Strictaque pendentes deducunt carbasa nautæ,

Nec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes.

Apostrophe
ad fortunã.

Dux etiam uotis hoc te, Fortuna, precatur,

Quam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem

Italiam. uix facta sinunt: nam murmure uasto

Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,

Tôtque carinarum permistis æquora sulcis.

Ergo hostes portus, quas omnes soluerat urbis

Fides cū for-
tuna muta-
tur,

Cum fato conuersa fides, muris que recepti,

Præcipiti cursu flexi per cornua portus

Ora petunt: pelagusque dolent contingere classes.

Heu pudor, exigua est fugiens uictoria Magnus.

Angustus puppes mittebat in æquora limes

Arctior Euboica, quæ Chalcida uerberat, unda.

Hic hæserat rates gemine, classique paratas

Excepere manus: tractoque in littora bello,

Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.

Cetera classis abitis summis spoliata carinis:

Vt Pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,

Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,

Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,

Vanique percussit pontum Symplegas inanem,

Et statura redit iam Phœbum urgere monebat

Ortus diei
periphrasis.

Non idem Eoi color ætheris, albæque nondum

Lux rubet, & flammæ propioribus eripit astris,
 Et iam Pleias habet flexi iam plaustra Bootæ
 In faciæ puri redeunt languentia cæli,
 Maioresque latent stellæ, calidumque refugit
 Lucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebras
 Non ea siccæ ferens, quæ cum super æquora toto
 Prædonem sequerere mari, lassata triumphis
 Destituit fortuna tuis: cum coniuge pulsus,
 Et natis, totosque trahens in bella penates,
 Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
 Queritur indignæ sedes longinqua ruinae.
 Non quia te superi patrio priuare sepulcro
 Maluerint, Phariæ busto damnantur arenae:
 Parcitur Hesperiae: procul hoc ut in orbe remoto
 Abscondat Fortuna nefas, Romanique tellus
 Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

Apostrophe
 ad Pompeium

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER III.

Populit ut classem uclis cedentibus Auster
 Incubēs, mediumque rates tenuere profundū,
 Omnis in Ionios spectabat nauita fluctus:
 solus ab Hesperia non flexit lumina terra
 Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
 Ad uisus reditur a suos, tectumque cacumen
 Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
 Inde soporifero cesserunt languida somno
 Membra ducis, diritum plena horroris imago

Pompeius
 Brūdatio au-
 fugiens, Ita-
 lia respicit,
 quā ampliūs
 uilūrus non
 erat.

Iulia Pom-
peij vxoris
vmbra.

Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulcro.
Sedibus Elisijs, campôq; expulsa piorum

Eiusdem ad
Pomp. som-
no sopitum
sermo.

Ad Stygias (inquit) tenebras, manesq; nocentes,
Post bellum ciuile trahor. uidi ipsa tenentes
Eumenidas, quaterent quas uestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor. in multas * laxantur Tartara poenas.

* lassantur

Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt: lassant rumpentes stamina Parcas.
Coniuge me letos duxisti Magne triumphos:
Fortuna est mutata toris: semperque potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.

Corneliã in
odium addu-
cit.

En nupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hereat illa tuis per bella, per æquora signis,
Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
Et nullum uestro uacuum sit tempus amori,
Sed teneat Cæsarque dies, & Iulia noctes.

Animæ Le-
thæi flumi-
nis latices gu-
stantes, præ-
teritorũ obli-
uiscuntur.

Me non Lethææ coniux obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, regesque silentum
Permiserere sequi. ueniam te bella genente
In medias acies. nunquam tibi Magne per umbras,
Perque meos manes generum non esse licebit.
Abscindis frustra ferro tua pignora bellum
Te faciet ciuile meum. Sic fata, refugit
Vmbra per amplexus repidi delapsa mariti.

Ille, Dei quæuis cladem, manisque mineatur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) uani terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
Aut mors ipsa nihil. Titan iam pronus in undas

Epicuri sen-
tentia.

Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
 Quantum deesse solet lunæ seu plena futura est,
 Seu iam plena fuit: tunc oblitit hospita tellus
 Pupibus accessus faciles, legere rudentes,
 Et posito remis petierunt littora mælo.

Petiphraſis
 Solis occaſus.

Cæſar, ut emiſſas uenti rapuere carinas,
 Abſcondi q; fretum claſſes, & litore ſolus
 Dux ſtetit Heſperio, non illum gloria pulſi
 Letificat Magni: queritur quòd tuta per æquor
 Terga ferant hoſtes neque enim iam ſufficit ulla
 Præcipiti fortuna uiro: nec uincere tanti,
 Ut bellum diſſerret, erat tum pectore curas
 Expulit armorum, paci que intentus agebat,
 Quoq; modo uanos populi conciret amores
 Gnarus, & irarum cauſas, & ſumma fauoris
 Annona momenta trahi. nanque aſſerit urbes
 Sola famas, emiturq; metus, cum ſegne potentes
 Vulgus alunt. neſcit plebes ieiuna timere.
 Curio Sicanias tranſcendere iuſſus in urbes,
 Quà mare tellurem ſubitis aut obruit undis,
 Aut ſcidit, & medias fecit ſibi littora terras.
 Vis illic ingens pelagi, ſemperq; laborant
 Aequora, ne rupti repetant conſinia montes.
 Bellaq; Sardoas etiam ſparguntur in oras.
 Vtraque frugiferis eſt inſula nobilis aruis.
 Nec plus Heſperiam longinquis meſibus ulla,
 Nec Romana magis complerunt horrea terræ.
 Vbere uix glebæ ſuperat, ceſſantibus Auſtris,
 Cum medium nubes Borea cogente ſub axem,
 Effuſis magnum Libyæ tulit imbribus annam.

Siciliæ & Sar
 dinia feraci
 ſas.

Hæc ubi ſunt prouiſa duci, tunc agmina uictor

d 3 Non

Caesaris impietatem, im-
prudentiam-
que taxat.

Non armata trahens. sed pacis habentia uultum,
Tecta perit patriae pro si remeasset in urbem
Gallorum tantum populis, Arctōq; subacta,
Quam seriem rerum longa praemittere pompa,
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno
Oceanōq; daret, celsos ut Gallia currus

Caesare me-
uebant ciui-
zates, non a-
mabant.

Nobilis, & flauis sequeretur mixta Britannis,
Perdidit o qualem uincendo plura triumphum,
Non illum letis uadentem caetibus urbes,
Sed tacite uidere metu non constitit usquam
Obuia turba duci. gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.

Iamq; & praecipites superauerat Anxuris arces,
+ Et qua Pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua sublime nemus, Scythicae qua regna Diana,
Qua q; iter est Latij ad summam sacibus Albam:
Excelsa de rupe procul iam conspiciit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli:
Miratusq; suae sic fatur, moenia Romae,
Te ne, Te cum sedes, non ullo Marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?

+ Dij melius, quod non Latias Eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto Sarmata uelox
Pannonio Dacisq; Getes admistus, habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. Sic fatur, & urbem
Artonitam terrore subit. nanque ignibus aris
Creditor, ut capte, rapturus moenia Romae,
Sparsurusq; Deos. fuit haec mensura timoris.
Velle putant, quodcumq; potest: non omnia festa,
Non fictas leto uoces simulare tumultu:

Caesar Romā
terrore con-
cussam ingre-
ditur.

Vix odisse uacat Phœbea palatia complet
 Turba Patrum, nullo cogendi iure Senatus
 E' latebris edueta suis, non Consule sacræ
 Fulserunt sedes: non proxima leg: potestas
 Prætor adest: uacueq; loco cessare curules.
 Omnia Cæsar erat priuatæ Curia uocis
 Testis adest. Sedere Patres censere parati,
 Si regnum, si templa sibi iugulumq; Senatus,
 Exiliumq; petat, melius quod plura iubere
 Erubuit, quàm Roma pati, tamen exit in iram,
 Viribus an possent obsistere iura per unum
 Libertas experta uirum pugnaxq; Metellus
 Ut uidet ingenti Saturnia templa reuelli
 Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
 Ante fores nondum reseratæ constitit ædis
 (Vsq; uadeo solus ferrum, mortemq; timere
 Auri nescit amor, pereunt discrimine nullo
 Amissæ leges: sed pars uilissima rerum
 Certamen mouistis opes) prohibensq; rapina
 Victorem clara testatur uoce Tribunus:
 Non nisi per nostrum uobis percussa patebunt
 Templa lauis, nullasq; fores, nisi sanguine sacro
 Sparsas raptor opes certè uiolata potestas
 Inuenit ista deos. Crassumq; in bella secute
 Sæua Tribunitie uouerunt prælia dire.
 Detoge iam ferrum, neq; enim tibi turba uerenda est
 Spectatrix scelerum: deserta stamus in urbe.
 Non feret è nostro sceleratus præmita miles:
 Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
 Pacis ad exhaustæ spoliū non cogit egestas:
 Bellum Cæsar habes. His magnam uictor in iram

Magistratus
 omnes aduē
 tante Cæsare
 cōfugiūt.

Metell' Tri
 bun. Pl. Cæsari
 ætariū in-
 fringenti, re-
 luctatur.
 Sētētia, qua
 Cæsar Metel-
 li inscitiā ar-
 guit, qui pro
 auro potius
 quàm pro le-
 gibus tuēdis
 decertaret.

* Alij, sine-
 ra legunt,
 quod magis
 placet

Vocibus accensus: uanam spem mortis honeste
 Concipis: haud (inquit) iugulo se polluct isto
 Nostra Metelle manus. dignum te Caesaris ira
 Nullus honos faciet, te uindice tuta relicta est
 Libertas? non usq; adeo permisit imis
 Longus summa dies, ut non, si uoce Metelli
 Seruentur leges, malint à Cesare tolli.

Cotta Metel
 licollega.

Dixerat: & nondum foribus sedente Tribuno
 Acrior ira subit: suos circumspicit enses,
 Oblitus simulare togam. tunc Cotta Metellum
 Compulit audaci nimium desistere cepto.

A maiori.

Libertas, inquit, populi, quem regna coërcent,
 Libertate perit, cuius seruaeris umbram,
 Si, quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
 Paruimus uicti uenia est h.ec sola pudoris,
 Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
 Ocyus auertat diri mala semina belli.

Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
 Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.

Protinus abducto patuerunt templa Metello.

Cesar thesau
 ros, à nemi
 ne usque in
 illum diē cō
 tactos, expi
 lat.

Tunc rupes Tarpeia sonat, magnòq; reclusas
 Testatur stridore fores: tunc conditus imo
 Eruitur templo multis intactus ab annis
 Romani census populi, quem Punica bella,
 Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
 Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
 Quo te Fabricius regi non uendidit auro,
 Quicquid parcorum mores seruaastis auorum,
 Quod dices Asiæ populi misere tributum,
 Victoriq; dedit Minoia Creta Metello,
 Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.

Qui Philip-
 pu. in Ma-
 cedonia vi-
 cit.

Tunc

Tunc Orientis opes, captorumq; ultima regum
 Que Pompeianus prælata est gaza triumphis,
 Egeritur, criſti ſpoliantur templa rapina,
 Pauperiorq; fuit tunc primum Cæſare Roma.

Interea totum Magni fortuna per orbem
 Secum caſuras in prælia mouerat urbes.
 Proxima uicino uires dat Græcia bello.
 Phocæicas Amphifa manus, ſcopuloſaq; Cyrrha,
 Parnaſſuſq; iugo miſit deſertus utroq;
 Bocoti coiere duces, quos impiger ambit
 Fatidica Cephifos aqua, Cadmæaq; Dirce,
 Piſæeq; manus, populisq; per æquora mittens
 Sicanys Alpheus aquas. tunc Menala liquit
 Arcas, & Herculeam miles Trachinius Oeten.
 Theſproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; ſilentes
 Chaonio ueteres liquerunt uertice Sella.
 Exhaustit totas quanuis delectus Athenas,
 Exiguæ Phœbeæa tenent naualia puppes,
 Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
 Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
 Creta uctus populus, Gnoſſasq; agitare pharetras
 Docta, nec Eois peior Gortyna ſagittis.
 Tunc qui Dardaniam tenet Orithon, & uagus altis
 Diſperſus ſyluis Athamus, & nomine priſco
 Encheliæ uerſi teſtantes funera Cadmi,
 Colchis, & Adriacas ſpumans Abſyrtos in undas,
 Et Penæi qui rura colunt, quorumq; labore
 Theſſalus Aemoniam uomere proſcindit Hiolcon.
 Inde laceſſitum primò mare, cum rudis Argo
 Miſcuit ignotas temerato littore gentes,
 Primumque cum uentis, pelagiq; parentibus undis

Creta centū
 urbium fama
 clara.

Encheliæ
 vrbs ab An-
 chelis, id eſt,
 ſerpentibus
 dicta.

De nauigau-
 di artis inuē-
 tione uide
 Euſebiu de
 præparatio-
 ne Euange-
 lica.

Pholoë mōs Arcadicus & oppidū Cen-
taurorum, quos bifor-
mes vocat.

Composuit mortale genus, fatiſq; per illam
Accēſit mors una ratem. tunc inquitur Aemus
Thracius, & populū Pholoë mentita bifōrme.
Deſeritur Strymon tepido committere Nilō
Biſtonias conſuetus aues, & barbarā Conē
Sarmaticas ubi perdit aquas. ſparſanq; profundo
Multifidi Peuceen unum caput alluit iſtri:
Myſiaq; & gelido tellus perfuſa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Ariſbe.

Quiq; colunt Pitaneē. & quæ tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celenæ.

Quæ celer & rectis deſcendens Marſya ripis

Mæander flu-
uius ita ſinuo-
ſus, ut ſæpe
ad fontē cre-
datur reuer-
ſi. Pl. lib. 5. c.
29.

Errantem Mæandron adit, miſtuſq; reſertur:

Paſſaq; ab auriferis tellus exire metallis

Pactolon: quæ culta ſecat non uilior Hermus.

Iliacæ quoq; ſigna magnus peritur aq; caſtra

Omnibus petiēre ſuis: nec fabula Troiæ

Continuit, Phrygiq; ſerens ſe Cæſar Iuli.

Accedunt Syriæ populi, deſertus Orontes

Et felix ſic fama, Ninos: uentosa Damascus,

Gazaq; & arbuſto palmarum diues Idumæ.

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice ſidon:

Has ad bella rates non flexo limite ponti,

Certior haud ullus duxit Cynofura carinis.

Phœnices li-
terarum pri-
mi inuento-
res.

Phœnices primi (fama ſi crediur) auſi

Manſuram rudibus uocem ſignare figuris.

Nondum flumneas Memphis contexere biblos

Noverat: & ſaxis tantum uoluerēsq; ſeræq;

Sculptaq; ſeruabant magicas animalia linguas.

Deſeritur Tauriq; nemus. Perſe iq; Tarſos,

Coryciumq; patens exēſis rupibus antrum,

Mallos,

Mallos, & externa resonant naualibus Acgæ.

Itq; Cilix iusta iam non pirata carina.

Mouit & Eoos bellorum fama recessus,

Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe

Ostia nascenti contraria soluere Phœbo

Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.

Hic ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor

Constitit, & magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaque ferens rapidum diuiso gurgite fontem

Vastis indus aquis mistum non sentit Hidaspen,

Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,

Et qui tingentes croceo medicamine crimem

Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.

Quiq; suas struxere pyras, uiniq; calentes

Conscendere rogos, pro quanta est gloria genti

Iniecisse manum fati, uitq; repletos

Quod superest, donasse deis. Venere feroces

Cappadoces duri, populus nunc cultor Amanni,

Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,

Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,

Vmbra mirati nemorum non ire sinistras.

Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,

Carmanosq; duces, quorum deflexus in Austrum

Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.

Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Aethiopiunq; solum, quod non premeretur ab ulla

Signiferi regione poli, nisi poplite lapsa

Vltima curuati procederet ungula Tauri,

Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus

Euphrates, quos non diuersis fontibus edit

Canges In-
dia fluius.

Alexander
pellæus à pel-
li oppido
Macedonũ.

Euphrates &
Tygris, Ar-
menia flui-
minia.

Persis,

Perſis Oriē- Perſis, & incertum, tellus ſi miſceat amnes,
 talis regio. Quod potius ſit nomen aquis, ſed ſparſus in agros
 Fertilis Euphrates Phariæ nice fungitur undæ.

At Tigriſi ſubito tellus abſorbet hiatu,
 Occultosq; tegit curſus, & uſusq; renatum
 Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis.

Bothidubii.

Inter Cæſareas acies, diuerſaq; ſigna
 Pugnaces dubium Parthi tenuere ſauorem,
 Contenti feciſſe duos. timere ſagittas
 Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
 Includit gelido, uaſtisq; Hyrcania ſyluis.

Hinc Lacedæmonij moto gens aſpera fræno

Aeniochi, ſeu ſuisq; affinis Sarmata Moſchis,

Colchorum qua rura ſecat ditiffima Phæſis:

Quæ Croſo fatalis Halys, quæ uertice lapſus

Rhiphæo Tanais diuerſi nomina mundi

Impoſuit ripis, Aſiæq; & terminus idem

Europæ mediæ dirimens conſinia terræ,

*Nunc huc,
 nunc illuc.

*Nunc hunc, nunc illum, quæ ſteſtitur, ampliatur orbem.

Quæq; fretum terrenis Meotidos egerit undas

Pontus, & Herculeis auferitur gloria metis,

Oceanumq; negat ſolas admittere Gades.

*Sidoniæ

Hinc & Sithoniæ gentes, auroræq; ligatas

Arimaſpi,
 Scythiæ po-
 puli.

Subſtringens Arimaſpe comas: hinc fortis Arius,

Longaq; Sarmatici ſoluens iciunia belli,

Maſſagetes quo fugit equo, uolucresq; Geloni.

Non, cum Memnonijs deducens agnima regnis

Cyrus, & effuſis numero milite telis

*Perſes.

Deſcendit *Xerxes, fraterniq; ultor amoris

Aequora cum tantis percuffit claſſibus, unum

Tot reges habuere ducem, coiere nec unquam

Tam uarie cultu gentes, tam dissona uulgi
 Ora: tot immense comites* missura rutinæ
 Exciuit populos, & dignas funere Magni
 Exequias fortuna dedit. non corniger Amnon
 Mittere Marmaricas cessauit in arma cateruas.
 Quicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris,
 Usque Parætonias Eoa ad littora Syrtes,
 Acciperet felix ne non simul omnia Cæsar,
 Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.

*Mixture

Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
 Agmine nubiferam raptò super euolat Alpem.
 Cùmque alij famæ populi terrore pauerent,
 Phocais in dubijs ausa est seruare iuuentus,
 Non Graia leuitate fidem, signatâque iura,
 Et causas, non fata sequi. tamen ante furorem
 Indomitum, durâque uiri deflectere mentem
 Pacifico sermone parant, hostemque propinquum
 Orant Cecropiæ prælata fronde Minæ.

Mafilia.

Semper in externis populo communia uestro
 Mafiliam bellis testatur fata tulisse,
 Comprensa est Latijs quæcunque annalibus ætas:
 Et nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,
 Accipe deuotas externa in prælia dextras.
 At si funestas acies, si dira paratis
 Prælia discordes, lacrymas ciuilibus armis
 Secretumque damus, tractentur uulnera nulla
 Sacra manu, si cœlicolis furor arma dedisset,
 Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
 Non tamen auderet pietas humana uel armis
 Veluotis prodesse Ioui: fortisque deorum
 Ignarum mortale genus, per fulmina tantum

Palmæ periphra-
sis.Mafiliensium
legati ad Cæ-
sarem.

Scireb

Sciret adhuc cælo solum regnare Tonantem.
 Adde quòd innumera concurrunt undique gentes,
 Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
 Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis.
 Sit mens ista quidem cunctis. ut uestra recusent
 Fata, nec hec alius committat prælia miles,
 Cui non conspecto languebit dextra parente,
 Telique diuersi prohibebunt spargere fratres.
 Finis adest rerum. si non committitis illis
 Arma quibus fas est nobis hæc summa precandi,
 Terribiles aquilas, infestique signa relinquis
 Vrbe procul. nostrisque uelis te credere muris,
 Exclud' que sinas admisso Cæsare bellum.
 Sit locus exceptus sceleri, Magnòque, tibi'que
 Tutus, ut inuitæ fatum si consulat urbi,
 Fœdera si placeant, sit quo ueniat is inermes.
 Vel cùm tanta uocent discrimina Martis Iberi,
 Quid rapidum desectus iter? non pondera rerum,
 Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
 Vsa manus patriæ pramissis à sedibus exul,
 Et post tralata exuste Phœcidos arces,
 Mœnibus exiguis alieno in littore tuti,
 Illustrat quos sola fides. si claudere muros
 Obsidione paras, et ui perfringere portas:
 Excepisse faces tectus, et tela parati,
 Vnderum naptos auctis fontibus haustus
 Querere. et effossam sitientes lumbrere terram:
 Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerne,
 Fœdique contingi maculato corpora morsu.
 Nec pauci hic populus pro libertate subire,
 Obsessum Pœno gessit quod Marte Saguntum.

Legatorum
 M. A. I. I. I.
 petio.

Pectoribus rapti matrum, frustra que trahentes †
 Vbera sicca fame medios mittentur in ignes:
 Vxor & à charo poscet sibi fata marito.
 Vulnera miscebunt fratres, bellumque coacti
 Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
 Finierat: cum turbato iam prodita uultu
 Ira ducis, tandem testata est uoce dolorem.

Vana mouet Graios nostri fiducia cursus.

Quauis Hesperium mundi properemus in axem, †
 Massiliam delere uacat. gaudete cohortes:
 Obuia præbentur fatorum munere bella.
 Ventus ut amittit uires, nisi robore densæ
 Occurrant syluæ. spatio diffusus inani:
 Utq; perit magnus nullus obstantibus ignis,
 Sic hostes mihi deesse nocet: damnūque putamus
 Armorum, nisi qui umci potuere, rebellent.
 Sed si solus eam dimissis degener armis,
 Tunc mihi tecta patent: iam non excludere tantū,
 Inclusisse uolunt at enim contagia belli
 Dira fugant. dabitis pœnas pro pace petita: †
 Et nihil esse meo discetis tutius euo,

Quam duce me bellum sic postquam fitus ad urbem
 Haud trepidam conuertit iter: tunc moenia clausa
 Conspicit, & densa iuuenum uallata corona.

Massilienses
 portas Cæsa-
 ri claudunt.

Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
 Telluris, paruū diffuso uertice campum †
 Explicat: hæc patiens longo munimine cingi
 Visa duci rupes, tutisque aptissima castris.
 Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
 Par tumulo, medijsq; sedent conuallibus arua.
 Tunc res immenso placuit statura labore, †

Massiliæ
 situs.

Aggere

Aggeres erigunt
Cæsar.

Aggere diuersos uasto committere colles.

Sed prius ut totam, quæ terra cingitur, urbem

† Clauderet, à summis perduxit ad æquora castris
Longum Cæsar opus, fontesque et pabula campi
Amplexus fossa, densas tollentia pinnas
Cesspitibus, crudâque extruxit brachia terra.

Non parua
laudem ad-
piscuntur Mal-
tilenses au-
dentes Cæ-
sari resistere.

Iam satis hoc Graie memorandum contigit urbi,

Aeternumque decus, quod non impulsâ, nec ipso

Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli

Præcipitem cursum: raptisque à Cæsare cunctis,

Vincitur una mora. quantum est quod fata tenentur!

† Quodque uirum toti properans imponere mundo
Hos perdit fortuna dies! tunc omnia late
Procumbunt nemora, et spoliantur robore syluæ:
Ut cum terra leuis mediam uirgulâque molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Arctet humum, pressus ne cedat turribus agger.

Luci cuiusdâ
incerto deo
cōsecrati de-
scriptio.

Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo,

Obscurum cingens connexis æra ramis,

Et gelidas altè summotis solibus umbras.

Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes

Syluani, Nymphaeque tenent, sed barbara ritu

Sacra deum structæ diuis altaribus aræ,

Omnisque humanis lustrata cruoribus arbor.

Siqua fidem meruit superos mirata uetustas,

Illic et uolucres metuunt insistere ramis,

Et lustris recubare feræ: nec uentus in illas

Incubuit syluas, excussa que nubibus atris

Fulgura: non ullis frondem præbentibus auris,

Arboribus suus horror inest, tum plurima nigris

Fontibus unda cadit simulacrâque moesta decorum

Gallorû pri-
sca in vene-
randis lucis
operatio.

Arte carent, cæsisque extant informia truncis.
 Ipse situs, putrique facit iam robore pallor
 Attonitos: non uulgatis sacrata figuris
 Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,
 Quos timeant non nosse deos. iam fama ferebat
 Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas,
 Et procumbentes iterum consurgere taxos,
 Et non ardentis, fulgere incendia syluæ,
 Roboræque amplexos* circumfulsisse dracenes.
 Non illum cultu populi propiore frequentant,
 Sed cessere deis: medio cum Phœbus in axe est,
 Aut cœlum nox atra tenet. pauet ipse sacerdos
 Accessus, dominumque timet deprehendere luci.

Hanc iubet immisso syluam procumbere ferro:
 Nam uicina operi, belloque intacta priore
 Inter nudatos stabat densissima montes.
 Sed fortes tremuere manus, motique uerenda
 Maiestate loci: si robora sacra ferirent,
 In sua credebant redituras membra secures.
 Implicitas magno Cæsar torpore cohortes
 Vt uidit, primus raptam uibrare bipennem
 Ausus, & aëriam ferro proscindere quercum,
 Effatur merso uiolata in robora ferro:
 Iam ne quis uestrum dubitet subuertere syluam,
 Credite me fecisse nefas. tunc paruic omnis
 Imperijs non sublato securâ pauore
 Turba. sed expensa superiorum, & Cæsaris ira.
 Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
 Syluæque Dodones, & fluctibus aptior alnus,
 Et non plebcios luctus testata cupressus.
 Tunc primum posuere comas, & fronde carentes

Miracula
 quæ in luco
 hoc spectari
 solebant.

*circumful-
 sisse.

Lucum radi-
 citus iterni
 iubet Cæsar.

Mira Cæsa-
 ris in huius
 Luci conci-
 dendis arbo-
 ribus auda-
 cia.

Admisere diem: propulsâque robore densa
 Sustinuit se sylua cadens. gemere uidentes
 Gallorum populi: muris sed clausa iuuentus
 Exultat. quis enim lesos impunè putaret
 inultum abi- Eff: deos: seruat multos fortuna nocentes:
 re sinunt. Et tantum miseris irasci numina possunt.

Utg: satis cæsum nemoris, quæsitâ per agros
 Plaustra ferunt: curuôque sôli cessantis aratro
 Agricolaë Agricole raptis annum fleuere iuuentis.
 prostratas arbores, inter-

missa rustica Dux tamen impatiens hæsurî ad moenia Martis
 rione, curri- Versus ad Hispanas acies, extremâque mundi,
 bus uehunt. Iussit bella geri: stellatis axibus agger

Erigitur geminasque equantes moenia turres
 Accipit: hæ nullo fixerunt robore terram,
 Sed per iter longum causa repere latenti.
 Cum tantum nutaret onus, telluris inanes

Mafsilia Concußisse finus quærentem crumpere uentum
 crebris lapi Credidit: & muros mirata est stare iuuentus.
 dû & telorû illinc tela cadunt excisas ut bis in arces.
 ictibus op- Sed maior Graio Romana in corpora ferro
 pressa, oppu- Vis inerat. neque enim solis excussa lacertis
 gnatur. Lancea, sed tenso ballistæ turbine raptâ

Haud unum contenta latus transire quiescit:
 Sed pandens perque arma uiam, perque ossa relicta
 Morte fugit: superest telo post uulnera cursus.

At saxum quoties ingenti uerberis ictu
 Cõparatio. Excucitur, qualis rupes quam uertice montis
 Abscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
 Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa
 Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
 Ut tamen hostiles densa testudine muros

Tecta subit uirtus, armisq; innexa priores
 Arma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo,
 Que prius ex longo nocuerunt tela recessu,
 Iam post terga cadunt: nec Graijs flectere iactum,
 Aut facilis labor est longinqua ad tela parati
 Tormenti mutare modum: sed pondere solo
 Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
 Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
 Innocua percussa sonant sic omnia tela
 Respuit: at postquam uirtus incensa uirorum
 Perpetuam rupit defesso milite cratem,
 Singula continuis cesserunt ictibus arma.
 Tunc adoperta leui procedit uinea terra,
 Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
 Moliri nunc ima parant, & uertere ferro
 Mœnia: nunc aries suspensio fortior ictu
 Incussus densi compagem soluere muri
 Tentat, & impositis unum subducere saxis.
 Sed super & flammis, & magne fragmine molis,
 Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
 Percussæ cedunt crates, frustra q; labore
 Exhausto fessus repetit tentoria miles.

Summa fuit Graijs starent ut mœnia uoti.
 Vltro acies inferre parant: armisq; coruscas
 Nocturni texere faces: audaxq; iuuentus
 Eruptit, non hasta uiris, non letifer arcus,
 Telum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
 Per Romana tulit celeri munimina cursu.
 Nec, quamuis uiridi luctetur robore lentas
 Ignis agit uires: tæda sed raptus ab omni
 Consequitur nigri spatiosa uolumina fumi:

Mafsiliensiu
 uirtus & ani
 mi fortitu
 do.

*omissa

Similitudo.

Casarijani vi
 neam, belli
 cum tormen
 tum, & arie
 tes Mafsiæ
 muris admo
 nent.

Mafsiliensiu
 votum.

Faces pro te
 lis in hostes
 iaculantur.

Nec solum sylvas, sed saxa ingentia soluit,
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes.

Procubuit, maiorq; iacens apparuit agger.

Mafiliensiu
naues.

Spes uictis telluris abit, placuitq; profundo

Fortunam tentare mari. non robore picto

Ornatas decuit fulgens tutela carinas.

Sed rudis, et qualis procumbit montibus arbor,

Conferitur stabilis naualibus area bellis.

Et iam turrigeram Bruti comitata carinam

Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite clasis,

Stæcades in
sule tres Maf
filiæ adiacen
tes.

Stæchados arua tenens: nec non et Graia iuuentus,

Omne suum fatis uoluit committere robur:

Grandæuosq; senes mistis armavit ephēbis.

Accepit non sola uiros, quæ stabat in undis

Clasis: et emeritas repetunt naualibus alnos.

Vt matutinos spargens super æquora Phœbus

Cronogra-
phia.

Fregit aquis radios, et liber nubibus æther,

Et posito Borea, pacemq; tenentibus Austris,

Seruatum bello iacuit mare. mouit ab omni

Quisq; suam statione ratem, paribusq; lacertis

Cæsaris hinc puppes, hinc Graio remige clasis

Tollitur: impulse tonsis tremuere carinæ,

Nauale præ
lium.

Crebraq; sublimes conuellunt uerbera puppes.

Cornua Romanæ clasis, ualideq; triremes,

Quasq; quater surgens extructi remigis ordo

æquora Commouet, et plures quæ mergunt æquore pinus,

Multiplies cinxere rates. Hoc robur aperto

Oppositum pclago: lunata classe recedunt,

Ordine contentæ gemino creuisse Liburnæ.

A Liburnis
populis sic
dicta.

Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis

Verberibus senis agitur, molémq; profundo

Inuehit, & summis longè petit æquora remis.

Vt tantum medijs fuerat maris, utraq; classis
 Quod semel excussis posset transcurrere tonsis,
 Innumeræ uasto miscentur in æthere uoces:
 Remorúmque sonus premitur clamore: nec ullæ
 Audiri potuere tubæ. tunc cærule uerrunt,
 Atque in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.

Vt primum rostris crepuerunt obuia rostra:
 In puppim rediére rates, emissaque tela
 Aëra texerunt, uacuumque cadentia pontum.

Et iam diductis extendunt cornua proris,
 Diuersaque rates laxata classe receptæ.
 Vt quoties æstus Zephyris, Eurisque repugnat,
 Huc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes
 Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
 Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.

Sed Graijs habiles, pugnamque capessere pinus
 Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
 Cursum, nec tardè flectenti cedere clauo.

At Romana ratis stabilem præbere carinam
 Certior, & terræ similem bellantibus usum.
 Tunc in signifera residenti puppe magistro
 Brutus ait, Pateris ne acies errare profundo?
 Artibus & certas pelagi: iam consere bellum:
 Phocæicis medias rostris oppone carinas.

Paruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
 Tunc quæcunque ratis tentauit robora Bruti,
 Ictu uicta suo, percussa, & capta cohesit.
 Ast alias manicæque ligant, teretesque catenæ,
 Sequæ tenent remis: tecto stetit æquore bellum.

Iam non excussis torquentur tela lacertis,

Cursum nauium fluctibus, quos cõtrarij ueteri agitant, cõparatur.

*rettulit

Brutum non inuitè laudat quòd is à Cæsare defecturus est.

Nec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro:
 Miscenturq; manus. nauali plurima bello
 Ensis agit: stat quisq; suæ de robore puppis
 Pronus in aduersos ictus. multiq; perempti
 In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis

Hyperbole. Spumat, & obducti concretos sanguine fluctus.

Et quas immissi traxerunt uincula ferri,

* conferta Has prohibent iungi conferta cadauera puppes.

Semianimes alij uastum subiere profundum,

Haueruntq; suo permistum sanguine pontum.

Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,

Fractarum subita ratium periere ruina.

Irrita tela suas peragunt in gurgite cedes:

Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,

Exceptum medijs inuenit uulnus in undis.

Phocæici Phocæicis Romana ratis uallata carinis,

Mafsilienses Robore deducto dextrum, laeuumq; tuetur
 dicti. Aequo Marte latus: cuius dum pugnat ab alta

Tagus, Ro- Puppe Tagus, Graiumq; audax a plustre retentat,

manus mi- Terga simul pariter missis & pectora telis

les. Transfigitur. medio concurrat pectore ferrum,

Et stetit incertus flueret quò uulnere sanguis,

Donec utraq; simul largus cruor expulit hastas,

Diuisitq; animam, sparsitq; in uulnere letum.

Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis,

Telonis Maf- Qua nullam melius, pelago turbante, carinæ

filiensis inte- Audiuerunt manem: nec lux est notior ulli

ritus. Crastina, seu Phæbum uideat, seu cornua lunæ,

Semper uenturis componere carbasa uentis.

Hic Latiae rostro compagem ruperat alni,

Pila sed in medium uenere trementia pectus,

Auertitque ratem morientis dextra magistri.
 Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
 Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
 Affixusque rati, celo retmente, pependit.

Stant gemmi fratres fecundæ gloria matris,
 Quos eadem uarijs genuerunt uiscera fati:
 Discreuit mors seua uiros: unumque relictum
 Agnōrunt miseri sublato errore parentes,
 Aeternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
 Semper, & amissum fratrem lugentibus offert:
 Quorum alter, mistis obliquo pectore remis;
 Ausus Romanæ Graia de puppe carinæ
 Iniectare manum: sed eam grauis insuper ictus
 Amputat: illa tamen nixu quo prenderat, hæsit,
 Dirigitque tenens strictis immortalia neruis.
 Creuit in aduersis uirtus: plus nobilis iræ
 Truncus habet: fortique instaurat prælia læua,
 Rapturusque suam procumbit in æquora dextram.
 Hæc quoque cum toto manus est abscissa lacerto,
 Iam clypeo, telisque carens, non conditur ima
 Puppe: sed expositus, fraternaque pectore nudo
 Arma tegens, crebra confixus cuspide perstat:
 Telique multorum letho casura suorum
 Emerita iam morte tenet, tum uulnere multo
 Effugientem animam lassos collegit in artus:
 Membraque contendit toto* quicumque manebat
 Sanguine, & hostilem, defectis robore membris,
 Insiluit solo nociturus pondere puppim.
 Strage uirum cumulatæ ratis, multoque cruore
 Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
 At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,

Gemellorū
 pugna.

*pectine

Gemellus
 alter dextra
 amputata, le-
 ua nauim ar-
 ript.

Fortitudinis
 & generosi
 animi exem-
 plum.

*quæcunq;

Nauis, Rom.
 sanguine op-
 pleta, sub
 mergitur.
 *descendit

Ad summos repleta foros, *desedit in undas,
 Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
 Aequora discedunt mersa diducta carina;
 Inq; locum puppis cecidit mare. multaque ponto
 Præbuit illa dies uarij miracula fati.

Manus, fer-
 reis uicis mu-
 nitum instru-
 mentum.

Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncos,
 Affixit Lycidam:mersus foret ille profundo,
 Sed prohibent socij suspensaque crura retentant.
 Scinditur auuisus, nec sicut uulnere, sanguis
 Emicuit lentus:ruptis cadit undique uenis,
 Discursusque animæ diuersa in membra meantis
 Interceptus aquis:nullius uita perempti
 Est tanta dimissa uia. pars ultima trunci

Viralia sunt
 epar, pulmo,
 cor, præcor-
 dia, cerebrū.

Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
 At tumidus quæ pulmo iacet, quæ uiscera feruent,
 Hæserunt ibi fata diu: luctataq; multum
 Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt.

Dum nimium pugnax unius turba carinæ
 Incumbit prono lateri, uacuamque relinquit,
 Quæ caret hoste, ratem: congesto pondere puppis
 Versa, caua textit pelagus, nautasque carina:
 Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
 Sed clauso periëre mari. Tunc unica diri
 Conspecta est leti facies, cum fortè natantem
 Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ:
 Discessit medium tam uastos pectus ad ictus:
 Nec prohibere ualent obritis ossibus artus,
 Quo minus æra sonent, eliso uentre per ora
 Eiectat saniem permistus uiscere sanguis.
 Postquam inhihent remis puppes, ac rostra recedunt,
 Deiectum in pelagus per fosso pectore corpus

Vulner

Vulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
 Naufraga iactatus morti obluctata lacertis,
 Puppis ad auxilium sociæ concurrat. at illi
 Robora cum uetitis prensarent altius ulnis,
 Nutarētque ratis populo peritura recepto:
 Impia turba super medios ferit ense lacertos:
 Brachia linquentes Graia pendentia puppe,
 A' manibus cecidere suis: non amplius undæ
 Sustinuere graues in summo gurgite truncos.
 Iamque omni fufis nudato milite telis,
 Inuenit arma furor: remum contorsit in hostem
 Alter: at hi totum ualidis aplustre lacertis,
 Auulsasque rotant excusso remige sedes.
 In pugnam fregererates. sidentia pessum
 Corpora cæsa tenent. spoliātque cadauera ferro.
 Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
 Vulneribus traxere suis, & uiscera læua
 Oppressere manu, ualidos dum præbeat ictus
 Sanguis: & hostilem cum torserit, exeat, hastam.
 † Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
 Quam pelago diuersa lues nam pinguibus ignis
 Affixus tædis, & tecto sulfure uiuax
 Spargitur: ac faciles præbere alimenta carinæ
 Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera.
 Nec flammæ superant undæ: sparsis que per æquor
 Iam ratisbus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
 Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammæ:
 Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
 Mille modos inter leti, mors una tumori est,
 Qua cœpere mori. nec cessat naufraga uirtus.
 Tela legunt deiecta mari, ratisque ministrant:

Nauræ pup-
 pes retrahūt,
 ne retroceda-
 tur.

Mafsiliensū
 quorūdā ad
 suos prope-
 ratiū mors.

Virg. Furor
 arma mini-
 strat.

* uulnera

Iaculatus
 ignis pluri-
 mum no-
 cet.

Incertasque manus ictu languente per undas
 Exercent. nunc rara datur si copia ferri,
 Utuntur pelago: seuis complectitur hostem
 Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
 Mergentesque mori. Pugna fuit unus in illa
 Eximius Phoeceus animam seruare sub undis,
 Scrutari que fretum, si quid merisset arenis,
 Et nimis affixos unxi conuelleremorsus,
 Adductum quoties non senserat anchora funem.
 Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem,
 Victor, & incolumis summas remeabat ad undas.
 Sed se per uacuos credit dum surgere finctus,
 Puppibus occurrit, tandemque sub aequore mansit.
 Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
 Et ratium tenuere fugam. non perdere letum
 Maxima cura fuit. multus sua uulnera puppi
 Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.

Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
 *excussa Lygdamus *excussa balearis tortor habene
 Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
 Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
 Vincula, procurrunt oculi: stat lumine raptò
 Attonitus, mortisque illas putat esse tenebras.
 At postquam membris sensit constare uigorem,
 Vos, ait, ò socij sicut tormenta soletis,
 Me quoque mittendis rectum componite telis.
 Egere quod superest animæ Tyrrhenæ: per omnes
 Bellorum casus, ingentem militis usum
 Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer:
 Viuentis feriere loco. sic fatus in hostem
 Ceca tela manu, sed non tamen irrita mittit.

Tyrrhenus
 resumptis ad
 prælium vi-
 ribus, suos
 exaruit.

Excipit

Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
 Quæ iam non medius descendit in ilia uenter,
 Adiuitq; suo procumbens pondere ferrum.

Argus Mafsi
 licensis adole-
 scens.

Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
 Infelix Argi genitor: non ille iuuentæ
 Tempore Phocæicus ulli cessurus in armis,

Paternæ in
 filium pieta-
 tis exemplū.

Victum æuo robur cecidit, fessusq; senectæ
 Exemplum non miles erat, qui funere uiso,
 Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ
 Peruenit ad puppim, spirantesq; inuenit artus.

Non lacrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
 Distentis toto riguit sed corpore palmis:

Nox subit, atque oculos uastæ obduxere tenebræ,
 Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.

Ille caput labens, & iam languentia colla
 Viso patre leuat: uox fauces nulla solutas

Prosequitur: tacito tantum petit oscula uul'u,
 Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.

Vt torpore senex caruit, uirèsq; cruentus
 Cæpit habere dolor. Non perdam tempora, dixit,

A seuis permissa deis, iugulumq; senilem
 Confodiam. uentiam misero concede parenti

Arge quòd amplexus, extrema quòd oscula fugi.
 Nondum destituit calidus tua uulnera sanguis

Semianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.
 Sic fatus, quamuis capulum per uiscere missi

Polluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
 *Præcipiti saltu: & lethum præcedere nati

Festinantem animam morti non credidit uni.
 Inclinant iam fata ducum: nec iam amplius anceps

Belli casus erat: Gratiæ pars maxima classis

Pathetica o-
 ratio, quæ to-
 ta commise-
 ratione ex-
 undat.

*Præcept et
 lethum gau-
 dēs præced.

Mergiur:

Marsiliae vr-
bis superatae
ingens luctus
Bruti laus.

Mergitur: ast alia mutato remige puppes
Victores uexere suos: naualia paucae
Praecipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
Fletus erat, quantus matrum per littora planctus. ✓
Coniux saepe sui, confusis uultibus unda,
Credidit ora uiri, Romanum amplexa cadauer:
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. at Brutus in aequore uictor,
✓ Primus Casareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER IIII.

*

T procul extremis terrarum Caesar in oris
Martem seuus agit non multa caede nocentē,
Maxima sed fati ducibus momenta daturum.
Iure pari rector castris Afranius illis,

Afranius &
Petreius Pō
peij duces.

Ac Petreius erat: concordia duxit in aequas
Imperium commune uices, tutelāq; ualli
Peruigil alterno paret custodia signo.

Hispaniae po
puli.

His praeter Latias acies erat impiger Astur,
Vestonēsq; leues, profugiq; à gente uetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.

Ilerdæ oppi-
di situs & de
scriptio.

Colle tumet modico, leniq; excreuit in altum
Pingue solum tumulo: super hunc findata uetusta
Surgit Ilerda manu: placidus praelabatur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu

Hybernas

Hybernas passurus aquas. at proxima rupes.
 Signa tenet Magni: nec Cæsar colle minore
 Castra leuat: medius dirimit tentoria gurges.
 Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
 Vix oculo prendente modum, camposq; coercet
 Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
 Oceani pepulisse suo: nam gurgite misto,
 Qui præstat terris, aufert tibi nomen iberus.

Cinga flu-
uius.

Prima dies belli cessauit Marte cruento,
 Spectandasq; ducum uires, numerosaq; signa
 Exposuit: piguit sceleris: pudor arma furentum
 Continuit: patriæq; & ruptis legibus unum
 Donauere diem: prono tum Cæsar Olympo
 In noctem subita circundedit agmina fossa,
 Dum primæ* præstant acies, hostemq; sefellit,
 Et propè confertis obduxit castra manipulis
 Luce noua collem subito conscendere cursu,
 Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
 Imperat. huc hostem pariter terrorq; pudorq;
 Impulit: & rapto tumulum prior agmine cœpit.
 His uirtus, ferrumq; locum promittit: at illis
 Ipse locus. miles rupes oneratus in altis
 Nititur: aduersoq; acies in monte supina
 Heret, & in tergum casura umbone sequentis
 Erigitur. nulli telum uibrare uacabat,
 Dum labat, & fixo firmat uestigia pilo,
 Dum scopulos, stirpèsq; tenent, atq; hoste relicto
 Cædunt ense uiam. uidit lapsura ruina
 Agmina dux, equitèmq; iubet succedere bello,
 Munitumq; latus læuo producere gyro.
 Sic pedes ex facili, nullòq; urgente receptus,

Cæsar ad Iler-
dam castra-
metatur.

*Perstant.

Cæsariani ad
uersus ho-
stes prælian-
tur.

Irritus

Irritus et uictor subducto Marte pependit.

Hactenus armorum discrimina, cetera bello.

Fata dedit uarijs incertus motibus aer.

Hyemis de- Pignore bruma gelu, siccisq; Aquilonibus herens,
scriptio. Aethere constricto pluuias in nube tenebat.

Vrebant montana niues, camposq; iacentes

Non daratura conspecto sole pruina:

Atq; omnis propior mergenti sidera caelo

Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit,

Sidera respiciens delapsa portitor Helles,

Atq; iterum equatis ad iuste pondera Librae

X Temporibus uicere dies: tunc sole relicto

Cynthia quo primum cornu dubitanda resulsit,

Exclusit Boream, flammisq; accepit ab Euro.

Ille suo nubes quascunque inuenit in axe,

Torsit in occiduum Nabathæis statibus orbem,

Et quas sentit Arabs, et quas Gangetica tellus

Graphicè & Exhalat nebulas, quicquid concrefcere primus

scitè descri Sol patitur, quicquid cœli fuscato Eoi

bit vim im- Intulerat Corus, quicquid defenderat Indos.

briū ingruat Incendere diem nubes oriente remotæ,

se aëre con- Nec medio potuere graues incumbere mundo,

dentato i nu Sed nimbos rapuere fuga: uacat imbribus Arctos,

bes. Et Notus in solam Calpen fluit humidus aer.

Hic ubi iam Zephyri fines, et summus Olympi

Cardo tenet Tethyn, uetite transcurrere densos

Inuoluere globos, congestumq; aeris atri

Vix recipit spatium, quod separat aethere terram.

Iamq; polo presse largos densantur in imbres,

Spissatæq; fluunt: nec seruant fulmina flammæ,

Quamuis

Quantis crebra micent: moriuntur fulgura nimbis.

Hinc imperfecto complectitur aëra gyro

Arcus, uix ulla uariatus luce colorem,

Oceanumque bibit, raptosque ad nubila fluctus

Pertulit, & cælo diffusum reddidit æquor.

Iamque Pyrenææ, quas nunquam solueret Titan

Eualuit, fluxere niues, fractoque madescunt

Saxa gelutum, quæ solitis è fontibus exit,

Non habet unda uias: tam largus alucis omnis

A ripis accepit aquas. iam naufraga campo

Cæsaris arma natant, impulsæque gurgite multo

Castra labant: alto restagnant flumina uallo.

Non pecorum raptus faciles, non pabula merfi

Vlla ferunt sulci: tectarum errore uiarum

Fallitur occultis sparsus populator in agris.

Iamque comes semper magnorum prima malorum

Seua fames aderat: nullòque obsessus ab hoste

Miles eget: toto censu non prodigus emit

Exiguam Cererem. Pro lucri pallida tabes:

Non deest prolato ieiunus uenditor auro.

Iam tumuli collèsque latent, iam flumina cuncta

Condidit una palus, uastæque uoragine merfit:

Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum

Detulit, atque ipsas hausit, subitisque frementes

Vorticibus contorsit equos, & reppulit æstus

Fortior Oceani: nec Phœbum surgere sentit

Nox subiecta polo: rerum discrimina miscet

Deformis cœli facies, iunctæque tenebræ.

Sic mundi pars una iacet, quam zona niualis

Perpetuæque premunt hyemes: non sidera cælo

Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,

Iris peri-
phrasis.

Fames in ca-
stris Cæsaris.

Inundatio-
nis maximæ
hypothipo-
sis.

Sed glacie medios signorum temperat ignes.

Sic, ô summe parens mundi, sic sorte secunda
Aequorei rector facias Neptune tridentis.

Et tu perpetuis impendas aëra nimbis:

Tu remeare uetes quoscunque emiscris æstus.

Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,

Sed pelagi referantur aquis: concussa que tellus

Laxet iter fluuijs: hos campos Rhenus inundet,

Hos Rhodanus: uastos obliquent flumina fontes.

Riphæas huc solue niues, huc stagna, lacusque,

Et pigras, ubicunque iacent, effunde paludes:

Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.

Sed paruo fortuna uiri contenta, pauore

Plena redit solitòque magis fauere secundi,

Et ueniam meruere dei. iam rarior aër,

Et par Phœbus aquis densas in ueller a nubes

Sparserat, & noctes uentura luce rubebant:

Seruatoque loco rerum, discessit ab astris

Humor & ima petit, quicquid pendebat aquarum.

Tollere sylua comes, stagnis emergere colles

Incipiunt, uisòque die dure scere ualles.

Vtq; habuit ripas Sicoris, camposque reliquit,

Primum cana salix madefacto uimine paruum

Textitur in puppim, cesòque induta iuueno

Vectoris patiens tumidum superenatat amnem.

Sic Venetus stagnante Pado, fusòque Britannus

Nauigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,

Conseritur bibula Memphitis cymba papyro.

His ratibus traiecta manus festinat utrinque

Succisum curuare nemus: fluuij q; ferocis

Incrementa timens, non primis robor a ripis

*superemi-
cat

Imposuit,

Imposuit. medios pontem distendit in agros.
 Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
 Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuus
 Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia satis
 Cæsaris ire uidet, celsam Petreius Ilerdam
 Deserit: & noti diffusus uiribus orbis,
 Indomitos quærit populos, & semper in arma
 Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
 Nudatos Cæsar colles, desertaque castra
 Conspiciens, capere arma iubet: nec quærere pontem,
 Nec uada sed duris fluumium superare lacertis.
 Paretur, rapuitque ruens in prælia miles,
 Quod fugiens timuisset iter. mox uada receptis
 Membra fouent armis. gelidósque à gurgite cursu
 Restituunt artus, donec decresceret umbra
 In medium surgente die. iamque agmina summa
 Carpit eques, dubijq; fugæ. pugnaq; tenentur.

Sicoris in al
 ueolos com
 plures dedu
 citur.

Petreius Iler
 dam deserit.

Cæsar exer
 citum Sico
 rim traducit.

Loci, ad quæ
 Cæsariani p
 uenerunt, de
 scriptio.

Hortatur mi
 lites Cæsar.

Attollunt campo gemine iuga saxea rupes
 Valle caua media: tellus hinc ardua celsos
 Continuat colles, tutæ quos inter opaco
 Anfractu latuère uie: quibus hoste potito
 Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
 Inq; seras gentes Cæsar uidet. ite sine ullo
 Ordine, ait, raptumque fuga conuertite bellum,
 Et faciem pugnae, uultusque inferte mina: es,
 Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte:
 Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
 Dixit: & ad montes tendentem præuenit hostem.
 Illic exiguo paulum distantia uallo
 Castra locant postquam spatium languentia nullo
 Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,

f

Et

Et fratres natosque suos uidere, patresque.
 Depreſſum eſt ciuile nefas. tenuere parumper
 Ora metu: tantum nutu, motoque ſalutant
 Enſe ſuos. mox ut ſtimulis maioribus ardens
 Rupit amor leges, audet transcendere uallum
 Miles, in amplexus effuſas tenderet palmas.
 Hoſpitis ille ciet nomen: uocat ille propinquum:
 Admonet hunc ſtudijs conſors puerilibus ætas:
 Nec Romanus erat, qui non agnouerat hoſtem.
 Arma rigant lacrymis ſingultibus oſcula rumpunt:
 Et quauis nullo maculatus ſanguine miles,
 Quæ potuit feciſſe, timet. quid pectora pulſas?
 Quid ueſane gemis? ſletus quid fundis inaneis?
 Nec te ſponte tua ſceleri parere fateris?
 Uſque adeone times, quem tu facis ipſe timendum?
 Clafſica dent bellum: ſeuos tu negliges cantus.
 Signa ſerat: ceſſa iam iam ciuilibus Erinnyſ
 Concidet, & Ceſar generum priuatus amabit.

Nunc ades æterno complectens omnia nexu
 O' rerum, miſti que ſalus concordia mundi,
 Et ſacer orbis amor: magnum nunc ſecula noſtra
 Venturi diſcrimen habent. periſſe latebræ
 Tot ſclerum: populo uenia eſt erepta nocenti:
 Agnouere ſuos. pro numine facta ſiniſtro
 Exigua requie tantas augetia clades.

Colloquia
 militum ad-
 perſariorum.

Pax erat, & miles caſtris permixtus utriſque
 Errabat: duro concordem ceſpite menſas
 Inſtituunt, & permixto libamina Baccho.
 Graminci luxere foci: iunctoque cubili
 Extrahit inſomnes bellorum fabula noctes:
 Quo primum ſteterint campo, qua lancea dextra

Exierit

Exierit, dum quæ gesserunt fortia iactant,
 Et dum multa negant quod soluta fata petebant,
 Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
 Creuit amore nefus. nam postquam fœdera pacis
 Cognita Petreio. scq; et sua tradita uenum
 Castra uidet: famulas scelerata ad prælia dextras
 Excitat, atq; hostes turba stipatus merces
 Præcipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
 Separat, et multo disturbat sanguine pacem.

Addidit ira ferox moturas prælia uoces:
 Immemor ô patriæ signorum oblite tuorum,
 Non potes hoc causæ miles præstare Senatus,
 Assertor uictio redeas ut Cesare: certè
 Ut uincare potes dum ferrum, incertaq; fata,
 Quæq; fluat multo non dedit uulnere sanguis,
 † Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
 Utq; habeat famulos nullo discrimine Caesar
 Exorandus erit: ducibus quoq; uita petenda est
 Nunquam nostra salus pretium, mercesq; nefanda
 Proditionis erit: non hoc ciuilia bella,
 Ut uiuamus, agunt: trahimur sub nomine pacis.
 Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
 Eruerent, nulli uallarent oppida muri,
 Non sonipes in bella ferox non iret in æquor
 Turrigeras clasus pelago sparsura carinas,
 Si bene libertas unquam pro pace daretur.
 Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
 Sacramenta tenent: at uobis uilior hoc est
 Vestra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
 Et ueniam sperare licet: pro dira pudoris
 Fœdera: nunc toto fatorum ignarus in urbe

Dulciantius
 que exerci-
 tus colloqua
 Petreius in-
 terrumpit.

Petreus ad
 suos oratio,
 qua pacem dis-
 tuadet.

Apostrophe ad Pompeiū. *Magne par as acies, mundiꝑ; extrema tenentes
Sollicitas reges, cūm forsā fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus. Sic fatur, & omneis
Concuſſit mentes, scelerumꝑ; reduxit amorem.*

Cóparatio. *Sic ubi desuetæ syluis in carcere clauso
Mansuevere feræ, & uultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati: si torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt rabiesꝑ; furorꝑ;
Admonitæꝑ; tument gustato sanguine fauces,
Feruet, & à trepido uix abstinet ira magistro.
Itur in omne nefas: & quæ fortuna deorum*

Petreij oratione cômoti milites, in omne rapiūtur flagitiū. *Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides: inter mensasꝑ; torosꝑ;
Quæ modò complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primò ferrum strinxere gementes,
Ut dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
Dum feriunt, odere suos, animosꝑ; labantes
Confirmant ictu. feruent iam castra tumultu,
Et sceleram turba rapiuntur colla parentum.
Ac uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
In faciem posuere ducum: iuuat esse nocentes.*

Petreius Ilerdam reuertitur. *Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis superos: neq; enim tibi maior in aruis
Emat hys fortuna fuit, nec Phocidos undis
Masiliæ, Phario nec tantum est æquore gestum.
Hoc siquidem solo ciuilis crimine belli
Dux causæ melioris eris: polluta nefanda
Agmina cæde duces iunctis committere castris
Non audent, aliæꝑ; aâ mœnia rursus Ilerdæ
Intendere fugam. campos eques obuius omnes
Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.*

Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
 Cæsar auet, nec castra peti contingereripas,
 Aut circum largos curuari brachia fontes.

Vt Leti uidere uiam, conuersus in iram
 Præcipitem timor est, miles non utile clausis
 Auxilium mactauit equos: tandemq; coactus
 Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
 Fertur. ut effuso Cæsar decurrere passus
 Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem,
 Tela tene iam miles, ait, ferrumq; ruenti
 Subtrahere non ullo constet mihi sanguine bellum:
 Vincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.

En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus,
 Iam damno peritura meo: non sentiet ictus,
 Incumbet gladijs, gaudebit sanguine fuso.
 Deserat hic feruor mentes, cadat impetus amens,
 Perdant uelle mori: sic desflagrare minaces.

Incaustum, & uetito passus languescere bello,
 Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
 Inde ubi nulla data est miscendi copia Martis,
 Paulatim cadit ira ferox, mentesq; tepescunt.

Saucia maiores animos ut pectora gestant
 Dum dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis
 Conamen calidus præbet cruor, ossiq; nondum
 Adduxere cutem: sic conscius ensis adacti

Stat uictor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
 Alligat, atq; animum subductor obore torpor,
 Postquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.

Iamq; inopes undæ primùm tellure refossa
 Occultos latices, abstrusaq; flumina querunt:
 Nec solum rastris, durisq; ligonibus arua,

Cæsar hostes
 malis suppli
 ces necessa
 riam subire
 deditionem
 quàm præ
 tio decertare
 malebat.

Scita compa
 ratio.

Aque inopia
Africanamila-
borant.

Sed gladijs fodere suis: puteusq; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
Non se tam penitus, tam longè luce relicta
Mersit: rit Assyrij scrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
Aut micuere noui, percusso pumice, fontes:
Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
Aut impulsa leui turbatur glareæ uena.
Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur, duris silicium lassata metallis.
Quoq; minus possent siccos tolerare uapores,
Quæ sita fecistis aque nec languida fessi
Corpora sustentant epulis, mensuq; perosi
Auxilium fecere famem si mollius aruum
Prodidi: humor em, pingues manus utraq; glebas
Exprimit ora super nigro si turbida limo
Colluuiæ immota iacet, cadit omnis in haustus
Ceratim obscenos miles: moriensq; recepit,
Quas nollet uicturus aquas: rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes, & lacte negato,
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
Tunc herbas, frondesq; terunt, & rorem adentes
Distringunt ramos: & siquos palmitè crudo,
Arboris aut tenera succos pressere medulla.

Ex eorum
commiseratione
qui siti
perirent ex-
clamatio.

O fortunati, fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immisto strauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum,
Pallida Dictæis, Cæsar, nascentia saxis
Infundas aconita palam, Romana iuuentus
Non decepta bibet, torrentur uiscera flamma,
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis.

Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus
 Aëris alternos angustat pulmo meatus,
 Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
 Pandunt ora siti, nocturnumq; aëra captant.
 Expectant imbres, quorum modò cuncta natabant
 Impulsu, & siccis uultus in nubibus hærent.
 Quoq; magis miseros undæ iciunia soluant,
 Non super arentem Meroën, Cancrîq; sub axe,
 Quâ nudi Garamantes arant, sedêre: sed inter
 Stagnantem Sicorim, & rapidum deprensus Iberum
 Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.

Duorum flu-
 minū aspe-
 ctus vehe-
 mētem sitim
 irritat.

Iam domiti cessêre duces: pacisq; petendæ
 Autor damnatis supplex Afranius armis,
 Semi animes in castra trahens hostilia turmas,
 Victoris stetit ante pedes seruata precanti
 Maiestas, non fracta malis, interq; priorem
 Fortunam, casusq; novos gerit omnia uicti,
 Sed ducis, & ueniam securo pectore poscit:
 Si me degeneri strauissent fâta sub hoste,
 Non deerat fortis rapiendo dextera letho:
 At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
 Dignum donanda Cæsar te credere uita.
 Non partis studij, agimur, nec sumpsimus arma
 Consilijs inimica tuis, nos deniq; bellum
 Inuēnit ciuile duces: causæq; priori,
 Dum potuit, seruata fides: nil fâta moramur.
 Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
 Securumq; orbis patimur post terga relictî.
 Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
 Nec ferrum, lassæq; manus, hoc hostibus unum
 Quod uincas, ignosce tuis, nec magna petuntur.

Afraniij cum
 Cæsare col-
 loquium.

Petitio. Otia des seſſus, uitam patriaris inermes

Pacis condi-
tiones extre-
mæ.

Degere, quam tribuis: campis proſtrata iacere
Agmina noſtra putes: nec enim felicibus armis
Miſeri damnata decet, partemque triumpho
Captos ferre tui, turba hæc ſua ſata peregit.
Hoc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.

Clementia
Cæſaris.

Dixerat: At Cæſar facilis, uultuque ſerenus
Flectitur, atque uſum belli. pœnamque remittit.
Vt primum iuſta placuerunt fœdera pacis,

Sitim fatiatu-
ri, flumina
pētunt.

Incustoditos decurrit miles ad annes.
Incumbit ripis, permiſſaque flumina turbat,
Continuus multis ſubitarum tractus aquarum
Aëra non paſſus uacuis diſcurrere uenis,

Plurimi ex
bibendi aui-
ditate nimia
ſuffocantur.

Arctauit, clauſitque animam. nec ſeruida peſtis
Cedit adhuc, ſed morbus egens tam gurgite plenis
Viſceribus ſibi poſcit aquas. mox robor a neruis,
Et uires rediere uiris. O prodiga rerum

Sententia,
qua in luxu-
riofos inue-
hitur.

Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæſitorum terra, pelagóque ciborum
Ambitioſa fames, & lautæ gloria menſæ,
Diſcite quàm paruo liceat producere uitam,

Et quantum natura petat. non erigit ægros
Nobilis ignoto diſfuſus conſule Bacchus:
Non auro, myrrhaque bibunt: ſed gurgite puro
Vita reſcit. ſatis eſt populis fluuiusque Ceresque.

Belli dete-
ſtatio.

Heu miſeri, qui bella gerunt. tunc arma relinquens
Victori miles ſpoliato pectore tutus,
Innocuusque ſuas curarum liber in urbes
Spargitur. o quam unum donata pace potitos
Excuiſus nunquam ferrum uibratſe lacertis
Pœnuuit, toleraſſe ſitim, fruſtraque rogatſe

Proſpera

Prospera bella deos. nempe usis Marte secundo
 Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores:
 Ut nunquam fortuna labet successibus anceps,
 Vincendum toties: terras fundendus in omneis
 Est cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
 Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
 Quo iaceat iam scire loco: non prælia fessos
 Vlla uocant, certos non rumpunt classica somnos.
 Iam coniux, natique rudes, & sordida tecta,
 Et non deductos recipit sua terra colonos.
 Hoc quoque securis oneris fortuna remisit,
 Sollicitus menti quod abest pavor: ille salutis
 Est autor, dux ille fuit. sic prælia soli
 Felices nullo spectant ciuilia uoto.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
 Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
 Quæ maris Adriaci longas ferit unda salonas,
 Et tepidum in molles Zephyros excurrit lader.
 Illic bellaci confusus gente Curetum,
 Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
 Clauditur extrema residens Antonius ora,
 Cautus ab incurso belli si sola recedat,
 Expugnat quæ tuta fames non pabula tellus
 Pascendis submittit equis, non proferit ullam
 Flaua Ceres segetem: spoliabat granine campum
 Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
 Castrorum siccas de cespite uulserat herbas.
 Ut primum aduersæ socios in litore terre
 Et Basilum uidere ducem: noua furta per equor
 Exquisita fugæ. neque enim de more carinas
 Extendunt, puppesque leuant sed firma gerendis

Aduersatur
 fortuna Cæ-
 sari.
 Salonæ Dal-
 matix urbs.
 Lader flumē
 in mare A-
 driaticū de-
 currens.

Molibus insolito contexunt robora ductu.

Cuppe vasa Nanque ratem uacuae sustentant undique cuppe,
magna sunt Quarum porrectis series constricta catenis
in paropsidū Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
forma.

Nec gerit expositum telus in fronte patenti
Remigium: sed quod trabibus circumdedit equor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quòd nec uela ferat, nec apertas uerberet undas.
Tunc freta seruantur, dum se decliuibus undis
Aestus agat, resfluòque mari nudentur arena.

Quando sci- Iamque relabenti crescebant littora ponto,
licet æstus re Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
fluunt & de- Et geminae comites. cunctas super ardua turris
erescunt. Emmet, & tremulis tabulata mimantia pinnis.

Aliter ab Noluit Illyricæ custos Octavius undæ
aliis histori- Confestim tentare ratem, celerèsque carinas
eis scriptum Continuit, cursu crescat dum præda secundo:
est. Et temerè ingressos repetendum inuitat ad equos

Similitudo. Pace maris. Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ:
Aut dum dispositis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamosa Molossi:
Spartanos, Cretisq; ligat: nec creditur ulli

Antoniani Sylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
naues in ma Colligit, & præda nescit latrare reperta,
re deducunt. Contentus tremulo monstra esse cubilia loro.
Nec mora, complentur moles, auidèque petitis
Insula describitur ratibus: quo tempore primas
Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.

At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passusque uacare

Summa freti, medio suspendit uincula ponto,
 Et laxas fluitare finit, religatq; catenas
 Rupes ab illyrice scopulis, nec prima, nec illa,
 Quae sequitur, tardata ratis: sed tertia moles
 Hæsit, & ad cautes * adducto fune secuta est.
 Impendent caua saxa mari: ruitur aq; semper
 Stat (mirum) moles: & soluis æquor inumbrat.
 Huc fractas Aquilone rates, submersaq; pontus
 Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris:
 Restituit raptus tectum mare, cumq; cauernæ
 Euomere fretum, contorti uorticis undæ
 Tauromitanam uincunt feruore Charybdim.
 Hic Opiterginis moles onerata colonis
 Constitit: hanc omni puppes statione solute
 Circueunt: alij rupes, ac littora complent.
 Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes.
 Dux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
 Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla,
 Incertus quâ terga daret, quâ pectora bello.
 Hoc tamen in casu: quantum deprensa ualebat,
 Effecit uirtus: inter tot millia captæ
 Circunfusa rati, & plenam uix inde cohortem,
 Pugna fuit, non longa quidem, nam condidit atra
 Nox lucem dubiam pacemq; habuere tenebræ.
 Tunc sic attonitam, ueniar aq; fata pauentem
 Rexit magnanima Vulteius uoce cohortem:
 Libera non ultra parua quam nocte iuuentus,
 Consulite extremis angusto tempore rebus.
 Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
 Querende sibi mortis habet: nec gloria lethi
 Inferior, iuuenes, admoto occurrere fato.

*abducto

Opitergium
 venetum op-
 piduni.
 Vulteius se
 dolis milita-
 ribus circun-
 uetum fuisse
 seriusculè a-
 gnoscit.

Vultej sua-
 foria ad suos
 oratio.

Omnibus

Omnibus incerto uentura tempore uita
Par animi laus est, & quos speraueris annos
Perdere, & extrema momentum abrumpere lucis,
Accersas dum fata manu, non cogitur ullus
Velle mori: fuga nulla patet: stant undiq; nostris
Intenti ciues iugulis: decernite lethum,
Et metus omnis abest, cupius quodcunq; necesse est.
Non tamen in caeca bellorum nube cadendum est,
Aut cum permistis acies sua tela tenebris
Inuoluunt, conferta iacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus.
Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
Constituere dei, praebebunt equora testes,
Praebebunt terrae, summis dabit insula saxis.
Spectabunt geminae diuerso e littore partes.
Nescio quid nostris magnum, & memorabile fatis
Exemplum, Fortuna, paras, quaecunq; per æuum
Exhibuit monumenta fides, seruatq; ferro
Militiae pietas, transibit nostra iuuentus.
Nanque suis pro te gladijs incumbere Caesar
Esse parum scimus: sed non maiora supersunt
Obsessis, tanti quae pignora demus amoris.
Abscidit nostrae multum fors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti uatisq; tenemur.
Indomitos sciat esse uiros, tumealq; furentes,
Et morti faciles animos: & gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Foederibus, turpique uolent corrumpere uita.
Votum, O utinam, quod plus habeat mors unica fame,
Promittant ueniam, iubeant sperare salutem:
Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,

Desper

Desperasse putent magna uirtute merendum est,
 Cæsar ut, amissis inter tot millia paucis,
 Hoc damnum, clademq; uocet. dent fata recessum,
 Emittantq; licet, uitare instantia nolim.

Proieci uitam comites, totusq; futuræ
 Mortis agor stimulis. furor est, agnoscere solis
 Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
 Victurosq; dei celant, ut uiuere durent,
 Felix esse mori. Sic cunctas sustulit ardor
 Nobilium mentes iuuenum: cum sidera cœli
 Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
 Aspicerent, flexoq; Vrsæ temone pauerent:
 Iidem cum fortes animos præcepta subissent,
 Optauère diem. nec segnis mergere ponto
 Tunc erat astra polus: nam sol Ledaæ tenebat.
 Sidera, uicino cum lux altissima Cancro est:
 Nox tum Thessalicas urgebat parua sagittas.

Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
 Pugnacesq; mari Graia cum Classe Liburnos.
 Tentauère prius suspensio uncere bello
 Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
 Mortis uita mora. stabat deuota iuuentus
 Damnata iam luce ferox, securaq; pugna
 * Permissio sibi sine manu. nulliq; tumultus
 Excussere uiris mentes ad summa paratas.
 Innumeratq; simul pauci terraq; mariq;
 Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis.
 Utq; satis bello uisum est fluxisse cruoris, *
 Versus ab hoste furor: primus dux ipse carina
 Vultcius iugulo poscens iam fata relecto,
 Ecquis, ait, iuuenum est, cuius sit dextra cruore

Castorem &
 Pollucé Le-
 daæ filios in-
 telligit.

* Promissio

Digna

Digna meo, certaq; fide per uulnera nostra
 Testetur se uelle mori: nec plura locuto
 Viscera non unus iandudum transigit ensis.
 Collaudat cunctos: sed eum, cui uulnera primæ
 * Debebat, grato moriens interficit ictu.

Concurrunt alij, totumq; in partibus unis
 Bellorum fecere nefas. sic semine Cadmi

Comparatio
 de ijs, qui na-
 ti serpentinis
 dentibus ab
 latrone fatiis,
 se mutuo oc-
 ciderunt.

Emicuit Dircea cohors, ceciditq; suorum *

Vulneribus. dirum Thebanis fratribus omen.

Phasidos & campis insomni dente creati

Terrigenæ, missa magicis è cantibus ira,

Cognato tantos implerunt sanguine sulcos:

Ipsaq; inexpertis, quod primum fecerat herbis

Expauit Medea nefas. sic mutua pacti

Fata cadunt iuuenes: nimiumq; in morte uirorum

Mors uirtutis habet: pariter sternuntq; caduntq;

Vulnere lethali: nec quenquam dextra se fecit,

Cùm feriat moriente manu: nec uulnus adactis

Debetur gladijs: percussum est pectore ferrum,

Et iugulis pressere manum. cum forse cruenta

Fratribus incurrunt fratres, uasq; parenti:

Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra

Exegere enses: pietas ferientibus una

Non repetisse fuit. iam latus uiscera lapsa

Semianimes traxere foris, multumq; cruoris

Insudere mari. despectam cernere lucem,

Victoresq; suos uultu spectare superbo,

Et mortem sentire iuuat. iam strage cruenta

Conspicitur cumulata ratis: bustisq; remittunt

Corpora uictores, ducibus mirantibus, ulli

Esse ducem tanti. nullam maiore locuta est

Volusiani se
 mutuis con-
 fodiunt vul-
 neribus.

Ore ratem totum discurrens fama per orbem.
 Non tamen ignaue post hæc exempla uirorum
 Percipient gentes, quàm sit non ardua uirtus
 Seruitium fugisse manu: sed regna timentur
 Ob ferrum, & seuis libertas uritur armis:
 Ignoratque datos, ne quisquam seruiat, enses.
 Mors utinam pauidos uitæ subducere nolles,
 Sed uirtus te sola daret. Non segnior illo
 Marte fuit, qui tunc Libycis exarsit in aruis.
 Nanque rates audax Lilybæo littore soluit
 Curio: nec forti uelis Aquilone recepto
 Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
 Et Clupeam tenuit stationis littora notæ:
 Primæque castra locat cano procul æquore, quâ se
 Bagrada lentus agit sicca sulcator arenæ.
 Inde petit tumulos, exesâsque undique rupes,
 Antæi quæ regna uocat non uana uetustas.
 Nominis antiqui cupientem noscere causas,
 Cognita per multos docuit rudis incola patres.

Loci, ad quæ
 Curio perue-
 nit, descri-
 ptio.

Bagrada, flu-
 uius prope
 Uticam.

Antæ, terræ
 filij, domus
 & antra.

Leonum ca-
 ro vires a-
 get.

Nondum post genitos tellus effœta gigantes,
 Terribilem Libycis partum concepit in antris,
 Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
 Aut Tityos, Briareûsque ferox: cœloque pepercit,
 Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
 Hoc quoque tam uastas cumulauit munere uires
 Terra sui foetus, quod cum tetigere parentem,
 Iam defecta uigent renouato robore membra.
 Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta
 Rupe ferunt, epulis raptos habuisse leones.
 Ad somnos non terga fera præbere cubile
 Assuerunt, non syluatorum: uiresque resumit

In nuda tellure iacens. periëre coloni
 Aruorum Libyes: pereunt, quos appulit equor.
 Auxilióque diu uirtus non usa cadendi,
 Terræ spernit opes: inuictus robore cunctis,
 Quauis staret, erat. tandem uulgata cruenti
 Fama mali terras monstros, equor que leuantem
 Magnanimum Alciden Libycas exciuit in oras.

Ille Cleonæi proiecit terga leonis,

Antæi gvgã-
 tis Herculis-
 que certa-
 men.

Antæus Libyci. persudit membra liquore
 Hospes Olympiæ seruato more palestre.
 Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
 Auxilium membris calidas infudit arenas.
 Conseruere manus, & multo brachia nexu,
 Colla diu grauibus frustra tentata lacertis:
 Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.
 Miranturque habuisse parem. nec uiribus uti
 Alcides primo uoluit certamine totis:

Exhausitque uirum: quod creber anhelitus illi
 Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
 Tunc ceruix lassata quati: tunc pectore pectus
 Vrgeri: tunc obliqua percussa labare
 Crura manu. iam terga uiri cedentia uictor
 Alligat, & medium compressis ilibus arctat:

Antæi mem-
 bra labore
 defecta, ta-
 ctæ terræ re-
 creantur.

Inguinæque insertis pedibus distendit, & omnem
 Explicuit per membra uirum. rapit arida tellus
 Sudorem: calido complentur sanguine uene.
 Intumuere tori, totosque induruit artus,
 Herculosque nouo laxauit corpore nodos.

Constitit Alcides stupefactus robore tanto:
 Nec sic Inachijs, quauis rudis esset, in undis
 Defectam timuit reparatis anguibus hydræm.

Conflexeri

Confluxere pares, telluris uiribus ille,
 Ille suis nunquam se uæ sperare noueræ
 Plus licuit uidet exhaustos sudoribus artus,
 Cervicemque uiri siccam, qua ferret Olympum.
 Utq; iterum seßis iniecit brachia membris,
 Non expectatis Antæus uiribus hostis,
 Spontè cadit, maiorque accepto robore surgit.
 Quisquis inest terris, in seßos spiritus artus
 Egeritur: tellusque uiro luctante laborat.
 Ut tandem auxilium tactæ prodesse parentis
 Alcides sensit. Standum est tibi, dixit, & ultra
 Non credere sòlo, sternique uetabere terra:
 Hærebis preßis intra mea pectora membris:
 Huc Antææ cades, sic fatus sustulit altè
 Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
 Non potuit nati Tellus summittere uires.
 Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
 Stricta gelu, terrisque diu non credidit hostem.
 Hinc æui ueteris custos famosa uetustas,
 Miratrixque sui signauit nomine terras.
 Sed maiora dedit cognomina collibus istis,
 Pœnum qui latijs reuocauit ab arcibus hostem
 Scipio, nam sedes Libyca tellure potito
 Hæc fuit, en ueteris cernis uestigia ualli.
 Romana hos primùm tenuit uictoria campos.

Curio letatus, tanquam fortuna locorum
 Bella gerat, seruetque ducum sibi fata priorum,
 Felici non fausta loco tentoria ponens,
 Indulsit castris, & collibus abstulit omen,
 Sollicitatque feros non æquis uiribus hostes.
 Omnis Romanis quæ cesserat Africa signis,

Hercules
 Antæo.

Antæū Her-
 cules pecto-
 ri adstrictū
 expirare co-
 git.

Curio vani-
 tatis & stul-
 titiæ argui-
 tur.

A Cij Vari ca Tunc Vari sub iure fuit: qui robore quanquam
 ftra. Confusus Latio, regis tamen undique vires
 Exciuit Libycæ gentis, extremæque mundi
 Iuba rex. Signa suum comitata Iubam. non fustor ulli
 Terra fuit domino: quæ sunt longissima regna,
 Cardine ab occiduo vicinus Gadibus Atlas
 Terminat: à medio, confinis Syrtibus Ammon.
 At quæ lata iacet vasti plaga feruida regni,
 Distinet Oceanum, zonæq; exusta calentis
 Sufficiunt spatio. populi tot castra sequuntur,
 Mauritaniæ Autololes, Numidæq; uagi, semperque paratus
 populi. Inculto Getulus equo: tum concolor Indo
 Maurus, inops Nasamon, misti Garamante perusto
 Marmaridæ uolucres, æquaturusque sagittas
 Medorum, tremulum cum torfit missile, Mazax:
 Et gens, quæ nudo residens Massilia dorso
 Ora leui flectit fr. enorum nescia uirga:
 Et solitus uacuis errare mapalibus Apher
 Venator, ferri que simul fiducia non est,
 Vestibus iratos laxis operire leones.
 Nec solum studijs ciuilibus arma parabat,
 Priuatæ sed bella dabat Iuba concitus ira.
 Hunc quoque, quo superos, humanæque polluit anno,
 Lege Tribunitia solio depellere auorum
 Curio tentat, Libyamque auferre tyranno,
 Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
 Hoc bellum scæptri fructum putat esse retenti.
 Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
 Et quod Cæsareis nunquam deuota iuuentus
 Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
 Exploratus erat, Corfini captus in arce,
 Infidusque

Infidusq; nouis ducibus, dubiúsq; priori,
 Fas utrunq; putat. sed postquam languida segni
 Cernit cuncta metu, nocturnaque munia ualli
 Desolata fuga, trepida sic mente profatur:

Audendo magnus tegitur timor: arma capeffam

Ipsè prior: campum miles descendat in æquum,
 Dum meus est: uariam semper dant otia mentem.

Eripe consilium* pugna: cum dir a uoluntas

Ense subit presso, galeæ texere pudorem.

Quis conferre duces meminit? quis pendere causas?

Qua stetit, inde fauet: ueluti fatalis arena

Muneribus non ira uetus concurrere cogit,

Productos odere pares. Sic fatus, apertis

Instruxit campis acies: quem blanda futuris

Deceptura malis belli fortuna recepit.

Nam pepulit Varum campo, nudatque foeda

Terga fuga, donec uetuerunt castra, cecidit.

Tristia sed postquam superati praelia Vari

Sunt audita Iuba: letus quod gloria belli

Sit rebus seruata suis, rapit agmina furtim,

Obscuratque suam per iussa silentia famam,

Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.

Mittitur exigua, qui praelia prima laceffat,

Eliciâtque manu Numidis à rege secundus,

Vt sibi commissi simulator Sabbura belli:

Ipsè caua regni uires in ualle retentat:

Aspidas ut Pharis cauda solertior hostis

Ludit, & iratas incerta prouocat umbra:

Obliquansque caput uanas serpentis in auras

Effuse tuto comprehendit guttura morsu

Lethiferam citra sanie: tunc irrita pestis

Curionis verba.

yo. u. u.

*Pugna

Similitudine à serpentibus sumpta docet curionem circumuentum dolo Iuba.

Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte ueneno.

Fraudibus euentum dederat fortuna: seroxq;

Non exploratis occulti uiribus hostis,

Curio nocturnum castris erumpere cogit,

Ignotisq; equitem late decurrere campis.

Ipsesub Auroræ primos excedere motus

Signa iubet castris, multum, frustra q; rogatus

Vt Libycas metuat fraudes, infecta q; semper

Punica bella
dolis infe-
cta.

Punica bella dolis. lethi fortuna propinqui

Tradiderat fati iuuenem: bellumq; trahebat

Autorem ciuile suum. super ardua ducit

Saxa, super cautes abrupto limite signa,

Cum procul è summis conspecti collibus hostes

Fraude sua cessere parum, dum colle relicto

Effusam patulis aciem committeret aruis.

Ars pro frau-
de. Virg. 2.
Aen. Dolis
instructus &
arre Pelasga.

Ille fugam credens, simulata nescius artis,

Vt uictor, medios aciem proiecit in agros,

Tunc primum patuere doli, Numidæq; fugaces

Vndiq; completis clausurunt montibus agmen.

Obstupuit dux ipse simul, perituraq; turba.

Non timidi petiere fugam, non praelia fortes.

Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum

Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos

Ora tenens, spargitq; iubas, et surrigit aures,

Incertosq; pedum pugnat non stare tumultu.

Fessa iacet ceruix: fumant sudoribus artus:

Lassitudinis
equine signa

Ora q; proiecta squallent arentia lingua:

Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget:

Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus:

Siccaq; sanguineis durefcit spuma lupatis.

Iamq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,

Nec

Nec, quanuis crebris iussi calcaribus addunt,
 Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
 Cornipedis rupisse moras: neq; enim impetus illis
 Incursusque fuit: tantum profertur ad hostes,
 Et spatium iaculis oblato uulnere donat.

At uagus Apher equos ut primum emisit in agmen:

Tunc campi tremuere sono: terraq; soluta
 Quantus Bistonio torquetur turbine puluis,
 Aëra nube sua textit, traxitq; tenebras.
 Ut uerò in pedites fatum miserabile belli
 Incubuit, nullo dubij discrimine Martis
 Ancipites steterunt casus, sed tempora pugnae
 Mors tenuit. neq; enim licuit procurrere contra,
 Et miscere manus: sic undiq; septa iuuentus
 Cominus obliquis, & rectis eminus hastis
 Obruitur, non uulneribus, nec sanguine solum,
 Telorum nimbo peritura, & pondere ferri.
 Ergo acies tantæ paruum spissantur in orbem:
 Ac si quis metuens medium correpsit in agmen
 Vix impunè suos inter conuertitur enses.
 Densaturq; globus, quantum pede prima relato
 Constrinxit gyros acies. non arma mouendi
 Iam locus est pressis: stipatæque membra teruntur.
 Frangitur armatum colliso pectore pectus.
 Non tam læta tulit uictor spectacula Maurus
 Quàm fortuna dabit: fluuios non ille cruoris.
 Membrorumq; uidet lapsum, & ferientia terram
 Corpora: compressum turba stetit omne cadauer.

Excitet inuisas diræ Carthaginis umbras
 Inferijs fortuna nouis: seruat ista cruentus
 Annibal, & Pœni tam dira piacula manes.

Curionis &
 Saburæ, re-
 gis præfecti,
 prælium.

Exclamatio
 in superos.

Romanam, superi, Libyca tellure ruinam
 Pompeio prodesse nefas, uotisq; Senatus.
 Africa nos potius uincat sibi. Curio fufas

Curionis & Vt uidit campis acies, & cernere tantas
 fuorum cae- Permisit clades compressus sanguine puluis,
 des. Non tulit afflicto animum producere rebus,

Aut sperare fugam: ceciditq; in strage suorum
 Impiger ad lethum, & fortis uirtute coacta.

In Curionē
 ciuiliū bel
 lorum sua-
 forem pro-
 clamatio.

Quid nunc rostra tibi profunt turbata, forūmque,

Vnde Tribunitia plebeius signifer arte

Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,

Et gener, atque focer bello concurrere iussi?

Ante iaces, quam dira duces Pharsalia confert:

Spectandumque tibi bellum ciuile negatum est.

Has urbi misera uestro de sanguine poenas

Ferre datis: luitis iugulo sic arma potentes.

Apostrophe
 ad ciuitatum
 primarios.

Felix Roma quidem, ciuesq; habitura beatos,

Si libertatis superis tam cura placeret,

Quam uindicta placet. Libycas en nobile corpus

Curio infe-
 pultus.

Pascit aues, nullo contactus Curio busto.

At tibi nos (quando non proderit ista filere)

A quibus omne aui senium sua fama repellit,

Digna damus iuuenis merita praeconia uite.

Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,

Aut cui plus leges deberent recta sequenti.

Perdita tunc urbi nocuerunt secula, postquam

Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas

Transuerso mentem dubiam torrente tulerunt.

Momentūque fuit mutatus Curio rerum,

Gallorum captus spolijs, & Caesaris auro.

Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense

Sylla potens, Mariusque ferox, et Cinna cruentus,
 Cesareæq; domus series: cui tanta potestas
 Concessa est: emere omnes, hic uendidit urbem.

M. ANNÆI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER V.

Ic alterna duces bellorum uulnera passos
 In Macedum terras, miscens aduersa secundis,
 Seruauit fortuna pares. iam sparserat Aemo
 Brumaniues, gelidoque cadēs Atlātis Olympo:

Instabātque dies, qui dat noua nomina fastis,
 Quique colit primus ducentem tempora Ianum.

Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris,

Consul uterque uagos belli per munia Patres

Elicit Epirum. peregrina ac sordida sedes

Romanos cepit proceres: secretaque rerum

Hospes in extremis audiuit curia tectis.

Nam quis castra uocet tot strictas iure secures?

Tot fascēs? docuit populos uenerabilis ordo

Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.

Vt primum moestum tenuere silentia cœtum,

Lentulus è celsa sublimis sede profatur:

Indole si dignum Latia, si sanguine prisco

Robur inest animis, non qua tellure coacti,

Quamque procul tectis captæ sedeamus ab urbis

Cernite, sed uestræ faciem cognoscite turbæ:

Cunctaque iussuri primum hoc decernite Patres

Quod regnis, populisque liquet, nos esse Senatum.

Nam uel Hyperboræ plaustrum glaciale sub Vrse,

Hyemis periphra-
 sis.

Anni initium,
 quo magi-
 stratus elige-
 bantur Cal.
 Ian.

Lentuli ad
 Ro. Senato-
 res oratio.

Vel plaga quæ torrens, claususque uaporibus axis
 Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
 Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
 Imperiumque comes. Tarpeia sede perusta
 Gallorum sacibus, Veiosque habitante Camillo,
 Illic Roma fuit: non unquam perdidit ordo
 Mutato sua iura solo. mærentia tecta
 Cæsar habet, uacuisque domos, legesque silentes,
 Clausaque iustitio tristi fora. curia solos
 Illa uidet Patres, plena quos urbe fugauit.
 Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
 Ignaros scelerum, longaque in pace quietos
 Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus
 Membra loco redeunt. en totis uiribus orbis
 Hesperiam pensant superi: iacet hostis in undis
 Obrutus Illyricis. Libyes squallentibus aruis
 Curio Cæsarei cecidit pars magna Senatus.

Cohortatio. Spem uestram præstate deis: fortunæque tantos
 Det uobis animos, quantos fugientibus hostem
 Causa dabat. nostrum exhausto ius clauditur anno:
 Vos quorum finem non est sensura potestas,
 Consulite in medium Patres, Magnūque iubete

Pompeius
dux eligitur
à Senatu. Esse ducem. Letho nomen clamore Senatus
 Excipit: et Magno satum, patriæque suūque
 Imposuit. Tunc in reges, populosque merentes
 Sparsus honos, pelagique potens Phœbeia donis
 Exornata Rhodos, gelidique inculta iuuentus

Taygetus
mons Laco-
rum. Taygeti: fama ueteres laudantur Athenæ:
 Massiliæque suæ donatur libera Phocis.

Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, fidūque per arma

Deiotar

Deiotarum, & gelidæ dominum *Rhasipolin oræ
 Collaudant: Libyâmq; iubent autore Senatu
 Sceptri ferro parere iube. prò tristia fata.
 Et tibi non fidæ gentis dignissime regno
 Fortune Ptolomæ pudor, criménque deorum,
 Cingere Pellæo pressos diademate crimes
 Permissum: seuum in populos puer accipis ensem:
 Atque utinam in populos donata est regia Lagi:
 Accessit Magni iugulus: regnûmq; sorori
 Ereptum est, soceroque nefas. iam turba soluto
 Arma petit cœtu, quæ cum populi que, ducésque
 Casibus incertis, & cæca sorte pararent,
 Solus in ancipites metuit descendere Martis
 Appius euentus: finémque expromere rerum
 Sollicitat superos, multósque obducta per annos
 Delphica fatidici referat penetrabilia Phœbi.

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
 Cardine Parnassus gemino petit æthera colle,
 Mons Phœbo, Bromiôque sacer, cui numine misto
 Delphica Thebæ referunt trieterica bacchæ.
 Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
 Eminuit, pontôque fuit discrimen, & astris.
 Tu quoque uix summam seductus ab æquore rupem
 Extulcras, unôque iugo Parnasse latebas.
 Vltor ibi expulæ premere cum uiscera partus
 Matris, adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis
 Explicuit, cum regna Themis, tripodisque teneret.
 Ut uidit Pæan uastis telluris hiatus
 Diuinam spirare fidem, uentósque loquaces
 Exhalare solum, sacris se condidit antris,
 Incubuitque adyto, uates ibi factus, Apollo.

*Rascipolin, nonnulli legunt Raci-palin.

Corona regia Alexandri Magni.

Appius.

Parnassi montis in Phocide descriptio.

Themis uaticinij dea.

Apollo.

Quis latet hic superū? quod numen ab æthere pressum
 Dignatur cæcas inclusum habitare cauernas?
 Quis terram cœli patitur deus, omnia cursus
 Aeterni secreta tenens, mundi que futuri
 Conscijs, ac populis sese proferre paratus,
 Contactusque ferens hominum, magnusque, potensque,
 Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo,
 Fit fatum? Forsan terris inserta regendis,
 Aëre libratum uacuo que sustinet orbem,

Farum.

Cyrrha vrbs
 ad radicem
 montis Par-
 nalsi.

Similitudo.

Totius pars magna Iouis, Cyrrha per antra
 Exit, & ætherio trahitur connexa Tonanti.
 Hoc ubi uirginco conceptum est pectore numen,
 Humanam feriens animam sonat, ora que uatis
 Soluit, ceu Siculis flammis urgentibus Aetnam
 Vndat apex, Campana fremens seu saxa uaporat
 Conditus Inarimes æterna mole Typhoëus.

Hoc tamen expositum cunctis, nullique negatum
 Numen, ab humani solum se labe furoris
 Vindicat. haud illic tacito mali uoti susurro
 Concipiunt. nam fixa canens, mutanda que nulli
 Mortales optare uetat: iustis que benignus
 * Sæpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
 Vt Tyrijs: dedit ille minas impellere belli,
 Vt Salaminicum meminit mare. sustulit iras
 † Telluris sterilis, monstrato fine, resoluit
 Aëra tabificum. non ullo secula dono
 Nostra carent maiore deum, quam Delphica sedes
 Quod si uult, postquam reges timuere futura,
 Et superos uetere loqui. nec uoce negata
 Cyrrhae moerent uates, templique fruuntur
 Iustitio. nam si qua deus sub pectora uenit,

Numinis

Numinis aut poena est mors immatura recepti,
 Aut pretium: quippe stimulo fluctuque furoris
 Compages humana labat, pulsusq; deorum
 Concutiunt fragiles animas. Sic tempore longo
 Immotos tripodas: uastaq; silentia rupis
 Appius Hesperij scrutator ad ultima fati
 Sollicitat: inssus sedes laxare uerendas
 Antistes, pauidamque deis immittere uatem,
 Castalios circum latices, nemorumque recessus
 Phemonoën errore uagam, curisq; uacantem
 Corripuit, cogitq; fores irrumperere templi.

Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
 Absterrere ducem noscendi ardore futura
 Cassa fraude parat. Quid spes (ait) improba ueri
 Te Romane trahit? muto Parnassus hiatu
 Conticuit, pressitq; deum: seu spiritus istas
 Destituit fauces, mundi q; in deuia uersum
 Duxit iter: seu barbarica cum lampade Python
 Arsit, in immensas cineres abiire cauernas,
 Et Phœbi tenuère uiam: seu spontè deorum
 Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
 Carmine longæ uobis commissa Sibyllæ:
 Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
 Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.

Virginei patuère doli, fecitq; negatis
 Numinibus, metus ipse fidem. tum torta priores
 Stringit uitta comas, crimesq; in terga solutos
 Candida Phœacica complectitur infula lauro.
 Herentem, dubiamque premens in templa sacerdos
 Impulit, illa pauens adyti penetrabile remoti
 Fatidicum, prima templorum in parte resistit:

Phœbas Ap-
 pio disflu-
 det ne Apol-
 linis oracula
 consulat.

Phœbadis
 meticulosus
 animus.

Atque

Atque deum simulans, sub pectore ficta quieto
 Phœbas Verba refert, nullo confusæ murmure uocis
 Apollinis Instinctam sacro mentem testata furore,
 adytū coa Haud æquè læsuræ ducem, cui falsa canebat,
 Et intrat. Quàm tripodas, Phœbiq; fidem. non rupta trementi
 Verba sono, nec uox antri complere capax
 Sufficiens spatium, nullòq; horrore comarum
 Excussæ laurus, immotæq; culmina templi,
 Securūq; nemus, ueritam se credere Phœbo
 Prodiderant. sentit tripodas cessare, furensq;
 Appius: Et nobis meritas dabis impia poenas,
 Et Superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
 Deq; orbis trepidi tanto consulta tumultu
 Desinis ipsa loqui. Tandem conterrita uirgo
 Confugit ad tripodas, uastisq; adducta cauernis
 Hæsit, et insueto concepit pectore numen,
 Quod non exhaustæ per tot iam secula rupis
 Spiritus ingessit uati: tandèmq; potitus
 Pectore Cyrrhæo, non unquam plenior artus
 Phœbados irrupit Pæan: mentemq; priorem
 Bacchantis Expulit, atque hominem toto sibi cedere iussit
 descriptio. Pectore bacchatur demens aliena per antrum
 Colla ferens, uittasq; dei, Phœbæaq;serta
 Erectis discussa comis, per inania templi
 Ancipiti ceruice rotat, spargitq; uaganti
 Obstantes tripodas, magnòque exæstuat igne,
 Iratum te Phœbe ferens: nec uerberare solo
 Vteris: et stimulos, flammâq; in uiscera mergis.
 Accipit et frænos: nec tantum prodere uati,
 Quantum scire, licet. Venit ætas omnis in unam
 Congeriem: miserūq; premunt tot secula pectus.

Tanta

Tanta patet rerum series, atq; omne futurum

*Nititur in lucem: uocemq; petentia fata

Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,

Non modus Oceani: numerus non deerat arenæ.

Talis in Euboico uates Cumana recessu,

Indignata suum multis seruire furorem

Gentibus, ex tanta fatorum strage superba

Excerptis Romana manu: sic plena laborat

Phœmonoë Phœbo, dum te consultor operti

Castalia tellure dei uix inuenit, Appi,

Inter fata diu quærens tam magna latentem.

Spumeat tunc primum rabies uesana per ora

Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu

Murmura: tunc mœstus uastis ululatus in antris,

Extremæq; sonant domita iam uirgine uoces.

Effugis ingentes, tanti discriminis expers,

Bellorum Romane minas: solusq; quietem

Euboici uasta lateris conualle tenebis.

Cætera suppressit, fœucesq; obstruxit Apollo.

Custodes tripodes fatorum, arcanæq; mundi,

Tûq; potens ueri Pæan, nullumque futuri

A Superis celate diem, suprema ruentis

Imperij, cæsôsque duces, & funera regum,

Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes

Cur aperire times? an nondum numina tantum

Decreuere nefas? & adhuc dubitantibus astris

Pompeij damnare caput, tot fata tenentur?

Vindicis an gladij facinus, pœnasq; furorum,

Regnæq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,

Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis

Impactæ cessere fores, exclusaq; templis

*Mittitur.

Cumq; oppi-
dum in Cam-
pania.

Oraculum
Apollinis.

Percontatur
Poëtacur tot
Rom. cala-
mitates, cæ-
désq; nō pu-
blicit Apol-
lo.

Bruti, duo,
Iunius &
Mareus.

Prosiluit:

Profiliuit: perstat rabies, nec cuncta locuta est.
 Quem non emisit, superest deus, illa feroces
 Torquet adhuc oculos, totoque uagantia cælo
 Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua mimaci.
 Stat nunquam facies: rubor igneus insicit ora,
 Liuentisque genas: nec qui solet esse timenti
 Terribilis, sed pallor inest: nec fessa quiescunt
 Corda, sed ut timidus Boreæ post flamina pontus
 Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem.

Dumq; à luce sacra, quâ uidit fata, refertur
 Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenebræ.

Immisit Stygiam Pæan in uiscera Lethen,
 Quæ raperet secreta deum, tum pectore uerum
 Fugit, & ad Phœbi tripodas rediêre futura:
 Vixq; refecta cadit, nec te uicinia lethi

Appio mors
 sepulturâq;
 prædicitur.

Territat ambiguis frustratum sortibus Appi:
 lure sed incerto mundi subsidere regnum
 Chalcidos Euboicæ uana spe rapte parabas.
 Heu demens, nullum belli sentire fragorem,
 Tot mundi caruisse malis, præstare deorum

Appiani tu-
 multi locus.

Excepta quis morte potest secreta tenebis
 Littoris Euboici memorando condite busto,
 Quâ maris angustat fauces saxosa Carystos,
 Et tumidis infesta colit quâ numina Rhamnis,
 Arctatus rapido feruet quâ gurgite pontus,
 Euripusq; trahit cursum mutantibus undis,
 Chalcidicas puppes ad iniquam clasibus Aulim.

Cæsar, deu-
 ctis Afranio
 & Petreio Be-
 thicam petit.

Interea domitis Cæsar remeabat Ibêris,
 Victrices aquilas alium laturus in orbem:
 Cùm propè fâtorum tantos per prospera cursus
 Auertêre dei, nullo nam Marte subactus

Intra

Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum, cum penè fideles
 Per tot bella manus satiata sanguine tandem
 Destituere ducem: seu moesto classica paulum
 Intermissa sono, claususque, et frigidus ensis
 Expulerat belli furias: seu premia miles
 Dum maiora petit, damnat causamque, ducemque,
 Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.

Haud magis expertus discrimine Caesar in ullo est,
 Quam non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
 Despiceret, staretque super titubantia fultus,
 Tot raptis truncus manibus, gladioque relictus
 Penè suo: qui tot gentes in bella trahebat,
 Scit non esse ducis, strictos sed militis enses.
 Non pauidum iam murmur erat: nec pectore tecto
 Ira latens: nam quæ dubias constringere mentes
 Causa solet, dum quisque pauet, quibus ipse timori est,
 Sèque putat solum regnorum iniusta grauari,
 Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
 Turba suos, quicquid multis peccatur, inultum est.

Ἐνὸς μὲν.

Effudere minas: Liceat discedere Caesar
 Arabie scelerum, quæris terræque marique
 His ferrum iugulis, animasque effundere uiles
 Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostri
 Eripuit: partem duris Hispania bellis:
 Pars iacet Hesperia: totoque exercitus orbe
 Te uincente perit. Terris fudisse cruorem
 Quid iuuat Arctois, Rhodano, Rhenoque subactis?
 Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
 Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
 Quos hominum, uel quos licuit spoliare deorum?

Oratio militis, pro omnibus copiis, detrectantis bellum.

Imus

Imus in omne nefas, manibus ferròque nocentes,
 Paupertate pij, finis quis quæritur armis?
 Quid satis est, si Roma parum: iam respice canos,
 Inualid.isque manus, & inanes cerne lacertos.
 Vfus abit vitæ: bellis consumpsimus ævum.
 Ad mortem dimittite senes. en improba uota:

Morienti in militia par-
 batur lectus
 cespite duro
 factus.

Non duro liceat morientia cespite membra
 Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
 Atque oculos morti clausuram querere dextram,
 Coniugis illabi lacrymis, unigue paratum
 Scire rogam liceat morbis finire senectam.
 Sit præter gladios aliquod sub Cesare fatum.
 Quid uelut ignaros ad que portenta paremur
 Spe trahis: usque ad ò soli ciuilibus armis
 Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
 Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
 Omnia posse manus nec fas, nec uincula iuris
 Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
 Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
 Adde, quòd ingrato meritorum iudice uirtus
 Nostra perit: quicquid gerimus, fortuna uocatur.
 Nos fatum sciet esse suum: licet omne deorum
 Obssequium speres, irato milite Cæsar
 Pax erit. Hæc fatus, totis discurrere castris
 Cæperat, infestòque ducem deposcere uultu.

Sic erat, ò superi, quando pietasque, fidesque
 Desituunt, morèsque malos sperare relictum est,
 Fimem ciuili faciat discordia bello.

Cum admi-
 ratione præ-
 dicatur ro-
 bur.

Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
 Fata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
 Fortunamque suam per summa pericula gaudens

Exercere uenit: nec dum desueuat ira,
 Expectat: medios properat tentare furores.
 Non illis urbes, spoliandaque templa negasset,
 Tarpeiámque Iouis sedem, matrésque Senatus,
 Passurasque infanda nurus. uult omnia Cesar
 A se seua peti, uult premia Martis amari:
 Militis indomiti tantum mens sana timetur.
 Non pudet, heu Cesar, soli tibi bella placere
 Iam manibus damnata tuis? hos antè pigebit
 Sanguinis? his ferri graue ius erit? ipse per omne
 Páisque nefasq; rues? lassare, & disce sine armis
 Posse pati: liceat scelerum tibi ponere finem.
 Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas?
 Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere *fultus
 Cessit is, intrepidus uultu, meruitque timeri
 Non metuens: atque hæc ira dictante profatur,

Qui modò in absentem uultu, dextráque furebas
 Miles, habes nudum, promptumque ad uulnera pectus,
 Hinc fuge, si belli finis placet, ense relicto.
 Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
 Seditio, tantumque fugam meditata iuuentus,
 Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.
 Vadite, meque meis ad bella relinquite satis:
 Inuenient hæc arma manus, uobisque repulsis
 Tot reddet Fortuna uiros, quot tela uacabunt,
 An ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
 Hæspærie gentes, nobis uictoria turbam
 Non dabit? impulsi tantum que premia belli
 Auferat, & uestri rapta mercede laboris,
 Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
 Vos *despecta senes, exhaustaque sanguine turba

Animi Ca-
sariani.

In Cæsarem
apostropha.

+ *fulti

Cæsaris
oratio.

Sententia.

*despecta

b

Cernetis

Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
 Caesaris an cursus uestræ sentire putatis
 Damnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
 Flumina, quos miscet pelago, subducere fontes,
 Num magis ablatiis unquam decresceret æquor,
 Quam nunc crescit aquis? an uos momenta putatis

Dij curant
 quidem mor
 talia, sed non
 adeo se pre-
 munt & incli-
 nant, ut nego-
 tia viliū per-
 sonarum &
 mortem vi-
 tam; militū
 curent, solū
 modo fata
 ducū, & ma-
 gnorū viro-
 rum prospici-
 entes.

Vlla dedisse mihi? nunquam sic cura deorum
 Se premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
 Fata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequuntur.
 Humanum paucis uiuit genus. orbis Iberi
 Horror, & Arctoi nostro sub nomine miles
 Pompeio certè fugeres duce. fortis in armis
 Cesareis Labienus erat: nunc transfuga uilis
 Cum duce preelato terras, atque æquora lustrat.
 Nec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
 Nec duce me geritis. quisquis mea signa relinquit,
 Nec Pompeianis tradit sua partibus arma,
 Hic nunquam uult esse meus. sunt ista profectò
 Curæ castra deis, qui me committere tantis
 Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
 Heu quantum Fortuna humeris iam pondere fessis
 Amolitur onus: sperantes omnia dexteras
 Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
 Iam certè mihi bella geram: discedite castris:
 Tradite nostra uiris ignaui signa Quirites.
 At paucos, quibus hæc rabies autoribus arsit,
 Non Caesar sed pœna tenet. procumbite terræ,
 Infidūmque caput. friendæque tendite colla.
 Et tu quò solo stabunt iam robore castra
 Tyro rudis, specta poenas, & disce ferire,
 Disce mori. Tremuit scæua sub uoce minantis

Vulgus iners: unumque caput, tam magna iuuentus
 Priuatam factura timet: uelut ensibus ipsis
 Imperet, inuito moturus milite ferrum.
 Ipse pauet, ne tela sibi dextraeq; negentur
 Ad scelus hoc Cæsar: uicit patientia seui
 Spem ducis, & iugulos, non tantum præstitit enses.
 Nil magis, assuetas sceleri quam perdere mentes,
 Atq; perire tunc. tam diro fœderis ictu
 Parca quies, poenâsque redit placata iuuentus.

Brundisium decimis iubet hanc attingere castris,

Et cunctas reuocare rates quas auisus Hydrus,
 Antiquusq; Taras, secretaque littora Leuce,
 Quas recipit Salapina palus, & subdita Sipus
 Montibus. Ausoniam quâ torquens frugifer oram,
 Dalmatico Boreæ, Calabrôque obnoxius Austro
 Appulus Adriacas exit Garganus in undas.

Ipse petit trepidam tutus sine milite Romanæ
 Iam doctam seruire togæ: populôque precanti
 Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
 Contigit, & letos fecit, se Consule fastos.

Nanque omneis uoces, per quas iam tempore tanto
 Mentimur dominis, hæc primùm repperit ætas,
 Qua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
 Ausonias uoluit gladijs miscere secures.

Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
 Imperij rapiens, signauit tempora digna
 Mœsta nota. nam quo melius Pharsalicus annus
 Consule notus erit? fingit solennia campus,
 Et non admisse dirimit suffragia plebis,

Decantâtque tribus, & uana uersat in urna.
 Nec cœlum seruare licet: tonat Augure surdo,

Hydrus Apa-
 liae fluius.

Cæsar Ro-
 mani petit.

Auspicioꝝ
 corruptio.

Et letæ iurantur aues bubone sinistro.

Inde perit primum quondam ueneranda potestas

Iuris inops: careat tantum ne nomine tempus,

Menstruus in fastos distinguit secula Consul.

Necnon Iliacæ numen quod præsidet Albæ

Haud meritum Latio solennia sacra subactæ

Vidit flammiferæ confectas nocte Latinas.

Latine, arum
sacrificia lo-
ui cõstituta,
Varro lib. 4.
de lin. Lat.

Inde rapit cursus, & quæ piger Appulus arua

Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ.

Ocyor & cœli flammis, & tygride foeta

Transcurrit, curuque tenens Minoia tecta

Brundusij, clausas uentis brumalibus undas

Inuenit, & pavidas hyberno sidere classes.

Turpe duci usum est rapiendi tempora belli

In segnes hæsisse moras, portuq; teneri.

Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.

Expertes animos pelagi sic robore complet:

Fortius hyberni flatus, cœlumque fretumque

Cum cepere, tenent, quàm quos incumbere certos

Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris.

Cæsar suos
transfretare
cohortatur.

Nec maris anfractus, lustrandæque littora nobis,

Sed recti fluctus, soloque Aquilone secandi.

Hic ut in am summi curuet carchesia mali,

Incumbatque furens, & Graia ad moenia perflct,

Ne Pompeiani Phæacum è littore toto

Languida iactatis comprehendant carbasia remis.

Sæsus, ut sur-
gens Sol ma-
ne suas facit
vmbas, ita
Luna noctu
surgens.

Rumpite, quæ retinent felices uncula proras.

Iam dudum nubes, & seuas perdamus undas.

Sidera prima poli Phœbo labente sub undas

Exierant, & Luna suas iam fecerat umbras:

Cum pariter soluere rates, totosque rudentes

Laxauere finus: & flexo nauita cornu
 Obliquat læuo pede carbasa, summâque pandens
 Suppara, uelorum periturâs colligit aurâs.
 Vt primum leuior propellere lintea uentus
 Incipit, exiguumque tument, mox reddita mâlo
 In mediam cecidere ratem: terrâque relicta
 Non ualet ipsa sequi puppes, quæ uexerat aurâ.
 Aequora lenta iacent alto torpore ligata.
 Pigrius immotis hæfere paludibus undæ.
 Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus undâs,
 Cùm glacie retinente fretum non impulit ister,
 Immensumq; gelu tegitur mare. comprimit unda,
 Deprendit quascunque rates: nec per uia uelis
 Aequora frangit eques, fluctuque latente sonantem
 Orbita migrantis scindit Mæotida Bessi.
 Seua quies pelagi, mæstoq; ignaua profundo
 Stagna iacentis aquæ, ueluti deserta rigente
 Aequora natura cessant: pontusque u: tustas
 Oblitus seruare uices non com meat aflu:
 Non horrore tremit: non solis imagine uibrat:
 Casibus innumeris fixæ patuere carinæ.
 Illinc infeste classes, & inertia tonsis
 Aequora moturæ, grauis hinc languore profundi
 Obsessus uentura fames. noua uota timori
 Sunt inuenta nouo fluctus nimiasque precari
 Ventorum uires, dum se torpentibus unda
 Excitiat stagnis, & sit mare. nubila nusquam,
 Vndarûmque min: cælo languente, fretoque
 Naufragij spes omnis abit. sed nocte fugata
 Læsum nube diem iubar extulit. imâque sensim
 Concußit pelagi, mœuitque Ceraunia nautis.

Similitudo

Bessi, Thra-
ciz populi:Ortus diei
descriptio:

h ; Inde

Inde rapi cœpère rates atque æquora classem
 Curua sequi, quæ iam uento, fluctuque secundo
 Lapsa Palestinas uncis confixit arenas.

considerere Prima duces uidit iunctis consistere castris
 — Tellus, quam uolucer Genusius, quam mollior Apfus

Genusius & Circumeunt ripis. Apso gestare carinas
 Apfus flumi- Causa palus, leni quam fallens egerit unda.
 na Epiri, & At Genusium nunc sole niues, nunc imbri solutæ
 vniufque di- Præcipitant: neuter longo se gurgite lassat,
 scriptio. Sed minimam terræ uicino litore nouit.

Hoc Fortuna loco tanta duo nomina famæ
 Composuit: miserique fuit spes irrita mundi,
 Posse duces parua campi statione diremptos
 Admotum damnare nefas. nam cernere uultus,
 Et uoces audire datur: multosque per annos
 Dilectus tibi Magnæ socer, post pignora tanta
 Sanguinis infasti sobolem, mortemque nepotis,
 Te nisi Niliaca propius non uidit arena.

Cæsar's re- Cæsar's attonitam miscenda ad prælia mentem
 moratio. Ferre moras scelerum partes iussere relictæ,
 Ductor erat cunctis audax Antonius armis,

Iam tunc ciuili mediatus Leucada bello.
 Illum sepe minis Cæsar, precibusque morantem

Antoniu in- Euocat: O mundi tantorum causa malorum,
 crepat Cæ- Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
 sar. Acta meo, summam rapti per prospera belli

Te poscit Fortuna manum, num rupta uadosis
 Syrtribus incerto Libyæ nos diuidit æstu?
 Nunquid in experio tua credimus arma profundo?
 Inque nouos traheris casus? ignaue uenire
 Te Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes

Percussi

Percussi medias alieni iuris arenas.
 Tu mea castra times: pereuntia tempora fati
 Conqueror, inuentos impendo uota, fretumque
 Ne retine dubium cupientes ire per aequor.
 Si bene nota mihi est, ad Caesaris arma iuuentus
 Naufragio uenisse uolet. iam uoce doloris
 Utendum est: non ex aequo diuisimus orbem.
 Epirum Caesarque tenet, totusque Senatus:
 Ausoniam tu solus habes. His terque, quaterque
 Vocibus excitum postquam cessare uidebat,
 Dum se deesse deis, at non sibi numina credit,
 Sponte per incertas audet tentare tenebras,
 Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
 Expertus cessasse deo, fluctusque uerendos
 Claſibus, exigua sperat superare carina.

Soluerat armorum fessas nox languida curas:

*Parta quies miseris, in quorum pectora somno
 Dat uires fortuna minor: iam castra silebant,
 Tertia iam uigiles commouerat hora secundos,
 Caesar sollicito per uasta silentia gressu
 Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis,
 Sola placet Fortuna comes. tentoria postquam
 Egressus uigilum, somno cedentia membra
 Transiluit, questus tacite quod fallere posset.
 Littora curua legit, primisque inuenit in undis
 Rupibus exesis haerentem fune carinam.
 Rectorem, dominumque ratis securam tenebat
 Haud procul inde domus, non ullo robore fulsa,
 Sed sterili iunco, cannâque intexta palustri,
 Et latus inuersa nudam munita phaselo.

Hæc Caesar bis terque manu quassantia tectum

*Parua

Dissimulato
 gregarij ha-
 bitu, Caesar
 incedit.

Amyclæ do- *Limina commouit. molli consurgit Amyclæ,*
muncula. *Quem dabit alga, toro, Quisnam mea naufragus, inquit,*
Tecta petit? aut quem nostræ Fortuna coëgit
Auxilium sperare casæ? Sic factus, ab alto
Aggere, iam tepidæ sublato sine fauillæ,
Scintillam tenuem com:otos paui in ignes,
Securus belli: prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. O' uite tuta facultas
Pauperis, angustique lares! ô munera nondum
Intellecta decum! quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsant manu: tum poste recluso

Cæsar ad *Dux, ait: Expecta uotis maiora modestis,*
Amyclam. *Spesque tuas laxa iuuenis si iussa secutus*
Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ
Debebis, manibusque inopem duxisse senectam.
Ne cossa præbere deo tua facta uolenti,
Angustos opibus subitis implere Penates.
Sic fatur: quanquam plebeio rectus amictu,
Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclæ:
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesque tulit radios: Noton altera Phœbi,
Altera pars Borean diducta luce uocabat.
Orbe quoque exhaustus medio, languensque recessit,
Spectantes oculos infirmo lumine passus.
Lunæque non gracili surrexit lucida cornu,
Luna rubi- *Haud orbis medijs, puros exesa recessus:*
eun darentos *Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,*
indicat, in- *Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens*
quit Plinius. *Ora tulit uultu sub nubem iristis ituro.*

Sed

Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
 Nec placet incertus, qui prouocat æquora, Delphin:
 Aut siccum, quod mergus amat: quòdque ausa uolare
 Ardea sublimis pennis confisa natanti:
 Quòdque caput spargens undis, uelut occupet imbrem,
 Instabili gressu meretur littora cornix.

Sea si magnarum poscunt discrimina rerum,
 Haud dubitem præbere manus: uel littora tangam
 Iussa, uel hoc potius pelagus flatûsque negabunt.

Hæc factus soluensque ratem dat carbasa uentis:

Ad quorum motus non solum lapsa per altum
 Aëra dispersos traxere cadentia iucos
 Sidera: sed summis etiam quæ fixa tenentur
 Astra polis sunt usæ quati. niger insit horror
 Terga maris: longo per multa uolumina tractu
 Aestuat unda minax: flatûsque incerta futuri,
 Turbida testantur conceptos æquora uentos.

Tunc rector trepida fatur ratis, Aspice scæuum
 Quanta paret pelagus: Zephyrusne intendat, an *Eurus

Incertum est: puppim dubius ferit undique pontus:
 Nubibus, & cælo Notus est. si murmura ponti
 Consulimus, uentent Cori in mare gurgite tanto,
 Nec ratis Hesperias tanget, nec naufragus oras.

Desperare uiam, & uentitos conuertere cursus
 Sola salus: liceat uexata littora puppe
 Prendere, ne longè nimium sit proxima tellus.

Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
 Sperne minas, inquit, pelagi, uentòque furenti
 Trade sinum. Italiam si cælo autore recusas,
 Me pete sola tibi causa hæc est iusta timoris,
 Vectorem non nosse tuum, quem numina nunquam

Ventorum
 & tempesta-
 tum iudicia.

Amyclas
 Cæsari.

* Zephyros
 * Euros

Amyclas Cæ-
 sari nauiga-
 tionē disua-
 det.

Cæsar inter-
 ritus exceptū
 iter profe-
 quitur.

Destituunt, de quo malè tunc Fortuna meretur,
 Cùm post nota uenit: medias per rumpe procellas.
 Tutela secure mea: cœli iste fretiq;
 Non puppis nostræ labor est. hanc Casare pressam
 A fluctu defendet onus. nec longa furori
 Ventorum seuo dabitur mora. proderit undis
 Ista ratis. nec flecte manus: fuge proxima uelis
 Littora: tum Calabro portu te crede potitum,
 Cùm iam non poterit puppi, nostræq; saluti
 Altera terra dari. quid tanta strage paretur
 Ignoras? querit pelagi, cœlique tumultu
 Quid præstet Fortuna mihi. Non plura locuto
 Auulsit laceros percussa puppe rudentes
 Turbo rapax, fragilemque superuolitantia malum
 Vela tulit: sonuit, uictis compagibus, alnus.
 Inde ruunt toto concita pericula mundo.
 Primus ab Oceano caput exeris Atlantæo
 Core mouens æstus: iam te tollente surebat

Infestissima Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
 repestatis hy Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit:
 pothiposis. Et dubium pendet uento cui pareat æquor.

Sed Scythici uicit rabies Aquilonis, & undas
 Torsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas.
 Nec perfert pontum Boreas ad saxa. suumque
 In fluctus Cori frangit mare: motaque possunt
 Aequora subductis etiam concurrere uentis.

Not^o, ab hu Notum Euri cessasse minas, non imbribus atrum
 more dictus, Aelij iacuisse Notum sub carcere saxi
 ut ait Gellius. Crediderim, cunctos solita de parte ruentes
 Defendisse suas uiolento turbine terras,
 sic pelagus mansisse loco. nam parua procellis

Acquora

Aequora raptâ ferunt: Aegæas transit in undas
 Tyrrhenum: sonat Ionio uagus Adria ponto.
 Ab quoties frustra pulsatos æquore montes
 Obruit illa dies: quàm celsa cacumina pessum
 Tellus uictâ dedit: non ullo littore surgunt
 Tam ualidi fluctus, aliòque ex orbe uoluti
 A magno uenère mari, mundùmque coërcens
 Monstriferos agit unda sinus. Sic rector Olympi
 Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
 Adiuit, regnòque accessit terra secundo.
 Cùm mare conuoluit gentes, cùm littora Tethys
 Noluit ulla pati, cœlo contenta teneri,
 Tunc quoque tanta maris moles creuisset in astra,
 Ni Superùm Rector pressisset nubibus undas.

Non cœli nox illa fuit: latet obsitus aër
 Infernæ squalore domus, nimbisq; grauatus
 Deprimitur, fluctusq; in nubibus accipit imbrem.
 Lux etiam metuendâ perit, nec fulgura currunt
 Clara, sed obscurum nimbosus disilit aër.
 Tunc Superùm conuexa* tremunt, atque arduus axis

*fremunt,

Insonuit, motâque poli compage laborant.
 Extimuit Natura chaos: rupisse uidentur
 Concordes elementa moras, rursusq; redire
 Nox manes mistura deis. spes una salutis,
 Quòd tanta mundi nondum periere ruina.
 Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
 Despicitur, tantum nauæ uidere trementes
 Fluctibus è summis præceps mare: cumq; tuentes
 Rursus hiant undæ, uix cminet, æquore málus:
 Nubila tanguntur uclis, & terra carina.
 Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam

Exhaust

Exhaustum in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.

Artus opem uicere metus, nesci, que magister

Quam frangat, cui cedat aquae, discordia ponti

Succurrit miseris, fluctusque euertere puppim

Non ualet: in fluctus uictum latus unda repellens

Erigit, atque omni surgit ratis ardua uento.

Sason insula Non humilem Sasona uadis non littora curuae

inter Brun- Thessalica saxosa pauent, oraeq; malignos

dufii & Epi- Ambraciae portus, scopulosa Ceraunia nautae

rum: de qua Summa timent. Credit iam digna pericula Caesar

suprà lib. 2. Fatis esse suis. Tantusne euertere, dixit,

Me Superis labor est parua quem puppe sedentem

Pathos à lo- Tam magno petiere mari: si gloria lethi

eo. Est pelago donata mei, bellisque negamur.

Intrepidus, quamcunque datus mihi numina mortem,

Accipiam, licet in gentes abruperit actus

Festinata dies fati. Sat magna peregi:

Arctos domui gentes, inimica subegi

Arma metu: uidit Magnum mihi Roma secundum.

Iussa plebe tuli fasces per bella negatos:

Nulla meis aberit titulus Romana potestas.

Nescit hoc quisquam, nisi tu, que sola meorum

Conscia uotorum es, me, quamuis plenus honorum,

Et Dictator eam Stygias, et Consul ad umbras,

Priuatum Fortuna mori mihi funere nullo

Apostrophe Est opus o Superi: lacerum retinete cadauer

ad fortunã. Fluctibus in medijs: desint mihi basta roguq;

Dum metuar semper, terraque expecter ab omni.

Hec fatum decimus (dictu mirabile) fluctus

Inualida cum puppe leuat: nec rursus ab alio

Aggere deiecit pelagi: sed periulit unda,

Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxis,
 Imposuit terræ pariter tot regna, tot urbes
 Fortunæ inque suam tacta tellure recepit.
 Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
 Quam tacita sua castra fuga, comitès que fessellit.
 Circumsusa duci fleuit, gemitæque suorum,
 Et non ingratus incesit turba querelis.
 Quò te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
 Aut que nos uiles animas in fæta relinquens,
 Inuitis spargenda dabis tua membra procellis?
 Cùm tot in hac anima populorum uita salusq;
 Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis.
 Sæuitia est uoluisse mori, nullusne tuorum
 Emeruit comitum satis non posse superstes
 Esse tuus? cùm te raperet mare, corpora segnis
 Nostra sopor tenuit: pudet heu, tibi causa petendæ
 Hæc fuit Hesperie: uisum est committere quenquam
 Tam seuo crudele mari, sors ultima rerum
 In dubios casus, & prona pericula mortis
 Precipitare solet: mandî iam summa tenentem
 Permississe mari? tantum quid numina lassas?
 Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborque
 Fortunæ, quòd te nostris impedit arenis.
 Hinc usus placuere deùm, non rector ut orbis,
 Nec dominus rerum, sed felix naufragus effest
 Talia iactantes discussa nocte, serenus
 Oppressit cum sole dies, fissumq; tumentes
 Composuit pelagus uentis patientibus undas.
 Nè non Hesperij lassatum fluctibus æquor
 Ut uidère duces, purumque insurgere cœlo
 Fracturum pelagus Boream, soluère carinas,

Cæsar terræ
appulit.

*gemitus
Cælariani
absentē Cæ-
sarē flentes,
conqueru-
tur.

*pereñtiōus
Boreas fere-
nitatem indi-
cat.

Quas uentus, doctæq; pari moderamine dextræ
 Permistas habuere diu: latumque per æquor,
 Vt terrestre, coit confertis puppibus agmen.
 Sed nox seu a modum uenti, uel que tenorem
 Eripuit nautis, excussitq; ordine puppes.

Similitudo. Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
 Poturæ te Nile grues, primoque uolatu
 Effingunt uarias, casu monstrante, figuras.
 Mox ubi percussit tensas Notus altior alas
 Confusos temerè immiste glomerantur in orbes,
 Et turbata perit dispersis littera pennis.

Cum primum redeunte die uiolentior aër
 Puppibus incubait Phœbeo concitus ortu,

Lissus, Macedonia op- Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
 pidum. Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas:
 Succedens Boreæ ias: portum fecerat Auster.

Pompeij cõ- Vndique collatis in robur Cæsaris armis,
 filium. Summa uidens duri Magnus discrimina Martis
 Iam castris instare suis, seponere tutum
 Coniugij decreuit onus, Lesbòque remota
 Te procul à seui strepitu Cornelia belli

Exclamatio. Occulere. Heu quantum mentes dominatur in æquas
 Iusta Venus: dubium, trepidumque ad prælia Magne
 Te quoque fecit amor: quòd nolle stare sub ictu
 Fortunæ, quo mundus erat, Romanæque fatis,
 Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
 Destituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
 Indulgere moræ, & tempus subducere fatis.

Cornelia Nocte sub extrema, pulso torpore, quietis,
 Pompeij Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
 vxor. Pectus, & auersi petit oscula grati mariti,

Humentes

Humentes mirata genas, percussaque caeco
 Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
 Ille gemens, Non nunc, uita mihi dulcior, inquit,
 Cum tædet uita, lecto sed tempore, coniux,
 Venit mœsta dies, & quam nimiùmque, parùmque
 Distulimus: iam totus adest in prælia Caesar.
 Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
 Lesbos erit: desiste preces tentare: negaui
 Iam mihi: non longos à me patiere recessus.
 Præcipientes aderunt casus: properante ruina,
 Summa cadunt: satis est audisse pericula Magni.
 Mæque tuus decepit amor, ciuilia bella
 Si spectare potes. nam me iam Marte parato
 Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
 Equo tuo, miserum quatiunt cum classica mundum,
 Surrexisse sinu. uereor ciuilibus armis
 Pompeium nullo tristem committere damno.
 Tutior interea populis, & tutior omni
 Rege late, positaque procul fortuna mariti
 Non tota te mole premat: si numina nostras
 Impulerint acies, maneat pars optima * Magni:
 Sitque mihi, si fata premant, uictor que cruentus,
 Quò fugisse uelim. Vix tantum infirma dolorem
 Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.
 Tandem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
 Nil mihi de fati thalami, Superisque relictum est
 Magne queri: nostros non rumpit funus amores,
 Nec diri fax summa rogi: sed fortè frequenti,
 Plebei que nimis carco dimissa marito.
 Hostis ad aduentum rumpimus foedera tede:
 Placemus Socerum. Sic est tibi cognita Magne

Põpeij mœ-
 sta ad Corne-
 liam uxorem
 oratio.

Corneliae
 suadet ut in
 Lesbum eat.

* nostri

Pathos.

Nostra

Nostra fides: credisne aliquid mihi tutius esse,
 Quàm tibi: nonne olim casu pendemus ab uno?
 Fulminibus me seuè iubet, tantæq; ruinae
 Absentem præstare caput: securus uidetur
 Sors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
 Ut nolim seruire malis. sed morte parata,
 Te sequar ad manes. feriat dum mœsta remotas
 Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
 Adde, quod assuescis fatiis, tantumque dolorem
 Crudelis me ferre doces: ignosce fatenti,
 Posse pati timeo. quod si sunt uota, deis que
 Audior, cunctus rerum sciet ultima cœnux.
 Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
 Et puppim, que facta ferat tam leta, tenebo.
 Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
 Cum uacuis proiecta locis à Cesare possum
 Vel fugiente capi. notescent littora clari
 Nominis exilio, posita que ibi coniuge Magni.

Mitylene
 v: bis Lesbi
 insulæ.

Quis Mityleneas poterit nescire latebras?
 Hoc precor extremum si nil tibi uicta relinquent
 Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,
 Quolibet infâustam potius deslecte carinam:
 Littoribus quærere meis. Sic facta, relictis
 Exiluit stratis amens, tormentaque nulla
 Vult differre mora: non mœsti pectora Magni
 Sustinet amplexu dulci non colla tenere:
 Extremusque perit tam longi fructus amoris:
 Præcipitantque suos luctus: neuterque recedens
 Sustulit dixiss: uale: uit. amque per omnem
 Nulla fuit tam mœsta dies: nam cætera damna
 Dædala iam mente malis, firmaque tulerunt.

Recedentiũ
 uerbum.

Labitur

Labitur infelix, manibúsque excepta suorum
 Fertur ad equoreas, ac se prosternit, arenas,
 Littor. áque ipsa tenet, tandémque illata carinae est.
 Non sic infelix patriam, portúsque reliquit
 Hesperios. seui premerent cum Caesaris arma.
 Fida comes Magni uadit duce sola relicto,
 Pompeiúmque fugit. quae nox sibi proxima uenit
 Insomnis: uiduo tum primùm frigida lecto,
 Atque insueta quies uni, nudúmque marito
 Non haerente latus: somno quàm sepe graua
 Deceptis uacuum manibus complexa cubile est,
 Atque oblita fugae quaesuit nocte maritum!
 Nam quauis flamma tectas urgente medullas,
 Non iuuat in toto corpus iactare cubili:
 Seruatur pars illa tori. caruisse timebat
 Pompeio: sed non Superi tam leta parabant.
 Instabat, miseræ Magnum quae redderet, hora.

Corneliæ in-
 gens maesti-
 tudo mari-
 ti absentiam
 equanimiter
 tolerare non
 valentis.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER VI.

*

Postquam castra duces pugnae iam mente pro-
 pinqui

Imposuere iugis, admotáque cominus arma,
 Parque suum. uidere dei, capere omnia Caesar

Moenia Graiorum spernit, Martemque secundum

Iam nisi de genero fati debere recusat.

Euestam mundo uotis petit omnibus horam,

In casum quae cuncta ferat: placet alca fati

i

Alterut

Alterutrum mensura caput. ter collibus omnibus
Explicuit turmas, & signa mimantia pugnam,
Testatus nunquam Latiae se deesse ruinae.

Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus

Pompeius
Caesaris cele-
ritate Dyr-
rhachio ex-
cluditur.

In pugnam generum sed clauso fidere uallo:
Signa mouet, tectusque uia dumosa per arua
Dyrrhachij praecipit rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter equoreo praecipit limite Magnus,
Quemque uocat collem Taulantius incola Petram,
Insedit castris Epire.ique moenia seruat,

Dyrrhachij
descriptio.

Defendens tutam uel solis turribus urbem.
Non opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,
Humanusque labor facilis, licet ardua tollat,
Cedere uel bellis uel cuncta mouentibus annis:
Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
Naturam, sedemque loci. nam clausa profundo
Undique praecipiti, scopulisque uomentibus aequor,
Exiguo debet, quod non est insula, colli:
Terribiles ratibus sustentant moenia cautes,
Ioniūque furens rapido cum tollitur Austro,
Templa, domosque quatit spumantque in culmina pontus.

Huc audiam belli rapuit spes improba mentem

Caesar Pom-
peium vndi-
quaque mu-
nimētis ob-
lidet.

Caesaris, ut uastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
Metitur terras oculis: nec cespitem tantum
Contentus fragili subitos attollere muros,
Ingentes cautes, auulsaque saxa metallis,
Graiorumque domos, diruptaque moenia transfert.
Extruitur, quod non aries impellere seuis,
Quod non ulla queat uiolenti machina belli.
Franguntur montes: planumque per ardua Caesar

Hyperboli-
cos.

Ducit

Ducit opus: pandit fossas, turrít áque summis
 Disponit castella iugis, magnóque* recessu
 Amplexus fines, saltus nemorosáque tesqua,
 Et sylvas, uastáque feras indagime claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castráque Casareo circumdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
 Illic mersa suos. operúmque ut summa reuisat,
 Defessus Caesar medijs intermanet agris.
 Nunc uetus Iliacos attollat fabula muros
 Adscribátque deis: fragili circumdata testa.
 Mœnia mirentur refugii Babylonia Parthi.
 En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyrijs quantum populis telluris Eoæ
 Sufficit in regnum subitum bellique tumultu
 Raptum clausit opus: tanti periêre labores.
 Tot potuêre manus adiungere Seston Abydo,
 Ingestoq; sólo Phryxæum elidere pontum,
 Aut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
 Et ratibus longæ flexus donare Maleæ,
 Aut aliquem mundi, quamuis Natura negasset,
 In melius mutare locum: coit area belli:
 Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis,
 Hic ex Thessalicae clades, Libycaeq; tenentur:
 Aestuât angusta rabies ciuilibus arena.

Prima quidem surgens operum structura se fellit
 Pompeium: ucluti mediæ qui tutus in aruis
 Sicania rapidum nescit latrare Pelorum:
 Aut uaga cum Tethys, Rutupináque littora feruent,
 Vnda Calidonios fallit turbata Britannos:
 Ut primum uasto septas uidet aggere terras,

*recurso

Tesqua, loca
 sunt aspera
 & plena du-
 mis.

Allusio
 ad maximas
 Asiæ vrbes,
 vt Troiæ ad
 Idá monté :
 vt Niní ad
 Tigrim.

Malea, pro-
 mótorium.
 Vide Eras. in
 Chil.

Similitudo

Petra, locus ignem vo- mens. Ipse quoq; à tuta deducens agmina petra
Diuerſis ſpargit tumulis, ut Caſaris arma
Laxet, & effuſo claudentem milite tendat.

Munitiones Pompeij ad Pyrrhacū. Parua Mycenæe quantum ſacrata Diane
Diſtat ab excelsa nemoralis Aricia Roma:

Quoque modo Romæ prælapſus mœnia Tybris
In mare deſcendit, ſi nuſquam torqueat amnem.
Clafſica nulla ſonant, iniuſſâque tela uagantur:
Et fit ſæpe neſas iaculum, tentante lacerto.

Maiores duces miſcendis abſtrahit armis:
Pompeium exauſtæ præbenda ad pabula terræ,

Quæ currens obtriuuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem diſcuſſit cornea campum.

Peſtis, & pa- buli penuria in caſtris Po- peij. Belliger attonſis ſonipes deſſus in aruis
Aduectos cum plena ferant præſepia culmos,
Ore nouas poſcens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.

Corpora tum ſoluit tabes, & digerit artus.
Traxit iners cœlum fluidè contagia peſtis

* Neſus, alij Meſis inſula in ſinu Pu- teolano, te- trum odore emittens. Obſcuram in nubem, tali ſpiramine* Neſis
Emittit Stygium nebulofis aëra ſaxis,

Antrâque lethiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloque paratior unda
Omne pati uirus durauit uiſcera cœno.

Iam riget atra cutis, diſſentâque lumina rumpit:
Igneaque in uultus, & ſacro feruida morbo

Peſtis abit, feſſumq; caput ſe ferre recuſat.

Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum:
Nec medij dirimunt morbi uitamque, nec emque:

Sed languor cum morte uenit, turbâque cadentum

Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis
 Corpora: nam miseros ultra tentoria ciues
 Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
 A tergo pelagus, pulsusq; Aquilonibus aër,
 Littor aque & plena peregrina messe carinae.

At liber terrae spatiosis collibus hostis
 Aère non pigro, nec inertibus angitur undis:
 Sed patitur seuam, ueluti circundatus arcta
 Obsidione, famem nondum surgentibus altam
 Ib segetem culmis, cernit miserabile uulgus
 In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
 Et* morsu spoliare nemus, lethumque mimantcis
 Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
 Quae mollire queunt flamma, quae frangere morsus,
 Quaeq; per abrasas utero demittere fauces,
 Plurimaque humanis antehac incognita mensis
 Diripiens miles saturum tamen obsidet hostem.

Vt primum libuit ruptis euadere claustris
 Pompeio, cunctasq; sibi permittere terras,
 Non obscura petit latebrosa tempora noctis,
 Et raptum furto soceri cessantibus armis
 Deditur iter: latis exire ruinis
 Querit, & impulso turre constringere uallo,
 Perq; omneis gladios, & qua uia cedere paranda est.
 Opportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
 Quam* Numici castella uocant, & confraga densis
 Arboribus dumeta tegunt. Huc puluere nullo
 Proditus agmen agit, subitusq; ad moenia uenit.
 Tot simul è campis Latiae fulsere uolucres:
 Tot cecinere tubae, ne quid uictoria ferro
 Deberet pavor attonitos consecerat hostes.

*folijs

Pompeiano-
rum in Cæsa-
rianos irru-
ptio.

*Minuci

Quod solum ualuit uirtus, iacueret perempti
 Debuerant quo stare loco: qui uulnera ferrent
 Iam deerant, nimbusq; ferens tot tela peribat.
 Tum piceos uoluunt immisse lampadis ignes:
 Tum quassæ nutant turres, lapsusq; mimantur.

Sulpitius de
 ariete intelli
 git.

Comparatio
 perpulchra.

Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
 Iam Pompeianæ celsi super ardua ualli
 Exierant Aquilæ: iam mundi iura petebant.

Quem non mille simul turmis, nec Casare toto
 Ausurret Fortuna locum uictoribus unus
 Eripuit, uetuitque capi: seq; arma tenente,
 Ac nondum strato, Magnum uicisse negauit.

Scæua solus
 Pompeianis
 resistit ac val
 lū defendit.

Scæua uiro nomen: castrorum in plebe merebat
 Ante feras Rhodani gentes: ubi sanguine multo
 Promotus Latiam longo gerit ordine uitam,
 Pronus ad omne nefas, et qui nesciret, in armis
 Quam magnum uirtus crimen ciuilibus esset.

Hic ubi querentes socios iam Marte relicto
 Tuta fugæ cernit, Quod uos pavor, inquit, abegit
 Impius, et cunctis ignotus Caesaris armis?

O famuli turpes, seruum pecus, absque cruore
 Terga datis morti: cumulo uos deesse uirorum
 Non pudet, et bustis interq; cadauera queri?

Non ira saltem iuuenes, pietate remota,
 Stabitis: cunctis per quos erumperet hostis
 Nos sumis electi: nos paruo sanguine Magni
 Ista dies ierit. peterem felicior umbras

Cesaris in uultu. testem hunc Fortuna negauit:
 Pompeio laudante cadam. confringite tela
 Pectoris incursum, iugulisq; retundite ferrum.
 Iam longinqua petit puluis, sonitusq; ruine,

Securasq;

Securásque fragor concussit Caesaris aures.
 Vicimus ò socij, ueniet, qui uendicet arces,
 Dum morimur. mouit tantum uox illa furorem,
 Quantum non primo succedunt classica cantu:
 Mirantesque uirum, atque auidi spectare sequuntur
 Scituri iuuenes, numero deprentsa, locóque,
 An plus quàm mortem uirtus daret. ille ruenti
 Aggere consistit, primúmque cadauera plenis
 Turribus euoluit, subeuntésque obruit hostes
 Corporibus: totæq; uiro dant tela ruinae.
 Roboráque, & moles hosti. seq; ipse minatur.
 Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
 Detrudit muris, & ualli summa tenentes
 Amputat ense manus, caput obterit, osáque saxo,
 Ac malè defensum fragili compage cerebrum
 Dissipat: alterius flamma crimésque genásque
 Succendit: strident oculis ardentibus ignes.

Fortitudinis
 exemplum.

Scaua centu-
 rio hosti vi-
 ctoriani eri-
 pit.

Vt primúm cumulo crescente cadauera murum

*Admouère sòlo, non segnior extulit illum
 Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
 Quàm per summa rapit celerem uenabula pardum.
 Tunc densos inter cuneos compressus, & omni
 Vallatus bello uincit, quem respicit, hostem.
 Iámque hebes, & crasso* non asper sanguine mucro
 Percussum Scauae frangit, non uulnerat hostem.
 Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
 Illum tota premit moles, illum omnia tela.
 Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
 Párque nouum Fortuna uidet concurrere bellum,
 Atque uirum fortis crebris sonat idibus umbo,
 Et galeæ fragmenta caue compressa perurunt

*Aequauère

*id est, obtu-
 sus, iam fa-
 ctus crasso
 sanguine, id
 est multa cæ-
 de ad quam
 crassus san-
 guis sequi so-
 let.

Tempora: nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam, præter stantes in summis ossibus hastas.

Apostrophe
ad Pompeia nos, quos ar
guit Poëta,
quod tantū
virum iacu-
lis superari
posse arbi-
trarentur.

Quid nunc uesani iaculis, leuibusque sagittis
Perditis hæsuos nunquam uitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat, aut uasti muralia pondera saxi:
Hunc aries ferro, ballistæque lumine portæ
Summoueat: stat non fragilis pro Cesare murus,
Pompeiumque tenet: iam pectore, non tegit armis.

Similitudo.

Ac ueritus credi clypeo, leuæque uacasse,
Aut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
Sælus obit, densamque ferens in pectore syluam,
Iam gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem,
Par pelagi monstris. Libycæ sic bellua terræ,
Sic Libycus densis Elephas oppressus ab armis
— Omne re percussum squalenti misile tergo
Frangit, & herentes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus, citræque cruorem
Confixæ stant tela feræ: tot facta sagittis,
Tot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, que uoto certior omni
In caput, atque oculi leuum descendit in orbem.
Ille moras ferri, neruorum & uincula rumpit,
Affixam uellens, oculo pendente sagittam
Intrepidus, telumque suo cum lumine calcat.
Cōparatio. Pannonis haud aliter post ictum seuior ursa,
Cum iaculum parua Libys amentauit habena,
Se rotat in uulnus: telumque irata receptum
Impetit, & secum fugientem circuit hastam.
Perdiderat uultum rabies: stetit imbre cruento

Informis

*Informis facies: letus fragor aethera pulsat
Victorum: maiora uiris è sanguine paruo
Gaudia non faceret conspectum in Casare uulnus.*

*Ille tegens alta suppressum mente dolorem,
Mitis, & à uultu penitus uirtute remota,
Parcite, ait, ciues: procul hinc auertite ferrum:*

Scæua Pom-
peianis.

Collatura mee nil sunt iam uulnera morti:

Non eget in gestis, sed uulsis pectore telis.

Tollite, & in Magni uiuentem ponite castris:

*Hoc uestro præstate duci: sit Scæua relictæ
Cæsaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.*

Credidit infelix simulatis uocibus Aulus:

Aulus Pom-
peianus à Scæ-
ua calidè stric-
to gladio
perimitur.

Nec uidit recto gladium mucrone tenentem:

Membræque captiui pariter laturus, & arma,

Fulmineum medijs excepit faucibus ensem.

Incaluit uirtus: atque una cæde relictus

Soluat, ait, pœnas, Scæuam quicumque subactum

Sperauit: pacem gladio si querit ab isto

Magnus, adorato submittat Casare signa.

An similem uestri segnemque ad fata putastis?

Pompeij uobis minor est, causeq; Senatus,

Quàm mihi mortis amor. Simul hæc effatus, & altus

Cæsareas puluis testatur adesse cohortes.

Dedecus hic belli Magno, crumenque remisit,

Ne solum totæ fugerent te Scæua cateruæ:

Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso

Vires pugna dabat. Labentem iurba suorum

Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet:

Ac uelut inclusum per fosso in pectore numen,

Et uiuam magnæ speciem uirtutis adorant:

Telæque confixis certant euellere membris,

Cæsaris ad-
uētus hostes
in fugā con-
uertit.

Cæsar in Cō
mēt. dicit seu
tum Scæuæ
230. torami-
nibus cōsof-
fum.

Exornántque deos, ac nudum pectore Martem:
Armis Scæua tuis felix hoc nomine fame,
Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis.
Non tu bellorum spolijs ornare Tonantis
Templa potes, non tu letis ululare triumphis.
Infelix, quanta dominum uirtute parasti!

Similitudo
perelegans.

Nec magis ac Magnus castrorum parte repulsus,
Intra claustra piger dilato Marte quieuit,
Quàm mare lassatur, cùm se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
Montis adest, serúmque sibi parat unda ruinam.
Hinc uicina petens placido castella profundo
Incurfu gemini Martis rapit: armáque late
Spargit, & effuso laxat tentoria campo:
Mutand. e. q. iuuat permissa licentia terræ.
Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros:
Succubuit si quã tellus, cumulúmque furentem
Vndarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos:
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado. Vix prælia Cæsar
Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis.
Inuënit impulsos presso iam puluere muros,
Frigidáque ut ueteris deprendit signa ruinæ.
Accendit pax ipsa loci, mouitque furorem
Pompeiana quies, & uicto Cæsare somnus.
Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.

Cæsaris fa-
cinus.

Torquato ruit inde mimax: qui Cæsaris arma
Segnius haud uidit, quàm málo nauta tremente

Omnia

Omnia Circea subducit uela procelle.
 Agminaque interius muro breuiore recepit,
 Densius ut parua disponderet arma corona.

Transierat primi Caesar munimina ualli,
 Cum super è totis emisit collibus agmen,
 Effuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
 Non sic Aetneis habitans in uallibus horret
 *Enceladum spirante Noto, cum tota cauernas
 Egerit, & torrens in campos defluit Aetna.
 Caesaris ut miles glomerato puluere uictus
 Ante aciem, caeci trepidus sub nube timoris
 Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
 Fata ruit. totus mitti ciuilibus armis
 Usque uel in pacem potuit cruor: ipse furenteis
 Dux tenuit gladios: felix, ac libera legum
 Roma fores, turrisq; rui. uicisset in illo
 Si tibi Sylla loco, dolet heu, semperq; dolebit,
 Quod scelerum Caesar prodest tibi summa tuorum
 Cum genero pugnaſſe pio. Prò tristia fata,
 Non Uticae Libye clades, Hispania Munda
 Flessit, & infando pollutus sanguine Nilus
 Nobilius Phario gestasset rege cadauer:
 Nec iuba Marmaricas nudus pressisset arenas,
 Poenorumq; umbras placasset sanguine fuso
 Scipio, nec sancto caruisset uita Catone.
 Vltimus esse dies potuit tibi Roma malorum:
 Exire è medijs potuit Pharsalia fatis.

Deserit aduerso possessum numine sedem
 Caesar, & Emathias lacero petit agmine terras.
 Arma secuturum soceri, quacunq; fugasset,
 Tentauere suo comites diuertere Magnum

Pompeius
 exercitū edu
 cit.

*Encelado
 spirant. No-
 tum.

Consterna-
 tio Caesaria-
 norum.
 Exclamatio,
 qua urbis de-
 plorat amif-
 sam liberta-
 tem.

Caesariano-
 rum fuga.

Hortatu,

- Hortatu, patrias sedes, atque hoste carentem
 Pompeij ad Ausoniam peteret. Nunquam me Caesaris, inquit,
 suos verba. Exemplo reddam patriæ, nunquamque uidebit
 Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.
 Hesperiam potui, motu surgente, tenere,
 Si uellem patrijs aciem committere templis,
 Ac medio pugnare foro, dum bella relegem,
 Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,
 Ardentèsque plagas. uictor tibi Roma quietem
 Apostrophe. Eripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
 Ah potius, ne quid bello patiaris in isto,
 Te Caesar putet esse suam. Sic fatus, in ortus
 Pompeius Phœbeos conuertit iter, terræq; secutus
 Theffaliam Deuia, quâ uastos aperit Candauia saltus,
 venit. Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
 Theffaliam qua parte diem brumalibus horis
 Attolit Titan, rupes Ossa coërcet.
 Topogra- Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
 phia. Pelion opponit radijs nascentibus umbras.
 At medios ignes cœli, rabidiq; Leonis
 Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
 Excipit aduersos Zephyros, et Iapyga Pindus,
 Et maturato præcidit uespere lucem.
 Nec metuens imi Boream habitator Olympi
 Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.
 Theffali- Hos inter montes media qui ualle premuntur,
 ca planicies, Perpetuis quondam latuère paludibus agri,
 quondã pa- Flumina dum campi retinent, nec per uia Tempe
 lus fuit ab Dant aditus, pelago, stagnumque implentibus unum
 Hercule ex- Crescere cursus erat postquam discessit Olympo
 hausta. Herculea grauis Ossa manu, subitæq; ruinam

sensit aquæ Nereus: meliùs mansura sub undis
 Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
 Eminent, & prima Rhœtèia littora pinu,
 Quæ tetigit Phylace, Pteleósque, & *Dorion ira †
 Flebile Pieridam, Trachin, pretiòque nefande
 Lampados Herculeis fortis Melibœa *pharetris:
 Atque olim Larissa potens, ubi nobile quondam
 Nunc super Argos arant: ueteres ubi fabula Thebas
 Monstrat Echionias: ubi quondam Pentheos exul,
 Colla, caputque ferens supremo tradidit igni,
 Quæsta quòd hoc solum nato rapuisset Agaue.

Pharsalos,
 Thessaliæ
 oppidum.
 *Dotion
 *sagittis

Ergo abrupta palus multos discessit in amnes.

Purus in occasus, parui sed gurgitis, Aëas
 Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
 Labitur auctæ pater Isidis: & tuus, Oeneu,
 Penè gener crassis obliuatur Echimadas undis:
 Et Meleagræam maculatus sanguine Nesi
 Euenos Calydonæ secat: ferit amne citato
 Maliacas Sperchios aquas: & flumine puro
 Irrigat Amphrysos famulantis pascua Phœbi:
 Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem
 Aëra, nec tenues uento suspirat Anauros.
 Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
 Peneo donauit aquas: & gurgite raptò
 Apidanos: nunquàmque celer, nisi mistus, Enipeus.
 Accipit A sopos cursus, *Phœnixq; Melisque
 Solus in alterius nomen cum uenerit undæ,
 Defendit Titaresus aquas, lapsusq; superne
 Gurgite Penei pro siccis utitur aruis.

Thessaliæ
 flumina.

*Penis

Hunc fama est Stygijs manare paludibus amnem,
 Et capitis memorem, fluij contagia uilis

Nolle

Nolle pati, superiūque sibi seruare timorem.

Vt primum emissis patuerunt amnibus arua,

Pinguis Bœbicio discessit uomere sulcus:

Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum,

Aeolide, Dolopésque solum fregere coloni,

Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.

Illic semiferos Ixionidas Centauros

Fœta Pelethronijs nubes effudit in antris:

Apera te Pholoës frangentem Moniche saxa,

Teq; sub Aetneo torquentem uertice uulsas

Rhæte ferrox, quas uix Boreas inuertet, ornos:

Hospes & Alcide magni Phole: teq; per amnem

Improbe Lerneas uictor passure sagittas:

Teq; senex Chiron gelido qui sidere fulgens

Impetis Aemonio maiorem Scorpion arcu.

Hac tellure feri micuerunt semina Martis.

Primus ab æquorea percussus cuspide saxis

Thessalicus sonipes bellis feralibus omen

Exiuit, primus chalybem, frenosque momordit,

Spumauitque nouis Lapithæ domitoris habenis.

Prima fretum scindens Pagasæo littore pinus,

Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.

Primus Thessalicæ rector telluris Ionos

In formam calide percussit pondera masse,

Fudit & argentum flammis, aurūque moneta

Fregit, & immembris coxit fornacibus æra.

Illic (quod populos scelerata impexit in arma)

Diuitias numerare datum est. hinc maxima serpens

Descendit Python, Cyrrhæaque fluxit in antra:

Vnde & Thessalicæ ueniunt ad Pythia laurus.

Impius hinc prolem superis immisit Alocus,

Inferuit

Primi Thes-
sali pugnam
equestré in-
uenerunt.

Iason pri-
mus Pegasæa
nauis uetus
est.

Thessali pri-
mi effosis
terræ vilce-
ribus ac mi-
neralibus, au-
rea & argen-
tea munif-
mata cude-
runt.

Inseruit celsis propè se cùm Pelion astris,
Sideribusque uias incumbens abstulit Ossa.

Hac ubi damnata fati tellure locarunt
Castra duces, cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat: summique grauem discriminis horam
Aduentare palàm est. propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi, peior àque uersant.

Ad dubios pauci præsumpto robore casus
Spemque, metùmque ferunt. Turbæ sed mistus inerti

Sextus erat, Magno proles indigna parente,

Sext. Pom-
peius.

Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,
Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.

Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
Impatiensque moræ, uenturisque omnibus æger.

Non tripodas Deli, non Pythia consulit antra,
Nec quæsisse libet, primis quid frugibus altrix

Ore Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli

Seruet, & Assyria scrutetur sidera cura,
Aut siquid tacitum, sed fās erat, ille supernis

*Detestanda deis sæuorum arcana Magorum
Nouerat, & tristes sacris ferilibus aras,

*Detestata

Vmbrarum, Ditisque fidem: miseròque liquebat
Scire parum Superos, uanum, sæuùmque furorem

Adiuuat ipse locus, uicinàque mœnia castris
Aemonidum, ficti quas nulla licentia monstri

Transferat, quarum, quicquid non creditur, ars est.

Thessala quinetiam tellus herbásque nocentis
Rupibus ingenuit, sensur àque saxa canentes

Arcanum ferale Magos, ibi plurima surgunt
Vim factura deis, & terris hospita Colchis

Thessalia
herbas vene-
ficio accom-
modas pro-
fert.

Legit

Legit in Aemonijs, quas non aduexerat, herbas.
 Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
 Coelicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
 Vna per æthercos exit uox illa recessus,
 Verbâque ad inuitum perfert cogentia numen,

Carminis
 Theſſalici
 vis.

Quod non cura poli, cœlique uolubilis unquam
 Auocat, infandum tetigit cum sidera murmur.
 Tunc Babylon Perſea licet ſecretâque Memphis
 Omne uetustorum ſoluat peneirale Magorum:
 Abducit ſuperos alienis Theſſalis aris.

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
 Non ſatis adductus amor: ſlammisque ſeueri
 Illicitis arſere ſenes. nec noxia tantum
 Pocula proficiunt, aut cum turgentia ſucco
 Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ.
 Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni
 Excantata perit: quos non concordia miſti
 Alligat ulla tori, blandaque potentia formæ,
 Traxerunt torti magica uertigine ſili.

*id eſt, lux
 in multâ no-
 ctam produ-
 ctâ eſt nocte
 ſe firmante.

Ceſſauere uices rerum: * dilatâque longa
 Hæſit nocte dies: legi non paruit æther:
 Torpuit, & præceps audito carmine mundus:
 Axibus & rapidis impulſos Iuppiter urgens
 Miratur non ire polos. nunc omnia complent
 Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo:
 Et tonat ignaro cœlum Ioue. Vocibus iſdem
 Humentes latè nebulas, nimbosque ſolutis
 Excuffere comis: uentis ceſſantibus, æquor
 Intumuit: riſuſ uetitum ſentire procellas
 Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes
 In uenuum tumuere ſinus. de rupe pependit ✓

Abſciſſa

Abscissa fixus torrens: amnisque cucurrit
 Non quâ pronus erat: Nilum non extulit aestas:
 Meander direxit aquas: Rhodanumque morantem
 Precipitavit Arar submisso uertice montes
 Expli. uère iugum. nubes suspexit Olympus:
 Solibus & nullis Scythica. cum bruma rigeret,
 Damadère niues: impulsam sidere Tethyn
 Reppulit Aemonidum. defenso littore, carmen.
 Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
 Et medium uergens nifuri ubauit in orbem.
 Tante molis onus percussim uoce recessit,
 Prospectumque dedit circumlabentis olympi.

Omne potens animal lethi genitumque nocere,
 Et pauet Aemonias, & mortibus instruit artis.
 His quidæ tigres, & nobilis ira leonum
 Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes,
 Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
 Viperei coeunt abrupto corpore, nodi:
 Humanòque cadit serpens afflata ueneno.
 Quis labor hic superis cantus herbásque sequendi,
 Sprenend' que timor? cuius commercia pacti
 Obstrictos habuère deos? parère necesse est,
 An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
 An tacitis ualuère minus? hoc iuris in omnes
 Est illis superos? an habent hæc carmina certum
 Imperiosa deum? qui mundum cogere, quicquid
 Cogitur ipse. potest. illis & sidera primum
 Præcipiti deducta polo: Phæbéque serena
 Non aliter diris uerborum obfissa uenenis
 Palluit. & nigris, terrenisque ignibus arsit,
 Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,

k

Inferer

Meander flu.
 sinuosus ve-
 neficam car-
 mine dirigit
 uiam.

*turbauit
 nifur.

*alm habes
 mortis infe-
 rende.

Exclamans
 Poeta perco-
 tatur, uide
 tanta vis ma-
 gicæ arti &
 quorû deo-
 rum nutu sit
 insita, ut hæc
 tanta mirac-
 ula effice-
 possit.

Infererētque suas flammis cœlestibus umbras.
 Et patitur tantos cantu depressa labores
 Donec suppositas propior despumet in herbas.

Erichtho
 Thessala mul-
 titudine ve-
 neficiorū fa-
 mosa,

Hos scelerum ritus, hæc diræ carnina gentis

Effera damnârat nimie pietatis Erichtho,

Inq; novos ritus pollutam duxerat artem.

Illi nanq; nefas urbis submittere tectō

Aut laribus ferale caput: desertâque busta

Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris.

Grata deis Erebi, cœtus audire silentium,

Nosse domos Stygias, arcanâque Ditis operti

Non superi, non uita uetat. tenet ora profanō

Fœda situ macies, cœloque ignota sereno.

Terribilis Stygio facies pallorc grauatur,

Impexis onerata comis. si nimbus & atræ

Sidera subducunt nubes, tunc Thessala nudis

Egreditur bustis, nocturnâque fulgura captat.

Eiusdem ve-
 neficia & in-
 cantamenta.

Semina fœcundæ segetis calcata perussit,

Et non lethiferas spirando perdidit auras.

Nec superos orat, nec cantu supplice numen

Auxiliare uocat, nec fibras illa litanteis

Novit: funereas aris imponere flammâs

Gaudet, & accenso rapuit que turâ sepulcro.

Omne nefas superi prima iam uoce precantis

Concedunt, carmenque timent audire secundum.

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,

Insodit busto: fatis debentibus annos

Mors inuita subit: pœruersa funera Pompa

Rettulit à tumultis: fugère cadauera lethum.

Fumantes iuuenum cineres, ardentiâque ossa

E' medijs rapit illa rogis, ipsûmque parentes

Quam tenuère, facem: nigroq; uolantia fumo
 Feralis fragmenta tori. uestesque fluentes
 Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
 Ast ubi seruantur saxis, quibus intimus humor
 Ducitur, & tracta durefcunt tabe medullæ
 Corpora: tunc omneis auidè defeuit in artus,
 Immerfitq; manus oculis: gaudètque gelatos
 Effodisse orbes: & sicca pallida rodit
 Excrementa manus: laqueum, nodosque nocenteis
 Ore suo rupit: pendentia corpora carpsit,
 Abrafitq; cruces: percussaque uiscera nimbis
 Vulsit, & incoctas admissio sole medullas.
 Infertum manibus chalybem, nigràmque per artus
 Stillantis tibi saniem, uirusque coactum
 Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.
 Et quodcunque iacet nuda tellure cadauer,
 Ante feras, uolucresque sedet nec carpere membra
 Vult ferro, monibusque suis: morsusque luporum
 Expectat siccis raptura è faucibus artus.
 Nec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo
 Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
 Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
 Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ:
 Vulnere sic uentris, non quæ Natura uocabat,
 Extrahitur partus, calidis ponendus in aris,
 Et quoties seuis opus est, ac fortibus umbris,
 Ipsa facit manes: hominum mors omnis in usu est.
 Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
 Illa comam leua morienti absçidit ephebo.
 Sepe etiam charis cognato in funere dira
 Thessalis incubuit membris: atque oscula figens,

Erichthus
 detestada in
 cadaueribus
 tractandis &
 dilaniandis
 audacia.

Hypothy-
 posis.

Crudele.

Truncauitque caput, compressaq; dentibus ora
 Laxauit: siccoque haerentem gutture linguam
 Premordens, gelidis infudit murmura labris,
 Arcanumque nefas Stygias mandauit ad umbras.

Cronogra-
 phia. Hanc ut fama loci Pompeio prodidit, alta
 Nocte poli, Titan mediuam quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem, deserta per arua
 Carpit iter. fidi scelerum. sueti que ministri
 Effractos circum tumulos, ac busta uagati

Aemō thes-
 falix mon-
 tē. Philippos
 Thelialisq; vr-
 bē, quæ iunt
 Thraciæ lo-
 ca, Poetam
 existimasse
 clarum est.

Conspectere procul praeerupta in caute sedentem,
 Quæ iuga deuexus Pharsalica porrigit Aemus.
 Illa Magis, magicisque deis incognita uerba
 Tentabat, carmenque novos fingebat in usus.
 Nanque timens, ne Mars alium uagus iret in orbem,
 Emathis & tellus tam multa cæde careret,
 Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis
 Conspersos, uetuit transmittere bella philippos,
 Tot mortes habitura suas, usuraque mundi
 Sanguine, cesorum truncare cadauera Regum
 Sperat, & Hesperie cineres auertere gentis,
 Ossaq; nobilium, tantosque acquirere manes.
 Hic ardor solusque labor, quid corpore Magni

Sext. Pōpeij
 ad Erictho
 oratio.

*Hoc est, ut
 exponit ba-
 dius, maxi-
 ma natu. an
 recte expo-
 nat uide.

Proiecto rapiat, quos Cæsaris inuolent artus,
 Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.

O decus Aemoidum populis que pandere fata,
 Queq; suo uentura potes diuertere cursu,
 Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
 Quem belli fortuna paret non ultima turbe
 Pars ego Romanae: Magni clarissima proles,
 Vel dominus rerum, uel tanti funeris heres.
 Mens dubijs perculsa pauet, rursusq; parata est

Certos ferre metus hoc casibus eripe iuris,
 Ne subiti, cæci que ruant: uel numma torque,
 Vel tu parce deis, & Manibus exprime uerum.
 Elysias resera sedes, ipsamq; uocatam,
 Quos petat è nobis Mortem, tibi coge fateri.
 Non humilis labor est: dignum est, quod querere cures,
 Vel tibi quò tanti præponderet alea fâti.

Impia letatur uulgata nomine fâme
 Thessalis, & contra: Si fata minorâ moueres,
 Pronum erat, ô iuuenis, quos uelles (inquit) in actus
 Inuitos Præbere deos, conceditur arti,
 Vnam cum radijs presserunt sidera mortem,
 Inseruisse moras: & quamuis fecerit omnis
 Stella senem mediis herbis abrumpimus annos.
 At simul à prima descendit origine mundi
 Causarum series: atque omnia fata laborant:
 Si quicquam mutare uelis. unòque sub ictu
 Stat genus humanum, tunc Thessala turba fatemur,
 Plus fortuna potest. sed si prænoscere casus
 Contentus, facilesque aditus, multique patebunt
 Ad uerum, tellus nobis, ætherq; Chaosq;
 Aequorâq; & campi, Rhodopeaq; saxa loquentur,
 Sed pronum, cum tanta noue sit copia mortis,
 Emathijs unam campis attollere corpus,
 Ut modo d. functi, tepidique cadaueris ora
 Plena uoce sonent: nec membris soie pruristis
 Auribus incertum seralis strideat unbra.

Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
 Mæstum tota caput, squalenti nube pererrat
 Corpora Casorum tumulus proiecta negatis.
 Continuò fugère lupi, fugère reuulsis

Petitio.

Eriotho ad
 Sex. Pompeium.Fata immutari nequeunt.
 * Simul, id est statim. cõtra Badium, qui exponit immediate.

Ventura prænosci possunt.

Vnguibus impastæ uolucres, dum Thessala uatem
 Eligit, & gelidas letho serutata medullas
 Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
 Inuenit, & uocem defuncto in corpore querit.
 Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
 Quem superis reuocasse uelit, si tollere totas
 Tentasset campis acies, & reddere bello
 Cessissent leges Erebi, monstróque potenti
 Extractus Stygio populus pugnaisset Auerno,
 Electum tandem traiecto gutture corpus
 Ducit, & inserto laqueis seralibus unco,
 Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
 Victurum: montisq; caui, quem tristis Erichtho
 Damnârat sacris, alta sub rupe locatur.

Vallis Tena
 rea.

Haud procul à Ditis cæcis depressa cauernis
 In præceps subsedit humus, quam pallida pronis
 Vrget sylua comis, & nullo uertice cælum
 Suspiciens, Phæbo non peruia taxus opacat.
 Marcentes intus tenebræ, pallensque sub antris
 Longa nocte situs: nunquam nisi carmine factum
 Lumen habet. non Tanareis sic faucibus aër
 Sedit iners, moestum mundi confine latentis,

*Id est, ad Ac nostri: *quò non metuunt emittere manes
 quam humû Tartarci reges. nam quamuis Thessala uates
 depressã & Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc
 à uenefica Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
 delectam. Discolor*, & uario furialis cultus amictu

*Et, pro id Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
 est. Et coma uipereis substringitur horrida fertis.
 Ut pauidos inuenis comites, ipsumq; trementem
 Conspicit exanimi defixum lumina uultu:

Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
 Iam noua, iam uera reddetur uita figura:
 Ut quauis pauidi possint audire loquentem.
 Si uerò Stygiòsque lacus, ripamque sonantem
 Ignibus ostendam, si me presente uideri
 Eumenides possent, uillosaque colla colubris
 Cerberus excutiens, & uincti terga Gigantes,
 Quis timor ignaui metuentes cernere manes?

Pectora tunc primùm feruenti sanguine supplet
 Vulncribus laxata nouis: tabòque medullas
 Abluit: & uirus largè lunare ministrat.
 Huc quicquid foetu genuit Natura sinistro
 Miscetur. non spuma canum, quibus unda timori est,
 Viscera non lyncis, non duræ nodus hyenæ
 Desuit, & cerui pasti serpente medulla:
 Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
 In medijs Echeneis aquis: oculique draconum,
 Quæq; sonant foeta tepe facta sub alite saxa:
 Non Arabum uolucer serpens, innatæque rubris
 Aequoribus custos pretiosæ uiperæ conchæ:
 Aut uiuentis adhuc Libycæ membrana cerastæ,
 Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara.
 Quò postquam uiles, & habentes nomina pestes
 Contulit, infando saturatas carmine frondes,
 Et quibus os dirum nascentibus inspuit, herbas
 Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni.

Tunc uox Lethæos cunctis pollentior herbis
 Excantare deos, confudit murmur a primùm
 Diffona, & humane multum discordia lingue.
 Latratus habet illa canum gemitusque luporum.
 Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,

Conterritos
 Sext. Põpeij
 comites, ni-
 miòque pa-
 uore exami-
 natos Erich-
 tho suis ver-
 bis in mentè
 réuocat.

Erichthus
 vox omnib.
 herbis poten-
 tior est ad
 excantando
 deos.

Quod strident ululanti que fera, quod sibilat anguis
 Exprimit & planctus illis & canibus unde,
 Sylvarumque sonum, fractæq; tonitrua nubis
 Tot rerum uox una fuit. mox cætera cantu
 Explicat Aemonio, penetratque in Tartara lingua.

Carræ Eri-
 thus infero-
 rum numina
 inuocantis.

Eumenides, Stygiûmque nefas, pœnæq; nocentum,
 Et Chaos innumeros auidum confundere mundos,
 Et Rector terræ, quem longa in secula torquet
 Mors dilata d'um, Styx & quos nulla meretur
 Theſſalis, Elſios, cœlum, matrêmque perosa
 Perſephone, noſtræq; Hecates pars ultima, per quam
 Manibus & mihi ſunt tacite commercia lingue:

Cerberi, Par-
 carû & Cha-
 ron's peri-
 phraſis.

Ianitor & ſedis laxæ, qui uiſera ſeuo
 Spargis noſtra canit: repeti. à que ſiſa ſorores
 Fracturæ: tûque ò ſagrans portitor unde
 Iam Liſſate ſenex ad me redeuntibus umbris:
 Exaudite preces. ſi uos ſatis ore nefando,
 Pollutôque uoco, ſi nunquàm hec carmina ſibris
 Humanis ieiuna cano. ſi pectora plena
 Sæpe dedi, & laui calido proſecta cerebro:
 Si quis, qui ueſtris caput, extâque lancibus inſans
 Impoſuit, uiſturus erat, parete precanti.
 Non in Tartareo laitantem poſcimus antro,
 Aſſuetâmque diu tenebris, modò luce fugata
 Descendentem animam: primo pallentis hiaru
 Heret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
 Ad manes uentura ſemel. ducis omnia nato
 Pompeiana canat. noti modò militis umbra,
 Si bene de uobis ciuilia bella merentur.

Hec ubi ſata, capu. ſpumantiâque ora leuauit,
 Aſpicit aſtântem proiecti corporis umbram,

Exanim

Exanimis artus, inuisâque claustra timentem
 Carceris antiqui. pauet ire in pectus apertum,
 Viscerâque, & ruptas lethali uulnere fibras.
 Ah miser, extremum cui mortis munus iniquæ
 Eripitur non posse mori: miratur Erictho
 Has fatus licuisse moras, iratâque morti
 Verberat immotum uiuo serpente cadauer:
 Perque cauas terræ, quas egit carmine, rimas
 Manibus illatrat, regni que silentia rumpit.

Erictho vidit huius infelicis cadaueris animâ fixis in hæc te. & corpus suū formidatē subingredi.

Tisiphone, uocis que mea secura Megera,
 Non agius sæuis Erebi per inane flagellis
 Infelicem animam: iam uos ego nomine uero
 Eluciam, Stygiâsque canes in luce superna
 Destituam, per busta sequar. per funera, custos
 Expellam tumulus, abigam uos omnibus urnis.
 Teque deis, ad quos alio procedere uultu
 Ficta soles Hecate, pallenti tabida forma
 Ostendam, faciêmque Erebi mutare uetabo.
 Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
 Contineant Enneæ dapes, quo fœdere mœstum
 Regem noctis ames, quæ te contagia passam
 Noluerit reuocare Ceres. tibi pessime mundi
 Arbitræ immitam ruptis Titana cauernis,
 Et subito feriere die. Paretis: an ille
 Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
 Non concussa tremuit qui Gorgona cernit apertam,
 Verberibusque suis trepidam castigat Erinnym,
 Indespecta tenet uobis qui Tartara, cuius
 Vos estis superi, Stygias qui paterat undas?
 Proinus astrictus caluit cruor, atrâque fuit
 Vulnere, & in uenas extremaque membra cucurrit.

Conuiciatur Proserpinæ.

Plutonis periphraſis.

Anima cadauer suum ingreditur.

*id est, fossa
oculorum a-
perta.

Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ:
 Et noua desuetis subrepens uita medullis,
 Miscetur morti. Tunc omnis palpitat artus:
 Tenduntur nerui: nec se tellure cadauer
 Paulatim per membra leuat, terræque repulsum est,
 Erectumque semel. * distento lumina rictu
 Nudantur. nondum facies uiuentis in illo,
 Sed morientis erat: remanet pallorque rigorque.
 Et stupet illatus mundo: sed murmure nullo
 Ora astricta sonant: uox illi, linguæque tantum
 Responsura datur. Dic, inquit Thessala, magna
 Quod iubeo mercede mihi: nam uera locutum
 Immunem toto mundi præstabimus æuo
 Artibus Aemonijs: tali tua membra sepulcro,
 Talibus exuram Stygio cum carmine syluis,
 Ut nullos cantata Magos exaudiat umbra.
 Sit tanti uixisse iterum: nec uerba, nec herbe
 Adebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
 A' me morte data. tripodas, uatèsque deorum
 Sors obscura tenet. certus discedit ab umbris
 Quisquis uera petit, duræq; oracula mortis
 Fortis adit. ne parce, precor: da nomina rebus,
 Da loca, da uocem, qua mecum fæua loquantur.
 Addidit & carmen, quo quicquid consulit, umbram
 Scire dedit. Mœstum fletu manante cadauer,
 Tristia non equidem Parcarum stamina, dixit,
 Respexi tacite reuocatus ab aggere ripæ:
 Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
 Effera Romanos agitat discordia manes,
 Impiæque infernam ruperunt arma quietem.
 Elysias alij sedes, ac Tartara mœsta

Cadaueris
 responsa.
 Desideratur
 uerbum ali-
 quod. Aut,
 Hæc sunt.
 aut, Dicam.

Diuersi

Diuersi liquère duces: quid fata pararent,
 Hi fecere palam. tristis felicibus umbris
 Vultus erat: uidi Decios, gnatumque, patremque
 Lustrales bellis animas, flentemque Camillum,
 Et Curios, Syllam de te Fortuna querentem.
 Deplorat Libycis perituram Scipio terris
 Infaustam sobolem, maior Carthaginis hostis,
 Non seruiuri moeret Cato fata nepotis.
 Solum te Consul depulsis prime tyrannis
 Brute pius inter gaudentem uidimus umbras.
 Abruptis Catilina minax, fractisq; catenis
 Exultat, Marij q; truces, nudique Cethogi.
 Vidi ego letantes popularia nomina Drusos,
 Legibus immodicos, ausosq; ingentia Gracchos.
 Aeternis Chabybum nodis, & carcere Ditis
 Constrictæ plausere manus: camposque piorum
 Poscit turba nocens. regni possessor inertis
 Pallentes aperit sedes, abruptaque saxa
 Asperat, & durum uinclis adamanta, paratque
 Poenam uictori. Refer hæc solatia tecum
 O iuuenis, placido manes patremque, domumque
 Expectare sinu, regni que in parte serena
 Pompeio seruare locum: nec gloria paruæ
 Sollicitet uitæ: ueniet quæ misceat omnis
 Hora duces: properate mori, magnoque superbi
 Quamuis è paruis animo descendite bustis,
 Et Romanorum manes calcate deorum.

* Quem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda,
 Queritur, & ducibus tantum de funere pugna est.

Tu fatum ne quere tuum cognoscere: Parce,
 Me reticente, dabunt: tibi certior omnia Vates

Hic Scipio Metellus
 Cn Pompeij
 focer, quippe
 cuius filia
 Cornelia pō
 peio post Iu
 liam mortuā
 nupta fuit.

Quod Cæsar victor
 paulò plus
 uicturus sit.

* Id est,
 Virius du-
 cū, Cæsaris,
 an Pompeij
 tamulū Nili
 unda, aut
 Tybridis
 abluat.

Ipse canet Siculis genitor Pompeius in aruis.
 Ille quoque incertus, quò te uocet, unde repellat,
 Quas iubeat uitare plagas, quæ sidera mundi.
 Europam miseri, Libyamq; Asi, unque timete:
 Distribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
 O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
 Tutius Emathia. Sic postquam facta peregit,
 Stat uultu mæstus tacito, mortemque reposcit
 Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
 Ut cadat, & nequeunt animam sibi reddere facta
 Consumptio iam iure semel. Tum robore multo
 Extruit illa rogam: uadit defunctus ad ignes.
 Accensa iuuenem positum strue linquit Erichtho,
 Tandem passa mori: Sexto que ad castra parentis
 It comes: & cœlo lucis ducente colorem,
 Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
 Iussa tenere diem densas nox præstitit umbras.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER VII.

Segnioriè
 motu terris
 Solem, cum
 miserâda præ
 lii lux insta-
 ret, alluxisse
 ait.

Egnior Oceano, quàm lex æterna uocabat,
 Lucificus Titan nunquã magis æthera cõtra
 Egit equos: currumq; polo rapienter etor sit:
 Defectiusque pati uoluit, raptæq; labores
 Lucis: & attraxit nubes, non pabula flammis,
 Sed ne Thessalico purus luceret in orbe.

At nox felicitis Magni pars ultima uitæ
 Sollicitos uana decepit imagine somnos.
 Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri

Innumer

Innumeram effigiem Romanæ cernere plebis,
 Attollique suum lætis ad sidera nomen
 Vocibus, & plausu cuneos certare sonanteis.
 Qualis erat populi facies, clamorque fauentis,
 Olim cum iuuenis, primique ætate triumphi
 Post domitas gentes, quas torrens ambit ibêrus,
 Et quæcunque fugax Sertorius impulit arma,
 Vespere pacato, pura uenerabilis æquæ
 Quam currus ornante toga, plaudente Senatu
 Sedit adhuc Romanus eques. seu sine bonorum
 Anxia uenturis ad tempora læta refugit:
 Siue per ambages solitas contraria uisis
 Vaticinata quies, Magni tulit omnia planctus:
 Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes,
 Sic Romam Fortuna dedit. Ne rumpite somnos
 Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures:
 Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna
 Undique funestas acies feret, undique bellum:
 Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam?
 O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
 Donassent utinam superi, patriæq; tibi que
 Vnum, Magne, diem, quo fati certus uterque
 Extremum tanti fructum caperetis amoris.
 Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe:
 Illa rati semper de te sibi conscia uoti
 Hoc scelus haud unquam fati hæcere putauit,
 Sic se dilecti tumulum quoque perdere Magni.
 Te misit fleisset luctu, iuuenisque senexque,
 Iniussusq; puer: lacerasset crine soluto
 Pectora foemineum, ceu Bruti funere, uulgius.
 Nunc quoque tela licet paneant uictoris iniqui,

Somnium.

Somnij origo.

Apostrophe per commiserationem.

Exclamatio.

Nuntiet

Nuntiet ipse licet Caesar tua funera, stebunt:
 Sed dum tura ferunt, dum laurea ferta Tonanti.
 Omiseri, quorum gemitus odère dolorem,
 Qui te non pleno pariter planxère theatro.

Vicerat astra iubar, cum misto murmure turba
 Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem,

Signa petit pugne miseri pars maxima uulgi
 Non totum uisura diem: tentoria circum

Ipsa ducis queritur, magnòque accensa tumultu
 Mortis uicine properanteis admouet horas.

Dira subit rabies: sua quisque, ac publica fata
 Præcipitare cupit: segnis, pauidusque uocatur,

Ac nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
 Indulgens regno, qui tot simul undique gentes

Iuris habere sui uellet, pacemque timeret.

Necnon & reges, populique queruntur Eoi
 Bella trahi, patriaque procul tellure teneri.

Hoc placet ò Superi, cum uobis uertere cuncta
 Propositum, nostris erroribus addere crimen.

Cladibus irruimus, nocituraque poscimus arma:
 In Pompeianis uotum est Pharsalia castris.

Cunctorum uoces Romani maximus autor
 Tullius eloquij, cuius sub iure, togique

Pacificas se uis tremuit Catilina secures,
 Pertulit iratus bellis, cum rostra forúmque

Optaret, passus tam longa silentia miles.
 Addidit inualidæ robur facundia causæ.

Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,
 Vt se fortuna uelis, * proceresque tuorum

Castrorum: regesque tui cum supplice mundo
 Affusi, uinci socerum patiarc rogamus.

Ciceronis
 ad Pompeiũ
 oratio.

* Sylepsis
 indi recta
 personarũ.

Humano

Humano generi tam longo tempore bellum
 Cæsar erit? meritò Pompeium uincere lentè
 Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
 Quò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
 De Superis ingratis times? causamque Senatus
 Credere dijs dubitas? ipse sua signa reuellent,
 Proflientque acies. pudeat uicisse coactum.
 Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,
 Sit iuris quocunque uelint concurrere campo.
 Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
 Vibrant tela manus: uix signa morantia quisquam
 Expectat: propera, ne te tua classica linquant.
 Scire Senatus auet, miles te, Magne. sequatur,
 An comes. Ingemuit Rector, sensitque deorum
 Esse dolos, et fata suæ contraria menti.

Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite magno
 Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
 Inuoluat populos una Fortuna ruina,
 Sitque hominum magne lux ista nouissima parti.
 Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent
 Accepisse diem: potuit tibi uulnere nullo
 Stare labor belli: potuit sine cæde subactum,
 Capitulumque ducem uiolatæ tradere paci.
 Quis furor ô cæci scelerum? Ciuilia bella
 Gesturi, metuunt, ne non cum sanguine uincant.
 Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
 Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
 Agmina compulimus, uotumque effecimus hosti,
 Ut mallet sterni gladijs, mortesque suorum
 Permiscere meis: belli pars magna peracta est
 His, quibus effectum est, ne pugnam tyro paueret:

A maiori.

Vno verbo
 Pomp. quasi
 circūcludit,
 ut aut fateatur
 se tyrannum,
 aut Senatui
 pareat.

Pomp. milites
 imprudētiae
 accusantur.

Cōfirmatio.

Si

Si modò uirtutis stimulus, iræq; calore
 Signa petunt. multos in summa pericula misit
 Venuri timor ipse mali. fortissimus ille est,
 Qui promptus metuenda pati, si cominus insent,
 Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
 Tradere Fortune? gladio permittere mundi
 Discrimen? pugnare duces, quàm umcere malunt.

Apostrophe Res mihi Romanas dederas Fortuna regendas:
in fortunam. Ac, ipse maiores, & cæco in Marte tuere.

Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
 Vincis apud Superos uotis me Cæsar iniquis.

Concessio. Pugnatur, quantum scelerum, quantumque malorum
 In populos lux ista feret! quot regna iacebunt!

Enipheus Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus!
Thestalic Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
flu
uus Plinius,
lib. 4. c. 8

Si sine momento rerum, partisque ruina
 Casurum est feriat: neque enim uictoria Magno
 Lætiior: aut populus inuisum, hac clade peracta,
 Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen.
 Omne malum uicti: quod fors feret ultima rerum,
 Omne nefas ui. Fortis erit. Sic fatur, & arma
 Permittit populus, frænósque furentibus ira
 Laxat & ut uictus uiolento nauita Coro
 Dat regimen uentis, ignauumque arte relictu
 Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu

Militum pa- Castra fremunt, animi que truces sua pectora pulsant
uor. Ictibus incertis, multorum pallor in ore
 Mortis uentura est, faciesque simillima fato.
 Aduenisse diem qui fatum rebus in æuum
 Conderet humanis, & queri Roma quid esset,
 Illo Marte palàm est, sua quisque pericula n. scit.

Attonitus

Attonitus maiore metu. quis littora ponto
 Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
 Aetheræque in terras deiecto sole cadentem,
 Tot rerum finem, timeat sibi non uacat ullos
 Pro se ferre metus: Vrbi, Magnoque timetur.

Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
 Exarsit mucro. tunc omnis lancea saxo
 Erigitur: tendunt neruis melioribus arcus:
 Cura fuit lectis pharetras implere sagittis.
 Auget eques stimulos, frænorumque aptat habenas.
 Si liceat superis hominum conferre labores,
 Non aliter Phlegra rapidos tollente Gigantes
 Martius incaluit Siculis incudibus ensis:
 Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
 Spiculæque extenso Pæan Pythone recoxit,
 Pallas Gorgoneos diffudit in ægida crimes,
 Pallænæ Ioui mutauit fulmina Cyclops.

Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
 Per uarias * Natura notas. nam Thessala rura
 Cum peterent, totus uenientibus obstirrit æther:
 Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes:
 Aduersasque faces, immensoque igne columnas,
 Et trabibus mistis auidos* Typhonas aquarum
 Detulit, atque oculos ingesto fulgure clausit.
 Excussit cristas galeis, capulosque solutis
 Perfudit gladijs, ereptæque pila liquauit:
 Aethereoque nocens fumauit sulfure ferrum:
 Necnon innumero cooperta examine signa.
 Vixque reuulsa solo, maiori pondere pressum
 Signiferi mersere caput, rorantia fletu
 Vsque ad Thessaliam Romana, & publica signa.

Pompeiano-
 rum peditum
 apparatus.

Similitudo.

Pallena Ma-
 cedoniæ re-
 gio.

*Fortuna

* Vide hoc
 loco septē or-
 dine uerba
 ad duos dun-
 taxat relata
 nominatiuos
 Portenta de-
 scribit Cæsar
 libro 3. belli
 ciui. sed post
 pugnam Phar-
 sal.

Admotus superis discussa fugit ab ara
 Taurus, & Emathios præceps se iecit in agros:
 Nullaque funestis inuenta est uictima sacris.

Aimara inue-
 ctione Cæ-
 sare inter-
 rogat, quos
 deos inuoca-
 uit.

At tu, quos scelerum superos? quas rite uocasti
 Eumenidas Cæsar? Stygij quæ numina regni?
 Infernūque nefas? & merfos nocte furores?
 Impia tam saue gesturus bella litasti?
 Iam dubium monstrisne deū, nimicue pauori
 Crediderint: multis concurrere uisus Olympo
 Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
 Edere nocturnas belli Pharsalia uoces,

Bæbeis, la-
 cus Theffa-
 liæ. Plin. lib.
 4. c. 8

Ire per Oſſeam rapidus Bæbeida sanguis:
 Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
 Et pallere diem, galeisque incumbere noctem,
 Defunctosque patres, & cunctas sanguinis umbras
 Ante oculos uolitare suos. sed mentibus unum
 Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi
 Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
 Sperabat, gaudet monstris, mentisque tumultu,
 Atque omen scelerum subitos putat esse furores.
 Quid mirum, populos, quos lux extrema manebat
 Lymphato trepidasse metu, præsaga malorum
 Si data mens homini est? Tyrijs qui Gadibus hospes
 Adiacet, Armeniamque bibit Romanus Araxem:
 Sub quocunq; die, quocunq; est sidere mundi,
 Mœret, & ignorat causas, animūque dolentem
 Corripit: Emathijs, quid perdat, nescit in aruis.
 Euganeo, si uera fides memorantibus, Augur
 Colle sedens. Aponus terris ubi fumifer exit,
 Atque Antenorei dispergitur unda Timai,
 Venit summa dies geritur res maxima, dixit:

Aponus, vi-
 cus ad Euga-
 neos colles
 prope Pat-
 quum, ubi &
 aqua calidæ
 varijs mor-
 bis aptæ.

Impia concurrunt Pompeij & Caesaris arma.

Seu tonitrus, ac tela Iouis præfaga notauit:

Aëra seu totum discordi obsistere cœlo,

Prospexitque polos: seu numen in æthere moestum,

Solis in obscuro pugnam pallore notauit.

Disimilem certè cunctis, quos explicat, egit

Thessalicam Natura diem: si cuncta perito

Augure mens hominum cœli noua signa notasset,

Spectari è toto potuit Pharsalia mundo.

O summos hominum, quorum Fortuna per orbem

Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.

Hæc & apud seras gentes, populòsque nepotum,

Sive sua tantum uenient in secula fama,

Sive aliquid magnis nostri quoq; cura laboris

Nominibus prodesse potest: cum bella legentur,

Spesque metusque simul, perituræque uota mouebunt:

Attonitique omnes ueluti uenientia fata,

Non transmissa legent, & adhuc tibi, Magne, saebunt.

Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu

Descendens, totos persudit lumine colles,

Non temerè immissus campis: stetit ordine certo

Infelix acies. cornus tibi cura sinistri

Lentule, cum prima, que tum fuit optima bello,

Et quarta legione datur: tibi numine pugnae

Aduerso Domiti dextri frons tradita Martis.

At mediæ robur belli fortissima densant

Agmina, que Ciliam terris deducta tenebat

Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe:

At iuxta fluuios, & stagna undantis Eniphæi

Cappadocum montana cohors, & largus habentis

Ponticus ibat eques. sicci sed plurima campi

*lumen

Per Apostrophen in Romanos ad mirationis plena laudatio.

Pōpeij acies

Cornus antiquus genitiuus.

Ordo exercitus equitum.

Iturei Syriæ
populi. Plin.
lib. 5. c. 24.

Tetrarchæ, regesq; tenent, magnique tyranni,
Atque omnis Latio que seruit purpura ferro.

Illic, & Libya Numidas, & Creta Cydonas

Misit: Ituræis cursus fuit inde sagittis:

Inde truces Galli solitum prodistis in hostem:

Illic pugnaces commouit Iberia cetras.

Eripe ui. Tori gentes, & sanguin: mundi

Fuso, Magne semel totos consume triumphos.

Illo fortè die Cæsar statione relicta,

Ad seetum raptus moturus signa, repentè

Consi. it in planos hostem descendere campos,

Oblatumque uidet uotis sibi mille peticum

Tempus, in extremos quò mitteret omnia casus.

Aeger quippe moræ flagrânsque cupidine regni,

Cœperat exiguo tractu ciuilia bella

Vt lentum damnare nefas, discrimina postquam

Aduerare ducum, supremâque prælia uidit,

Cæsaram & fatis sensit nutare ruina,

Ille quoque in ferrum rabies promptissima, paulum

Languit, & casus audax spondere secundos

Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,

Nec Magni sperare sinunt, formidine mersa,

Proflit hortando melior fiducia uulgo.

Vehemens
Cæsaris ad
suos milites
oratio.

O domitor mundi, rerum fortuna mearum

Miles, adest toties optatæ copia pugne.

Nil obus est uotis: iam fatum accersite ferro.

In manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.

Hæc est illa dies mihi quam Rubiconis ad undas

Præmissam memini, cuius spe mouimus arma,

In quam distulimus uetitos remeare triumphos.

Hæc cadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates

Reddat,

Reddat, et emeritos faciat uos Marte colonos.
 Hæc, fato quæ teste probet, quis iustius arma
 Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est.
 Si pro me patriam ferro flammisq; petistis,
 Nunc pugnate truces. gladiosque exoluite culpa.
 Nulla manus belli, mutato iudice, pura est.
 Non mihi res agitur, sed uos, ut libera sitis
 Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnibus:
 Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
 Plebeiæque toga modicum componere ciuem:
 Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
 Inuidia regnate mea. nec sanguine multo
 Spem mundi petitis: Graijs delecta iuuentus
 Gymnasis aderit, studioque ignaua palæstræ,
 Et uix arma ferens, et mixtæ dissona turbæ
 Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
 Clamorem latura suum. ciuilia pauca
 Bella manus facient: pugna pars magna leuabit
 His orbem populis, Romanumque obteret hostem.
 Ite per ignauas gentes, famosæque regna,
 Et primo ferri motu prosternite mundum:
 Sitque palam, quas tot duxit Pompeius in urbem
 Curribus, unius gentes non esse triumphæ,
 Armeniosne mouet Romana potentia, cuius
 Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquam
 Barbarus Hesperijs Magnum præponere rebus?
 Romanos odere omnes, dominosque grauantur,
 Quos nouere, magis: sed me Fortuna meorum
 Commisit manibus quorum me Gallia testem
 Tot fecit bellis. cuius non militis ensem
 Agnoscam? cælumque tremens cum lancea transit,

Dicere non fallar, quo sit uibrata lacerto.

Quòd si signa ducem nunquam fallentia uestrum

Victoriam
suis pollice-
tur.

Conspicio, facièsque truces, oculosque minaces:

Vicistis. uideor fluuios spectare cruoris,

Calcatosque simul Reges. Sparsumq; Senatus

Corpus, & immensa populos in cæde natantes.

Sed mea fata moror, qui uos in tela ruentes

Vocibus his teneo: ueniam date bella trahenti.

Spe trepido: haud unquam uidi tam magna datur os,

Tam prope me Superos: camporum limite paruo

Absumus à uotis. Ego sum, cui Marte peracto

Que populi, Regesque tenent, donare licebit.

*uc.

Quò *ne poli motu? *quo cæli sidere uerso,

*Id est,

Thessalica tantum superi permittitis oræ?

quo cæli ex
astris influ-
xus, siue in-
fluentia.

Aut merces hodie bellorum, aut poena paratur.

Cæsareas spectate cruces, spectate catenas,

Et caput hoc positum rostris, effusaq; membra,

Septorumque nefas, & clausi prælia campi.

Pompeium
in odiũ ad-
ducit, quem
inquit Scyl-
læ crudelita-
tem imitari.

Cum duce Syllano gerimus ciuilia bella.

Vestri cura mouet: nam me secura manebit

Sors quasita manu: fodientem uiscera cernet

Me mea, qui nondum uictum respexerit hostem.

Dij, quorum curas abduxit ab æthere tellus

Romanusq; labor, uincat, quicumque necesse

Non putat in uictos seuum distringere ferrum,

Quique suos ciues, quòd signa aduersa tulerunt,

Non credunt fecisse nefas. Pompeius in arcto

Agmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit. quanto satiauit sanguine ferrum!

Cæsaris edi-
tum.

Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cadere quisquam

Hostis terga uelit: ciuis, qui fuerit, esto.

Sed

Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
 Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
 Commoueant: uultus gladio turbate uerendos.
 Siue quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, siue ullum uiolabit uulnere pignus,
 Ignoti iugulum tanquam scelus impetat hostis.
 Sternite iam uallum, fossasque implete ruina,
 Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis.
 Parcite ne castris: uallo tendetis in illo,
 Vnde acies peritura uenit. Vix cuncta locuto
 Cesare, quenque suum munus trahit, armaque raptim
 Sumpta uiris, celeris capiunt presagia belli,
 Calcatisque ruunt castris: stant ordine nullo,
 Arte ducis nulla, permittunt omnia fati.
 Si totidem Magni focieros, totidemque petentes
 Urbis regna suæ funesto in Marte locasset,
 Non tam precipiti ruerent in praelia cursu.

Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
 Pompeius, nullasque moras permittere bello,
 Sed Superis placuisse diem: stat corde gelato
 Attonitus: tantoque duci sic arma timere
 Omen erat, premit inde metus, totumque per agmen
 Sublimi prouectus equo, Quem flagitat, inquit,
 Vestra diem uirtus finis ciuilibus armis,
 Quem quæstistis, adest. totas effundite uires,
 Extremum ferri superest opus, unaque gentes
 Hora trahit, quisquis patriam, charosque penates,
 Qui sobolem, ac thalamos, desert, que pignora querit,
 Ense petat: medio posuit deus omnia campo.
 Causa iubet melior superos sperare secundos:
 Ipsi tela regent per uiscera Caesaris, ipsi

*Aldus le-
 git impuet.

De suis ca-
 stris loqui-
 tur Cæsar:
 quauis cõ-
 mētatores se
 cus exponāt.
 *Ceresque
 uiris

Pompeii stu-
 pētis ad suos
 cohortatio.

Romanas sancire uolent hoc sanguine leges.
 Cæſari, cuius filiam Iuliam uxorem duxerat P^op.
 Si ſocero dare regna meo, mundumque pararent,
 Præcipitare meam fatis potuere ſenectam:
 Non iratorum populis, urbique decorum eſt
 Pompeium ſeruare ducem, quæ uiuacere poſſent
 Omnia contulimus, ſubiſcere pericula clari
 Sponte uiri ſacræque antiquus imagine miles.
 Si Curios his fata darent, reducereſque Camillos
 Temporibus, Deciosque caput fatale uouentes,
 Hinc ſtarent, primo gentes oriente coacte,
 Innumeræque urbes, quantas in prælia nunquam
 Exciuerent manus, toto ſimul utimur orbe.
 Quicquid ſigniferi comprehenſum limite cycli
 Meridiem & Spt^rionæ.
 Sub Noton. & Boream hominum ſumus arma mouemus.
 Nonne ſuperſuſis collectum cornibus hoſtem
 In medium dabimus? paucas uictoria dextras
 Exigit: at plures tantum clamore cateruæ
 Bella gerent. Cæſar noſtris non ſufficit armis.
 Credite pendentes è ſummis moenibus urbis
 Crinibus effuſis hortari in prælia matres.
 Parthos à pietate & commiſeratione.
 Credite grande uuum, uetitumque ætate Senatam
 Arma ſequi ſacros pedibus proſternere canos:
 Atque ipſam domini metuentem occurrere Romam.
 Credite, qui nunc eſt, populum, populumque futurum +
 Permiſtas afferre preces: hæc libera naſci,
 Hæc uult turba mori ſi quis poſt pignora tanta
 Pompeio locus eſt, cum prole, & coniuge ſupplex,
 Imperij ſaluæ ſi maiſtate liceret,
 Volueret ante pedes. Magnus, niſi uincitis, exul,
 Ludibrium ſoceri, ueſter pudor, ultima fata
 Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,

Ne discam seruire senex. tam mœsta locuti
 Voce ducis flagrant animi, Romanâque uirtus
 Erigitur, placuitque mori, si uer a timeret.

Ergo utrinque pari concurrunt agmina motu:
 Irarum metus hos, regni spes excitat illos.
 He faciunt dextræ quicquid non expleat ætas
 Vlla, nec humanum reparat genus omnibus annis,
 Ut uacet à ferro gentes Mars iste futuras
 Obruet, & populos cui uenientis in orbem

Erepto natal: feret. tunc omne Latinum
 Fabula nomen erit: Gabios, Veiosque, Corânque
 Puluere uix tectæ poterunt monstrare ruinae,
 Albanosque lares, Laurentinosque penates.
 Rus uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
 Inuitus, quæstusque Numam iussisse, Senator.

Non ætas hæc carpsit edax, monumentaque rerum
 Putria destituit: crimen ciuile, *uidemus
 Tot uacuas urbes. Generis quò turba redacta est

Humani: toto populi qui nascimur orbe,
 Nec muros implere uiris, nec possumus agros:

Vrbs nos una capit, uincto fossore coluntur
 Hesperie segetes: stat tectis puris auitis

In nullos ruit: ura domus: nulloque frequentem
 Ciue suo Romam: sed mundi fece repletam,

Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum
 Iam posset ciuile geri: Pharsalia tanti

Causa mali. cedant feralia nomina Cannæ,
 Et damnata diu Romanis Allia fastis.

Tempora signauit leuiorum Roma malorum:
 Hunc uoluit nescire diem. prò tristia facta:
 Aëra pestiferam tractu, morbosque fluentes.

Nonisunū
 inter Cēsarē
 & Pompeiū
 prælium.

Veij in Tu-
 scis sunt, di-
 scereti flumi-
 ne Tybri.

Commise-
 rantis uerba.

*iuncto

Cannæ, vi-
 cus Apuliz.

In sanamque famem, permissis que ignibus urbes,
 Deploratio Moenia que in præcep̄s laturos plena tremores
 status Rom. Hi possent explere uiri, quos undique traxit
 imperij. In miseram Fortuna necem, dum munera longi
 Explicat eripiens æui, populósque, ducésque,
 Constituit campis, per quos tibi Roma ruenti
 *que Ostendat quàm magna cadas. *quò latiùs orbem
 Possedit, citiùs per prospera fata cucurrit.
 Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis:
 Te geminum Titan procedere uidit in axem.
 Haud multum terræ spatium restabat Eoè.
 Ut tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret aether,
 Quinq; pla- Omnia que errantes stelle Romana uiderent.
 neta dicuntur Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
 errantes, pro- Eriathie, funesta dies: hac luce cruenta
 pter vagos, Effectum, ut Latios non horreat India fasces,
 quos habent Effectum, ut Latios non horreat India fasces,
 cursus, ut Sa Nec uctitos errare Dacas in moenia ducat,
 turnus, Iupi- Sarmaticumque premat succinctus Consul aratrum,
 ter, Mars, Ve Quòd semper seuas debet tibi Parthia pœnas,
 nus, Mercu- Quòd fugiens ciuile nefas, reditur aque nunquam
 rius. Libertas ultra Tigrim, Rhenumque recessit,
 *uagatur Ac tories nobis iugulo quaesita, *negatur,
 Germanum, Scythicumque bonum: nec respicit ultra
 Aufoniam. uellem populis incognita nostris,
 Opratum. Vulturis ut primum Leuo fundata uolatu
 Romulus infami compleuit moenia luco,
 Vsque ad Thessalicas seruisse Roma ruinas.
 De Brutis, Fortuna, queror. quid tempora legum
 Egimus, aut annos à Consule nomen habentes?
 Felices Arabes, Medi que, Eo que tellus,
 Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.

Ex populis, qui regna ferunt, fors ultima nostra est,
 Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
 Numina, cum caeco rapiantur secula casu,
 Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
 Aethera Thessalicas, teneat cum fulmina, caedes?
 Scilicet ipse petet Pholoën: petet ignibus Oeten,
 Immeritæq; nemus Rhodopes, pinusque minant eis?
 Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyeste

*Abstulit, & subitis damnauit noctibus Argos:

*Impulit.

Tot similes fratrum gladios, patrūque gerenti
 Thessalia dabit ille diem: mortalia nulli

Sunt curata deo. cladis tamen huius habemus
 Vindictam, quantum terris dare numina fas est.

Bella pares superis facient ciuilia diuos:

Fulminibus manes, radijsq; ornabit, & astris,
 Inq; deūm templis iurabit Roma per umbras.

Vt rapido cursu sati suprema morantem
 Consumpsere locum: parua tellure dirempti,
 Quò sua pila cadant, aut quæ sibi fata minentur,
 Inde manum spectant: tempus, quo noscere possent
 Facturi quæ monstra forent. uidere parentes
 Frontibus aduersis, fraternaque cominus arma,
 Nec libuit mutare locum: tamen omnia torpor
 Pectora constrinxit: gelidusque in uiscera sanguis
 Percussa pietate coit: totæq; cohortes
 Pila parata diu tensis tenuere lacertis.

Dij tibi non usortem, quæ cunctis poena paratur,
 Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
 Cuius torta manu commisit lancea bellum,
 Primaque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O præceps rabies, cum Cesar tela teneret,

Ad historiã
 redit.

Execratio in
 Crastinum,
 qui primus
 in hostem
 procurrit.
 Exclamatio.

Inuenta

Signorum
cantus.

Inuenta est prior ulla manus: tunc stridulus aër
Elifus lituis, conceptaque classica cornu:
Tunc ausè dare signa tubæ: tunc æthera tendit,
Extremique fragor conuexa irrupit Olympi:
Vnde procul nubes, quò nulla tonitrua durant,
Exceptit resonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisque dedit rursus geminare cauernis:
Pindus agit gemitus, Pangæique saxa resulant,
Oetææq; gemunt rupes, uocesque furoris
Expauère sui tota tellure relatas.

Spargitur innumerum diuersis mißile uotis.

Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
^{γυωμικ.} Ac puras seruare manus, rapit omnia casus,
Atque incerta facit, quos uult, Fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferròque uolanti
Exacta est: odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma.
Vixque habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladiòsque suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesanum Cæsaris agmen
In densos agitur cuneos: perque arma per hostem
Querit iter, quà torta graues lorica catenas
Opponit tutòque latet sub tegmine pectus.
Hac quoque peruentum est ad uiscera: totque per arma
Extremum est, quod quisque ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Stat gladius: calet omne nocens à Cæsare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingenteis fato torrente ruinas,

Vt primùm toto diduxit cornua campo
 Pompeianus eques, bellique per ultìma sudit,
 Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
 Insequitur seuásque manus immittit in hostem.
 Illic quæque suo miscet gens prælia telo:
 Romanus cunctis petitur cruor: inde sagittæ,
 Inde fâces, & saxa uolant. spatioque soluta
 Aëris, & calido liquefactæ pondere glandes.
 Tunc & Ithyraei, Medique, Arabesque, soluto
 Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas:
 Sed petitur solus, qui campis imminet aër.
 Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
 Externum maculant chalybem. sterit omne coactum
 Circa pila nefas: ferro subtexitur æther,
 Nóxque super campos telis conferta pependit.

Põpeiano-
 rum inpe-
 rus.

Ithyraei, Me-
 di & Arabes
 Antium.

De Cæsaris
 quarta acie
 loquitur.

Pompeius
 suis edixerat
 ne se loco
 mouerent.

Strages.

Votum.

Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret,
 Incursu tenet obliquas post signa cohortes:
 Inq; latus belli, quâ se uagus hostis agebat,
 Immittit subitum non motis cornibus agmen:
 Immemores pugna, nulloque pudore timendi
 Præcipites fecere palam, ciuilia bella
 Non bene barbaricus unquam commissa cateruis.
 Vt primùm sonipes transfixus pectora ferro
 In caput effusi calcavit membra regentis,
 Omnis eques cessit campis, glomeratâ que pubes
 In sua conuersis præceps ruit agmina frænis.
 Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
 Pugna: sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
 Nec ualet hæc acies tantum posternere, quantum
 Inde perire potest. Utinam Pharsalia campis
 Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt

Fectora

Pectora, non alio mutantur sanguine fontes.
 Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros.
 Aut si Romano compleri sanguine mauis,
 Istis parce precor: uiuant Galatæq; Syrique,
 Cappadoces, Gallique, extremique orbis Ibèri,
 Armenij, Cilices: nam post ciuilia bella
 Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omneis
 It timor, & fatis datus est pro Cesare cursus.

Ventum erat ad robur Magni, mediisque cateruis.
 Quod totos errore uago perfuderat agros,
 Constitit hic bellum, fortunæque Caesaris hæsit.
 Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
 Bella egerit, ferrumque manus mouère rogatæ:
 Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.

Epiphone-
 ma.

Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Caesar.
 Hanc fuge mens partem belli, tenebrisque relinque,
 Nullaque tantorum discat, me uate, malorum,
 Quam multum bellis liceat ciuilibus, etas.
 Ab potius pereant lacrymæ, pereantque querelæ.
 Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

Cæsaris pro-
 uidentia.

Hic Caesar, rabies populi, stimulusque furorum,
 Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum
 It uagus, atque ignes animis flagrantibus addit.
 Conspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
 Qui niteant primo tantum mucrone cruenti,
 Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
 Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
 Quem pugnare iuuet, quis uultum ciue perempto
 Mutet: obit latis proiecta cadauera campis.
 Vulnere multorum totum susura cruorem
 Opposita premit ipse manu, quacunque uagatur:

Sanguis

Sanguineum ucluti quatiens Bellona flagellum,
 Bistonas aut Mauors agitans si uerberare seuo
 Palladia stimulet turbatos ægide currus.

Similitudo.

Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
 Immense uocis gemitus, & pondere lapsi
 Pectoris arma sonant, confractique ensibus enses.

Ipsè manu subicit gladios, ac tela ministrat,
 Aduersósque iubet ferro contundere uultus.

Promouet ipse acies: impellit terga suorum:
 Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ.

In plebem uetat ire manus, monstrâtque Senatum.

Scit cruor imperij qui sit, quæ uiscera regum:

Vnde petat Romam, libertas ultima mundi

Quo steterit ferienda loco. permista secundo

Ordine nobilitas, uenerandaque corpora ferro

Vrgentur: cædunt Lepidos, cæduntque Metellos,

Coruinósque simul, Torquatâque nomina regum,

Sæpe duces, summósque hominum te, Magne, remoto.

Illic plebeia coniectus caeside uultus

Ignotúsque hosti, quod ferrum Brute tenebas?

O decus imperij, ó spes suprema Senatus,

Extremum tanti generis per seculâ nomen,

Ne rue per medios nimium temerarius hostes,

Nec tibi fatales admoueris antè Philippos,

Thessalia periture tua. nil proficis istic

Cæsaris intentus iugulo: nondum attigit arcem

Iuris, & humanum culmen, quo cuncta prenuuntur

Egressus, meruit satis tam nobile lethum:

Viuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.

Hic patriæ perit omne decus: iacet aggere magno

Patritium campis* commista plebe cadauer.

Cur Senatū
 suis occiden-
 dum Cæsar
 mōstrauerit.

M. Bruti cō-
 mendatio.

Philippos
 pont in
 Thessalia
 suo more.

* non misto

Mors

Mors tamen emiuit clarorum in strage uirorum
 Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
 Ducebant, nusquam Magni fortuna sine illo
 Succubuit: uictus toties à Cesare, salua
 Libertate perit: tunc mille in uulnera latus
 Labitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.

Cæsaris ad-
 uersus per-
 euntem Do-
 mitium inul-
 catio.

Viderat in crasso uoluentem sanguine membra
 Cesar, & increpitans, iam Magni deseris arma
 Successor Domiti, sine te iam bella geruntur.
 Dixerat: ast illi suffecit pectora pulsans
 Spiritus in uocem, morienti, ique ora resoluit:
 Non te funesta scelerum mercede potitum,

Domitij in
 Cæsarem ler-
 mo.

Sed dubium fati Cesar, generoque minorem
 Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras
 Et securus eo te sæuo Marte subactum
 Pompeiòque graueis poenas, nobisque daturum
 Cum morior, sperare licet, non plura locutum
 Vita fugit, densæq; oculos præbère tenebrae.

Impendisse pudet lacrymas in funere mundi
 Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
 Quærere lethiferum per cuius uiscera uulnus
 Exierit, quis fusa sòlo uitalia calcet,
 Ore quis aduerso demisso faucibus ense
 Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,
 Quis steterit, dum membra cadunt: quis pectore tela
 Transmittat, uel quos campis affixerit hasta:
 Quis cruor emissus perruperit aëra uenis,
 Inq; hostis cadat arma sui: quis pectora fratris
 Cedat, & ut notum possit spoliare cadauer,
 Abscissum longè mittat caput: ora parentis
 Quis laccret, numique probet spectantibus ira

Quem

Quem iugulat, non esse patrem: mors nulla querela
Digna sua est, nullósque hominum lugere uacamus.

Non istas habuit pugnae Pharsalia pertes,
Quas aliae clades: illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
Mors hic gentis erat: sanguis ibi fluxit Achaëus,
Ponticus, Assyrius: cunctos haerere cruores
Romanus, campisque uetat consistere torrens.
Maius ab hac acie, quam quod sua secula ferrent,
Vulnus habent populi: plus est quam uita, salusque,
Quod perit: in totum mundi prosternimur euum.
Vincitur his gladijs omnis quae seruiet etas.

Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci: pauidi num gesimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni poena timoris
In nostra ceruice sedet post praelia natis
Si dominum fortuna dabis, & bella dedisses.

Iam Magnus transisse deos, Romanaque fata
Senferat infelix, tota uix clade coactus

Fortunam damnare suam: stetit aggere campi
Eminus, unde omneis sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quae bello obstante latebant.

Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo percuntem sanguine uidit.

Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
Mersa iuuat, gentesque suae miscere ruinae:

Vt Latiae post se uiuat pars maxima turba,
Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis

Caelicolas, uoluitque sui solatia casus.

Parcite, ait, Superi cunctas prosternere gentes,
Stante potest mundo, Romaque superstiti Magnus

Diuersi po-
puli in bello
Pharsalico
cecidere.

Pompeij ad
superos pre-
catio.

Esse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
 Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fati.
 Ciuiline parum est bello, si meq; meosque
 Obruet exiguae clades sumus orbe remoto?
 Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
 Iam nihil est Fortuna meum. Sic fatur: & arma
 Signaque, & afflictae omni iam parte cateruas
 Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
 Seq; negat tanti. nec deerat robur in enses
 Ire duci, iuguloque pati, uel pectore lethum
 Sed timuit strato miles ne corpore Magni
 Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis:
 Caesaris aut oculis uoluit subducere mortem
 Nequicquam infelix. socero spectare uolenti
 Praestandum est ubicunque caput. sed tu quoque coniux

negatum Causa fuge, aultiusque tui, fatisque probatum
 Te presente mori. tum Magnum concitus aufert

Pöpeij fuga. A' bello sonipes, non tergo tela pauentem,
 Ingenteisque animos extrema in fata ferentem.
 Non gemitus, non fletus erat, saluaque uerendus
 Maestate dolor, qualcm te Magne decebat

Apostrophe. Romanis prestare malis: non impare uultu
 Aspicias Emathiam: nec te uidere superbum
 Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
 Quamque fuit lieto per treis infida triumphos,
 Tam misero fortuna minor. iam pondere fati
 Deposito securus abis: nunc tempora leta
 Respexisse uacat: spes nunquam implenda recessit.
 Quid fueris nunc scire licet. fuge praelia dira,
 Ac testare deos; nullum qui perstet in armis,

Similitudo. Iam tibi Magne mori: ceu flebilis Africa damnis,

Et ceu Munda nocens. Pharioque à gurgite clades,
 Sic & Thessalica post te pars maxima pugna.
 Non iam Pompeij nomen populare per orbem,
 Nec studium belli: sed pars, quod semper habemus,
 Libertas, & Caesar erunt: teque inde fugato
 Ostendet moriens sibi se pugnasse. Senatus.

Nonne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
 Prospectare nefas, spumanteis cede cateruas?
 Respice turbatos incursum sanguinis amnes.
 Et soceri miserere tui. quo pectore Romam
 Intrabit factus campis felicior istis?

Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
 Quicquid sub Phario positus patiare tyranno:
 Crede deis, longo fatorum crede fauori:

Vincere peius erat. prohibe lamenta sonare,
 Flere ueta populos: lacrymas, luctusque remitte.
 Tam mala Pompeij, quam prospera mundus adoret.
 Aspice securus uultu non supplice reges:
 Aspice possessas urbes donatæque regna,
 Aegyptum. Libyamque, & terras elige morti.

Vidit prima tue testis Larissa ruinae
 Nobile, nec uictum fatis caput: omnibus illa
 Ciuibus effudit totas per moenia uires
 Obuia ceu leto: præmittunt munera flentes:
 Pandunt templa domos. socios se cladibus optant.
 Scilicet immenso superest ex nomine multum:
 Teq; minor solo. cunctas impellere gentes
 Rursus in arma potes, rursusq; in facta redire.
 Sed quid opus uicto populis, aut urbibus, inquit,
 Victori præstate fidem? Tu Caesar in alto
 Cedis adhuc cumulo patriæ per uiscera uadis:

Infeliciores
 quippe sunt
 qui faciunt,
 quam qui
 propulsi
 iniuriam.

Larissa thes-
 salicæ oppi-
 dum.

Pompeius At tibi iam populos donat gener. auehit inde
 Iulæ Cæsar Pompeium sonipes: gemitus, lacrymæq; sequuntur:
 ris filiæ con- Plurimæque in sæuos populi conuicia diuos.
 iux. Nunc tibi uera fides quesiti Magne fauoris
 Contigit, ac fructus. felix se nescit amari.

Cæsar ut Hesperio uidit satus arua natate
 Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum
 Iam ratus, ut uiles animas, perituræque frustra
 Agmina permisit uita: sed castra fugatos

Cæsar Pom- Ne reuocent, pellatque quies nocturna pauorem,
 peij castra Protinus hostili statuit succedere uallo,
 oppugnat. Dum fortuna calet, cum conficit omnia terror,

Non ueritus graue ne seßis, ac Marte subactis
 Non foret imperium, non magno hortamine miles
 In prædam ducendus erat. Victoria nobis

Plena uiri, dixit: superest pro sanguine merces,
 Quam monstrare meum est: nec enim donare uocabo,

Luxuries
 Pompeiani
 exercitus.

Quod sibi quisque dabit. cunctis en plena metallis
 Castra patent: raptum Hesperijs è gentibus aurum
 Hic iacet: Eoasque premunt tentoria gazas.

Tot regum Fortuna simul, Magnique coacta
 Expectat dominos, propera præcedere miles

Quos sequeris: quasunque tuas Pharsalia fecit,
 A uictis rapiantur opes. nec plura locutus

Impulit amentes, auri que cupidine cæcos
 Ire super gladios, supraque cadauera patrum,

Et cæfos calcare duces. que fossa, quis agger
 Sustineat pretium belli, scelerumque petentes?
 Scire uolunt, quanta fuerint mercede nocentes.

Inuenere quidem spoliato plurima mundo,
 Bellorum in sumptus congestæ pondera massæ:

Sed non impleuit cupientes omnia mentes.

Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,

Quod legit diues summis Arimastus arenis,

Ut rapiant, paruo scelus hoc uenisse putabunt,

Cum sibi Tarpeias uictor desponderit arces:

Cum spe Romanae promiserit omnia praeda:

Decipitur, quod castra rapit. capit improba plebes

Cessite patricio somnos. uacuumque cubile

Regibus infandus miles premit: inq; parentum,

Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.

Quos agitat uesana quies. somnique furentes,

Thessalicam miseri uersant in pectore pugnam.

Inuigilat cunctis seuum scelus. armaque tota

Mente agitant, capuloque manus absente mouentur.

Ingemuisse putes campos, terramque nocentem

Inspirasse animas, infectumque aëra totum

Manibus, et superum Stygia formidine noctem.

Exigit à meritis tristes uictoria poenas,

Sibilique et flammam infert sopor: umbra perempti

Ciuis adest: sua quenque premit terroris imago.

Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras:

Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis:

Pectore in hoc pater est, omnes in Casare manes.

Haud alios nondum Scythica purgatus in ara

Eumenidum uidit uultus Pelopæus Orestes:

Nec magis attonitos animi sensere tumultus,

Cum fureret Pentheus, aut cum descisset Agaue.

Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,

Aut ultrix uisura dies, stringente Senatu,

Illam nocte premunt: hunc infera monstra flagellant.

Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,

Hi propter
scelera agita
ti sunt à fu
riis.

Quòd Styga, quòd manes, infestaque tartara somnis
 Pompeio uiuente uidet: tamen omnia passo
 Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
 Nulla loci faciès reuocat feralibus aruis
 Herentes oculos: cernit propulsa cruore
 Flumina, & excelsos cumulis aquantia colles
 Corpora sidentes in tabem spectat aceruos,
 Et Magni numerat populos: epulisque paratur
 Ille locus, uultus ex quo facièsque iacentum
 Agnoscat. iuuat Emathiam non cernere terram,
 Et lustrare oculis campos sub clade latentis,
 Fortunam Superòsque suos in sanguine cernit.
 Ac ne leta furens scelerum spectacula perdat,
 Inuidet igne rogi miseris, cœloque nocenti
 Ingerit Emathiam. non illum Pœnus humator
 Consulis, & Libya succensæ lampade Cannæ
 Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes.
 Sed meminit nondum satiata cedibus ira
 Ciues esse suos. Petimus non singula busta,
 Discretosque rogos: unum da gentibus ignem:
 Non interpositis urantur corpora flammis.
 Aut generi si pœna iuuat, nemus exiitue Pindi:
 Erige congestas Octæo robore syluas,
 Thessalicam uideat Pompeius ab æquore flammam.
 Nil agis hac ira: tabesne cadauer soluat,
 An rogos, haud refert placido natura receptat
 Cuncta sinu. finemque sui sibi corpora debent.
 Hos, Caesar, populos si nunc non uiserit ignis,
 Vret cum terris, uret cum gurgite ponti:
 Communis mundo superest rogos, o sibus astra
 Mistrus. quocunq; tuam Fortuna uocabit,

Iuuehitur in
 Cæsarem.

Annibal
 Marcelli cor
 pus magnifi-
 cè sepeliuit.

He quoque eunt animæ: non altius ibis in auras,
 Non meliore loco Stygia sub nocte iacebis.
 Libera Fortuna mors est: capit omnia tellus
 Quæ genuit: cælo tegitur qui non habet urnam.
 Tu, cui dant pœnas inhūnato funere gentes,
 Quid fugis hinc cladem? quid olentes deseris agros?
 Has trahæ Cæsar aquas: hoc, si potes, utere cælo.
 Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
 Eripiunt, camposque tenent victore fugato.

Non solum Aemonij funesta ad pabula belli
 Bistonij uenere lupi, tabemque cruenta
 Cædis odorati Pholoën liquere leones.

Tunc urssi latebras, obscœni tecta, domosque
 Deseruere canes, et quicquid nare sagaci
 Aëra non sanum, motumque cadauere sensit.

Iamque diu uolucres ciuilia castra secute
 Conueniunt. uos quæ Nilo mutare soletis

Threicias hyemes, ad mollem ferius Austrum
 Istis aues nunquam se tanto uulture cœlum

Induit, aut plures presserunt aëra penne.

Omne nemus misit uolucres, omnisque cruenta
 Alite sanguineis stillauit roribus arbor.

Sæpe super uultus uictoris, et impia signa
 Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,

Membræque deiecit iam lassus unguibus ales.

Sic quoque non omnis populus peruënit ad ossa,

Inq; feras discriptus abire: non intima curant
 Viscera, nec totas auidè sorbere medullas:

Degustant artus. Latie pars maxima turbæ

Fastidita iacet, quam sol, umbæque, dièsque

Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.

Concurfus
 ferarū & a-
 uium ad ca-
 dauera post
 stragem in-
 sepulta.

Apostrophe.

Thessalia infelix quo tanto crimine tellus
 Laesisti Superos, ut te tot mortibus unam,
 Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit æuam,
 Immemor ut donet belli tibi damna uetustas?
 Que seges infecta surget non decolor herba?
 Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
 Antè nouæ uenient acies, sceleri que secundo
 Prestabis nondum siccos hoc sanguine campos.
 Omnia maiorum uertamus busta licebit,
 Et stantes tumulos, & qui radice uetusta
 Effudère suas, uictis compagibus urnas:
 Plus cinerum Aemoniæ sulcis telluris aratur,
 Pluræque ruricolis feruntur dentibus ossa.
 Nullus ab Ema: hio religasset litore funem
 Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
 Romani bustum populi fugerentque coloni
 Umbrarum campos gregibus dumeta carerent:
 Nullusque auderet pecori permittere pastor
 Vellere surgentem de nostris ossibus herbam.
 Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
 Limite, uel glacie nuda, atque ignota iaceres,
 Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
 O' Superi, liceat terras odisse nocentes,
 Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
 Hesperiae clades, & flebilis unda Pachyni,
 Et Mutina, & Leucas pueros fecere Philippos.

M. ANNÆI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER VIII.

Am super Herculeas fauces, nemorosâq; Tēpe Thermopy
 Ac moniæ deserta petens dispendia syluæ, las intelligit,
 Cornipedē exhaustū cursu. stimulisq; negantē que sunt por
 Magnū agens, incerta fugæ uestigia turbat, tæ & claustra
 Thessaliæ.

Implicitasque errore uias. pauet ille fragorem
 Motorum uentis memorum, comitūque suorum,
 Qui post terga redit trepidum, laterique timentem
 Exanimat. quanuis summo de culmine lapsus,
 Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse,
 Sēque memor fati tantæ mercedis habere
 Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
 Auulsa ceruice daret. deserta sequentem
 Non patitur tutis fatum celare latebris
 Clara uiri faciēs. multi Pharsalica castra
 Cūm peterent. nondum fama prodente ruinas,
 Occursu stupuere ducis. uertigine rerum
 Attoniti. cladisque suæ uix ipse fidelis
 Autor erat. grauis est Magno quicumque malorum
 Testis adest: cunctis ignotus gentibus esse
 Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
 Nomine: sed longi poenas Fortuna fauoris
 Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
 Res premit aduersas, fatisque prioribus urget.
 Nunc festinatos numium sibi sensit honores,
 Actæque lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
 Nunc & Corycias classes, & Pontica signa
 Deiectum meminisse piget. sic longius æuum

Sententia,
 Nemo mor-
 talium felix.

Destruit ingentis animos, & uita superstes
 Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
 Affuit, & celeri præuertit tristia letho.
 Dedecori est fortuna prior. quisquàmne secundis
 Tradere se fatis audet, nisi morte parata?

Peneüs flu.
 Thessaliæ in
 ter Oflam &
 Olympū de-
 currens.

Littora contigerat, per quæ Peneüs annis
 Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
 Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
 Flummeis uix tuta uadis euexit in altum,
 Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinúsque
 Leucadij, Cilicum dominus, terræq; Liburnæ,
 Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.

Lesbō, insu
 lam nauigio
 petit, in qua
 erat Corne-
 lia.

Conscia curarum secreta in littora Lesbi
 Flectere uela iubes, qua tum tellure latebas
 Mœstior, in medijs quàm si Cornelia campis
 Emathie stares. tristis præsagia curas
 Exagitant: trepida quatitur formidine somnus:
 Thessaliam nox omnis habet: tenebrisque remotis
 Rupis in abruptæ scopulos, extremâque currens
 Littora, prospiciens fluctus, nutantia longè
 Semper prima uidens uenientis uela carinæ,
 Querere nec quicquam de fato coniugis audes.

En ratis. ad uestros quæ tendit carbasa portus,
 Quid ferat ignoras: sed nunc tibi summa pauoris
 Nuntius armorum tristis, rumôrque sinister
 Victus adest coniux. quid perdis tempora luctus?
 Cum possis iam flere, times. tunc puppe propinqua
 Prosiluit, crimenque deum crudele notauit,
 Deformem pallore ducem, uultusque prementem
 Canitiem, atque atro squalentes pulucre uestes.
 Obuia nox miseræ coelum, lucemque tenebris

Abstulit

Abstulit, atque animam clausit dolor: omnia neruis —
 Membra relicta labant: riguerunt corda, diuq;
 Spe mortis* depressa iacet, iam sune ligato
 Littoribus, lastrat uacuas Pompeius arenas.
 Quem postquam propius famulæ uidere fideles,
 Non ultra gemitus tacitos incesse* fata
 Permissere sibi, frustra que attollere terra
 Semianimem conantur heram: quam pectore Magnus —
 Ambient, & astrictos resouet complexibus artus.

Cœperat in summum reuocato sanguine corpus
 Pompeij sentire manus, mœstamq; mariti
 Posse pati faciem: prohibet succumbere fati
 Magnus, & immodicos castigat uoce dolores,
 Nobile cur robur Fortuna uulnere primo
 Fœmina tantorum titulis insignis auorum
 Frangis: Habes aditum mansura in secula fama. —
 Laudis in hoc sexu, non legum iura, nec arma,
 Vnica materia est coniux miser: erige mentem,
 Et tua cum fati pietas deceret, & ipsum
 Quod sum uictus, ama nunc sum tibi gloria maior.
 A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
 Tantâque discessit regum manus, incipe Magnum
 Sola sequi: deformis adhuc uiuente marito
 Summus, & augeri uetitus dolor: ultima debet
 Esse fides lugere uirum: tu nulla tullisti
 Bello damna meo: uiuit post prælia Magnus,
 Sed Fortuna perit, quod desles, illud amasti.

Vocibus his correpta uiri, uix ægra leuauit
 Membra solum, taleis gemitu rumpente querelas,
 O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
 Infelix coniux, & nulli læta marito.

*decepta

Vertigo præ
nimio dolo-
re Corneliã
inuasit.*fata accu-
sandi casus
est, & sibi
reciprocum
ad famulas.
aliter Ba-
dus.Fortuna,
quæ perit
deflenda nõ
est.Corneliæ ad
Pompeium
querelæ.

Bis

Bis nocui mundo, me pronuba duxit Erinnys,
 Crassus ille, Crassorumq; umbræ deuotæque manibus illis
 fuit Crassi Assyrios in castra tuli ciuilia casus:
 filius, qui à Præcipitesque dedi populos, cunctosque fugauit
 Parthis in- A causa meliore deos. O maxime coniux,
 terfectus est. O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat

In tantum Fortuna caput: cur impia nupsi,
 Si miserum factur a fui: nunc accipe pœnas,
 Sed quas sponte luam: quò sit tibi mollius a quor
 Certa fides regum, totusq; paratior orbis,
 Sparge mari comitem. mallet felicibus armis
 Dependisse caput: nunc clades denique lustra
 Magne tuas, ubicunque iaces ciuilibus armis
 Nostros ultra toros, ades huc, atque exige pœnas

Apostrophe Iulia crudelis, placatæque pellice cesa,
 ad Iuliam, Magno parce tuo. sic fata, iterumque refusa
 quã in odiũ Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
 adducit. In lacrymas. duri flectuntur pectora Magni,
 Sicæque Thessaliæ confundit lumina Lesbos.

Mitylenæi Tunc Mitylenæum iam pleno litore uulgus
 ad litus, ho Affatur Magnum: si maxima gloria nobis
 norem Pom Semper erit tanti pignus seruisse mariti,
 peio exhibi Tu quoque deuotos sacro tibi fœd: remuros
 turi concur- Oramus, sociosque lares dignare, uel una
 runt, & eum Nocte tua: fac Magne locum, quem cuncta reuisent
 alloquuntur. Secula, quem ueniens hospes Romanus adoret.
 Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto.
 Omnia uictoris possunt sperare fauorem:
 Hæc iam crimen habent. Quid, quòd iacet insula ponto?
 Mitylenæi Casar eget ratibus? Procerum pars magna coibit
 sese totos Certa loci. noto reparandum est litore fatum.

Accipe

Accipe templorum cultus, aurumque deorum
 Accipe: si terris, si puppibus ista iuueni: us
 Aptior est, tota quantum ualet, utere Lesbo.
 Accipe: ne Caesar rapiat, tu uictus habeto.
 Hoc solum crimen merite bene detrahe terræ,
 Ne nostram uideare fidem, felixque secutus,
 Et damnâsse miser. Itali pietate uirorum
 Lætus, in aduersis et mundi nomine gaudens
 Esse fidem. Nullum toto mihi, dixit, in orbe
 Gratius esse solum non paruo pignore uobis
 Ostendi: tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus: hic sacra domus: charique penates,
 Hic mihi Roma fuit: non ulla in littora puppim
 Antè dedi fugiens: saui cum Caesaris iram
 Iam scirem meritam, seruata coniuge, Lesbon,
 Non ueritus tantam uenie committere uobis
 Materiam, sed iam satis est fecisse nocentes:
 Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem.

Heu nimum felix æterno nomine Lesbos,
 Siue doces populos, Regesque admittere Magnum,
 Seu præstas mihi sola fidem. nam quære certum est
 Fas quibus in terris, ubi sit scelus. accipe numen,
 Si quod adhuc mecum es, uotorum extrema meorum:
 Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
 Non intrare suos infesto Cesare portus,
 Non exire uetent. Dixit, moestamq; carine
 Imposuit comitem: cunctos mutare putares
 Tellurem, patrieq; solum: sic littore toto
 Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ:
 Pompeiumque minus, cuius Fortuna dolorcm
 Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli

Pompeij obsequio deuonent.

Mitylenæorum attende in Pompeiæ pietatem in his uerbis utere, Accipe. Pompeij ad Mitylenæos sermo.

Abeunte cum Cornelia prope Mitylenæi cõtaberunt.

Vt ciuem uidere suam, discedere cernens
 Ingenuit populus: quam uix si castra mariti
 Victoris peteret, siccis dmittere matres

Epiphone-
 ma. Iam poterant oculis: tanto deuinxit amore
 Hos pudor, hos probitas, castique modestia uultus,
 Quod submissa nimis, nulli grauis hospita turbae,
 Stantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto. *

Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exeret orbem,
 Totus erat: uigiles Pompeij in pectore curæ
 Nunc socias adeunt Romani foederis urbes,
 Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi
 Arua super nimios soles, Austrumque iacentes:
 Sepe labor mœstus curarum, odiūque futuri
 Proiecit fessos incerti pectoris æstus,

Nautam fu-
 der syderum
 motu, aspe-
 ctuque per-
 cõtatur Pom-
 penus. Re-
 ctoremque ratis de cunctis consulit astris,
 Vnde notet terras, quæ sit mensura secandi
 Aequoris in caelo, Syriam quo sidere seruet,
 Aut quotus in plastro Libyam bene dirigat ignis.

Doctus ad hæc fatur taciti seruator Olympi:
 Signifero quæcunque fluunt labentia caelo

*Id est, ubi *Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
 nullus est lo Sidera non sequimur: sed quid non mergitur undis
 cus stabilis, Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto,
 unde nauis ille regit puppes. hic cum mihi semper in altum
 alla dirigi Surget. & instabit summis minor Vrsa ceruchis,
 queat. Bosphoron, & Scythie curuantem littora pontum

De Canopo
 vide Plin. li.
 2. ca. 70. Vi-
 tru. lib. 9. c. 7. Spectamus. quicquid descendit ab arbore summe
 Arctophylax. propiorque mari Cynosura feretur,
 In Syrie portus tendit ratis. inde Canopos
 Excipit australi caelo contenta uagari,

Stella timens Boream: illa quoque perge sinistra,
Trans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes.

Sed quò uela dari, quò nunc pede carbasa tendi
Nostra iubes? dubio contrà cui pectore Magnus
Hoc solum toto, respondit, in æquora serua,
Vt sit ab Emathijs semper tua longius oris
Puppis, & Hesperiam pelago, cœloque relinquas:
Cætera da uentis: comitem, pignusque recepi
Depositum: tunc certus eram que littora uellem,
Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur: at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in leuum puppim dedit, utque secaret
Quas* Asiæ cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in pupperudentes.
Æquora senserunt motus, aliterque secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum. non sic moderator equorum,
Dexteriore rota, leuum cum circuit axem,
Cogit inoffense currus accedere meta.

Ostendit terras Titan, & sidera textit:
Sparsus ab Emathia fugit quicumque procella,
Assequitur Magnum: primusque à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neque deiecto fati, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros:
Terrarum dominos, & sceptrâ Boa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia lêgit.
Quando, ait, Emathijs amissus cladibus orbis
Quis Romanus erat, superest fidiissime regum
Eoam tentare fidem, populosque bibentes

Põpeius nau
tam monet,
vt ab Italia
& Thessalia
nauigationẽ
arceat.

* Asiæ legit
Glareanus.
aliàs Psyræ

Armenia re
gem signifi-
cat.

Euphr

Euphraten, & adhuc securum à Cæsare Tigrim:
 Nec pigeat Magno querentem fâta remotas
 Medorum penetrare domos, Scythicosque recessus,

*motare le- Et totum *mutare diem, uocésque superbo
 git Sabelli- Arfacidæ per ferre meas: Si fœdera uobis
 cus. Prisca manent, mihi per Latium iurata Tonantem,
 Per uestros astricta magos, implete pharetras,
 Armeniosque arcus Geticis intendite neruis:

Alani, Scy-
 thiaz populi.

Si uos ò Parthi, peterem cùm Caspia claustra,
 Et sequerer duros æterni Martis Alanos,
 Passus Achæmenijs latè decurrere campis,
 In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,

Cyrus rex
 Perfarum.

Arua super Cyri, Chaldæique ultima regni,
 Quà rapidus Ganges, & quà Nisæus Hydaspes
 Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne,
 Iam propior, quàm Persis eram: tamen omnia uincens.
 Sustinui nostris uos tantum deesse triumphis,
 Solusque è numero regum telluris Eoæ
 Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
 Stant semel Arfacidæ. Quis enim post uulnera cladis
 Assyriæ, iustas Latij compefcuit iras?

Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
 Excedat claustris uetitam per secula ripam,
 Zeugmâque Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
 Vinci Roma ualet, regem parêre iubenti
 Ardua non piguit, positisque insignibus aule
 Egreditur famuli *raptos indutus amictus.

*raptos

Deioratus
 mutato habi-
 tu, populos
 ad Pompeiũ
 vocat.

In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
 Quanto igitur mundi domini securius æuum
 Verus pauper agit! dimisso in litore rege,
 Ipse per Icarie scopulos, Ephesumq; relinquens,

Et placidi Colophona maris, spumantia parue
 Radit saxa Sami, spirat de littore* Coo
 Aura fluens, Gnidon inde fugit, clarâque relinquit
 Sole Rhodon, magnosque sinus Telmesidos undæ
 Compensat: medio pelago Phamphylia puppi
 Occurrit tellus: nec se committere muris
 Ausus adhuc ullis, te primùm parua Phaselis
 Magnus adit. nam te mutui uetat incola rarus,
 Exhaustæq; domus populis, maiôrque carinæ,
 Quam tua turba fuit. Tendens hinc carbasa rursus
 Iam Taurum, Tauroque uidet Dipfonta cadentem.

Crederet hoc Magnus, pacem cum præstitit undis
 Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
 Parua puppe fugit: sequitur pars magna Senatus
 Ad profugum collecta ducem: paruisque* Synedris,
 Quo portu, mittitque rates, recipitque Selinus
 In Procerum cœtu. Tandem mœsta ora resoluit
 Vocibus his Magnus: Comites bellique fugæq;
 Atque instar patriæ, quanuis in littore nudo
 In Cilicum terra nullis circumdatus armis
 Consultem, rebûsque nouis exordia queram,
 Ingenteis præstate animos: non omnis in aruis
 Emathijs cecidit, nec sic mea fata premuntur,
 Vt nequeam releuare caput, cladésque receptas
 Excutere. an Libycæ Marium potuere ruinæ
 Erigere in fasces, plenis & reddere fastis:
 Me pressum leuiore manu Fortuna tenebit?
 Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
 Mille duces: sparsit potius Pharsalia nostras,
 Quàm subuertit opes. sed me uel sola tueri
 Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,

Pompeij na-
 uigatio.
 *Eoo

Dipfas Cili-
 cæ fluuius.

*Celendris

Pompeij ora
 tio Celèdris
 habita.

A minori.

Et nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
 Viribus, atque fide, Libyen, Parthosque, Pharónque,
 Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.
 Ast ego curarum, proceres, arcana mearum
 Expromam, mentisque meæ quò pondera uergant.
 Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est:
 Ardua quippe fides robustos exigit annos.

Tubæ regis Hinc anceps dubij terret solertia Mauri:
 Numidiæ. Nanque memor generis Carthaginis impia proles
 Imminet Hesperie, multusque in pectore uano est
 Annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
 Et Numidas contingit auos: iam supplice Varo
 Intumuit, uidetque loco Romana secundo.
 Quare agere, Eoum comites properemus in orbem.
 Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
 Caspiæque immensos seducunt claustra recessus,
 Et polus Assyrias alter noctesque, diisque
 Vertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
 Oceanusque suus, regnandi sola uoluptas.
 Celsior in campis sonipes, & fortior arcus,
 Nec puer, aut senior lethales tendere neruos
 Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.

Parthi primi Primi Pelleas arcu fringere Sarissas,
 Alexandrum Bactraque Medorum sedem, murisque superbam
 Magnam vicentur Assyrias Babylona domos, nec pila timentur
 Nostra nimis Parthis, audentque in bella uenire,
 Experti Scythicas, Crasso pereunte, sagittas,
 Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
 Stridula, sed multo saturantur tela ueneno:
 Vulnere parua nocent, satamque in sanguine summo est.

Votum. O utinam non tanta mihi fiducia seuis

Esset

Effet in Arfacidis: fatis nimis emula nostris
Fata mouent Medos, multumque in gente deorum est.

Effundam populos alia tellure reuulsos,
Excitòsque suis immittam sedibus ortus.

Quòd si nos Eoa fides, & Barbarea fallunt
Fœdera, uulgati supra commercia mundi
Naufragium Fortuna ferat: non regna precabor,

Quæ feci, sed magna feram solatia mortis
Orbe iacens alio. nihil hæc in membra cruentè,
Nil fœcerum fecisse piè: sed cuncta reuoluens

Vite fata mea semper uenerabilis illa
Orbis parte sui. quantus Meotida supra!

Quantus apud Tanaim toto conspectus in ortu!
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?

Roma faue cœptis. quid enim tibi latius unquam

Præstiterint Superi, quam si ciuilia Partho
Milite bella geras? tantam consumere gentem,
Et nostris miscere malis? Cùm Cæsaris arma
Concurrant Medis, aut me Fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum, sic fatus, murmure sensit
Consilium damnâsse uiros: quos Lentulus omneis
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
Præcessit, dignasque tulit modò Consule uoces.

Siccine Thebalicæ mentem frogère ruinae?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emachiam lis tanta datur: iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi, Magnæ, reliquit
Parthorum fortuna pedes? quid trans fuga mundi
Terrarum totos tractus, cœlùmque perosus,
Aduersòsque polos, alienaque sidera quæris

Apostrophe.

Lentulus argumētis cōtrariis suadet Aegyptum esse petendam.

Chaldaeos culture Deos, & Barbara sacra
 Parthorum famulus? quid cause obrenditur armis:
 Libertatis amor? miserum quid decipis orbem,
 Si seruire potes? te, quem Romana regentem

*Sulpitius
 legit Hyrcano
 quod car
 me non pa-
 titur.

Horruit auditu, quem captos ducere Reges
 Vidit ab* Hyrcanis, Indoque à littore sylvis,
 Deiectum fatis humilem fractumque uidebit,
 Extollētque animos Latium uesanus in orbem,
 Se simul, & Romam Pompeio supplice mensus,
 Nil animis, fatisque tuis effabere dignum.

Parthorum
 conuerciorū
 detestatio.

Exiget ignorans Latiae commercia lingue
 Vt lacrymis se Magne roges: patimur ne pudoris
 Hoc uulnus, clades ut Parthia uindictet ante
 Hesperias, quam Roma suas? ciuilibus armis
 Elegit te nempe ducem: quid uulnera nostra
 In Scythicos spargis populos, cladēsque latenteis?
 Quid Parthos transire doces? solatia tanti
 Perdit Roma mali, nullos admittere Reges,
 Sed cui seruire suo. iuuat ire per orbem
 Ducentem se eas Romana in moenia gentes,
 Signaque ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
 Qui solus regum fato celante fauorem,
 Desiit Emathiae, nunc tantas ille laceisset
 Auditi uictoris opes? aut iungere fata

Parthorum
 natura.

Tecum, Magne, uolet? non haec fiducia genti est.
 Omnis in Arctois populus quicumque pruinis
 Nascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
 Quicquid ad Eeos tractus, mundi que teporem
 Labitur, emollit gentes clementia coeli.
 Illic & laxas uestes, & fluxa uirorum
 Velamenta uides: Parthus per Medica rura,

Sarmat

Sarmaticos inter campos, effusaque plano
 Tigridis arua sólo, nulli superabilis hosti est
 Libertate fugæ: sed non ubi terra tumebit,
 Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
 Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
 Nec franget nando uiolenti uorticis amnem,
 Nec tota in pugna per fusus sanguine membra
 Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
 Non aries illis, non ulla est machina belli:
 Haud fossas impiere ualent: Parthoque sequente
 Murus erit, quodcunque potest obstare sagitte.
 Pugna leuis, bellamque fugax, turmaeq; uagantes,
 Et melior cessisse loco, quam pellere, miles.
 Illita tela dolis, nec Martem cominus unquam
 Ausa pati uirtus, sed longè tendere neruos,
 Et quò ferre uelint permittere uulnera uentis.

Ensis habet uires, & gens, quæcunque uirorum est,
 Bella gerit gladijs: nam Medos prælia prima
 Exarmant, uacueq; iubent remeare pharetra.
 Nulla manus illis, fiducia tota ueneni est.
 Credis, Magne, uiros, quos in discrimina belli
 Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum
 Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
 A terra moriare tua? tibi barbara tellus
 Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
 Inuidiosa tamen, Crasso querente sepulcrum.
 Sed tua fors melior, quoniam mors ultima poena est,
 Non metuenda uiris. at non Cornelia lethum
 Insando sub rege timet. num barbara nobis
 Est ignota Venus? que ritu cæca ferarum
 Polluit innumeris leges, & foedera tedæ

Lentulus
 Parthorum
 virtutè, quã
 Pompeius
 extulit, de-
 primit.

Sententia.

Coniugibus, thalamicque patent secreta nefandi.

Inter mille nurus epulis uesana, meroque

*audet Regia, non ullis exceptos legibus horret

Concubitus: tot foemineis complexibus unum

*laxat Non lassat nox tota marem iacuerè sorores

In fratrum thalamis, sacratæque pignora matrum.

Donat apud gentes sceleris non spontè per acti

Oedipodionias infelix fabula Thebas.

Parthorum dominus quoties sic sanguine misto

Nascitur Arfacides! cui fas implere parentem,

Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli

Stabit Barbarico coniux millesima lecto.

Quanquam non ulli plus regia, Magne, uacabit

Seuitia stimulata Venus, titulisque uirorum.

Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse

Hanc sciet et Crassi: ceu pridem debita satis

Affrijs, trahitur cladis captiua uetusta.

Hereat Eoæ uulnus miserabile sortis:

Non solum auxilium funesto à rege petisse,

Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.

Bellum cum
Parthis opta
dum potius,
quàm fœ-
dus.

Nam quod apud populos crimen socerique, tuumque

Maius erit, quàm quod uobis miscentibus arma,

Crassorum uindicta perit: incurrere cuncti

Debuerant in Bastra duces, et nequa uacarent

Arma, uel Arctoum Dacis, Rhenique cateruis

Imperij nudare latus, dum perfida Susis

In tumulos prolapsa ducum, Babylonque iacerent.

Assyriæ paci finem, Fortuna. precamur.

Et si Thessaliæ bellum ciuile per actum est,

Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est

De qua Cæsareis postum gaudere triumphis.

Non tibi, cum primum gelidum transibit Araxem,

Vmbra senis moesti Scythicis confixa sagittis

Ingerat has uoces? Tu quem post funera nostra

Vltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,

Ad foedus, pacemque uenis? tunc plurima cladis

Occurrent monumenta tibi: quæ moenia trunci

Lustrârunt ceruice duces, ubi nomina tanta

Obruit Euphrates, et nostra cadauera Tigris

Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista

Si potes, in media focerum quoque Magnæ sedentem

Thessalia placare potes, qui respicis orbem

Romanum: si regna times proiecta sub Austro

Insidumque iudam, petimus Pharon, aruaque Lagi.

Syrtibus hinc Libycis tuta est Aegyptus: at inde

Gurgit: septeno rapidus mare summoet annis,

Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,

Aut Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.

Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magnæ,

Tutele commissa tue, quis nominis umbram

Horreat? innocua est ætas: nec iura fidemque,

Respectumque deum ueteris speraueris ante.

Nil pudet assuetos sceptris: mihi summa fors est

Regnorum sub rege nouo. Non plura locutus

Impulit huc animos: quantum spes ultima rerum

Libertatis habet: uicta est sententia Magni.

Tunc Cilicum liquere solum, Cypròque citatas

Immisere rates, nullas cui pretulit aras

Vnde diua memor Paphie si numina naset

Credimus, aut quenquam fas est cepisse deorum.

Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos

Crassi periphra-
sis.

Prolopo-
pœia umbræ
Crassi Pom-
peium allo-
quentis.

Popeio con-
siliium dat.

Nilus septē-
geminus.

Ptolemæus
ætatē puer.

Pompeius
Lentuli ora-
tione persua-
sus, Cyprum
nauigat.

Emensus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum,
Inde maris uasti transuerso uertitur aestu:

Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,

Pompeius Infirmaque Aegypti pugnaci littora uelo
Pelusiū per- Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
uenit.

In uada decurrit Pelusia septimus amnis.

Tempus erat, quo Libra pares examinat horas

Non una plus æqua die, noctique rependit

Aequinoxia- Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
lis Autumni

Comperit ut regem Casio se monte tenere,

descriptio.

Flectit iter: nec Phœbus adhuc, nec carbasa languent.

Iam rapido speculator eques per littora cursu

Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.

Consilij uix tempus erat: tamen omnia monstra

Pellææ coiere domus: quos inter Achoreus

Iam placidus senio, fractisque modestior annis,

Hunc genuit custos Nili crescentis in arua

Memphis uana sacris: illo cultore deorum

Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis.

Achorei se- Consilij uox prima fuit, meritumque fidemque,
nis sententia.

Sacræque defuncti iactauit pignora patris.

Sed melior suadere malis, et nosse tyrannos

Aufus Pompeium letho damnaſſe Photinus.

Ius, et fas multos faciunt Ptolemæe nocenteis.

Dat poenas laudata fides, cum sustinet, inquit,

Quos Fortuna premit. satis accede, deisque,

Et cole felices, miseros fuge sidera terra

Vt distant, et flamma mari, sic utile recto.

*prehendere Sceptrorum uis tota perit, si pendere iusta

Incipit: eueritque arces respectus honesti.

Libertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur.

Sublat

Sublatúsque modus gladijs:facere omnia seue
 Non impunè licet,nisi cum facis.exeat aula
 Qui uult esse pius:uirtus et summa potestas
 Non coeunt:semper metuet,quem seua pudebunt.
 Non impunè tuos Magnus contempserit annos,
 Qui te nec uictos arcere à littore nostro
 Possè putat .neu te sceptris priuauerit hospes,
 Pignora sunt propiora tibi:Nilónque,Pharónque,
 Si regnare piget,damnatae redde forori.
 Aegyptum certè Latijs tueamur ab armis.
 Quicquid non fuerit Magni,dum bella geruntur,
 Nec uictoris erit.toto iam pulsus ab orbe,
 Postquam nulla manet rerum fiducia,querit
 Cum qua gente cadat:rapitur ciuilibus armis.
 Nec soceri tantum arma:fugit ora Senatus,
 Cuius Thessalicas saturat pars magna uolucres:
 Et metuit gentes,quas uno in sanguine mistas
 Deseruit:regesque timet,quorum *omnia merisit:
 Thessaliaeq; reus nulla tellure receptus,
 Sollicitat nostrum,quem nondum perdidit,orbem.
 Iustior in Magnum nobis Ptolemæe querele
 Causa data est:quid sepositam,sempèrque quietam
 Crimine bellorum maculas Pharon,aruáque nostra
 Victori suspecta facis:cur sola cadenti
 Hæc placuit tellus,in quam*Pharsalica fata
 Conferres,poenasque tuas:iam crimen habemus
 Purgandum gladio,quòd nobis sceptrà Senatus,
 Te suadente,dedit,uotis tua fouimus arma.
 Hoc ferrum,quod fata iubent proferre,parauit
 Non tibi,sed uicto feriam tua uiscera Magne:
 Malueram soceri:rapimur quòd cuncta feruntur.

*omina le-
 git Badius.
 uerū omnia
 potius legen-
 dum.q.d. o-
 mnē substan-
 tiam et for-
 tunam.

*Calamita-
 tes; quas in
 Pharsalia
 passus est.
 In calamita-
 te plerunque
 ex amicis ini-
 mici existūt.

Tène mihi dubitas an sit uiolare necesse,
 Cùm liceat? quæ te nostri fiducia regni
 Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
 Aru ique uix refugo fodientem mollia Nilo?
 Metiri sua regna decet, uirèsque fatèri.

Prudentis
 est vires pro-
 prias metiri.

Tu Ptolemæe potes Magni fulcìrer unam,
 Sub qua Roma iacet? bustum, cinerèsque mouere
 Thessalicos audes? bellumque in regna uocare?
 Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis:
 Pompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?
 Nunc uictoris opes, & cognita fata lacebis?
 Aduersis non deesse decet, sed læta secutos
 Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

Achillas præ-
 fectus regius.

Assensere omnes sceleri. Letatur honore
 Rex puer insueto, quòd iam sibi tanta licere
 Permittant famuli. Sceleri delectus Achilles.
 Perfida quæ tellus Casijs excurrit arenis,
 Et uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
 Exiguam socijs monstri gladijsq; carinam
 Instruit. O' superi, Nilusne, & barbara Memphis,
 Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
 Hos animos? sic fata premunt ciuilia mundum?

Nili ostium
 orientè ver-
 fus, Canopus
 verò maxi-
 mè ad occa-
 sum. Glar.

Sic Romana iacent? ullusne in cladibus istis
 Est locus Aegypto? Phariúsque admittitur ensis?
 Hanc certè seruate fidem ciuilia bella:
 Cognatas præstate manus, externaque monstra
 Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
 Caesaris esse nefas, tanti Ptolemæe rumam
 Nominis haud metuis? cœloque tonante profanas
 Inferuisse manus impure, ac semiuir audes?
 Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru

Inuectus

Inuectus, regūque potens, uindéxque Senatus,
 Victorisque gener: Phario satis esse tyranno
 Quod poterat. Romanus erat. quid uiscera nostra
 Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
 Quo tua sit fortuna loco: iam iure sine ullo
 Nili sceptrā tenes: cecidit ciuilibus armis
 Qui tibi regna dedit. iam uento uela negarat
 Magnus, et auxilio remorum infanda petebat
 Littora: quem contra non longa uectā biremi
 Appulerat scelerata manus: Magnōque patēre
 Fingens regna Phari, celsa de puppe carinae
 In paruam iubet ire ratem, litūsque malignum
 Incusat, bimaremq; uadis frangentibus aestum,
 Qui uetat externas terras aduertere classes.

Quòd* nisi fatorum leges, intentaq; iussu
 Ordinis aeterni misera uicinia mortis
 Damnatum letho traherent ad littora Magnum,
 Non ulli comitum sceleris praesagia deerant:
 Quippe fides si pura foret, si regia Magno
 Sceptrorum autori uera pietate pateret,
 Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
 Sed cessit satis, classēq; relinquere iussus
 Obsequitur, lethūque iuuat praeferre timori.
 Ibat in hostilem praecipis Cornelia puppim,
 Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
 Quòd metuit clades, Remane temeraria coniux,
 Et tyrate precor, longēque è litore casus
 Expectate meos: et in hac ceruice tyranni
 Explorate fidem, dixit: sed surda uetanti
 Tendeat geminas amens Cornelia palmas:
 Quò sine me crudelis abis? iterūmnē relinquitur

Ptolemæum
 insimulat.

Ad Pompeium
 redit,
 quem, qui à
 Ptolemæore
 nerant, pro-
 diderunt.

* Quae falli
 non possunt

Popeius ad
 Corneliā
 coniugem.

Theſſal

Cornelia *Theſſalicis ſummota malis? nunquam omine leto*
 Pompeio. *Diſtrahimur miſeri. poteras non ſlectere puppim,*
Cum fugeres aliò, latebrisque relinquere Leſbi,
Omnibus à terris ſi nos arcere parabas?
An tantum in fluctus placeo comes? Hæc ubi fruſtrâ
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:
Attonitòsque metu nec quoquam auertere uiſus,
Nec Magnum ſpectare poteſt. ſtetit anxia claſſis
Ad ducis euentum, metuens non arma, neſaſq;
Sed ne ſubmiſſis precibus Pompeius adoret
Sceptra ſua donata manu. tranſire parantem
Romanus Pharia miles de puppe ſalutat

L. Septimius *Septimius qui (pro ſuperùm pudor) arma ſatelles*
 Trib. militū, *Regia geſtabat poſito deformia pilo,*
 mittitur cum *Immanis, uiolentus, atrox, nullaque ferarum*
 Achilla ad in *Mitior in cedes. quis non, Fortuna, putaveſſet*
 terficiẽ dum *Parcere te populus, quòd bello hæc dextra uacaveſſet,*
 Pompeium. *Theſſaliãque procul tam noxia tela fugaveſſet?*
Diſponis gladios, ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi. uictoribus ipſis
Dedecus, & nunquam ſuperùm caritura pudore
Fabula, Romanus Regi ſic paruit enſis,
Pellæuſque puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo. qua poſteritas in ſecula mittet
Septimum fama: ſcelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere neſaſ? iam uenerat hora
Terminus extreme, Phariãque ablatus in alnum
Perdiderat iam iura ſui. tunc ſtringere ferrum
Regia monſtra parant. ut uidit cominus enſes
 Conſtantia *Inuoluit uultus: atque indignatus apertum*
 Pompeij in *Fortune præbere caput, tunc lumina preſiſit,*
 morte.

Continuitque

Continuitq; animam, ne quas effundere uoces
 Posset, et eternam fletu corrumpere fama.

At postquam mucrone latus, funestus Achilles
 Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum:
 Despexitque nefas, seruâtque immobile corpus,
 Seq; probat moriens, atque hæc in pectore uoluit:
 Secula Romanos nunquam tacitura labores
 Attendunt, æuamq; sequens speculatur ab omni
 Orbe ratem, Phari.úmque fidem nunc consule famæ.
 Fata tibi longæ fluxerunt prospera uita,
 Ignorant populi, si non in morte probaris,
 An scieris aduersa pati: ne cede pudori,
 Autoremque dole fâti. quacunque feriris,
 Crede manum soceri: spargant, lacerentque licebit.
 Sum tamen ô superi felix, nullique potestas
 Hoc auferre deo. mutantur prospera uita:
 Non sum morte miser: uidet hanc Cornelia cædem,
 Pompeiúsque meus. tanto patientius oro
 Claude dolor gemitus: natus, coniúxque peremptum
 Si mirantur, amant. talis custodia Magno
 Mentis erat: ius hoc animi morientis habebat.

At non tam patiens Cornelia cernere sæuum
 Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
 Vocibus: O coniux ego te scelerata peremi,
 Lethifera tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
 Et prior in Nili peruénit littora Cæsar.
 Nam cui ius alij sceleris: sed quisquis in istud
 A superis immisse caput uel Cæsaris iræ,
 Vel tibi prospiciens, nescis crudelis, ubi ipsa
 Viscera sint Magni properas, atque ingeris ictus,
 Quà uotum est uicto. pœnas non morte minores

Pendat,

Pompeius
 ab Achilla
 & Seprimio
 interficitur.

Corneliæ de
 Pompeij cæ-
 de querimonia.

Pendat, & ante meum uideat caput. Haud ego culpa
 Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
 Et per castra comes nullis absterrita fati
 Victum, quod reges etiam timuere recepi.
 Hoc merui contux in tuta puppe relinqui?
 Perfide parcebas, te fata extrema petente
 Vita digna fui? moriar, nec munere regis.

Amara inter
 rogatio.

Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum:
 Aut laqueum collo, tortosque aptate rudentes:
 Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem.
 Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
 Impuler, o seui, properantem in fata tenetis?
 Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
 Iuris, Magne, sui, prohibent accersere mortem:
 Seruor uictori, sic fata, interque suorum
 Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina.

Apostrophe
 ad Pompeiū

*sonent
 *ferrum

At Magni cum terga *sonent, & pectora *ferro,
 Permansisse decus sacra uenerabile formæ,
 Iratæque deis faciem, nil ultima mortis
 Ex habitu, uultuque uiri mutasse fatentur,
 Qui lacerum uidere caput, nam seuius in ipso
 Septimius sceleris maius sceleris maius scelus inuenit actus:
 Ac reteggit sacros, scisso uelamine, uultus
 Semianimis Magni, spirantiæque occupat ora,
 Collaque in obliquo ponit languentia transtro.
 Tunc nervos, uenasque secat, nodosaque frangit
 Ossa diu: nondum artis erat caput ense rotare.
 At postquam trunco ceruix abscissa recessit,
 Vendicat hoc Phariius dextra gestare satellites,
 Degener, atque operæ miles Romane secundæ,
 Pompeij diro sacrum caput ense recidis,

Vt non ipse feras: ò summi fata pudoris,
 Impius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
 Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
 Cæsaries comprehensa manu est, Phariòque ueruto,
 Dum uiuunt uultus, atque os in murmura pulsant
 Singulus anima, dum lumina nuda rigescunt,
 Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
 Pax fuit. hoc leges, campumque, & Rostra mouebat:

Hac facie Fortuna tibi Romana placebas:
 Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno:
 Vult sceleri superesse fidem. tunc arte nefanda
 Submota est capiti tabes, raptòque cerebro
 Adsiccata cutis, putrisque effluxit ab alto
 Humor, & infuso facies solidata ueneno est.

Vltima Lageæ stirpis, perituræque proles
 Degener, incesta sceptris cessare sororis,
 Cùm tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
 Et regnum cineres extructo monte quiescant,
 Cùm Ptolemæorum manes, seriemque pudendam,
 Pyramides claudant, indignæque Mausolea:
 Littora Pompeium ferunt, truncusque uadosis
 Huc illuc iactatur aquis? adeone molesta
 Totum cura fuit socero seruare cadauer?
 Hac Fortuna fide Magni tam prospera fata
 Pertulit: hac illum summo de culmine rerum
 Morte petit: cladésque omnes exegit in uno
 Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos:
 Pompeiusque fuit, qui nunquam mista uideret
 Leta malis: felix nullo turbante deorum,
 Et nullo parcente miser: semel impulit illum
 Dilata Fortuna manu, pulsatur arenis,

Exclamatio.

Apostrophe.
 Inuehitur in
 Ptolemæum,
 quòd tãtū vi-
 ri corpus se-
 peliendū nō
 curauerit.

Carpitur

Carpitur in scopulis. hausto per uulnera fluctus
 Ludibrium pelagi: nullâque manente figura,
 Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi.

Antè tamen Pharias uictor quàm tangat arenas,
 Pompeio raptim tumulum Fortuna parauit,
 Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulcro.
 E' latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus.

*Icario *Questor ab Idalio Cinyrææ littore Cypri*
 Codrusolum *Infaustus Magni fuerat comes. ille per umbras*
 Pompeij li *Ausus ferre gradum, uictum pietate timorem*
 bertus, nunc *Compulit, ut medijs quesitum corpus in undis*
 Questor, Pò *Duceret ad terram, traheretque ad littora Magnum.*
 peianum ca- *Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes*
 dauer disqui *Præbebat, cano sed discolor æquore truncus*
 rit. *Conspicitur. tenet ille ducem complexibus arctis*
Eripiente mari: nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagòque iuuante cadauer
Impellit. postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lacrymâsque effudit in omne
Vulnus, & ad Superos, obscurâque sidera fatur:

Apostrophe
 ad fortunâ.

Non pretiosa petit cumulatò ture sepulcra
 Pompeius, Fortuna, tuus: non pinguis ad astra
 Ut ferat è membris Eòos sumus odores,
 Ut Romana suum gestent pia colla parentem,
 Præferat ut ueteres seralis pompa triumphos,
 Ut resonent cani u tristis fòra, totus ut ignem
 Proiectis mœrens exercitus ambiat armis:
 Da uilem Magno plebeij funeris arcam,
 Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes:
 Robora non desint misero, nec sordidus ustor.
 Sit satis ò superi, quòd non Cornelia fujo

Crine iacet, subici que facem complexa maritum
Imperat, extremo sed abest à funere busti
Infelix coniux, nec adhuc à littore longè est.

*munere

Sic fatus, paruos iuuenis procul aspicit ignes,
Corpus uile suus nullo castide cremantes.
Inde rapit flammæ, semiustaque robora membris
Subducit: Quæcunque es (ait) neglecta, nec ulli
Chara tuo, sed Pompeij felicior umbra.

Quòd iam compositum uiolat manus ultima bustum
Da ueniam: si quid sensus post fata relictum est:
Cedis et ipsa rogo, paterisque hæc damna sepulcri,
Tèque pudet sparsis Pompeij manibus, uri.

Ad Epicu-
reorum op
monè resp
cit.

Sic farur: plenusque sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat summæ dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus posuit scrobe nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla strue membra recumbunt:
Admotus Magnum non subditus accipit ignis.

Codrus p
peij corp
in undis
per tam, tepe
lit.

Ille sedens iuxta flammæ, O maxime, dixit,
Ductor, et Hesperij maiestas nominis una,
Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo

Tristior iste rogo, manes animamque potentem
Officijs auerte meis: iniuria fati

Hoc sis esse iubet, ne ponti bellua quicquam

Ne fera, ne uolucres, ne seui Caesaris ira

Audeat: exiguam, quantum potes, accipe flammam

Romana succensè manu Fortuna recursus

Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent

Tam sacri cineres: sed te Cornelia, Magne,

Accipiet, nostraque manu transfundet in urnam.

Interea paruo signemus littora saxo,
 Ut nota sit busto: si quis placare peremptum
 Fortè uolet, plenos & reddere mortis honores,
 Inueniat trunci cineres, & norit arenas,
 Ad quas, Magne, tuum referat caput. Hæc ubi fatus,
 Excitat inualidas admoto fomite flammæ.
 Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem,
 Tabæ fouens bustum. Sed iam percusserat astra
 Auroræ præmissa dies: ille, ordine rupto
 Funeris attonitus latebras in littore quærit.

Imprudētiae
 metus arguit
 Codrum.

Quam metuis demens isto pro crimine pœnam,
 Quo te fama loquax omneis accepit in annos?
 Condita laudabit, Magni socer impius ossa,
 I, modò securus uenit, fassusque sepulcrum
 Posce caput. cogit pietas imponere finem
 Officio. semiusta rapit, resolutaque nondum
 Ossa satis, neruis, & inustis plena medullis
 Aequorea restinguit aqua, congestaque in unum
 Parua clausit humo tunc ne leuis aura reiectos
 Auferret cineres. saxo compressit arenam:
 Nautique ne bustum religato fune moueret,

Epitaphium
 Pompeij, quod
 semiusto sti-
 piti Codrus
 insculsit.

Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen:
 Hic situs est Magnus placet hoc, Fortuna, sepulcrum
 Dicere Pompeij: quo condi maluit illum,
 Quam terra caruisse socer, temeraria dextra
 Cur obicis Magno tumultum, manesque uagantes
 Includis? situs est, quæ terra extrema refuso
 Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
 Imperium Magno est tumuli modus. obrue saxa
 Crimine plena deum. si tota est Herculis Oete,
 Et iuga tota uacant Bromio Nyseia. quare

Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenêre potest. si nullo cessite nomen
Hæserit. erremus populi, cinerumque tuorum
Magne metu: nullas Nili calcemus arenas.

Quod si tam sacro dignaris nomine saxum,
Adde actus tantos, monumentaque maxima rerum:

Adde cruces Lepidi motus, Alpinique bella,
Armæque Sertorij reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques: commercia tuta
Gentibus, & pauidos Cilicas maris. adde subactam
Barbariem, gentesque uagas. & quicquid in Euro
Regnoram Boreæque iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam: ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos.

Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
Fastorum: sol. tumque legi super alta Deorum
Culina, & extructos spolijs hostilibus arcus,
Haud procul est ima Pompeij nomen arena,
Depressum tumulo, quod non legat aduena rectus,
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.

Noxia ciuili tellus Aegyptia fato,
Haud equidem immeritò Cumane carmine Vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasque æstat tumentes.

Quid tibi seua precer pro tanto crimine tellus?
Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
Et steriles egeant hybernis umbribus agri,
Totaque in Aethiopum putres soluaris arenas.
Nos in templa tuam Romana accepimus sin,
Semideosque canes, & sinistra iuventia luctus,

Sub umbra
derestationis
facti Codti,
qui maiora
non potuit,
ostendit quã-
to maiori-
bus dignus
erat Pompe-
ius.

Sibyllæ Cu-
manæ vatic-
nium.

Imprecatio.

Isis Aegy-
ptiorum re-
gina & Dea,
Osiris cõ.uz

Et quem tu plangens hominem testaris Osirime
 Tu nostros Aegypte tenes in pulvere Manes,
 Tu quoque cum seuo dederis iam templa tyranno,
 Nundum Pompeij cineres ô Roma petisti:

Exul adhuc iacet umbra ducis: si secula prima
 Victoris timuere minas, nunc excipite saltem
 Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu

* Inuisa tellure sedent. Quis busta timebit?

* Inuersa

* urnam?

Qui sacris dignam mouisse uerebitur * umbram?

Imperet hoc nobis utimam scelus, & uelit uti
 Nostro Roma sinu: satis ô nimiumque beatus,
 Si mihi contingat manes transferre reuulsos,
 Ausoniam, si tale ducis uiolare sepulcrum.

Forstian aut sulco sterile cum poscere finem
 A superis, aut Roma uolet feralibus Austris,
 Ignibus aut nimijs, aut terræ tecta mouenti,
 Consilio, iussuque deum transibis in urbem
 Magnæ tuam, summusque feret tua busta Sacerdos.

Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenen
 Ibit, & imbrifera siccis sub Pleiade Thebas
 Spectator Nili: quis rubri stagnæ profundi,

Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
 Magne, petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
 Et cinis in summis forsant turbatus arenis
 Auertat? manesque tuos placare * iuuabit,

* licebit,

Et Casto præferre Ioui? nil ista nocebunt
 Famae busta tuæ templis, auròque sepultus
 Vilior umbra fores: nunc est pro numine summo
 Hoc tumulo Fortuna iacens. augustius aris
 Victoris Libyco pulsatur ab æquore saxum.
 Tarpeijs qui sepe deis sua turæ negarunt,

Inclu

Inclusum* Tusco uenerantur cespite fulmen.

* fuscò ue-
nerentur.

Proderit hoc olim, quòd non mensura sepulcri
Ardua marmoreo surrexit pandere moles.

Pulueris exigui sparget non longa uetustas

Congeriem, bustumque cadet, mortique peribunt

Argumenta tua. ueniet felicior aetas,

Qua sit nulla fides saxum monstrantibus istud:

Atque erit Aegyptus populis fortasse nepotum

Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER IX.

AT non in Pharia manes iacuere fauilla,

Nec ciuis exiguus tantam cõpescuit umbram:

Profiluit busto, semiustaque mœbra relinquens,

Degeneretque; rogum sequitur cõuexa Tonantis.

Anima Pom-
peij ad cœ-
lum tran-
scendit ubique
deliciatur.

* absibus le-
gendum con-
tendit Sul-
pit. pro ab-
sidibus.

Qua niger astriferis connectitur* axibus aer:

Quodque patet terras inter, lunaeque meatus

Semidei manes habitant, quos ignea uirtus

Innocuos uita patientes aetheris imi

Fecit, et aeternos animam collegi in orbem.

Non illuc auro positi, nec nature sepulti

Perueniunt, illic postquam se lumine uero

Impleuit, stellasque uagas miratur, et astra

Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret

Nostri dies, risitque sui ludibria trunci.

Hinc super Emathiae campos, et signa cruenti

Cesaris, ac sparsas uoluit in aequore classes,

Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti

Sedit, et inuicti posuit se mente Catonis.

Bru tus.

Pompeii ani
ma terras è
cælo cõtem
platur.

Ille, ubi pendebant casus, dubiũque manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quantum comes isset in arma
Auspicijs raptus patriæ, ductũque Senatus.
At post Theſſalicas clades iam Pectore toto
Pompeianus erat: patriam tutore carentem
Excipit, & populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses:
Nec regnum cupiens geſit ciuilia bella,
Nec ſeruire timens: nil cauſa fecit in armis
Ipſe ſua: tota poſt Magni funera partes
Libertatis erant quas ne per littora fuſas
Colligeret rapido uictoria Caſaris actu,
Corcyra ſecreta petit, ac mille carinis
Abſtulit Emathia ſecum fragmenta ruinae.

Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus uictas arctaffe carinas?
Dorida tunc Maleam, & apertam Tanaron umbris,
Inde Cythera petit: Borea que urgente carinas
Creta fugit. Dicta legit cadentibus undis
Littora tunc auſum claſſi præcludere portus
Impulit, ac ſeuas meritum Phycunta rapinas
Sparsit: & hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palmure tuum. neque enim æquore tantum
Auſonio monumenta tenes: portus quietos
Teſtatur Libyæ Phrygio placuiſſe magiſtro.
Tum procul ex alto tendentes uela carinae
Ancipites tenuere animos. ſociosne malorum,
An uerberent hoſtes: præceps facit omne timendum
Victor. & in nulla non creditur eſſe carina.
Aſt ille puppes luctus, planctusq; ferebant,

Et

Et mala uel duri lacrymas motura Catonis.

Nam postquam frustra precibus Cornelia nauas
 Priuigni que fugam tenuit, ne fortè repulsus
 Littoribus Pharijs remicaret in æquora truncus,
 Ostendit que rogum non iusti flamma sepulcri:
 Ergo indigna sui (dixit) Fortuna marito
 Accendisse rogum gelidòsque effusa per artus
 Incubuisse uiro, laceròsque exurere crimes,
 Membra que dispersi pelago componere Magni?
 Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
 Osibus, & tepida uestes implere fauilla?
 Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
 In templis sparsura deum sine funeris ullo
 Ardet honore rogi: manus hoc Ægyptia forsan
 Obtulit officium graue manibus, O bene nudi
 Crassorum cineres: Pompeio contigit ignis
 Inuidia maiore deum, similisne malorum
 Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
 Coniugibus? nunquam n. plenas plangemus ad urnas?
 Quid porrò tumultus opus est? aut ulla requiris
 Instrumenta dolor? non toto pectore portas
 Impia Pompeiam? non unis hæret imago
 Visceribus? querat cineres uictura superstes.
 Nunc tamen hic, longè qui fulget luce maligna,
 Ignis, adhuc aliquid Phario de litore surgens
 Ostendit mihi, Magne, tui iam flamma resedit,
 Pompeiumque ferens uanescit Solis ad ortus
 Fumus. & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
 Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumpho
 Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
 Grator: elapsus felix de pectore Magnus:

Mos fuit cri-
 né euulsum
 in funere in
 rogo cõbu-
 rere.

Exclamatio.
 Corneliæ
 querelæ.

Magni Põp.
 cum Sexto
 fratre con-
 gressus.

Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
Non herere queror: crimen commendat arenas.

Linquere, si qua fides, Pelusia littora nolo.

Cornelia Tu pete bellorum casus, & signa per orbem

Sext. Pōpeij Sexte paterna moue: nanque hæc mandata reliquit

filium ad bel Pompeius uobis in nostra condita cura:

Ja, Pompeij Me cum fatali letho damnauerit hora,

mandato in- Excipite ô nati bellum ciuile, nec unquam

staurâda hor Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,

tatur. Caesaribus regnare uacet, uel scepra, uel urbes

Pompeij ver Libertate sua ualidas impellite fama

ba. Nominus has uobis parteis, hæc arma relinquo.

Inueniet classes quisquis Pompeius in undas

Venerit: & noster nullus non gentibus heres

Bella dabit: tantum indomitos. memoresque paterni

Iuris habete animos. uni parere decebit,

Si faciet partes pro libertate, Catoni.

Se promissa Exoluit tibi Magne fidem, mandata peregi.

seruasse Pōp. Insidie ualuerunt tuae, deceptaque uixi,

asserit Cor- Ne mihi commissis auferrem perfida uoces.

nelia. Iam nunc te per inane chaos, per Tartara coniux,

Si sunt ulla sequar: quam longo tradita letho

Incertum est: pœnas animæ uiuacis ab ipsa

Antè feram. potuit cernens tua uulnera, Magne,

Non fugere in mortem: planctu concussa peribit:

Effluet in lacrymas: nunquam ueniemus ad enses,

Aut laqueos, ut præcipites per inania iactus:

Turpe mori post te solo non posse dolore.

Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,

Cornelia ue- Decreuitque pati tenebras, puppisque cauernis

lar caput atra Delituit: seu iunque arctè compressa dolorem

ueste.

Perfruit

Perfruitur lacrymis, & amat pro coniuge luctum.
 Illam non fluctus, stridensque rudentibus Eurus
 Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor:
 Votâque sollicitis faciens contraria nautis,
 Composita in mortem iacuit, fauitque procellis.
 Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:
 Inde tenens pelagus, sed iam moderatior, Eurus
 In Libycas egit sedes, & castra Catonis.
 Tristis (ut in multo mens est presaga timore)
 Aspexit patrios comites à littore Magnus,
 Et fratrem, medias præcepit tunc fertur in undas:
 Dic ubi sit, germane, parens: stat summa caputque
 Orbis, an occidimus? Romanâque Magnus ad umbras
 Abstulit? Hæc fatur: quem contra talia frater,
 O felix, quem fors alias dispersit in oras,
 Quique nefas audis: oculos germane nocenteis
 Spectato genitore fero. non Cæsaris armis
 Occubuit, dignoque perii autore ruinae.
 Rege sub impuro Nilotica rura tenente
 Hospitij fretus superis, & munere tanto
 In proauos, cecidit donati uictima regni.
 Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris:
 Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
 Littore Niliaco socerum iam stare putavi.
 Sed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
 Affecere senis, quantum gestata per urbem
 Ora ducis, que transfixo sublimia pilo
 Vidimus: hæc fama est oculis uictoris iniqui
 Seruari scelerisque fidem que sisse tyrannum.
 Nam corpus Phariæ ne canes, auideq; uolueres
 Distulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis

Pompeij ca-
 put pilo fi-
 xum per vr-
 bê gestatū.

Soluerit, ignoro: quæcunque iniuria fati
 Abstulit hos artus, Superis hæc crimina dono:
 Magnus au- Seruata de parte queror. Cum talia Magnus
 dita patris Audisset: non in gemitus, lacrymâsque dolorem
 morte in Ae- Effudit, iustâque furens pietate profatur:
 gyptum na- Præcipitate rates è sicco littore nautæ,
 uigat. Classis in aduersos erumpat remige uentos:
 Ite duces mecum: nunquam ciuilius armis
 Tanta fuit merces inhumatos condere manes,
 Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni.
 Non ego Pelleas arces, adytis que relectum
 Mareotis pa- Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
 lus Ægyptia. Non mihi pyramidum tumulis euulsus Amasis,
 Atque alij reges Nilo torrente natabunt?
 Omnia dent poenas, nudo tibi Magne sepulcræ:
 Ægyptiorū Euoluam: busto iam numen gentibus Isin,
 numina. Et testum lino spargam per uulgus Osirim,
 Et sacer in Magni cineres mactabitur Apis,
 Suppositisque deis uram caput. Has mihi poenas
 Terra dabit: linquam uacuos cultoribus agros,
 Nec Nilus cui crescat, erit: solusque tenebis
 Ægyptum populis genitor, superisque fugatis.
 Dixerat, & classem seuas rapiebat in undas.
 Magni ira- Sed Cato laudatam iuuenis compefcuit iram.
 cundiam cō- Interea totis audito funere Magni
 pefcuit Cato. Littoribus sonuit percussus planctibus æther:
 Exemploque carens, & nulli cognitus æuo
 Luctus erat, mortem populos deslere potentis.
 Sed magis, ut uisa est lacrymis exhausta, solutas
 In uultus effusa comas Cornelia puppe
 Egrediens, & ursus geminato uerbere plangunt.

Ut primùm in socia peruenit littora terre,
 Collegit uestes, miserique insignia Magni,
 Armæque, & impressas auro, quas gesserat olim,
 Exuuias, pictis que togas, uelamina summo
 Ter conspecta Ioui, funestoque intulit igni.
 Ille fuit miseræ Magni cinis accipit omnis
 Exemplum pietas, & toto littore busta
 Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
 Sic ubi depastis submittere gramina campis,
 Et renouare parans hybernas Appulus herbas,
 Igne fouet terras, si nul & Garganus, & arua
 Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.

Cornelia ce
 notiphium
 Põpeio ex-
 truit.

Non tamen ad Magni peruënit gratius umbram,
 Omne quòd in superos audet conuicia uulgus,
 Pompeiùmque deus obicit, quam pauca Catonis
 Verba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
 Cuius obit (inquit) multo maioribus impar
 Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
 Cui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
 Libertate potens, & solus plebe parata
 Priuatus seruire sibi, rectorque Senatus,
 Sed regnantis erat, nil belli iure poposcit:
 Quæque dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
 Immodicas possedit opes: sed plura retentis
 Intulit: inuasit ferrum, sed ponere nõrat.
 Prætulit arma togæ: sed pacem armatus amauit.
 Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas,
 Casta domus, luxûque carens, corruptaque nunquam
 Fortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
 Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
 Olim nera fides Sylla Marioque receptis

M. Catonis
 ad Gn. Pom-
 peium filiam
 oratio.

Pompeij lau-
 des.

Libertatis

*Libertatis obit : Pompcio rebus adempto
Nunc & ficta perit : non iam regnare pudebit:
Nec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.*

Consolatio.

Ἰνὸμν.

*O felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
Et cui quærendos Pharium scelus obtulit enses:
Forsitan in soceri potuisses uiuere regno.
Scire mori, fors prima uiris, sed proxima cogi.
Et mihi, si fatis aliena in iura uenimus,
Da talem Fortuna iubam : non deprecor hosti
Seruari, dum me seruet ceruice recisa.*

*Vocibus his maior, quàm si Romana sonarent
Rostra ducis laudes, generosam uenit ad umbram
Mortis honos. fremit interea discordia uulgi,
Castrorum, bellique piget post funera Magni:
Cum Tarchon motus inuicendi signa Catonis
Sustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
Littus in extremum, tali Cato uoce notauit:*

Tarcontem
Cilicum du
cem notat
Cato.

*O nunquam pacate Cilix ! iterumne rapinas
Tendis in equoreas ? Magnum Fortuna remouit:
Iam pelago pirata redis. tum respicit omneis
In cætu, motuque uiros : quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem,*

Nos Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma,

Vnus ex
multitudine
pro cæteris
Catonem al
loquitur.

*Non belli ciuilis amor, partésque fauore
Fecimus. ille iacet, quem paci prætulit orbis,
Causaque nostra perit : patrios permittite penates,
Desertamque domum, dulcésquereuifere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnae,
Nec Pompeius erit ? perierunt tempora uite,
Mors eat in tutum : iustas sibi nostra senectus
Prospiciat flammæ bellum ciuile sepulcra*

Vix

Vix ducibus præstare potest. non barbara uictos
 Regna manent: non Armenium mihi sæua minatur,
 Aut Scythicum Fortuna iugum: sub iura togati
 Ciuis eo. quisquis Magno uiuente secundus,
 Hic mihi primus erit: sacris præstabitur umbris
 Summus honor: dominum, quem clades cogit, habebō.
 Nullum Magne ducem, te solum in bella secutus
 Post te fata sequar: neque enim sperare secunda
 Fas mihi, nec liceat: Fortuna cuncta tenentur
 Cesaris: Emathium sparsit uictoria ferrum.
 Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est,
 Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem,
 Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
 Quo fuerat uiuente fides si publica iura,
 Si semper patriam sequeris Cato. signa petimus
 Romanus quæ Consul habet. sic ille profatus
 Insiluit puppi, iuuenum comitante tumultu.
 Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis
 Indiga seruitij feruebat littore plebes:
 Erupere ducis sacro de pectore uoces,

Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus,
 Tu quoque pro dominis, & Pompeiana fuisti,
 Non Romana manus: quod non in regna laboras,
 Quod tibi, non ducibus uiuis, *moriensque, quod orbem
 Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
 Bella fugis, quærisque iugum ceruice uacante,
 Et nescis sine rege pati. nunc causa pericli
 Digna uiris, uestro potuit Pompeius abuti
 Sanguine: nunc patriæ iugulos ensesque negatis,
 Cum propè libertas. unum Fortuna reliquit
 Iam tribus è dominis. pudeat: plus regia Nili

Oburgatiua
 in turbâ Ca-
 tonis oratio
 acrimoniæ
 plena.
 *morerisq;

Cum contemtu incla-
mans eos acerbius in-
sectatur.

Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
Ite ò degeneres, Ptolæi munus, & arma
Spernite: quis uestras ulla putet esse nocenteis
Cæde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
Credet ab Emathijs primos fugisse Philippis.
Vadite securi: meruisti iudice uitam
Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
O famuli turpes, domini post fata prioris
Itis ad heredem. Cur non maiora mereri,
Quàm uitam, ueniámque libet? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolésque Metelli:
Ducite Pompeios: Ptolemæi uincite munus.
Nostra quoque inuiso quisquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit. sciet ista iuuentus
Ceruicis precio bene se mea signa secutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate:

Apri'ssima
cōparatio ab
apibus sum-
pta.
*tum si so-
nus incre-
pat
Hybla Sici-
lie oppidum
& mons iux-
ta.

Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quàm simul effætas inquant examina ceras, —
Atque oblita fæui non miscent nexibus alas,
Sed sibi quæque uolat, nec iam degustat amarum
Desidiosu thymum: * at Phrygij sonus ut crepat æris,
Attonite posuere fugam, studiúmque laboris
Florigeri repetunt, & sacri mellis amorem:
Gaudet in Hybleo securus gramine pastor
Diuitias seruasse case. Sic uoce Catonis
Inculcata uiris iusti patientia Martis.
Límque actu belli non doctas ferre quietem
Constituit mentes. scriéque agitare laborum.
Miles exer-
cetur.

Primum litoris miles lassatur arenis.
Proximus in muros, & moenia Cyrenarum

Est labor: exclusus nulla se uindicat ira:
 Pœnâque deuictis sola est uicisse Catonem.
 Inde peti placuit Libyci contermina Mauris
 Regna lubæ, sed iter medijs natura uetabat
 Syrtibus: has audax sperat sibi cedere uirtus.
 Syrtes uel primam mundo Natura figuram
 Cùm daret, in dubio pelagi, terræq; reliquit.
 Nam neque subsedit penitus, quò stagna profundi
 Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus:
 Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes.
 Aequora fracta uadis, abruptaque terra profundo,
 Et post multa sonant proiecti littora fluctus.
 Sic malè deseruit, nullòsque exegit in usus
 Hanc partem natura sui, uel plenior alto
 Olim Syrtis erat pelago, penitusque natabat:
 Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens,
 Aequora subduxit zonæ uicina peruste.
 Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat.
 Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
 Tellus Syrtis erit: nam iam breuis unda supernè
 Innatat, & latè periturum deficit æquor.
 Ut primùm remis actum mare protulit omne
 Classis onus, densis fremuit niger imbris Auster
 In sua regna sirens: tentatum clasisibus æquor
 Turbine* defendit, longèq; à Syrtibus undas
 Egit, & illato confregit littore pontum.
 Tum quarum recto deprendit carbasa malo
 Eripuit nautis, frustraque rudentibus ausis
 Vela negare Noto spatium uicere carine,
 Atque ultra proram tumuit sinus. omnia si quis
 Prouidus antennæ sufficit lintea summæ,

Iubam adit
 Cato exerci-
 tum petitu-
 rus.

Naturæ Syr-
 tis descriptio
 per digres-
 sionem.

*descendit
 legit Badius,
 quòd existi-
 met æquor
 esse nominã,
 di casus.

Vincitur,

Spondaicū Vincitur, & nudis auertitur armamentis.
 carmen. Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
 Tempestatis Et certo iactata mari, quæcunque leuata
 descriptio. Arboribus cæsis flatum effudere frementem.
 Abstulit hæc uentis liber contraria uoluens
 Aestus, & obnixum uictor detrusit in Austrum.
 Hæc uada destituunt, atque interrupta profundo
 Terra ferit puppes: dubiòque obnoxia fato
 Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
 Tunc magis impactus breuius mare, terræque sepe
 Obuia consurgens, quantum clisus ab Austro,
 Sepe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
 Eminet in tergo pelagi procul omnibus aruis
 Inuiolatus aqua, sicci iam pulueris agger.
 Stant miseri nauæ, terræque hærente carina
 Littora nulla uident, sic partem intercipit æquor.
 Pars ratum maior regimen, clauisquæ secuta est
 Tuta fuga, nauasque loci sortita peritos,
 Torpentem Tritonos adit illæsa paludem.

Triton flu. Hanc, ut fama, deus, quem toto litore pontus
 Africa ex Audit uenosa perstantem murmura concha,
 Tritonide Hanc & Pallas amat: patriòque è uertice nata
 palude erū- Terrarum primam Libyen (nam proxima cælo est,
 pens, à cu- Ut probat ipse calor) terigit: stagnique quieta
 aus nomine Vultus uidit aqua, posuitque in margine plantas,
 Pallas Tri- Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.
 tonis, siue
 Tritonia di- Quam iuxta Lethæis tacitus prælabitur amnis
 ca. Infernus, ut fama, trahens obliuia uenis:
 Arque insopiti quondam tutela draconis
 Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus,
 Inuidus, annofo qui famam derogat æno,

Qui Vates ad uera uocat. fuit aurea sylua,
 Diuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
 Virgineusque chorus nitidi custodia luci,
 Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
 Robora complexus rutilo curuata metallo.
 Abstulit arboribus pretium, nemorique laborem
 Alcides: passusque inopes sine pondere ramos
 Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
 His igitur depulsa locis, eiectaque classis
 Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas:
 Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
 Mansit. at impatiens uirtus herere Catonis
 Audet in ignota agmen comittere gentes,
 Armorum fidens, & terra cingere Syrtim.
 Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor.
 Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes:
 Ut neque sole uiam, nec duro frigore sauiam,
 Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:
 Atque ingressurus steriles sic fatur, arenas.

O quibus una salus placuit mea castra secutis
 Indomita ceruice mori, componite mentes
 Ad magnum uirtutis opus, summôsque labores.
 Vadimus in campos steriles, exustaque mundi,
 Quâ nimius Titan, & rare in fontibus undæ,
 Siccâque lethiferis squalent serpentibus arua,
 Durum iter, ad leges, patriæq; ruentis amorem
 Per mediam Libyen ueniant, atque inuia tentent,
 Si quibus in nullo positum est euadere uoto,
 Si quibus ire sat est. Neque enim mihi fallere quenquam
 Est animus, tectoque metu perducere uulgus.
 Ii mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,

p

Qui

Hesperidū
 ortus mâla
 aurea prote-
 rens, quæ per
 uigili dra-
 cone inter-
 empto, Her-
 cules fustu-
 lit.
 Erustæ peri-
 phrasîs.

Militum ani-
 mos cato eri-
 git ad deser-
 torum Li-
 byens peri-
 cula, quæ
 peragraturi
 sunt, constan-
 ter ferenda.

Qui me teste pati, uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumque putant. at qui sponfore salutis
Miles eget, capiturque animæ dulcedine, uadat

Catonis à Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Cæsare me- Ingrediar, primusque gradus in puluere ponam,
tus maximus. Me calor æthereus feriat, mihi plena ueneno

Occurrat serpens, fatòque pericula uestra
Prætentate meo: sicut, quicumque bibentem,
Viderit: aut umbras nemorum quicumque petentem,
Aestuet: aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam. serpens, sitis, ardor, arena,

Sententiæ hu-
ius meminit
Plato lib. 2.
de rep.

Dulcia uirtuti: Gaudet patientia duris.
Lætius est, quoties magno sibi constat, honestum.
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Ut deceat fugisse uiros. Sic ille pauenteis
Incendit uirtute animos, & amore laborum,
Irreducemque uiam deserto limite carpit:
Et sacrum paruo nomen clausura sepulcro
Inuasit Libyæ securi fata Catonis.

Tertia pars rerum Libyæ, si credere famæ
Cuncta uelis: at si uentos cælumque sequaris,
Pars erit Europæ. nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt:
Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu
Oceano fecere locum: sed maior in unam
Orbis abit Asiam, nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistrum
Contingens, dextrumque Noti descendit in ortus,
Eurum sola tenens, Libyæ quod fertile terræ est,
Vergit in occasus: sed & hæc non fontibus ullis

clausur

Soluitur: Arctos raris Aquilonibus imbres
 Accipit, & nostris reficit suarura serenis.
 In nullas uitiatur opes, non ære, nec auro
 Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
 Sed penitus terra est. tantum Maurusia genti
 Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum:
 Sed * citri contenta comis uiuebat, & umbra.
 In nemus ignotum nostræ uenère secures:
 Extremoque epulas, mensasque petiuimus orbe.

At quæcunque uagam Syrtim complectitur ora
 Sub nimio porrecta die, uicina perusti
 Aetheris, exurit messes, & puluere Bacchum
 Enecat, & nulla putris radice tenetur.
 Temperies uitalis abest: & nulla sub illa
 Cura Iouis terra est: Natura deside torpet
 Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
 Hoc tam segne solum raras tamen exerit herbas,
 Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
 Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
 Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
 Imminet, & nulla portus tangente carina,
 Nouit opes: sic cum toto commercia mundo
 Naufragijs Nasamones habent. hâc ire Catonem
 Dura iubet uirtus. illic secura iuuentus
 Ventorum, nullasque timens tellure procellas,
 Aequoreos est passa metus. nam littore sicco,
 Quam pelago, Syrtis uiolentius excipit Austrum,
 Et terra magis ille nocens: non montibus ortum
 Aduersis frangit Libya, scopulisque repulsum
 Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras:
 Nec ruit in syluas, annosaque robora torquens

Mauritania
 pars Libyæ
 ferax, non ta
 menybique.
 * arboris o-
 doriferæ.

Nasamones
 Libyæ popu
 laniū Syr-
 tibus inuo-
 lutarum spo-
 liatores & vi-
 uetes raptō.

Ventorum
 impetus.

Lassatur : patet omne solum , libèrque meatu
 Aeoliam rabiem totis exercet arenis :

Et non imbriferam contorto puluere nubem

*id est sum- Inflexum uiolentus agit : pars plurima terræ
 micate nun- Tollitur, & nunquam *resoluto uertice pendet.
 quam dissi- Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
 patâ. Discussâsque domos : uolitantque à culmine raptæ

Detecto Garamante case. non aliùs ignis

Tanta ven- Raptæ uehit : quantùmque licet consurgere fumo,
 torû impetu Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.

exoritur in- Tum quoque Romanum solito uiolentiùs agmen

festatio , vt Aggreditur, nullûsque potest consistere miles,

nullûs de Ca Instabilis raptis etiam quas calcât arenis.

tonis exerci Concuteret terras, orbemque à sede moueret,

tu stabili ve Si solida Libyæ compage, & pondere duro

stigio consi- Clauderet exesis Austrum scopulosa cauernis.

stere possit. Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,

Auster, ven- Nusquam luctando stabilis manet : imâque tellus

tus in Lybia Stat, quia summa fugit. galeas, & scuta uirorum,

impetuosis Pilâque contorsit uiolento spiritus actu,

simus , cur Intentûsque tulit magni per inania cœli.

rotam ter- Illud in externa forsân, longèque remota

ram non ra- Prodigium tellure fuit : delapsâque cœlo

piat. Arma timent Gentes, hominûmque erepta lacertis

Ancile scutû A superis demissâ putant, sic illa profectò

breue , ex Sacrificio cecidère Numæ, quæ lecta iuuentus

utroque la- Patritia ceruice mouet : spoliauerat Auster

tere recisum Aut Borcas populos ancilia nostra ferentes.

quod regnâ- Sic orbem torquente Noto Romana iuuentus

te Numa, cœ Procubuit, timuitque rapi, constrinxit amictus,

lo decedit. Inferuitque manus terræ : nec pondere solo,

Vide Ouid.
 fast.3.

Sed

Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
 Qui super ingentis cumulos inuoluit arenæ,
 Atque operit tellure uiros uix tollere miles
 Membra ualet, multo congestu pulueris hærens.
 Alligat & stantes affusæ magnus arena
 Agger, & immoti terra surgente tenentur.
 Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
 Effuditque procul miranda sorte malorum.
 Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
 Iamque iter omne latet: nec sunt discrimina terræ
 Vlla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ.
 Sideribus nouere uias: nec sidera tota
 Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
 Multaque deuexo terrarum margine celat.

Vtq; calor soluit, quem torserat æra uentus,
 Incensusque dies, iam mundi spissior ignis,
 Iam plagâ, quam nullam Superi mortalibus ultra
 A medio fecere diæ, calcatur, & humor
 In Noton omnis abit: manant sudoribus artus:
 Arent ora siti: conspecta est parua maligna
 Unda procul uena: quam uix è puluere miles
 * Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
 Porrexitque duci, squalebant puluere fauces
 Cunctorum: minimumque tenens dux ipse liquoris
 Inuidiosus erat, mène, inquit, degener unum
 Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
 Usque adeo mollis, primis que caloribus impar
 Sum uisus? quanto pœna tu dignior ista,
 Qui populo sitiente bibas! sic concitus ira
 Excussit galeam suffecitque omnibus unda.

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum

* Corripies
 patulum ga
 læ confudit

Idem fecisse
 Alexander
 Macedo di
 citur.

Iouis Ham- Inculti Garamentes habent : stat corniger illic
 monis tem- Iuppiter, ut memorant, sed non aut fulmina uibrans
 plū ad quod Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
 tandem Ca- Non illic Libyæ posuerunt diuitia gentes
 to cum exer- Templa : nec Eois splendent donaria gemmis.

Quamuis Aethiopum populis, Arabumque beatis
 Gentibus, atque Indis unus sit Iuppiter Ammon:
 Pauper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
 Diuitijs delubra tenens : morūque priorum
 Numen Romano templum defendit ab auro.
 Esse locis superostatur Sylua per omnem
 Sola uirens Libyen. nam quicquid puluere sicco

Berenicis &
 Leptis, Li-
 byæ vrbes.

Separat ardentem tepida Berenicida Lepti,
 Ignorat frondes : solus nemus abstulit Ammon.
 Sylvarum fons causa, loco qui putria terre
 Alligat, & domitas unda connectit arenas.

Astrologia
 ratio & si-
 gnorum Zo-
 diaci.

Hic quoque nil obstat Phœbo, cum cardine summo
 Stat librata dies : truncum uix protegit arbor:
 Tans breuis in medium radijs compellitur umbra.
 Deprehensum est hunc esse locum, quæ circulus alti
 Solstitij medium signorum percutit orbem.
 Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
 Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
 Aut Astræa iubet lentos descendere Pisces.
 Par geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens
 Humidus Aegoceros : nec plus Leo tollitur Vrna.
 At tibi, quæcunque es Libyco gens igne dirempta,
 In Noton umbra cadit, que nobis exit in Arcton.
 Te segnis Cynosura subit : tu sicca profundo
 Mergi plaustra putas : nullūque in uertice summo
 Sidus habes immune maris, procul axis uterque est,

Et

Et fuga signorum medio rapit omnia caelo.

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
 Cornigerique Iouis monitu noua fata petebant:
 Sed Latio cessere duci: comitesque Catonem
 Orant, exploret Libycum memorata per orbem
 Numina, de fama tam longi iudicet æui.
 Maximus hortator scrutandi uoce deorum
 Euentus Labienus erat. Sors obtulit, inquit,
 Et fortuna uie, tam magni numinis ora,
 Consiliūque dei: tanto duce possumus uti
 Per Syrtes, bellique datos cognoscere casus.
 Nam cui crediderim Superos arcana daturus,
 Diciturōsque magis, quam sancto uera Catoni?
 Certè uita tibi semper directa supernas
 Ad leges, sequerisque deum: datur ecce loquendi
 Cum Ioue libertas: inquire in fata nefandi
 Cesaris, et patrie uenturos excute mores:
 Iure suo populis uti, legūque licebit,
 An bellum ciuile perit, tua pectora sacra
 Voce reple: duræ semper uirtutis amator,
 Quere quid est uirtus, et posse exemplar honesti.

Ille deo plenus, tacita quem mente gerebat,
 Effudit dignas adytis è pectore uoces.
 Quid queri Labiene iubes? an liber in armis
 Occubuisse uelim potius, quam regna uidere?
 An sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
 An noceat uis ulla bono? Fortunæque perdat
 Opposita uirtute minas? laudandæque uelle
 Sit satis, et nunquam successu crescat honestum?
 Scimus, et hoc nobis non altius inseret Ammon.
 Hæremus cuncti superis, temploque tacente

Milites, sed
 in primis La
 bienus, Ca
 tonem hor
 tantur, uti Li
 byca numi
 na, Iouisque
 Ammoniscō
 fulat oracu
 lum.

Cato ad La
 bienum.

Nil agimus nisi sponte dei: non uocibus ullis
 Numen eget: dixitque semel nascentibus autor
 Quicquid scire licet: sterileis nec legit arenas,
 Ut caneret paucis, mersitque hoc puluere uerum:
 Estq; dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
 Et coelum, & uirtus. Superos quid quærimus ultra?
 Iuppiter est quodcunque uides, quocunque moueris.
 Sortilegis egeant dubij, sempërque futuris
 Casibus ancipites: me non oracula certum,
 Sed mors certa facit: pauido, fortique cadendum est.
 Hoc satis est dixisse Iouem. Sic ille profatur:
 Seruatâque fide templi discedit ab aris,
 Non exploratum populis Ammonæ relinquens.

Ipse manu sua pila gerens præcedit anbeli
 Militis ora pedes: monstrat tolerare labores,
 Non iubet: & nulla uehitur ceruice supinus,
 Carpentone sedens somni parcissimus ipse est,
 Ultimus haustor aquæ: cum tandem fonte reperto
 Indiga cogatur latices potare iuuentus,
 Stat dum lixa bibat. Si ueris magna paratur
 Fama bonis, & si successu nuda remoto
 Inspicitur Virtus, quicquid laudamus in ullo
 Maiorum, fortuna fuit. quis Marte secundo,
 Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
 Hunc ego per Syrtes, Libyêsque extrema triumphum
 Ducere maluerim, quàm ter Capitolia curru
 Scandere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
 Ecce parens uerus patriæ, dignissimus aris
 Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
 Et quem, si steteris unquam ceruice soluta,
 Hunc olim factura decum. Iam spissior ignis

Catonis in
 obediendis peri-
 culis fortitu-
 do.

apostrophe
 ad Roma-
 os.

Et plaga, qua nullam Superi mortalibus ultra
 A medio fecere die: calcatur, & unda
 Rarior, inuentus medijs fons unus arenis
 Largus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
 Vix capiente loco. stabant in margine siccæ
 Aspides, in medijs sitiebant Dipsades undis.

Dipfas ser-
 pentis genus
 viperæ simi-
 le.

Ductor, ut aspexit perituros fonte relicto,
 Alloquitur: Vana specie conterrite lethi
 Ne dubita miles tutos haurire liquores:
 Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:
 Morfu uirus habent, & fatum in dente mimantur:
 Pocula morte carent. Dixit: dubiûmque uenenum
 Haufit: & in tota Libyes fons unus arena
 Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
 Cur Libycus tantis* exundet pestibus aër
 Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
 Miscuerit Natura sôlo, non cura, labôrque
 Noster scire ualet: nisi quòd uulgata per orbem
 Fabula pro uera decepit secula causa.

*exudet

Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
 Accipit Oceanum demisso sole calentem,
 Squalebant latè Phorcynidos arua Meduse,
 Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
 Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
 Hoc primum natura nocens in corpore seuas
 Eduxit pestes: illis è faucibus angues
 Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
 Fœminæ qui more comæ per terga soluti,
 Ipsa flagellabant gaudentis colla Meduse.
 Surgunt aduersa iubrectæ fronte colubræ,
 Vipereûmque fluit de pexo crine uenenum.

Medusæ fa-
 bula.

Cur serpen-
 tibus abun-
 det Libya.

Hoc habet infelix cunctis impunè Medusa:
 Quòd spectare licet. nam rictus, or àque monstri
 Quis timuit? quem, qui recto se lumine uidit,
 Passa Medusa mori est: rapuit dubitantia fàta,
 Præuenitque metus: anima periere retenta
 Membra, nec emissæ riguere sub ossibus umbrae. +
 Eumenidum crimes solos mouere furores:
 Cerberus Orphæo leniuit sibila cantu.
 Amphitryoniades uidit, cum uinceret Hydræ:
 Hoc monstrum, timuit genitor, numénque secundum
 Phorcus aquis, Cetoque parens, ipsæq; sorores
 Gorgones: hoc potuit cælo pelagóque mimari
 Torporem insolitum, mundóque abducere terram.
 E' cælo uolucres subito cum pondere lapsæ:
 In scopulis hæserè feræ: uicina colentes
 Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
 Nullum animal uisus patiens, ipsique retrorsum
 Effusi facièm uitabant Gorgonis angues.
 Illa sub Hesperijs stantem Titana columnis
 In cautes Atlanta dedit: cæloque timente,
 Olim Phlegræos stantes serpente gigantes,
 Erexit montes, bellumque immane deorum
 Pallados in medio confecit pectore Gorgon.

Gigantes,
 Medusæ con-
 specto capi-
 te, in montes
 conuersi.

Quò postquam partu Danaës, & diuite nimbo
 Ortum Parrhasiæ uexerunt Perseæ pennæ
 Arcados autoris citharæ, liquidæq; palæstræ,
 Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
 Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
 A' Ioue dilectæ fuso custode iuuençæ:
 Auxilium uolucris Pallas tulit innuba fratri
 Pacta caput monstri, terræq; in fine Libysse

Harpe, in-
 curuus Mer-
 curij gladius.

Perseæ

Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
 Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu:
 Et clypeum leuæ fuluo dedit ære nitentem,
 In quo saxificam iussit spectare Medusam,
 Quam sopor eternam tracturus morte quietem
 Obruit haud totam: uigilat pars magna comarum,
 Defenduntque caput protenti crinibus hydri:
 Pars iacet in medios uultus, oculique tenebras.
 Ipsa regit trepidum Pallas: dextrâque tremente
 Perseos, auersi Cyllenida dirigit Harpen,
 Lata colubriferi rumpens confinia colli.
 Quos habuit uultus * hamati uulnere ferri
 Casa caput Gorgon! quanto spirasse ueneno
 Ora reat! quantumque oculos effundere mortis!
 Nec Pallas spectare potest: uultusque gelassent
 Perseos aduersi, si non Tritonia densos
 Sparsisset crimes, texissetque ora colubris.

Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit
 Ille quidem pensabat iter, propiusque secabat
 Aethera. si medias Europæ ascenderet urbes,
 Pallas frugiferas iussit non ledereterras,
 Et parci populis. Quis enim non præpete tanto
 Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
 Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
 Syderibus, Phœbûque uacat. premit orbita solis,
 Exuritque solum: nec terra celsior ulla
 Nox cadit in cœlum, lunæq; meatibus obstat,
 Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
 Signa, nec in Borean. aut in Noton effugit umbram.
 Illa tamen sterilis tellus, fecundâque nulli
 Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ

Gorgonis à
 truculentia
 dicitur.

*lunati

Medusæ ca-
 put obtrun-
 cauit Perseus
 Mercurij ta-
 laribus acce-
 ptis.

Enallage uer-
 borum.

Concip

Concipiunt, dirósque ferro de sanguine rores,
Quos calor adiuvit, putrique incoxit arena.

Hic quæ prima caput mouit de pulvere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Nilóque tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur

Epiphone-
ma.

Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens Hæmorrhoidis explicat orbes:
Natus & ambigæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractique uia fumante Chelydri:
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.

Serpentum
varia gene-
ra.

Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.
Concolor exustis, atque indiscretus arenis
Ammodites: spinæque uagi torquente Cerastræ:

Cerastræ cor-
pora habent
quadrigemi-
na, quorum
motu sollici-
tant ad se
aues. Plin. li.
8. ca. 23.

Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas: & torrida Dipsas:
Et grauis in geminum uergens caput Amphisibæna?
Et Natrrix uiolator aque, iaculique uolucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas:

Basiliscus re-
liquos fer-
pentes sibilo
iugat.

Oræque distendens auidus spumantia Præster:
Ossæque dissoluens cum corpore tabificus Seps.
Sibilæque effundens cunctas terrentia pestes,
Ante uenena nocens, latè sibi submouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,

Pestiferos

Pestiferos ardens facit Africa. ducitis altum
 Aëra cum pennis, armentaque tota secuti
 Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros.
 Nec tutus spatio est Elephas: datis omnia leto:
 Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.

Has inter pestes duro Cato milite siccum
 Emetitur iter: tot tristia fata suorum,
 Insolitâsque uidet paruo cum uulnere mortes.
 Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
 Torta caput retro Dipsas calcata momordit.
 Vix dolor, aut sensus dentis fuit: ipsaque leti
 Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
 Ecce subit uirus tacitum, carpitque medullas
 Ignis edax, calidâque incendit uiscera tabe.
 Ebibit humorem circum uitalia fusum
 Pestis, et in sicco linguam torrere palato
 Cœpit defessos iret qui sudor in artus
 Non fuit, atque oculos lacrymarum uena refugit.
 Non decus imperij, non mœsti iura Catonis
 Ardentem tenuère uirum, quin spargere signa
 Auderet, totusque furcens exquireret agris,
 Quas poscebat aquas, sitiens in corde uenenum.
 Ille uel in Tanaim missus, Rhodanumque, Padumque
 Arderet, Nilumque bibens per rura uagantem.
 Acceßit morti Libyæ, fatique minorem
 Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
 Scrutatur uenas penitus squalentis arena:
 Nunc redit ad Syrtes et fluctus accipit ore:
 Aequoreusque placet, sed non * et sufficit humor.
 Nec sentit fatique genus, mortemque ueneni:
 Sed putat esse sitim: ferroque aperire tumentes

Draconum
 feritas.

Ad Catonem
 redit.

Aulum signi
 ferum mili-
 tem mordi-
 cus Dipsas
 inuadit.

Subita vene-
 ni vis, natu-
 ræq; descri-
 ptio.

* sibi

Sustinuit

Sustinuit uenas, atque os implere cruore.

Iussit signa rapi prope Cato : dicere nulli
Permissum est hoc posse firim. sed tristior illa
Mors erat ante oculos : misericque in crure Sabelli

Seps, paruus
serpens, ex
cuius icu
membra per-
cussa putre-
scunt. Plin.
lib. 29.

Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloque affixit arenis.
Parua modò serpens, sed qua non ulla cruenta
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit raptâ cutis, pallentiâque ossa retexit.

Iamque sinu laxo nudum est sine corpore uulau:
Membra natant sanie, suræ fluxère, sine ullo
Tegmine poples erat. femorum quoque musculus omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe.
Disiluit stringens uterum membrana, fluuntque
Viscera : nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras : seuum sed membra uenenum
Decoquit : in minimum mors contrahit omnia uirus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauümque
Pectus, & abstrusum fibris uitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis : natura profana
Morte patet : manant humeri, fortesque lacerti:
Colla, caputque fluunt. calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.
Parua loquor, corpus sanie stillasse perustum:
Hoc & flamma potest. sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putresque secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi uestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
Ecce subit facies leto diuersa fluenti.
Nasidium Marsi cultorem torridus agri.

Percussit

Percussit Præster .illi rubor igneus ora
 Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
 Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior:
 Humanumque egressa modum super omnia membra
 Efflatur sanies, latè tollente ueneno,
 Ipse latet penitus congesto corpore morsus.
 Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
 Spumeus accenso non sic exundat aheno
 Vndarum cumulus: nec tanto carbasa Coro
 Curuauere sinus. tumidos iam non capit artus
 Informis globus, & confuso pondere truncus
 Intactum uolucrum rostris, epulisque daturum
 Haud impunè feris, non ausi tradere busto:
 Nondum stante modo crescens sugère cadauer.

Præster, ser-
 pētis genus,
 alio nomine
 Dipsas.

Similitudo.

Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
 Impresit dentes Hæmorrhoidis aspera Tullo
 Magnanimo iuueni, miratorique Catonis.
 Utq; solet pariter totis se effundere signis
 Corycij pressura croci: sic omnia membra
 Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
 Sanguis erant lacrymæ: quæcunque foramina nouit
 Humor, ab ijs largus manat cruor: ora redundant,
 Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
 Membra fluunt uenis: totum est pro uulnere corpus.

Hæmorrhoi-
 dis morsu
 sanguis om-
 nis effluit è
 corpore. Pli.
 lib 23.
 Corycius,
 Sicilia op-
 pidum.

At tibi Leue miser fixus præcordia pressit
 Niliaca serpente cruor: nullòque dolore
 Testatus morsus subita caligine mortem
 Accipis, & Stygias somno descendis ad umbras.
 Non tam ueloci corrumpunt pocula letho,
 Stipite quæ diro uirgas mentita Sabæas
 Toxicæ fatilegi carpunt matura Sabai.

similitudo.

Ecce

*de

Ecce procul seuis sterilis* se robore trunci
 Torfit, & immisit (Iaculum uocat Africa) serpens:
 Perque caput Pauli transfactaque tempora fugit.

Iaculi serpē-
 tis natura &
 celeritas. Pli.
 lib. 8. ca. 23.

Nil ibi uirus agit: rapuit cum uulnere fatum.
 Depreſsum eſt, quæ ſunda rotat, quàm lenta uolarent,
 Quàm ſegnīs Scythica ſtrideret arundinis aër.

Quid prodeſt miſeri Baſiliſcus cuſpide Murri
 Tranſfactus? uelox currit per tela uenenum,
 Inuaditque manum: quam protinus ille reſecto
 Enſe ferit, totòque ſimul demittit ab armo:
 Exemplarque ſui ſpectans miſerabile leſi
 Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
 Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?

De Scorpio
 nis natura,
 vide Pli. li.
 II. ca. 25.

Solpuga for-
 micarum ge-
 nus. Pli. lib.
 8. cap. 29.

Ille minax nodis, & reſto uerberare ſæuus,
 Teſte tulit cælo uicti decus Orionis.

Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?
 Et tibi dant Stygiæ ius in ſua fila ſorores.

Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
 Suſpecta eſt miſeris in qua tellure iacebant.

Nam neque congeſtæ ſtruxere cubilia frondes,
 Nec culmis creuere tori: ſed corpora fatiſ
 Expoſiti uoluuntur humo, calidòque uapore
 Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes:
 Innocuòsque diu rictus torpente ueneno
 Inter membra fouent: nec quæ menſura uiarum,
 Quisue modus nòrunt, cælo duce, ſæpe querentes.
 Reddite dij, clamant, miſeris, quæ fugimus arma:
 Reddite Theſſaliam. patimur cur ſegnìa fata
 In gladios iurata manus? pro Cæſare pugnant
 Diſſades, & peragunt ciuilia bella Ceraſtæ.
 Ire libet quæ Zona rubens, atque axis inuſtus

Solis

Solis equis: iuuat ætherijs adscribere causis
 Quòd peream, cœloque mori nil Africa de te,
 Nec de te Natura queror: tot monstra ferentem,
 Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem:
 Impatiensque solum Cereris cultore negato
 Damnasti, atque homines uoluisti deesse uenenis.
 In loca serpentum nos uenimus: accipe pœnas
 Tu quisquis superùm commercia nostra perosus,
 Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus oram
 Abrumpens, medio posuisti limite mortes.

Per secreta tui bellum ciuile recessus
 Vadit: & arcani miles tibi conscius orbis
 Claustra petit mundi. forsun maiora supersunt
 Ingressis. coeunt ignes stridentibus undis,
 Et premitur natura poli: sed longius ista
 Nulla iacet tellus. quàm fama cognita nobis
 Tristia regna iube. queremus forsitan ista
 Serpentum terras: habet hoc solatia cœlum:
 Viuit adhuc aliquid. patriæ non arua requiro,
 Europ. inque alios soles Asiàmque uidentem.
 Quate parte poli. qua te tellure reliqui
 Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
 Exigant uia legem conuertimus anni?
 Imus in aduersis axes: euoluimur orbem:
 Terga damus ferienda Noto nunc forsitan ipsa est
 Sub pedibus iam Roma meis. solatia fari
 Hæc petimus: ueniant hostes, Cæsârque sequatur
 Quà fugimus. sic dura suos patientia questus
 Exonerat: cogitant' os tolerare labores
 summa ductis uirtus qui nuda fessus arena
 Excubat, atque omni fortunam prouocat hora.

Catonis
 laus.

Omni^{bus} unus adest fati^s: quocunq^{ue} uocatus
 Aduolat, atque ingens meritum, maiusq^{ue} salute
 Contulit in lethum uires: puduitque gementem
 Illo teste mori. quod ius habuisset in ipsum
 Vlla lues? casus alieno pectore uincit,
 Spectatorque docet magnos nil posse dolores.

Vix miseris serum tanto lassata periclo

Populi Li-
 bye qui mor-
 fibus serpen-
 tum meden-
 tur.

Auxilium fortuna dedit. gens unica terras
 Incolit à seuo serpentum innoxia morsu
 Marmaridæ, Psylli: par lingua potentibus herbis:
 Ipse cruor tutus, nullumque admittere uirus
 Vel cantu cessante, potest. Natura locorum
 Iussit ut immunes misti serpentibus essent.

Psyllorum
 mos in pro-
 bandavxorū
 pudicitia.

Profuit in medijs sedem posuisse uenenis.
 Pax illis cum morte data est. fiducia tan-^{to} est
 Sanguinis: in terram paruus cum decidit infans,
 Nequa sit externæ Veneris mistura timentes,
 Letifica dubios explorant aspide partus.
 Vtq^{ue} Iouis uolucer, calido cum protulit ouo
 Implumes natos, solis conuertit in ortus:
 Qui potuere pati radios, & lumine recto
 Sustinuere diem cœli, seruantur in usus,
 Qui Phœbo cessere, iacent: sic pignora gentis
 Psyllus habet: si quis tactos non horruit angues,
 Si quis donatis lusit serpentibus infans.

Nec solum gens illa sua contenta salute,

Cato Psyllos
 secum ducit.

Excubat hospitibus, contraque nocentia monstra
 Psyllus adest populis. qui tunc Romana secutus
 Signa, simul iussit statui tentoria ductor,
 Primum quas ualli spatium comprehendit arenas
 Expurgat cantu, uerbisque fugantibus angues

Vltima castrorum medicatus circuit ignis.
 Hic ebulum stridet, peregrinâque galbana sudant,
 Et thamarix non lata comis, Eoâque costos,
 Et panacea potens, & Thessala centauræa:
 Peucedanumque sonat flammis, Erycinâque tapsos,
 Et larices, fumoque grauem serpentibus urunt
 Abrotanum, & longè nascentis cornua cerui.
 Sic nox tuta uiris. at si quis peste diurna
 Fata trahit, tunc sunt magica miracula gentis,
 Psyllorumque ingens & rapti pugna ueneni,
 Nam primum tacta designat membra salua,
 Quæ cohibet uirus, retinetque in uulnere pestem.
 Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
 Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
 Vulneris, haud minimum patiuntur fata tacere.
 Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
 Excantata perit, sed si quod tardius * exit
 Virus, & elicitedum, iussumque exire repugnat:
 Tunc superincumbens pallentia uulnera lambit,
 Ore uenena trahens, & siccat dentibus artus,
 Extractamque tenens gelido de corpore mortem
 Expuit: & cuius morsus superauerit anguis,
 Iam promptum Psyllis uel gustu nosse ueneni
 Hoc igitur melior tandem Romana iuuentus
 Auxilio, latè squalentibus errat in aruis.
 Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta
 Vidit areniuagum surgens fugiensque Catone.
 Iamque illis magis, atque magis durefcere uulnus
 Cœpit, & in terram Libyæ spissata redire.
 Iamque procul nemorum rare se attollere frondes:
 Surgere congesto non culta mapalia culmo.

Pharmaca
aduersus ser-
pentes op-
tima.

* audit.

Plutarc. in vi-
ta M. Cato-
nis.

Quanta dedit miseris melioris gaudia terra,
 Cum primum seuos contra uidere leones?
 Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
 Exegere hyemem nimbis, flammisque carentem.

Ad Cæsarem
 dicit, qui
 post victo-
 riam, Pom-
 peium inse-
 cutus est.

Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
 Cætera curarum proiecit pondera, soli
 intentus genero: cuius uestigia frustra
 Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
 Thraciisq; legit fauces, & amore notatum
 Aequor, & Eros lacrymoso littore turres,

Helesponti
 periphraſis.

Quæ pelago nomen Nepheliciæ abstulit Helle.
 Non Asiam breuioris aquæ diſterminat usquam
 Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto

Bizantium,
 Thraciæ op-
 pidū, hodie
 Constanti-
 nopolis.

Pontus, & ostriferam dirimat Chalcedona cursu,
 Euxinumque ferens paruo ruat ore Propontis.

Achillis se
 pulchrum in
 Rhæteo mō
 ge.

Sigæisq; petit famæ mirator arenas,
 Et Simoëntis aquas, & Graio nobile busto

Rhætion, & multum debentes uatibus umbras.
 Circuit exustæ nomen memorabile Troiæ,

Magnâque Phœbæi querit uestigia muri.
 Iam syluæ steriles, & putres robore trunci
 Assaraci præbère domos, & templa deorum
 Iam lassa radice tenent: ac tota teguntur
 Pergamæ dametis: etiam periêre ruinæ.

Hesione, La-
 omedôtis fi-
 lia.

Aspicit Hesiones scopulos, syluâsque latentes
 Anchisæ thalamos, quo iudex sederit antro:
 Vnde pæter raptus cælo: quo uertice Nais
 Lusit Oenone: nullum est sine nomine saxum.

Inscius in sicco serpentem puluere riuum
 Transferat, qui Xanthus erat: securus in alto
 Gramine ponebat gressus: Phryx incola manes

Hector

Hectorcos calcare uetat. discussa iacebant —
 Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri. —
 Hectoreas, monstrator ait, non respicis aras? —
 O sacer, & magnus uatum labor, omnia fato —
 Eripis, & populis donas mortalibus æuam.
 Inuidia sacræ Cesar ne tangere famæ: —
 Nam si quid Latijs fas est promittere Musis, —
 Quantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
 Venturi me, teque legent: Pharsalia nostra
 Viuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo. —

Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
 Erexit subitas congestu cespitis aras,
 Votique turicremos non irrita fudit in ignes.
 Dij cinerum, Phrygias colitis quicumque ruinas,
 Aeneæq; mei, quos nunc Laumia sedes
 Seruat & Alba lares, & quorum lucet in aris
 Ignis adhuc Phrygius, nullique aspectu uirorum
 Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
 Gentis Iulæ uestris clarissimus aris
 Dat pia tura nepos, & uos in sede priori
 Rite uocat: date felices in cætera cursus:
 Restituam populos: grata uice moenia reddent
 Ausonide Phrygibus, Romanique Pergama surgent.
 Sic fatus, repetit classes, & tota secundis
 Vela dedit Corus, auidusque urgente procella
 Iliacas pensare moras, Asiâque potentem
 Præuehitur, pelagôque Rhodon spumante relinquit.
 Septima nox Zephyro nunquam * laxante rudentes
 Ostendit Pharijs Aegyptia littora flammis.
 Sed prius orta dies nocturnam lampada textit,
 Quam tutas intraret aquas. ibi plena tumultu

Exclamatio
 in poetarum
 opera tantū
 habentia ro-
 boris, ut que
 mortalia sūt
 immortalia
 faciant.

* lassante

Cesar septē
 diebus pro-
 spero vento-
 rum flatu è
 Troia nauig-
 ans Aegy-
 ptum perue-
 nit.

Littora, et incerto turbatas murmure uoces
 Accipit: ac dubijs ueritus se credere regnis
 Abstiniuit tellure rates. sed dira satelles
 Regis dona ferens, medium prouectus in æquor,
 Colla gerit Magni Phario uelamine tecta:

Pompeij ca-
 put aduen-
 tanti Cæsari
 offertur.

Ac prius infanda commendat crimina uoce.
 Terrarum domitor, Romanæ maximè gentis,
 Et, quod adhuc nescis, genero secure perempto,
 Rex tibi Pellæus terræ, pelagique labores
 Donat, et Emathijs quod solum defuit aruis,
 Exhibet: absenti bellum ciuile peractum est.
 Theffalicas Magnus querens reparare ruinas,
 Ense iacet nostro: tanto te pignore Cæsar
 Eminus: hoc tecum percussum est sanguine fœdus.
 Accipe regna Phari nullo quesita cruore:
 Accipe Niliaci ius gurgitis: accipe quicquid
 Pro Magni ceruice dares: dignumque clientem
 Castris crede tuis, cui tantum fata licere
 In generum uoluere tuum. nec uile putaris
 Hoc meritum, nobis facili quod cæde peractum est,
 Hospes auitus erat: depulso scepra parenti
 Reddiderat. Quid plura feram? tu nomina tanto
 Inuenies operi, uel famam consule mundi.
 Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
 Quod scelus hoc non ipse facis. Sic fatus, opertum

Oblatum
 munus Cæ-
 sar libes me-
 rore tamen
 simulato, in-
 zuitus est.

Detexit, tenuitque caput. Iam languida morte
 Effigies habitum noti mutauerat oris.
 Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
 Auertitque oculos: uultus, dum crederet, hæsit:
 Utq; fidem uidit sceleris, tutumque putauit
 Iam bonus esse socer, lacrymas non spontè cadentes

Effudit

Effudit, gemitusque expressit pectore Leto,
 Non aliter manifesta putans abscondere mentis
 Gaudia, quam lacrymis: meritumque immane tyranni
 Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,
 Quam debere caput. qui duro membra Senatus
 Calcârat uultu, qui sicco lumine campos
 Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
 Non audet gemitus. O fors durissima fati!
 Hunc cecine tu Cæsar scelerato Marte petisti,
 Qui tibi flendus erat: non misti fœdera tangunt
 Te generis: nec nata iubet mœrere, neposque.
 Credis apud populos Pompeij nomen amantes
 Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
 *Tangeris inuidia, captique in uiscera Magni
 Hoc alijs licuisse doles, quererisque perisse
 Vindictam belli, raptumque è iure superbi
 Victoris generum. quisquis te flere coëgit
 Impetus, à uera longè pietate recessit.
 Scilicet hoc animo terras, atque æquora lustras,
 Nec ubi suppressus pereat gener. ô bene rapta
 Arbitrio mors ista tuo! quam magna remisit
 Crimina Romano tristis Fortuna pudori,
 Quod te non passa est misereri per fide Magni
 Viuentis: nec non his fallere uocibus audes,
 Acquirisque fidem simulati fronte doloris:
 Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
 Regis dona tui: pius de Cæsare uestrum,
 Quam de Pompeio meruit scelus. unica belli
 Præmia ciuilius, uictis donare salutem
 Perdidimus. quod si Phario germana tyranno
 Non inuisa foret, potuissent reddere regi,

Testam Cæ
 saris uersutiâ
 detegit.

*Angeris

Cæsare fictè
 lacrymassè
 argumentis
 probat.

Cæsaris uer
 badolorè de
 Pomp. mor
 te simulâtis.

Acrimonia *Quod meruit, fratrique tuum pro munere tali*
in Ptolemæū. Misisssem Cleopatra caput. Secreta quid arma
Mouit, & inseruit nostro sua tela laboris?
Ergo in Thessalicis Pelleo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quaesita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum Romana regentem:
Te Ptolemæ feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, siqua est hoc orbe potestas
Altera, quam Cæsar: si tellus ulla duorum est.
Vertissem Latias à uestro littore proras:
Fame cura uetat, ne non damnaſſe cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon nec fallere uos me
Credite uictorem: nobis quoque tale paratum
Littoris hospitium: ne sic mea colla gerantur,
Thessalie fortuna facit. maiore profecto,
Quam metui poterat, discrimine gestumus arma:
Exilium, generique minas, Romamque timebam:
Pœna fugæ Ptolemæus erat. Sed parcimus annis,
Donamusque nefas sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari. Vos condite busto
Tanti colla ducis: sed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus, iusto date turæ sepulcro,
Et placate caput, cineresque in littore fusos
Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocêsque quærentis
Audiat umbra piæ, dum nobis omnia præfert,
Dum uitam Phario mauult debere clienti,
Leta dies raptæ est populis, concordia mundo
Nostra perit: caruere deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamque rogarem

Cæsar Pom-
 peij corpus
 sepeliri man-
 dat.

Quia ad o-
 ptatum non
 peruenerūt.

Magne

Magne tuam: dignaque satis mercede laborum
 Contentus par esse tibi. tunc pace fideli
 Fecissem. u. uictus posses ignoscere diuis,
 Fecisses ut Roma mihi. Nec talia fatus
 Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
 Credidit: abscondunt gemitus, & pectora leta
 Fronte tegunt, hilarésque nefas spectare cruentum
 (O bona libertas) cum Caesar luceat, audent.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER X.

T primùm terras Pompeij colla secutus
 Attigit, & diras calcauit Caesar arenas:
 Pugnauit fortuna ducis, fatumque nocentis
 Aegypti, regnum Lagi Romana sub arma

Fasciũ præ-
 lationis inui-
 dia.

Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
 Victoris, uictique caput. Tua profuit umbra
 Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes,
 Ne populus post te Nilum Romanus haberet.
 Inde Parætoniam fertur securus in urbem
 Pignore tam seui sceleris, sua signa secutus.
 Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
 Inferri Romana suis, discordia sensit
 Pectora, & ancipites animos, Magnùmque perisse
 Non sibi. Tum uultu semper celante timorem,
 Intrepidus superùm sedes, & templa uetusti
 Numinis antiquas Maccèdon testantia uires
 Circuit: & nulla captus dulcedine rerum,
 Non auro, cultuque dèum, non mœnibus urbis,

Cæsar Ale-
 xandriam vr-
 bẽ peruenit.

Ad deorũ se-
 des, regum-
 que sepulcra
 contẽplanda
 se diuertit.

Effossim tumulis cupidè descendit in antrum.

Illic Pellæi proles uesana Philippi

Alexaudri Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Magni sepul Raptus sacratis totum spargenda per orbem
crum. Membra uiri posuère adytis: fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.

Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,
Ludibrio seruatus erat, non utile mundo

Editus exemplum, terras tot posse sub uno

Alexandri Esse uiro. Macedùm fines, latebrásque suorum
Magni histo Deseruit, uictásque patri despexit Athenas:
riani, cū eiuf Pérque Asiæ populos fati urgentibus actus
dé ambitio- Humana cum strage ruit, gladiùmque per omnes
nis atque ini Exegit gentes: ignotos miscuit amnes,
quitatis dete Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.
statione, de- Terrarum fatale malum, fulmènque, quod omnes
scribit. Percuteret populos pariter, & fidus iniquum
Gentibus, Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec unda,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon.

Isset in occasus, mundi deuexa secutus:

Ambisétque polos, Nilùmque à fonte bibisset:

Occurrit suprema dies, naturáque solum

Hunc potuit finem uesano ponere regi,

Qui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,

Abstulit imperium, nullóque hærede relicto

Totius fati lacerandas præbuit urbes.

Sed cecidit Babylone sua, Parthóque uerendus.

Sarissæ Ma- Prò pudor, Eoi propius timere sarissas,
cedonũ tela. Quàm nunc pila timent populi. licet usque sub Arctori
Regnemus, Zephyrique domos, terrásque premamus

Flagrantis

Flagrantis post terga Noti : cedamus in ortus
 Arfacidum domino. non felix Parthia Crassus,
 Exiguae securae fuit prouincia Pellea.

Iam Pelusiaco ueniens à gurgite Nili
 Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
 Obside quo pacis Pellea tutus in aula
 Caesar erat : cum se parua Cleopatra biremi,
 Corrupto custode Phari laxare catenas,
 Intulit Emathijs ignaro Cesare testis,
 Dedecus Aegypti, Latio feralis Erinnyis,
 Romano noni casta malo. quantum impulit Argos,
 Iliacisque domos facie Spartana nocenti,
 Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
 Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro,
 Et Romana petit imbelli signa Canopo,
 Cesare captiuo Pharios ductura triumphos.
 Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus,
 An mundum ne uostra quidem matrona teneret.
 Hoc animi nox illa dedit, quae prima cubili
 Miscuit incestam ducibus Ptolemaeida nostris.

Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
 Antoni ? durum cum Caesaris hauserit ignes
 Pectus ? & in media rabie, mediisque furore,
 Et Pompeianis habitata manibus aula,
 Sanguine Thessalicae cladis perfusus adulter
 Admisit Venerem curis, & miscuit armis
 Illicitosque toros, & non ex coniuge partus ?
 Pro pudor : oblitus Magni, tibi Iulia fratres
 Obscena de matre dedit : partesque fugatas
 Passus in extremis Libyes coalescere regnis.
 Tempora Niliaco turpis dependit amori,

Ptolemæus
 Rex adole-
 scens ad Cæ-
 sarein venit.

Gesta Cæsa-
 ris in Agy-
 pto.

Indignatur
 poeta.

Dum

Dum donare Pharon, dum non sibi uincere mauult.

Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lacrymis, simulatum compta dolorem,

Cleopatra
ad Cæsarem

Quam decuit, ueluti laceros dispersa capillos,

Et sic orsa loqui, Si qua est ô maxime Cæsar

Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,

Exul in æternum sceptris depulsa paternis,

Si tua restituat ueteri me dextera fato,

Complectar regina pedes. Tu gentibus æquum

Sidus ades nostris. non urbes prima tenebo

Fœmina Niliacas : nullo discrimine sexus

Reginam scit ferre Pharos. lege summa perempti

Verba patris, qui iura mihi communia regni,

Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,

Photinum
in inuidiam
adducit.

Sit modò liber, amet : sed habet sub iure Photini

Affectus, ensesque suos, nil ipsa paterni

Iuris habere peto : culpa, tantòque pudore

Solue domum : remoue funesta satellitis arma,

Et regem regnare iube. quantòsne tumores

Mente gerit famulus, Magni ceruice reuulsa?

Iam tibi (sed procul hoc auertant fata) minatur.

Sat fuit indignum Cæsar, mundòque, tibique,

Pompeium facinus, meritumque fuisse Photini.

Ne quicquam duras tentasset Cæsaris aures:

Vultus adest precibus, facièsque incesta perorat.

Exigit infandam corrupto iudice noctem.

Pax ubi parta duci, donisque ingentibus empta est,

Excepère epule tantarum gaudia rerum:

Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu

Nondum translato Romana in secula luxus.

Ipsè locus templi, quod uix corruptior atas

Extract

Extruet, instar erat: laqueatâque tecta ferebant
 Diuitias, crassumque trabes absconderat aurum.
 Nec summis crustata domus, sectisque nitebat
 Marmoribus: stabatque sibi non segnis Achates,
 Purpureusque lapis, totâque effusus in aula
 Calcabatur Onix: Hebenus Marcotica vastos
 Non operit postes, sed stat pro robore * uili
 Auxilium, non forma domus: ebur atria uestit.
 Et suffixa manu foribus testudinis Indæ
 Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
 Fulget gemma toris, & lasside fulua supellex.
 Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo
 Cocta diu, uirus non uno duxit aheno.
 Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
 Ut mos est Pharijs miscendi licia telis.
 Tunc famule numerus turbæ, populusque minister.
 Discolor hos sanguis, alios distinxerat etas:
 Hæc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
 Ut nullas Cæsar Rhæni se dicat in aruis
 Tam rutilus uidisse comas, pars sanguinis usti
 Torta caput, refugosque gerens à fronte capillos.
 Necnon infelix ferro mollita iuuentus,
 Atque execta uirum stat contra fortior etas,
 Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.

Discubere toris reges, maiorque potestas,
 Cæsar, & immodicè formam fucata nocentem,
 Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
 Plena maris rubri spolijs, colloque, comisque
 Diuitias Cleopatra gerit, cultuque laborat.
 Candida Sidonio prælucent pectora filo,
 Quod Nilotis acus compressum pectine Scrum

* Nili.

Solut

Soluit, & extenso laxauit stamina uelo.
 Dentibus hic niucis, sectosque Atlantide Sylua
 Cleopatra Imposuere orbes, quales ad Caesaris ora
 imprudentie Nec capto uenere iuba. Pro cæcus, & amens
 accusatur. Ambitione furor, ciuilia bella gerenti

Diuitias aperire suas, incendere mentem
 Hospitis armati. non sit licet ille nefando
 Marte paratus opes mundi quæsisse ruina:
 Atticum si- Pone duces prisicos, & nomina pauperis æui
 gnificat, qui Fabricios, Curiosque graues: hic ille recumbat
 & Serrani, à Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
 ferendo co- Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
 gnomen ac- Infudere epulas auro, quod terra, quod ær,
 cepit. Quod pelagus, Nilusque dedit, quod luxus inani
 Ambitione furens toto quæsiuit in orbe.

Non mandante fame, multas uolucresque ferasque
 Aegypti posuere deos: manibusque ministrat
 Mareotis Niliacas crystallus aquas: gemmaq; capaces
 Aegyptia re- Excepere merum, sed non Marcotidos uuae,
 giuncula in- Nobile sed paucis senium cui contulit annis
 qui vinum Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.
 optimum na- Accipiunt certas nardo florente coronas,
 scitur. Et nunquam fugiente rosa: multumque madenti

Infudere comæ, quod nondum euanuit aura
 Cinnamon, externæ nec perdidit æra terræ:
 Aduectumque recens uicinæ messis Amomum.
 Discit opes Caesar spoliati perdere mundi,
 Et gessisse pudet genero cum paupere bellum.
 Et causas Martis Pharis cum gentibus optat.

Postquam epulis, Bacchòque modum lassata uoluptas
 Imposuit, longis Caesar producere noctem

Inchoat

Inchoat alloquijs: summâque in sede iacentem
 Limigerum placidis compellat Achorea dictis:
 O' sacris deuote senex, quôdque arguit etas
 Non neglecte deis, Phariæ primordia gentis,
 Terrarûmque situs, uulgique ediffere mores,
 Et ritus. formâsque deûm: quodcunque uel uisus
 Insculptum est adytis profer, nosci que uolentes
 Prode deos. Si Cecropium sua sacra Platonem
 Maiores docuere tui: quis dignior unquam
 Hoc fuit auditu, mundique capacior hospes?
 Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
 Sed tamen & uestri media inter prælia semper
 Stellarum, coelique plagis, superisque uacauit.
 Nec meus Eudoxi uincetur Fastibus annus.
 Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus,
 Tantus amor ueri, nihil est quod noscere malim
 Quàm fluuij causas, per secula tanta latentis,
 Ignotumque caput: spes sit mihi certa uidendi
 Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
 Finierat, contrâque sacer sic orsus Achoreus:

Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
 Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis.
 Sit pietas alijs, miracula tanta silere:
 Ast ego cœlicolis gratum reor, ire per omnes
 Hoc opus, & sacras populis notescere leges.
 Syderibus, que sola fugam moderantur Olympi,
 Occurruntque polo, diuersa potentia prima
 Mundi lege data est. Sol tempora diuidit anni,
 Mutat nocte diem, radijsque potentibus astra
 Ire uetat, cursûsque uagos statione moratur.
 Luna suis uicibus Tethyn, terrenâque miscet.

Cæsar ad
 Achoreû sa-
 cerdotem.

Aegypti tra-
 dunt à mun-
 di initio pri-
 mos homi-
 nes apud te
 creatos, ut re-
 fert Diodo-
 rus.

Eudoxus Ma-
 thematicus
 ἡμπεδοκλειῶν
 ἄσκησιν.

Daturus cau-
 sas incremē-
 ti Nili, auspi-
 catur à cœli
 influentia.

Frigida

Frigida Saturno glacies, & zona niualis
 Cessit. habet uentos, incertaque fulmina Mauors.
 Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aer.
 At fecunda Venus cunctarum semina rerum
 Possidet. immensæ Colleenius arbiter undæ est.

Hunc ubi pars cœli tenuit, quæ mista Leonis
 Sidera sunt Cancro, rabidos quæ Syrius ignes

Septē inun-
 dationis Ni-
 li cau. x.

Exerit, & uarij mutator circulus anni
 Aegoceron, Cancrūque tenet, cui subdita Nili
 Ora latent: quæ cū dominus percussit aquarum

Igni superiecto. tunc Nilus fonte soluto
 Exit, ut Oceanus lunari bus incrementis

Iussus adest: auctusque suos non antè coarctat,
 Quam nox æstius à sole receperit horas.

Eorū refellit
 sententiā qui
 Nilū liquefa-
 ctione niuū
 augeri putāt.

Vana fides ueterum, Nilo quòd crescat in arua
 Aethiopum prodesse: niues, non Arctos in illis
 Montibus, aut Boreas. testis tibi sole perusti

Ipsè color populi, calidique uaporibus Austri.
 Adde quòd omne caput fluij. quodcunque soluta

Præcipitat glacies, ingresso uere tumescit

* labe
 Prima* tate niuis: Nilus neque suscitât undas
 Ante Canis radios nec ripis alligat amnem

Ante parem nocti Libra sub iudice Phœbum.

Inde etiam leges aliarum, nescit aquarum:

Nec tumet hybernus. cū longè sole remoto

Officijs caret unda suis: dare iussus iniquo

Temperiem cœlo, medijs æstatibus exit.

Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,

Nilus ad st mundo, contr. ique incensa Leonis

Ora tumet: Cancroque suam torrente Syenen,

Imploratus adest: nec campos liberat undis,

+
 Donec

Donec in autumnum declinet Phœbus & umbras
 Extendat Meroë. quis causam reddere possit?
 Sic iussit Natura parens discurrere Nilum:
 Sic opus est mundo. Zephyros quoque uana uetustas
 His adscripsit aquis, quorum statura tempora statur,
 Continuumque dies & in aëre longa potestas:
 Vel quod ab occiduo depellunt nubila caelo
 Trans Noton & fluuio cogunt incumbere nimbos:
 Vel quod aquas toties rumpentis littora Nili
 Assidue feriunt, coguntque resistere fluctus.
 Ille mora cursus, aduersique obiectione
 Aestuat in campos. sunt qui spiramina terris
 Esse putent, magnosque cauae compagis hiatus.
 Commeat hæc penitus tacitis discursibus unda
 Frigore ab Arctoo medium reuocata sub axem.
 Cum Phœbus prestat Meroën, tellusque perusta
 Illuc duxit aquas, trahitur Gangésque Padúsque
 Per tacitum mundi tunc omnia flumina Nilus
 Vno fonte uomens non uno gurgite perfert
 Rumor, ab Oceano qui terras alligat omnes,
 Exundante procul uiolentum erumpere Nilum,
 Aequoreosque sales longo miscere tractu.
 Necnon Oceano pasci Phœbumque polumque
 Credimus: hunc, calidi tetigit cum brachia Cancri,
 Sol rapit, atque undæ plus quam quod digerat aër
 Tollitur, hoc noctes referunt, & illoque refundunt.
 Ast ego si tantum fas est mihi soluere litem,
 Quosdam, Caesar, aquas post mundi sera peracti
 Secula, concussis terrarum erumpere uenis,
 Non id agente deo, quosdam compage sub ipsa.

Prima de Nili incrementocausa hæc est apud Herodotum, sed de Etesis, non de Zephyris.

Secunda opinio.

Id est, sub æquatorena aut torridam zonam.

Pro condimento quod rarum est.

Dicunt aliqui quod ab Oceano oriatur, & longo per terras cursu dulcescit.

Cum

Cum toto cepisse reor, quas ille creator,
Atque opifex rerum certo sub iure coërcet.

Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc Pharijs, Persis que fuit, Macedumque tyrannis:
Nulæque non ætis uoluit conferre futuris
Noitiam: sed uincit adhuc natura latendi.

Alexander Summus Alexander regum, quem Memphis adorat,
Nili originē Inudit Nilo, misitque per ultima terræ
inuestigauit. Aethiopum lectos: illos rubicunda perusti
Zoa poli tenuit, Nilum uidere calentem.

Sosistris rex Vexit ad occasum, mundi que extrema Sesostris,
Ægyptius. Etharios currus regum ceruicibus egit:

Periphrasti- Atè tamen uestros amnes Rhodanumque, Padumque,
eôs hic popu- Quam Nilum de fonte bibit. Vesanus in ortus
los longi aui- Cmbyses longi populos peruenit ad æui,
scribit, quos Effectusque epulis, & pastus cæde suorum
Græci voce pnoto te, Nile, redit. non fabula mendax
composita, ausa loqui de fonte tuo est, ubicunque uideris,
manusibus di- Quæreris: & nulli contingit gloria genti,
cunt.

Attentione- Ut Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
facit. Quæ deus undarum celator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit. medio confurgis ab axe,
Ausus in ardentem ripas attollere Cancrum,
In Borean is rectus aquis, mediumque Booten.
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus
Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquus arenis.
Teque uident primi, quærent tamen hi quoque, Scres,
Aethiopumque feris alieno gurgite campos.
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,

Nec

Nec licuit populus paruum te Nile uidere,
 Amouitque sinus, & gentes maluit ortus
 Mirari, quam nosse tuos consurge in ipsis
 Ius tibi solstitijs, aliena crescere bruma,
 Atque hyemes adferre tuas: solique uagari
 Concessum per utrosque polos. hic queritar ortus,
 Illic finis aquæ late tibi gurgite rupto
 Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis.
 Lata comis hebeni: quæ quamuis arbore multa
 Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra:
 Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 In plagas Phœbi, damnum non passus aquarum,
 Proucheris, sterilesque diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
 Nunc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam.
 Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
 Quæ dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
 Regni claustra Phileæ mox te deserta secantem.
 Quæ dirimunt nostrum rubro commercia Pontum,
 Mollis lapsus agit quis tetam lenè fluentem
 Moturum totus uiolenti gurgitis iras
 Nile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum
 Excepere tuos, & præcipientes cataractæ,
 Ac nusquam uetitis ulla obsistere cautes
 Indignaris aquis: spuma tunc astra laceßis:
 Cuncta tremunt undis: ac multo murmure montis
 Spumæc inuictis canescit fluctibus amnis.
 Hinc, Abatos, quam nostra uocat ueneranda uetustas,
 Terra potens, primos sentit perculsa tumultus,
 Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,

Meroë, in-
 sula Nili, o-
 mnium, quæ
 eo fluuij am-
 biuntur, lon-
 gè maxima.

Phylæ, vrbs
 iuxta Nilum

Cataractæ
 asperi dela-
 psus. Pli. lib.
 5. c. 9.

Abatos, insu-
 la in extre-
 mis Aegy-
 pti, ad palu-
 dem Men-

Quod hiticam.

Quòd manifesta noui primùm dant signa tumoris.
 Hinc montes natura uagis circundedit undis,
 Qui Libyæ te, Nile, negent: quos inter in alta
 It conualle iacens iam molibus unda receptis.
 Prima tibi campos permittit, apertaque Memphis
 Rura, modùmque uetat crescendi ponere ripas.

Ad historiae
 seriem reuer-
 titur.

Sic uelut in tuta securi pace trahebant
 Noctis iter mediæ: sed non uesana Photini
 Mens imbuta semel tam sacra cæde uocabat
 A scelerum motu: Magno nihil ille perempto
 iam putat esse nefas: habitant sub pectore manes,
 Vltriceisque dæx dant in noua monstra furorem.
 Dignatur uiles isto quoque sanguine dexteras,
 Quo fortuna parat uictos perfundere Patres.
 Pœnæque ciuili bellis, & uindicta Senatus
 Penè data est famulo procul hoc auertite fata
 Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
 In scelus it Pharium Romani poena tyranni,
 Exemplumque perit: struit audax irrita fatis,
 Nec parat occultæ cadem committere fraudi:
 Inuictumque ducem detecto Marte laceffit.

Photinus in
 Cæsare con-
 jurat.

Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
 Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet:
 Atque hæc dicta monet famulos perferre fideles
 Ad Pompeianæ socium sibi cedis Achillam,
 Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
 Et dederat ferrum, nullo sibi iure retento,
 In cunctos, in seque simul. Tu mollibus, inquit,
 Nunc incumbetoris, & pingues exige somnos:
 Inuasit Cleopatra domum. nec prodita tantum est,

Achillas Ale-
 xandrini ex-
 ercius dux.
 Photini ad
 Achillam e-
 pistola.

Sed

Sed donata Pharos : cessas accurrere solus
 Ad dominæ thalamos : nupsit soror impia fratri:
 Nam Latio iam nupta duci est : intèrque maritos
 Discurrens Aegypton habet, Romamque meretur.
 Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis.
 Crede miser puero : quem nox si iunxerit una,
 Et semel amplexus incesto pectore passus
 Hauserit obscenum titulo pietatis amorem,
 Mèque, tuumque caput, per singula forsitan illi
 Oscula donabit. crucibus, flammisque lucinus
 Si fuerit formosa soror. nil undique restat
 Auxilij : rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter:
 Et sumus, ut fatear, tam seua iudice fontes.
 Quem non è nobis credi Cleopatra nocentem?
 A quo casta fuit? per te, et quod fecimus una
 Perdidimusque nefas, perque ictum sanguine Magni
 Fœdus ades : subito bellum molire tumultu.
 Irrue : nocturnas rumpamus funere tedas,
 Crudelèmq; toris dominam mactemus in ipsis
 Cum quocunque uiro : nec nos deterreat ausis
 Hesperij fortuna ducis, quæ sustulit nullam.
 Imposuitque orbi communis gloria nobis:
 Nos quoque sublimes Magnus facit. aspice littus
 Spem nostri sceleris : pollutos consule fluctus
 Quid liceat nobis : tumulumque à puluere paruo
 Aspice Pompeij non omnia membra tegentem.
 Quem metuis, par huius erat. non sanguine clari,
 Quid refert? nec opes populorum, ac regna mouemus.
 Ad scelus ingentes facti sumus. adtrahit illos
 In nostras fortuna manus. en altera uenit

Ab attestatio
 ne vehemēs
 ad exequen-
 dum quod
 instituit co-
 hortatio.

Militum im-
 pietas.

victima nobilior : placemus cæde secunda
 Hesperias gentes : iugulus mihi Caesaris haustus
 Hoc præstare potest, Pompeij cæde nocentes
 Vt populus Romanus amet. quid nomina tanta
 Horremus, uirèsque ducis ? quibus ille relictis
 Miles erit. Nox hæc peraget ciuilia bella,
 Inferiàsque dabit populis, & mittet ad umbras,
 Quod debetur adhuc mundo, caput. Ite feroces
 Caesaris in iugulum : præstet Lagea iuuentus
 Hoc regi, Romana sibi tu parce morari:
 Plenum epulis, madidumque mero, Venerique paratum
 Inuenies : aude, superi tot uota Catonum,

Photini man-
 datis Achil-
 las pâret.

Brutorumque tibi tribuent. Non lentus Achilles
 Suadenti parere nefas. haud clara mouendis,
 Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
 Vllius clangore tubæ : temere omnia seui
 Instrumenta rapit belli. pars maxima turbe
 Plebis erat Latæ : sed tanta obliuio mentes
 Cæpit in externos corrupto milite mores,
 Vt duce sub famulo, iussuque satellitis irent,
 Quos erat indignum Phario parere tyranno.

Ἰνὸς μὲν.

* Vbi

Inuectio in
 milites Ro.
 degeneres.

Nulla fides, pietasque uiris, qui castra sequuntur,
 Venalesque manus : * ibi fas, ubi maxima merces.
 Aère merent paruo : iugulumque in Caesaris ire
 Non sibi dant. Pro fas, ubi non ciuilia bella
 Inuenit imperij fatum miserabile nostri?
 Thessaliæ subducta acies in littore Nili
 More furit patrio. quid plus te, Magne recepto
 Ausa foret Lagea domus ? dat scilicet omnis
 Dexteræ, quod debet. superis : nullique uacare

Fas est Romano. Latium sic scindere corpus
 Dijs placitum: non in generi, socrisque fauorem
 Discedunt populi. ciuilia bella satelles
 Mouit, & in partem Romanam uenit Achilles.
 Et nisi fata manus à sanguine Caesaris arcent,
 Hæ uincunt partes. aderat maturus uterque:
 Et de stricta epulis ad cunctas aula patebat
 Insidias: poteratque cruor per regia fundi
 Pocula Cæsareus, mensæq; incumbere ceruix.
 Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
 Ne cædes cōfusa manu, permissaque fatis
 Te, Ptolemæe, trahat. tanta est fiducia ferri.
 Non rapuere nefas: summi contempta facultas
 Est operis: uisum famulis reparabile damnum,
 Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
 Seruatur pœnas in aperta luce daturus.
 Donata est nox una duci, uixitque Photini
 Munere phæbeos Cæsar dilatus in ortus.

Lucifer à Casia prospexit rupe, diemque
 Misit in Aegyptum primo quoque sole calentem:
 Cùm procul à muris acies non sparsa manipulis,
 Nec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes
 Recta fronte uenit. passuri comminus arma,
 Laturique ruunt. at Cæsar mœnibus urbis
 Diffusus, foribus clausæ se protegit aule,
 Degeneres passus latebras. nec tota uacabat
 Regia compresso: minima collegerat arma
 Parte domus: tangunt animos iræq; metusque:
 Et timet incurfus, indignaturque timere.
 Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,

Epiphone-
ma.

Photinus &
Achillas con-
fidetia freti,
nefandâ Cæ-
saris cædem
non accele-
rant.

Cóparatio.

r +

Et

- Caesaris iram Et frangit rabidos praemorso carcere dentes.
 declarans. Non secus in viculis fureret tua flamma caavernis,
 Obstrueret summam si quis tibi Mulciber Aetnam.
 Audax Thessali, i qui nuper rupe sub Aemi,
 Hesperiae cunctos proceres, aciemque Senatus,
 Pompeiumque ducem, causa sperare uicante,
 Non timuit, fatumque sibi promisit iniquum,
- Fortunae mo Expauit seruile nefas, intraque penates
 bilitas & in- Obruitur telis, quem non uiolasset Alanus,
 constantia. Non Scytha, non fixo qui ludit in hospite Maurus.
 Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis,
 Paruaque regna putat Tyrijs cum Gadibus Indos,
 Ceu puer imbellis, ceu captis foemina muris,
 Quae erit tuta domus: spem uitae in lumine clauso
 Poneit, & incerto lustrat uagus aetria cursu:
 Non sine rege tamen, quem du. ic in omnia secum
 Sumpturus poenas, & grata piacula morti,
- Apostrophe. Missurusque tuum, si non sine tela, nec ignes
 In famulos Ptolemae caput, sic barbara Colchis
- Comparatio. Creditur ultorem metuens regni que fugaeque,
 Erse suo, fratrisque simul ceruice parata
 Expectass: patrem. Cogunt tamen ultima rerum
- Legatos ad Spem pacis sentare ducem: missusque satelles
 Achilla mit- Regius, ut seuos absentis uoce tyranni
 tit Caesar, ut Corriperet famulos, quo bellum autore mouerent.
 quid esset Sed neque ius mundi ualuit, neque foedera sancta
 suae volunta- Gentibus: orator regis, pacisque sequester
 tis ostende- Aestumat in numero scelerum ponenda tuorum
 ret. Tot monstris Aegyptre nocens non Thessala tellus,
 Vastique regna Iubae, non Pontus, & impia signa
 Pharnacis

Pharnacis, & gelido circumfluis orbis Ibero
 Tantum ausus scelerum, non Syrtis barbara quantum
 Delitiæ fecere tuæ. premit undique bellum,
 Inq; domum iam tela cadunt, quæ sintque penates.
 Non aries uno moturus limina pulsu,
 Fracturusque domum, non ulla est machina belli:
 Nec flammis manda, ut opus sed cæca iuuentus,
 Consilij vastos ambit diuisa penates,
 Et nusquam totis incursum uiribus agmen.
 Fata uentant, murique uicem fortuna tuctur.

Nec non & ratibus tentatur regia, quæ se
 Protulit in m. dios audaci margine fluctus
 Luxuriosa domus. sed adest defensor ubique
 Cesar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arceat:
 Obsessusque gerit (tanta est constantia mentis)
 Expugnantis opus. picco iubet unguine tinctas
 Lampadas immitti iunctis in uela carinis.
 Nec piger ignis erat per stuppea unscula, perque
 Manantes cera tabulas: & tempore eodem
 Transtraque nauarum summi que arsere ceruchi.
 Iam propè seniuiste merguntur in æquore classes,
 Iamque hostes, & tela natant. nec puppibus ignis
 Incubuit solis: sed quæ uicina fuere
 Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
 Et cladem fouere Noti. percussique flamma
 Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
 Quam solet ætherio lampis decurrere sulco,
 Materi que carens, atque ardens aere solo.

Ille lues clausa paulum reuocauit ab aula
 Urbis in auxilium populos. nec tempora cladis

Plus voluptates deluxit;
 Cæteri nocuerunt, quæ
 hostes quacunque.

Achille inscitia arguitur.

Epiphonema.

Cæsaris magna inimicas
 hostium insulibus animo
 se remittentis.

Cóparatio.

In vndas ex Perdidit in somnis, sed cæca nocte carinis

naui deflilit Insiluit Cæsar, semper feliciter usus

Cæsar.

Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.

Pharus quid. Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quondam

In medio stetit illa mari. sub tempore uatis

Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris.

Illa duci geminos bellorum præstitit usus.

Abstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.

Cæsar, & auxilijs ut uidit libera ponti

Ostia, non fatum meriti, poenâsque Photini

Distulit ulterius: sed qua non debuit ira,

Non cruce, non flammis, rabido non dente ferarum:

Photinus Heu facinus, ceruix gladio malè cæsa pependit:

Cæsaris ius- Magni morte perit. nec non subrepta paratis

su, obrun- A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes

tur.

Achillæ Cæsaris Arsinoë: quæ castra carentia rege

mors.

Vt proles Lagæa tenet, famulûmque Tyranni

Terribilem iusto transegit Achillea ferro.

Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris.

Nec satis hoc Fortuna putat. procul absit, ut ista

Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus

Sufficit in poenas, non omnis regia Lagi.

Dum patrij ueniant in uiscera Cæsaris enses,

Magnus inultus erit. sed non autore furoris

Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma

Auspicijs Ganymedis eunt: ac multa secundo

Prelia Marte gerunt. potuit discrimine summo

Cæsaris una dies in famam, & secula mitti.

Molis in exiguæ spatio stipantibus armis,

Dum parat in uacuas Martem transferre carinas

Dux Latius, tota subito formidine belli
 Cingitur: hinc densæ prætexunt littora classes,
 Hinc tergo insultant pedites: uia nulla salutis:
 Non fuga, non uirtus, uix spes quoque mortis honestæ.
 Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
 Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
 Captus sorte loci pendet, dubiùsne timeret,
 Optaretue mori respexit in agmine denso
 Scaeam perpetuæ meritum iam nomina fame
 Ad campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
 Obsedit muris calcantem mœnia Magnum.

PHARSALIAE LVCA-

NI FINIS.

SULPITII CAR-

MINA,

Velut superioribus annexenda.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago:
 Et facturus erat memorandi nobile leti
 Exemplum: sed fata uetant, & fida salutis
 Ostendit fortuna uiam, nam leuus amicas
 Prospexit puppes: nando quas ausus adire,
 Ecquid stamus? ait: uel iam per tela, fretumque
 Eripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
 Eunuchō concessa mei. tunc puppe relicta
 Profilit in pontum, siccos fert leua libellos,
 Dextra secat fluctus, tandêmque illesus amico
 Excipitur plausu clamantis ad æthera turba.

EIVSD

EIVSDEM SVLPITII
 QVERELA DE INTERITV
 POETAE, OPERE
 NONDVM PER-
 FECTO.

*Hæc cecinit uates, scripturus plura: sed illum
 In medio cursu iussit mors dira silere.*

*Accidit ut cygno, qui fixus arundine, carmen
 Mille modis querulum quod coeperat interrumpit.*

*Nec phœnix aliter cùm sese imponit in altum,
 Quem struit ipse rogam, cantus dulcedine mira
 Nondum perfectos plaudenti morte relinquit.*

Orphei pe-
 riphraſis.

*Nec secus Iſmarijs uates oppreſſus in oris,
 A Ciconum nuribus, ſuperùm dum cantat amores,
 Brutâque cùm ſyluis, et ſaxa ſequentia ducit,
 Haud potuit moriens medios abſoluere cantus.*

Nero Luca-
 num & Se-
 necam pere-
 rat.

*Prò ſcelera, ò ſuperi cruciat que pœna Neronem?
 Num rota, num ſaxum, num ſtagna fugacia uexant?
 An uultur, pendensue ſilex? an feruet in unda?
 Illum comburat Phlegethon, lacerentque ceræ,
 Hydra uoret, raptentque canes, ſempërque flagellis
 Torua Megera ſecet, nec ſi requiesque modusque.*

Lucanus
 Cordubēſis.

*Quanto fraudata eſt tua gloria plena nitore
 Corduba! quàmque minus te Mantua docta ueretur!
 Mantua, cui primæ fulget nunc gloria palmæ.
 Sed contenta tribus longè leteris alumniſ.
 Tu uero ò noſtrum uates diuine laborem,
 Quem pro te ſubij, non auerſate probabis.*

HEXASTICHON.

*Grandia belligeri cupiens agnoscere Martis
 Prælia, Lucani carmina culta legat.
 Tam bene dira canit uiolenti facta Gradiui,
 Quàm Cicero placidæ nobile pacis opus.
 Optanda est pax alma uiris, Ciceròque legendus:
 Sed quoque qui scribit bella, legendus erit.*

FINIS.

400
027
256

580
229

2700

580

8700

1000

